N. N. BELDICEANU

R. P. R.
Statul Popular al Capitalei
Bibliotec[illegible]

OSPĂȚUL

BUCUREȘTI
—
EDITURA LITERARĂ A CASEI ȘCOALELOR
1921

www.digibuc.ro

NUVELE

www.digibuc.ro

OSPĂȚUL

In înserarea pustie, hala se înalță, ca zugrăvită cu cărbune, pe cerul de cenușă. Prin viscolul, care amestecă văzduhul cu pământul, se zăresc câteva luminiți, stinghere, la niște magherniți ghemuite, ca de frig, împrejurul halei.

Prin vârtejurile viforniței, se arătă un soldat, într'o manta numai zdrențe, pășind, horțiș; răzemat într'o creangă, cu capul vârât, adânc, între umere. Vântul îi flutură pulpanele mantalei, vrând, parcă, să-l dezbrace; și-i chiuea în urechi, ca o haimana beată, pusă pe zurbavă.

Olofir al Mioarei, vine așa, din zorii zilei, cu pieptul în propta viforului, cu obrajii învinețiți de harapnicile crivățului. A zăcut de lingoare într'un spital; și acuma își caută, de-o săptămână, reghimentul, și nu-l găsește nicăeri, de, par'că, l'ar fi înghițit pământul.

Prin sate, s'a mai aciuat pe la câte o casă de creștin; și și-a mai hodinit, cele ceolane înghețate

www.digibuc.ro

sloi; dar, prin târguri, i-a fost mai greu: rar i s'a deschis uşa unui gospodar; şi, de multe ori, a dormit prin grajduri şi prin şoproane; ori, pe subt garduri, în zăliştea tăioasă a vântului.

Acù, cu chiu cu vai, a ajuns în târgul, cu multe clopotniţi, al Iaşului. De aici, de bună seamă, că-l va îndreptà cineva la regiment, că aici sânt toate mărirele ţării.

In mijlocul pieţii, se zăreşte, prin sita ninsorii şi prin volburile viscolului, o ceainărie de scânduri, din care isbucneşte un ţipăt, ascuţit, de cântec femeesc şi un zdrăngănit hodorogit de ţimbală.

Olofir se apropie de fereastră, se plecă şi se uità înăuntru, prin geamul îngheţat bocnă; şi se hotărăşte să intre să-şi desgheţe oasele şi să îmbuce ceva, că îi e foame, de nu vede înaintea ochilor. Deschide uşa, şi păşeşte, cu sfială, pragul, ca un om de ţară ce erà.

Inăuntru: fum şi abur, de nu-ţi poţi trage sufletul. Pe la toate mesele, tot oameni necăjiţi şi zdrenţuroşi; tot drûmeţi ca şi el, şi cu gândurile cine ştie unde, ca şi dânsul. Şi, cei mai mulţi, tot militari, — militari de pretutindeni, de pe toate meleagurile şi coclaurile: unii trimişi cu ordine; alţii căutându-şi, de zile întregi, de săptămâni, regimentele, ca şi Olofir al Mioarei. Unii din ei, ciungi, alţii fără un picior; unii cu un bandaj murdar şi scoarţă de sânge. Toţi stăteau cu'n stacan soios de ceai dinainte, cu feţele brăzdate, lucii ca de fildeş, pline de alean. Dar, ca ostaşul Olofir, nu erà nimeni, în toată mulţimea asta, sfărogită de foame şi de boli şi înourată. Mantaua pe el, hăbuc; iar picioarele, învăluite în nişte

www.digibuc.ro

zdrențe de pânză de cort, erau ca niște dihănii din altă lume, cari deschideau guri hămnisite, către cei cari mâncau dintr'o bucată de pâne neagră. Și din gulerul mântalii, ponosită, ruptă toată și peticită, — în care ar fi încăput, în voia cea bună, un om de două ori mai mare ca Olofir — eșeà un gât deșirat, numai vine mosorâte, și un cap înfiorător. Un cap uscat, cu prăbușituri adânci și pline de întuneric; cu ascuțișuri lucii în umerii obrajilor; cu doi ochi fără gene, arzând, în fundul văgăunilor negre; iar buzele, vinete-albastre, uscate ca de iască, nu-i puteau ascunde dinții, galbeni și înegriți, cari îi sclipeau ca într'un rânjit al morții. Părea o scăfârlie de mort, capul acesta osos. Arătarea asta, de om de pe altă lume, se oprì, în mijlocul ceainăriei, cu dușumelele pline de gropi și de mâzgă și de mucuri de țigară și de corji de ceapă și de cozi de scrumbii. Se uită, tehui, împrejur; zări, prin negura de fum și de aburi, un loc gol, într'un ungher întunecos din fundul ceinării; și se strecură acolo, furișând, în lături, priviri umilite ca de câne flămând. Și când trecù un titirez de băiat, cu capul tuns chilug și rotund ca o tărtăcuță, clăpănindu-și papucii, cât niște bărci, — oșteanul, Olofir al Mioarei, îndrăznì să ceară, cu jumătate de glas, un păhar cu ceai, și scoase din sân un cârmoj de pâne tare ca un bolovan. Și când îi aduse stacanul soios cu ceai, îl luă, cu o tresărire, cu amândouă mânile; și prinse a horpăi hulpav, tremurând din tot trupul, ca scuturat de friguri.

In celalt fund al ceainăriei, cu tavanul jos și înegrit de fum, cântà, pe o laiță, dintr'o țimbală,

www.digibuc.ro

ruginită și mâncată de cari, un moșneag orb, cu pletele și barba colilii ca de sfânt; cântă, cu ochii acoperiți de albeață, țintiți în gol. Și, lângă dânsul, în picioare, cântă o șărpoaică de țigancă, cu buzele cărnoase și roșii, să mușți din ele; cu ochii de patimă, cu sânii tari subt cămașa cu altițe și cu râuri, în fața cârmuzului. Cântau balada lui Corbea:

„D'alei, maică — maica mea,
Aicea, când m'au băgat,
Eram, maică, un băiat. —
Acuma mustețile,
Batu-mi, maică brațele".

Și gemetele adânci ale țimbalei și glasul de foc al țigancei, se împleteau cu glasul aspru al viscolului de afară, care se oprise, ai fi zis, la fereastră; și cântă și el, cu lăutarii, balada bătrână a lui Corbea.

Olofir al Mioarei, —după ce-și înghiți, din câteva horpăituri, ceaiul, — rămase, neclintit, ca dăltuit în piatră; ascultând cântecul bătrânesc. Asculta, par'că, mai ales cu ochii lui de jăratec, — și lacrimile îi curgeau ca mărgelile pe obrajii scofâlciți.

Și șopârla de Chiranda, cu sânii bouri, se văită de prăpădanie, răsturnându-și ochii focoși peste cap:

„In temniță la Opriș,
Unde'mi zace Corbea închis,
Șede 'n apă
Până'n sapă,
Si'n noroiu
Până'n țurloiu.
Cu lacăte pe la ușe,
Cu mâini dalbe în cătușe;
— Iar la gât pecetluit
Cu cinci litere de argint, —
Cum n'am văzut de când sint".

www.digibuc.ro

Subt podul scund de scânduri, cu grinzile ca de cărbune, fumul ţigărilor şi aburul atâtor răsuflări, se îndesiseră, şi-depărtaseră şi şterseseră toate, ca într'o ceaţă bolnavă. Ascultau cu toţii, cu frunţile întunecate, cu ochii încruntaţi şi fierbinţi. Toţi, c'o înfăţişare fantomatică, — toţi, ca adânciţi într'o pâclă de pe altă lume.

Când amuţì cânţarea, oştenii se treziră din visurile lor neguroase, ca din adâncurile unei genuni.

Afară, viforul se năruià, asemenea unor talazuri, în păreţii de scânduri ai ceainăriei; şi, cocioaba putredă, scârţâià din toate încheeturile, ca o corabie bătrână, încleştată de furtună,—păreà o corabie a Morţii, bătută şi dusă de vânturi, spre ţărmurile de întunerec ale Necunoscutului.

De după tejgheaua, încărcată de clondire şi pahare şi buciume de covrigi, negustorul, — un om păros şi întunecat, cu nişte sprincene cât nişte musteţi, deasupra ochilor mărunţi şi iscoditori,— strigà răguşit şi hursuz:

«Să iasă, *ma* rog, toţi muşterii, că *trebuim* să *închid* de-acu. Altfel avem neplăceri cu poliţia».

Cei doi băeţi ai ceinăriei, tunşi ca'n palmă, ca fripţi, prinseră a stinge grăbiţi lămpile afumate, clămpănindu-şi papucii cu tălpile de lemn.

Ceinăria, cu pereţii negri de funingene, se goli repede; şi acuma păreà pustie de când lumea. In toată încăperea mohorâtă, rămăsese numai o singură lampă aprinsă, care luceà ca o tristă şi depărtată stea, într'un nor. In lumina aceasta săracă, prăvălia, cu mesele ei ude de ceai, cu paharele murdare, cu podelele pline de mâzgă

www.digibuc.ro

groasă ca un noroi, — părea acuma scufundată într'un somn adânc.

Soldatul Olofir al Mioarei, rămăsese în ungherul lui întunecos, ca o umbră; şi aţipise acolo, cu coatele pe masă, cu capu'n palme. Era singurul muşteriu.

Negustorul îl zări; şi ochii îi scăpărară ascuţit, ca două nituri noi de argint, din întunericul sprâncenelor sbârlite. Cutremurându-şi guşile roşii, ca nişte bărbii de curcan, şi făcând să sune, la fiecare pas, greu ca de plumb, paharele de pe mese, — se apropie de masa, la care adormise oşteanul, rupt de osteneală; şi-l zglrţâi, mânios, de umăr, cu mâna lui urâtă, mare şi păroasă, şi grea ca o labă de urs.

«Da'scoală, bre, că la mine nu-i han de haimanale».

Olofir înalţă capul, şi privi buimac, ca de pe altă lume; scărpinându-se, cu degetele răşchirate, în creştet.

«Plăteşte, bre, la mine, şi pleacă cu Dumnezeu!»

Ostaşul gemù şi, ridică, spre negustor, nişte ochi fierbinţi şi plini de rugăciune sfioasă, şi îngăimă, c'o umbră de glas numai:

«Fii bun, mă rog, dumitale, şi îngădui-mi să mă hodinesc o leacă aicea, *geos*, pe podele, că's om străin, venit de departe, şi n'am unde mă duce acu, în puterea nopţii».

O bubuitură de vifor, sgudue din temelii mahernița, şi-un chiot fioros trece prin pod. Prin mintea soldatului, buimacă de foame şi de istovire fără seamăn, năluceşte, fioroasă, viforniţa de afară, care amestecà cerul cu pământul.

www.digibuc.ro

«Asta nu se poate, se sborși jupânul ceinăriei; străpungându-l, cu căutătura lui rea, — la mine, *ma* rog, nu-i hanu' lui Rogojină, — e ceainărie».

Olofir al Mioarei, se ridică, șovăind, pe picioarele moi, cu'n oftat adânc, din băerile inimei, sprijinindu-se, cu mâni tremurătoare, de masă; și, în creanga sgrunțuroasă de stejar, — și murmură, cu glasul lui ostenit și depărtat:

«Bine-bine, iaca mă duc; nu vă *cie* cu supărare. Câți gologani, mă rog, vă sânt dator?

— Trei franci», mormăi, hursuz și încruntat, stăpânul ceainăriei.

Olofir al Mioarei, își scoase din sân basmaua, înflorită cu arnici roșu, în care mai aveà cinci petici de hârtie de câte un franc. O deslegă la un corn, trăgând cu dinții; și'i le puse în palma negustorului, — c'o mână străvezie ca de ciară, în lumina lămpii de deasupra, — trei hârtii slimoase și ferfenițite.

Apoi porni, încet, spre ușa cu clopoțel deasupra, târându-și, grele ca de stâncă, picioarele învălite în obele zdrențuite ca niște cracatiți; cu ochii dureroși și aprinși de friguri, perduți, ca în depărtările unui drum pustiu. Păși pragul în noapte. Și, în urma lui, jupânul ceainării, trânti ușa în zăngănitul geamurilor; și huruì drugul, cu vuet mare, bombănind ceva printre dinții albi, ca de lup.

In mantia albă a viforului, hala părea scheletul unei hardughii arse; și maghernițele stăteau ghemuite în nămeți, ca niște cerșetori înghețați.

Viforniță urlà, ca o potaie de lupi, în noapte; adusă de foame și de volburile viscolului. In întunericul de catran, erà o tălăzuire de omăt, ca

www.digibuc.ro

frământarea unei mări biciuite de ocean. Nămeții se svârcoleau ca niște balauri; se învălmășeau ca niște dihănii din Apocalips. Se încăerau, se rostogoleau, se mușcau, săreau unul peste altul; iar, prin văzduh, treceau fantasme străvezii cu aripi de Arhangheli.

Olofir se strânse în leanca de manta, ciuruită toată de găuri, și se gândi:

«Unde Doamne, să-mi hodinesc ceolanele înghețate?».

Și cu puterile vlăguite cum erà, îi venì să se lungească pe salteaua, moale ca puful, de omăt înfoiat; să-l lese să-l îngroape, acolo, încet, pe nesimțite, clipă cu clipă, ca într'un hobot, neprihănit, al morții. Pășì din greu, luptându-se cu viforul, până la ușa unei magherniți,—ușa zăvorâtă. Ceărcă pe a doua, pe a treia. Toate ușile zăvorâte. Intră într'un cotlon întunecos, în care urlà ca un lup hămnisit, viforniță. Își propti umărul în ușă. Ușa pârâì, trosnì, și se izbì de părete. Pipăì, ca un orb, împrejur. Dădù de mere, și începù a înfulicà lacom, cărând la gură, cu amândouă mânile; clefăind ca un câne, și icnind și gemând. Când se sătură, când nu mai putù vârâ în pântecele pline tobă, nici o bucățică de măr; oftă din adâncuri, fericit, și-și trecù mânica aspră a mantalei peste gură.

Intinse, pe urmă, iar mânile ca un orb, și pipăì cu bățul, — bojbăì în întuneric, orbocăì, până dădù de tejghea. Se urcă pe ea, cu o undă ferbinte de voe bună în piept; și se întinse, mulțumit, ca și cum ar fi dat de un pat moale și cald. Își puse

www.digibuc.ro

pumnul subt cap și își vârâ mâna cealaltă în sân, la căldură, și își închise strâns ochii.

Afară, viforul își făcea de cap: chiueà, urlà, se prăbușeà, cu vuet mare, ca o apă, care a rupt opustul; și sguduia cu mânie baratca, cu brațele unui uriaș, care și-ar fi pus în gând, să dărâme șandramaua putredă.

Olofir al Mioarei, ars de ger până'n măruntae, simțea, că i se lipesc nările; simțea, că-l doare carnea ascuțit, ca de niște mușcături, ca de niște cuțite, cari îi intră până'n prăsele în trup.

Dar, cu încetul, se ogoae.

Afară, viforița se potolise, și prinsese, a murmurà, cu glas de tenor; doinea, par'că. Și lui Olofir i se părea, c'ascultă îngânările baciului, — ale lui moș-Hurmuz, de la stâna din dealul Runcului, unde erà și el cioban. Îi picurà în urechi, rar, o talancă de la oi; îl împresurà miros de brad și de fum de găteje verzi, și auzeà behăitul dulce al meilor din țarc. Lui badea Olofir al Mioarei, îi erà acuma cald și bine; cașicum ar fi hodinit într'o tohoarcă mițoasă. Căldura i se strecurà dulce în toate mădularile, de par'că ar fi cinstit o sângeacă de rachiu de perje, cu moș-Hurmuz. I se părea, acù, c'aude murmurând un caval. E cavalul lui bădița Nicoară. Bădița Nicoară-Nicoriță, care cântă noaptea până târziu din caval, cu pântecele la stele, ca s'audă fata vornicului din Negrileasa, — cătunul din vale, de o bătae de pușcă și de o fugă de cal departe de târlă; cu câteva bojdeuce numai, albe ca niște oi răslețite din turma de pe dealul Runcului. Și sufletul lui Olofir al Mioarei s'a limpezit ca o

www.digibuc.ro

fântână din inima codrului, din care beau numai căprioarele şi păsările cerului. Şi gândurile i se ridică uşoare, ca nişte mirezme de flori de pădure; şi trupul, i se pare că i se moae şi i se topeşte ca un boţ de ceară, la căldura molcomă a unui cuptor.

Olofir nu mai e ostaşul cu capul ca o hârcă de mort, cu mantaua numai petice şi zdrenţe. S'a întors dela cătănie şi dela războiu. Dumnezeu din cer s'a îndurat: s'a pogorât pace şi voe bună între noroade şi între oameni; şi el iar e acuma la stâna de pe Runc. I-a crescut iară pletele creţe; şi-i îmbrăcat cu cămeşoiu, muiat în zăr, şi cu cojocul înflorit şi cu suman de lână ţigaie, şi încins cu chimir ţintuit; şi, în chimir, îşi poartă fluerul, cu care-şi mângâia urâtul şi aleanul inimii, când îl păleşte dorul de Mălina lui, cea albă ca o floare de cireş. Mult a fost, puţintel mai este: şi-ar să-i fie soţie cu cununie; şi dânsul are să fie, mare gospodar în Stânişoara, în casa cea mai albă şi mai aproape de streşina pădurii: şi ar să aibă doi juncani plăvani; şi ar să-şi stăpânească şi ogorul lui, în valea Barnarului, lângă apele zdrumicate de apele Bistriţei.

Cum doarme subt poala unui brad de lângă ţarcul oilor, aude susurul cetenii şi vede stelele scăpărând pe cer: «Turmele lui Dumnezeu», se gândeşte Olofir.

Cavalul lui bădiţa Nicoară, tot mai din adâncul codrului, îşi tremură cântecul şi talanca dela oi picură tot mai departe. Parc'ar fi un clopoţel de argint, parc'ar fi de aur acum. Par'că s'ar urcă, încetinel, turma pe un ţanc, perdut în nori.

www.digibuc.ro

Dintr'o tainiță, plină de întuneric, din fundul halei, ese încet un bot ascuțit și sticlesc doi ochi vii. S'aude un guițat mărunt, care pare c'ar spune: «Veniți!» Și un guzgan, negru ca uns cu păcură, s'arată întreg; se oprește și ascultă neclintit, cu spinarea ghem, cu coada lucie ca un pui de șărpe. Din cotlonul negru, răsare alt cap; și al doilea șobolan, ese, întreg, la iveală; și se oprește și el, să cerceteze, s'adulmece, cu nasul lui subțire, tainele întunericului gros d'imprejur. Guzganul din frunte, lunecă, se oprește scurt, și ascultă tremurându-și botul. Al doilea, face la fel. Și la gura tainiței, se itește al treilea cap. Șobolanul, care merge în frunte, sloboade, din când în când, un țipăt mărunt; la care răspund ceilalți, grăbiți și înfrigurați. Apoi zvârle un guițat mai ascuțit, mai îndrăznet și mai poruncitor; și prinde a aluneca încet, ca tras c'o ață de-o mână nevăzută.

După el, pornesc tovarășii, alunecând la fel. Și, din acelaș cotlon, șobolanii încep a izvorî, unul după altul; alunecând grăbiți în toate părțile, c'o iuțeală amețitoare.

In câteva clipe, e un viermăt negru în toată hala: se suiau, unii după alții, într'un suflet, pe trunchiurile goale și îmbâcsite de sângele, care se prelinge, de zeci de ani, din buturile și hărtanele de carne. Guiță, cu toții, subțirel; spunându-și, par'că, cevà foarte însemnat. După ce împânzesc, așa, toată hala pustie, cu miros greu de sânge și de carne putredă; și o cercetează și o scotocesc în toate ungherile, în toate tainițile, ca niște polițiști aprigi, — se coboară, pe urmă, în

www.digibuc.ro

pivniţile adânci şi mucegăite. E o duruială măruntă de goană, în toate hrubele, pline de întuneric, cari, înainte de războiu, plesneau de mii de buturi însângerate; de sute de porci albi de untură; de movili de ficaţi şi de inimi şi de limbi, şi de nenumărate căpăţâni, cari luminau, cu rânjetul morţii, noaptea adâncă a bolţilor, ca nişte felinare din beciurile unei vrăjitoare. Turma aceasta neagră, ca izvorâtă din împărăţiile iadului, după ce cutreeră pântecul flămând al halei, —în care nu găsi nici o firimitură de măruntae,— năvăli, ca într'un iureş sălbatic, afară, nebunită de foame, în omătul vânzolit de mânile nebune ale viforului; şi prinse a coborî şi a se urcă pe talazurile de nămeţi, ca pe meleagurile unor munţi polari. Umplură repede toate maghernițele cu făină de grâu, de popuşoiu; cu mere, cu prune uscate, cu gutui; cu morcovi, cu cartoafe, cu ţelină, cu sfecle; dar, fără o bucăţică de carne, după care umblau guzganii morţi de foame, în fiecare noapte, ca într'o năvală de urdii sălbatice. Ronţăiră, cu dinţii lor albi şi ascuţiţi, ca nişte ace, toate merindele de pe a doua zi ale târgului, sticlindu-şi pretutindeni ochii ca o puzderie de licurici. Dar, deodată, şobolanul cel negru, ca răbuit cu dohot, care alergă, în fruntea expediţiei, ca un gheneral, — se oprì, scurt; şi rămase, neclintit, cu botul în vânt, dinaintea uşei coşmagii, în care se aciuase ostaşul Olofir al Mioarii. Şi, dintr'odată, se strecură, pe subt uşă, înăuntru; şi se oprì, şi rămase, cu botul ridicat spre tarabă, adulmecând înfrigurat.

www.digibuc.ro

Nu se auzeà înăuntru nici o răsuflare. In încăperea secundă de scânduri, băteà, printr'un ochiu de fereastră, luna; și, în pata de lumină, luceau câteva mere căzute pe jos. Căpitenia șobolanilor, încremenise ca de piatră, cu botul înălțat mereu.

După câteva clipe, se urnì din loc; lunecă, fără nici un sgomot, ca pe niște picioare de catifea; se oprì iar; dar, fără multă zăbavă, prinse a se urcà, grăbit pe tarabă. Când ajunse sus, rămase nemișcat, lângă trupul soldatului, care păreà cufundat într'un somn adânc.

Printr'o spărtură a acoperișului, o rază de lună, curgeà pe chipul uscat a lui Olofir, luminându-i, subt musteața neagră, un zâmbet senin.

Șobolanul, își tremură musteţile poleite de lună; și prinse, iar, a alunecà; așà de încet, că păreà că stă pe loc, nemișcat. Se suì, astfel, ușurel, pe pieptul soldatului, și slobozì un guiţat poruncitor. Intr'o clipită, coșmaga se umplù de forfota înfiorătoare a guzganilor și de guiţările lor voioase; și, trupul osteanului, Olofir al Mioarei, nu se mai văzù de subt învălmășeala lor sălbatică, lacomă de carne.

In întunericul cocioabei, porniră îndată ronţăiturile uscate ale mestecăturilor mărunte și grăbite.

A doua zi, când venì negustorul, să-și deschidă baratca și să-și rânduiască, după obiceiu, marfa, — rămase, împietrit, în prag, cu gura căscată mare, ca într'un urlet de groază: Pe taraba, plină de ciocane de mere, de pere și de gutui, hodinea, într'o manta zdrenţuită și scoarţă de sânge: un schelet alb, ca de var, fără o fărâmă de carne

www.digibuc.ro

pe el, care-l priveà pe precupeţ, cu spaimă de ghiaţă, cu orobitele pline de întuneric.

Prin orbitele căscate cu groază, năvălea, în magherniţa goală, noaptea cumplită a Necunoscutului.

www.digibuc.ro

IN MUNȚII BISTRIȚEI

Inginerul Ciornei, coboară, în pasul legănat al calului, priporul din fața cantonului de piatră, în care stă dânsul. Se duce, ca în fiecare dimineață și după-amează, pe șantier, să vadă cum merge lucrul.

După dânsul, înainte și pe delături, merg cei șase dulăi de stână, flocoși ca niște urși, cari s'au oploșit în jurul cantonului. Așa îl petrec, în fiecare dimineață și după-amează, de doui ani: decând hălăduește pe culmea aceasta cheală, între munții îmbrăcați în codri întunecați de brad, ca 'n niște sărice mohorâte. E trimis să supravegheze aici, în singurătățile sălbatece, facerea unei șosele, care pornește de jos, dela Iesle, — se încolăcește ca un balaur împrejurul muntelui Stânișoarei, — și se lasă, apoi, printre munții stâncoși; mlădiindu-se leneș pe subt poalele pletoase de cetină a codrilor cari cobora astfel, până la apele iuți și zdrumicate de bolovani, ale Bistriței, — ca să-și potolească setea parcă.

www.digibuc.ro

Toată săptămâna, inginerul Ciornei, umblă pe spinările munţilor, prin fundurile văilor umede; de doi ani îl bate soarele, ploile, vânturile şi viscolele. Şi, în răstimpul acesta, numai de şase ori s'a coborât până la Piatra. Prietenii, — când îl văd, călcând greoiu şi legănat, pe uliţile Pietrei, — ridică mânile în sus şi strigă de departe:

«Haaa, iacătă şi ursul nostru! Ce minune, bre, că te-ai îndurat, să eşi la lume din bârlogul tău din vârful Stânişoarei? N'ai uitat, măi omule, înc'a vorbi, acolo, în societatea urşilor ş'a ursoaicelor?»

Toţi se minunează, cum poate el trăi, în mijlocul pădurilor, departe de lume. Dânsul zâmbeşte blajin pe subt musteaţa bălae; şi se gândeşte, că se simte foarte bine între munţii lui; şi c'ar trăi, bucuros, acolo toată viaţa, fără să prea ducă dorul traiului dela oraş. Se simte mai împăcat, mai bun, cu sufletul mai limpede, în mijlocul pădurilor întunecate de brad; decât între mărunţişurile, între răutăţile şi zădărniciile vieţii din târguri.

Le gândeşte toate-acestea, de câteori se coboară, între oamenii târgului, — le gândeşte; dar, închis cum e, nu-şi mărturiseşte niciodată gândurile; parcă se sfieşte să şi le mărturisească. I se pare, că, dintre toţi oamenii, numai el are această ciudăţenie. Cei doi ingineri-conductori, cari lucrează cu el, aici, înStânişoara; toată ziua se căinează, se vaită împotriva vieţii aceştia «idioate», — spun dânşii. «Aici o să ne ramolim...» e veşnica lor tânguire.

«Se vede că, eu, m'am ramolit» se gândeşte, zâmbind, inginerul Ciornei; «de nu mă tânguesc ca el; ci, dimpotrivă, mă împac cu viaţa asta».

www.digibuc.ro

Dar nimeni nu se plânge; nimeni nu se tânguește; nimeni nu se răzvrătește împotriva vieții acestia singuratice, ca nevastă-sa:

«Asta-i viață de pușcăriaș, viață de ocnaș;... strigă, de multeori, dânsa, scoasă din sărite de liniștea și de zâmbetul lui.

— Un copil, dragă; un flăcău, — aista-i leacul, face dânsul; și ochii albaștri i se încălzesc, privesc triști departe.

— Mă strângi de gât, când te-aud vorbind de copii! — strigă ca un păun dânsa. — Copii ne trebue nouă, cu viața care o ducem aici? La o boală, ceva: ce te faci fără doctor, fără nimic?

— Pretexte, dragă, pretexte... Am stat atâta vreme la oraș; sântem aici numai de doi ani, și nici un copil... Unul măcar... *N'ai vrut să ai*... Ți aduci aminte; n'ai uitat, cred că de *trei ori*, din pricina nebuniilor pe cari le-ai făcut, te-au scos doctorii din gura morții...

— Ei, mă plictisești, — știi? — Imi spui prostiile astea pentru a miia oară...

— Astea nu's prostii, draga mea, făceà, cu glasul, dintr'odată coborât adânc, inginerul Ciornei; astea nu's prostii: îs lucruri dureroase; nici nu-ți închipuești tu cât de dureroase...»

Aici, clipeà repede din gene; și ochii albaștri i se umpleau, deodată, de lacrimi.

«Ah, mi-i scârbă; începi acù să te și bocești ca o muere,..

— Mă 'ngrozești, Aspazio, — mă 'ngrozești, cu inconștienta ta!...

— Isprăvește, odată, cu irimiadele astea stupide,

www.digibuc.ro

că ți-am spus, că mi-i silă...» strigà dânsa, izbind cu piciorul în dușumele.

Și, de multe ori, ochii lui Ciornei, s'aprindeau; vorbele, înfățișarea de dispreț a nevestii, făceau să-i năvălească tot sângele la cap; și, strângând pumnul, de-i intrà, în podul palmelor unghiile, — trânteà, din răsputeri, în masă,— cu 'n ilău parcă— și, sărind în picioare, prindeà a răcnì, a tunà, cu ochii însângerați:

«Ești un monstru, femee,—un monstru, înțelegi?»

Și înălțând deasupra capului un scaun, să-i sfarme țeasta; îl făceà țânduri de podele, și, aplecându-se asupra ei, îi urlà în față, cu o lumină de nebunie în ochi:

«Ai *ucis*,—auzi?—*ai ucis*... Ț'ai ucis copiii tăi,— *copii tăi*... Și eu, netrebnicul, n'am știut, n'am priceput, — credeam că's alte pricini, — n'am bănuit nimic ani de zile... Și te mângâiam, și te strângeam în brațe, ca eșit din minți, — speriat, că te pierd și pe tine, după ce mi-am perdut copilul... Spune-mi: câți ai omorât, criminalooo... Haide, spune mi, îți zic... Trei, știu bine că i-ai ucis... Dar trebue să mai fi ucis încă: cine ucide trei, poate să ucidă mai mulți... Spune-mi, spune-mi: câți? Patru, cinci, șase, șapte, *zece*, — câți ai omorât — câți?»

Orcanele acestea de mânie, de furie, de desperare, treceau, repede, ca toate furtunile; și inginerul Ciornei cădeà sleit pe un scaun, cu răsuflarea zugrumată, cu părul vâlvoiu, ca spulberat de vifor: și zăceà acolo, ceasuri, cu cămașa desfăcută la piept, cu gulerul zvârlit jos, cu cravata ruptă, cu ochii, albaștri, deschiși mari, tulburi, aiu-

www.digibuc.ro

riți, ca niște ochi de nebun, — pe când dânsa plângeà, cu fața ascunsă în perini, cu umerii zguduiți de suspine adânci.

Izbucnirile acestea erau,—e drept, — foarte rare; dar, tocmai fiindcă erau așà de rare, aveau cevà din grozăvia unui șivoiu, care a rupt stăvilarele, ce-i zăvorise multă vreme apele; și s'a prăbușit urlând, sfărmând, frângând, desrădăcinând, rostogolind tot ce stà în calea mâniei lui.

Femeiușca asta, pe care inginerul Ciornei, în unele clipe, simțeà c'o urăște cu înverșunare; îl robeà, ca o patimă urâtă, de care îți dai seamă; vrai să te smulgi din cleștele ei, dar nu poți, să închizi ochii, și i te dai cu tot sufletul.

Femeia aceasta, îi amețeà simțurile ca o otravă, cu îmbrățișerile și sărutările ei. Făceà să-i cutreere prin vine focul trupului ei mlădios, cu sânii tari, pe care și-i arătà, cu mândrie, seara, când se desbrăcà. Acum, îi strecurà, toată otrava îmbrățișerilor ei, ca să nu i-l poată luà alta: căci,— așà rea, cum erà, — îl iubeà pe omul acesta, cu brațele de oțel; pe uriașul acesta morocănos, ca un urs, care când se mânià, îi invinețeà carnea pe trup în cleștele mânilor lui mari. Poate, tocmai de asta îl iubeà; făptura ei șubredă, îi simțeà, astfel, toată puterea de uriaș; și se aninà, se prindeà de el, se lipià, cum se anină, se prinde, se lipește, se încolăcește vrejul subțire al ederii de trunchiul unui gorun.

Niciodată nu se încleștau mai sălbatec în brațe, nu simțiau că se iubesc mai mult, ca după orcanele acestea de mânie.

Cel căruia îi treceà întâiu mânia erà — firește—

www.digibuc.ro

dânsul; nu ea. El, se sculà de pe scaun, cu capul plecat, ca un vinovat; şi s'apropià, bocănind cu ghetele lui italieneşti, grele, de cuiele, cari ferceau tălpile mari, cu carâmbi până-aproape de genunchi. Şi, aplecându-se, stângaciu, asupra ei, se rugà să-l erte. Ii luà capul în mânile lui mari, de muncitor; ş'o sărutà pe ochii închişi, cu genele ude, pe faţa plină de lacrimi. Şi îşi îngăimà, îşi mormăià rugăminţile, ca un urs ce era. Se încurcà, nu ştià ce să-i mai spue, să-l erte; îngenunchià lângă pat; şi se rugà umilit, până când o luà cu sila 'n braţe şi-o aşezà pe genunchi, ca pe-un copil, şi o încleştà, ş'o ălintà la pieptul lui de uriaş; căci, omul acesta, din care făceà femeia asta, puţintică, tot ce vroià, erà, cu adevărat, un uriaş. Aveà nişte spete de hamal şi un gât de taur. Iar, dânsa, erà subţirică şi mărunţică, — să zici, că i-o fetiţă de pension, — dar aveà nişte ochi negri, neastâmpăraţi şi jucăuşi şi plin de foc, ş'un trup mlădios de şopârlă, care, când se răsuceà, îi scăpà, îi zvâcneà, ca un ţipar, din mânile lui neîndemănatece.

După izbucnirile acestea, dânsul îi intrà în toate voele: vroià să se ducă la Piatra, — o lăsà; îi cereà bani, să-şi mai facă o rochie, — îi dădeà, — deşi aveà o mulţime de rochii, cari stăteau, degeaba 'n cele două dulapuri de nuc. Şi dânsa îşi răzbunà: îi cereà tot ce-i treceà prin minte; dar îi cereà c'o artă rară. Mai întâiu, săreà în sus, şi s'aninà de gâtul lui de taur; pe urmă îşi tremurà genele şi închideà din ochi ca o pisicuţă; apoi îl sărutà, prelung, cu un zâmbet şiret, ascuns în colţurile gurii; şi, după asta, — îi cereà toate năz-

www.digibuc.ro

drăvăniile. Astfel, după o furtună de acestea, i-a cerut odată să-i facă o rochie de amazoană, și, bietul om, n'a zis nici «pis»; a întrebat-o numai:

«Câți bani îți trebue?» — cu zâmbetul lui din zilele bune, — și s'a dus la saltar, a scos banii, cari i a cerut, și i-a pus în palmă, fără să-i spue măcar, așà într'o doară:

«Da, bine, dragă, ce-ți trebue ție rochie de amazoană aici?»

Și, după o săptămână, doamna Aspazia Ciornei, a început a galopà pe potecile pădurii, în rochia-i neagră de amazonă; speriind, cu voalul alb dela pălărie, gaițile și găinușile, ulii, ciocănitoarele și veveriţele codrului.

După furtunile acestea, eșeau Joia și Duminica, după-amezile, când veneà diligența Poștei dela Folticeni, — amândoi la braț, fericiți, ca doi logodnici.

Clopotele cailor răsunau limpede, ca de argint, prin țihlișurile văii. Lucrătorii Italieni, năvăleau din toate părțile, cu nevestele și copiii și cânii. Și, în curând, răsăreà, de după un zid de brazi, diligența galbenă, legănându-se în toate părțile, ca năucă de atâta drum, — trasă de patru gloabe, numai pielea și oasele; cu capetele mari, plecate, ca de greutatea clopotelor, — îndemnați de vizitiul, roșcat și pistruet, cocoțat, ca o maimuță, pe capra înaltă.

Copiii îi alergau înainte, într'o larmă cumplită, sărind, vânturând din mâni, bătând din palme. Diligența se opreà în creasta dealului. Caii își scuturau capetele; unul își încovoià spinarea ascuțită; și-și scutură trupul îmbâcsit de pulberea

www.digibuc.ro

drumurilor. Apoi rămâneau, cu toţii, trişti, cu capetele plecate, cu picioarele încovăiate; parcă s'ar fi gândit la drumul greu, care-l mai aveau de făcut până la Broşteni; unde-i aşteptă hodina, de-o noapte, în grajdiul din preajma apelor, cărunte de spumă, ale Bistriţei.

Zeci de glasuri întrebau, strigau, — cele mai multe în italieneştie:

«Non ho una lettera...

— Mia cartolina...

— Mio giornale...»

Feţe uscate, înegrite de soare, umbrite de pălării cu bourii uriaşi, se îngrămădeau împrejurul diligenţii; zeci de mâni, bătătorite de muncă, se întindeau nerăbdătoare, din toate părţile, să smulgă o veste, de acolo, din Italia lor, depărtată. Se întindeau lacome; caşicum, — odată cu peticul de hârtie, — le veneà un strop din Mediterana lor albastră, o picătură din cerul lor dumnezeesc, un fir din pulberea pământului Italiei, — ceva din mireazma vântului din grădinile ei înflorite.

Inginerul Ciornei, îşi luà teancul lui de gazete şi de reviste, şi plecà, mulţumit, c'are să aibă ce citì câtevà seri, până târziu; c'a ajuns, subt acoperişul lui singuratic, de pe meleangurile acestea sălbatice, pline de urşi, de mistreţi şi de căprioare, noutăţile lumii întregi: o veste dela San Francisco, alta din pustiurile Africei, o noutate din fiordurile Norvegiei, — fericit c'are să afle. ce cărţi noi au mai eşit în lumea largă; ce piese s'au mai jucat în zecile de teatre ale Parişului.

In zilele acestea bune, se plimbau la braţ, într'amurgul, printre bordeele Italienilor, din cari

www.digibuc.ro

izvorà larma limbii lor răsunătoare, plină, parcă, de soarele Italiei. De pretutindeni, se înălțau cântece, răsunau glasuri calde de tenori; s'auzeau armonici; picurà tainic, undevà, o mandolină ca pe canalurile Veneției.

Și, inginerul Ciornei, își legănà trupul de uriaș, cu fața umbrită de pălăria lui, largă 'n boruri ca pălăriile lucrătorilor Italieni, — și strângeà, tăcut și fericit, mâna, mică și moale, a zvârlugii lui de femeiuști.

Un lucrător, întârziat la cantina din vale, urcà greu la deal, băcănind cu bocancii lui butucănoși, cu carâmbii înnalți; cântând încet un cântec născocit de unul dîn ei:

L'aria de la Stanișoara,
Rovina la gioventù, —
La rovina,
La rovina
Sempre più...

Și, când ajungeà în dreptul lor, Italieni, când își vedeà inginerul, își fluturau pălăriile mari și mormăiau voioși printre dinți:

«Buona sera, signore...

— Buona sera, buona sera...» răspundeà, zâmbind, inginerul Ciornei, atingându-și ușor, cu cotul, nevasta.

Duminicile, coborau, până 'n vale, la cantină; să-i audă pe lucrători cântând.

Odaiă scundă a cantinii, cu pereții afumați, gemeà de lucrători. Imprejurul meselor lungi, ude de vin; Italienii, cu pălăriile lor uriașe și cu hainele de catifea, albite de pulberea stânelor de piatră,

www.digibuc.ro

ca de niște făină de grâu, cu fețele uscate, asudate și roșii, cu piepturile, păroase, goale, — cântau, în fumul lulelelor, cu vinele gâturilor umflate, ținându-și nevestele de după grumaji. Și, dânsele, cântau cu ei, cu broboadele colorate căzute pe spate; închizând din ochi, râzând cu dinții lor albi ca ai țigancilor, înălțând și ele păharele deasupra capetelor, ciocnind și zvârlind vinul pe gât, dintr'odată, cași bărbații. Și, printre dânșii, cântau și copiii, cu ochii aprinși de băutură, cu fețele brobonate de sudoare. Și pe umărul unei fetițe, cu genele lungi și lucii, care cântà întotdeauna dintr'o armonică, țipà ascuțit, bătând din aripi, un papagal verde; și ochii rotunzi îi licăreau în chenarul creț al ploapelor albe, de parcă i-ar fi dat cinevà și lui să guste din vinul tulbure.

Când îl zăreau pe inginer, Italienii, cari îl iubeau cu toții, răcneau voioși:

«Evviva, Signòr l'inginiero...

— E la soa bella signora...

— Evviva...»

— Evviva...

Și zeci de mâni se întindeau, cu păharele pline; și inginerul Ciornei n'aveà 'ncotrò, trebueà să ià și el un pahar, și să ciocnească cu lucrătorii; și, înălțându-l deasupra capetelor, strigà:

«Evviva la bella Italia!»

— Evviiiva...

— Evviiiva...»

Și strigătul acesta, îl răcneau cu toții, ridicați în picioare, cu păharele înălțate spre grinzile înnegrite; îl răcneau și femeile și copiii.

Și cântecele porneau, apoi, mai cu foc; în încă-

www.digibuc.ro

perea afumată și scundă, plină de fumul pipelor și de mirosul acru al vinului.

Erau unii dintre cioplitorii aceștia în piatră, cari aveau adevărate glasuri de cântăreți; erau câțivà tenori, cu glasurile limpezi, mlădioase și calde; erau doi baritoni, cu vocile mari, cari se umflau, creșteau ca niște talazuri; și erà un bas, care făceà să zbârnâe geamurile, când își umflà grumazul roșu și gemeà, ca din adâncul pivniței cantinii. Iar, printre femei, erà o Italiancă, cu o adevărată minune de glas de soprană-dramatică, care țâșneà, se înălțà, deasupra tuturor glasurilor, înflorind, ca o spumă de argint, talazurile corului. Și ce nu știeau să cânte cioplitorii aceștia, cari lucrau, din greu, de dimineață până 'n seară, pe pământ străin? Cântau bucăți întregi din: *Trovatore*, din *Traviata*, din *Rigoletto*, din *Aïda*, din *Cavalleria Rusticana*, — pe de rost, fără să știe boabă de notă...

Inginerul Ciornei, aveà duioșii de femee. Când întâlneà vr'un pui de Italian, zâmbeà, de departe, la el, cu ochii lui albaștri de copil; se opreà, săplecà asupra lui și-l întrebà cum îl cheamă; se cincheà lângă el, și luându-l în brațe, îl strângeà la piept încetișor, cu colțurile gurii lui, mari, răsfrânte spre urechi. Și copilul își lipeà, supus, obrazul nespălat; nu se temeà, de loc, de ursul acesta de om, care-și subțià glasul gros, ca să i vorbească; și se piteà, acolo în pulberea drumului, ca să se facă cât dânsul de mic.

De aceia, toată spuza de copii din vârful Stânișoarii, îl iubeau; și, când îl zăreàu, de departe, întorcându se în pasul calului, îi alergau gălăgioasă

www.digibuc.ro

înnainte, stârnind, ca un stol de gâşti, colbul alb al şoselii. Dânsul îşi opreà calul mărunt, de munte, în mijlocul roatei de copii desculţi; şi, aplecându-se în şea, luà doi deavoli din grămadă, şi aşezându-i dinainte, pe oblânc; porneà încet la deal, zâmbind fericit, cu harmalaia de copii după el — pe când mamele priviau râzând din pragurile bordeelor, cu mânile încrucişate, şi făceau haz de mutrele fudule ale celor doi pui de Italieni, zbârliţi şi nespălaţi.

In omul acesta dormeau, ca nişte ape adânci, puteri de dragoste şi de jertfă, de cari nici el nu-şi dădeà seamă, — şi cari l făceau să 'ntindă, fără voe, braţele lui mari, spre omuleţii aceştia murdari, zbârliţi ca nişte arici, cari îi alergau înainte, simţindu-i slăbiciunea, — cum simţeau şi cei şase dulăi, cari-l ghiceau, cum puneà mâna pe clanţa uşei; şi-l aşteptau, dimineaţa, strânşi, ceoatcă, lângă scara de piatră, schimbând nerăbdători din picioare, cu boturile lucii înălţate. Şi, aceiaşi putere, tainică, care l făceà să ia copiii în braţe şi să aibă o mângâiere pentru fiecare zăvod; îl făceà să cuprindă uneori, gâtul calului, care-l simţeà şi dânsul, de departe, caşi cânii; şi, înălţând capul, nechezà, încetişor, din întunericul grajdului. Aceiaşi putere îl făceau să i fie dragi florile şi canarii; şi peştii roşii-aurii, pe cari îi cumpărase, mai zilele trecute, dela Peatra, dela un Grec, care umblà cu ei pe stradă, purtându-i într'un chiup mare de sticlă, şi strigând, din gât: «*Pesti* dela Kios — pesti dela Kios...»

Când mergeà pe jos, pe şantier, şi apucà pe-o potecă, să tae mai de adreptul, şi s'ajungă mai

www.digibuc.ro

repede, — se întâlneà cu zăbava ; fiindcă, ba se opreà s'asculte țârâitul unei păseri, într'un desiș ; și se 'nălțà în vârful degetelor, întindeà gâtul, se cincheà jos, până când izbuteà s'o zărească. Ori se opreà și se uità, ținându-și răsuflarea, la o ciocănitoare, care tocà în coarja neagră a unui copac, cu ciocul ei lung și subțire. Ori îșì conteneà drumul, ca să se uite la o floare; la un fluture, care zburà, în zigzag, cu aripile lui fine ca niște petale, încărcate ca de-o pulbere de pietre scumpe ; la un vultur, care se cumpăneà în văzduh, — și, pieptul lui de uriaș, creșteà fericit, urmărindu-l ; și cevà, parcă, din ființa lui, se desprindeà și se înălțà ca un vultur nevăzut, setos de nemărginire.

In zilele acestea, întorcându-se acasă, din mijlocul codrului, în care viața clocotea și izbucneà până și din stânci, în tufele de clopoței albaștri, — inginerul Ciornei, stà încruntat, simțind iar trezindu-i-se ura veche înpotriva nevesti-sa.

Se gândeà, privind-o cu scârbă :

«Ce ticălos e omul ; ceea ce nici fiarele codrului nu fac, el face. El ucide, în măruntaele lui, viața care abià a înmugurit...»

Și pieptul, mare, prindeà a-i gâfâì, ca după o goană ; și ochii i se aprindeau iar, de parcă i-ar fi ars mințile ca un rug. Și-i veneà, atunci, să-i încleștezе grumazul alb, cu mânile lui masive, să-și înfășoare mâna în șuvițele părului ei ; și s'o târască, prin noaptea pădurii, până va ajunge la stâncile din cari zbucniseră mănunchiurile de clopoței albaștri ; ș'acolo să-i strivească țeasta de toate stâncile, urlându i ca un eșit din minți :

www.digibuc.ro

«Uite, ticăloaso, privește : și, din stânci, țâșnește, viața: uite, și din stânci, nemernico...»

* * *

Dogoreà soarele, și își simțeà, inginerul Ciornei, ceafa ferbinte. Descălecă și intră, ducându-și calul de frâu, între niște țihlișuri de aluniș, dese ca peria. Acolo, îl învăluì râveneala, cu miros de verdeață și de râșină, a desișurilor, și se oprì și răsuflă adânc. Își scoase, apoi, pălăria colbăită, își șterse de pe fruntea roșie broboanele mari de sudoare; și păși, mai departe, cu pălăria în mână pe subt streșinile de cetină. Dar, deodată, îl oprì, în loc, un miros bun, acrișor, de fragi; și zări, nu departe în umbră, câțivà fragi ca niște boabe de rubin. Când îi strivì de cerul gurii, își umplù tot sufletul cu aroma lor. Pornì înainte, cu dreapta petrecută prin frâu, pe-o potecă îngustă, pardosită cu ace ruginite de cetină și cu cucuruz vechiu de brad. Intr'o rază de soare, o șopârlă își tremurà, fericită, gușulița albă; și, când simți pașii, țâșnì, tăie cărarea, ca trasă de un fir nevăzut.

Printre niște trunchiuri subțiri de brad, ca niște strune întinse între cer și pământ, zări o poeană, și intră în iarba ei înaltă. La fiecare pas, săreau, ca svârlite de un arc, lăcustele verzi; și, în urma lor, își clătinà pămătuvurile uscate păișul înalt; iar clocoticiul sună uscat împrejurul carâmbilor. Intr'o horă largă de brazi și molifți, își dăduseră, parcă, întâlnire toate florile pădurii. Norodul florilor se îngrămădeà aici ca la o șezătoare, ca la o nuntă a lor. Pretutindeni se înnălțau lugerele

www.digibuc.ro

sprintene ale lumânărilor, bătute, până 'n creștet, cu clopoței mărunți și galbeni, luminând preajma; se iteau pămătufurile viorii ale bărbii ursului; luceau măciucile, bălane ca niște capete de copii, ale păpădiilor; se 'ngrămădeau sinzienele, izvodite din cruciuliți mărunțele, ca niște flori sfinte; albeà coada șoarecului, ca o spumă fină ori ca o horboțică; se deschideau, mirați, ochii albaștri ai cicorilor; râdeau ochii-boului, cu dinții petalelor lor albe; iar rochița-rândunelii, zădarnic, îmbrățișà, cu brațele ei înflorite, lugerele desprețuitoare ale lumânărelilor.

Inginerul Ciornei, își lăsase calul, mai în urmă, să pască; și, momit, de liniștea adâncă dimprejur, se tolănise, într'un colț, la marginea poenii, în mirezmele molcome ale florilor, din cari cunoșteà numai, pe acea sfioasă, a sinzienii, pe care nu știà cu ce s'o asemuiască, și pe acea a rochiții-rândunelei, careia îi o asemuia mireazma cu mirosul migdalelor amare.

In aromeala caldă care-l cuprindeà, priveà lenes împrejur, printre genele grele, fără nici un gând; și priveliștea munților, din față, se topeà ca 'ntr'un amurgit, în liniștea nesfârșită, în care, bâzâitul depărtat al unui bondar, păreà un psalm al tăcerii.

Pe vârful unei ghete, răsări o furnică de pădure; și, după ce coborî, ca într'o prăpastie, pe căpută; prinse a urcà, pe carâmb, ca pe un deal. In încremenirea dimprejur, siugura vietate care se mișcà, părcà numai gângania aceasta mărunță. Și ochii înpainjiniți ai inginerului, o priviră, o urmăriră, ca printr'o ceață, într'o depărtare adâncă;

www.digibuc.ro

până când, se închiseră, dealbinelea, biruiți de toropeala, molcomă, care-l cuprinsese.

...L'a trezit un picuș rece de ploae, care i-a picurat pe frunte. S'a ridicat, în podul palmei, buimăcit de somnul adânc ce l cuprinsese, așa dintr' odată, ca pe-un tărâm fermecat. S'a frecat, cu amândouă mânile, la ochi; s'a uitat, tehui, împrejur, neînțelegând unde se află. ce i cu el; cu mintea înbrobodită, încă, de negurile somnului greu, pe care-l dormise, în mirosul tare de rășină al codrului. Numai când își zări calul, îngropat până 'n pântece, în iarba înfloritâ a poenii; își aduse aminte, pe dată, și, scuturându și toropeala, sări în picioare și s'apropiè grăbit de cal.

Măgurile, din față, se zăreau din pâcla, care se lăsase, numai ca niște năluci de munți. Prin brazii și molifții dimprejur, trecù, dintr'odată, un freamăt de spaimă; și, acele cetinilor, prinseră a tremurà, în lumina micșorată.

Pe inginerul Ciornei, îl scutură o înfiorare de frig, în hainele ușoare de doc; în care pornise în ziua aceia limpede de zăduf. Și, deodată, începură a răpăi, prin cetini, picuri repezi; și calul ciulì urechile și-și înfioră pielea. Umbrele munților din față, pierirà în neguri lăptoase. Brazii și molifții începură a șuerà răgușit. Bucăți de cetină sburară, pe deasupra pădurii, ca niște păsări speriate. S'o ploae piezișă, aprigă, mânioasă, prinse a bate codrul: răpăind, ropotind, vâjâind; țesându-se între cer și pământ, ca o urzeală de oțel; făcând să sară, să joace, pe poteci și 'prin rariști, clăbuci de apă, ca niște văpăiți dese, albe, cari luceau,

www.digibuc.ro

scânteeau, tremurau, tresăreau, în calea inginerului, râzându-și de el parcă.

O luă grăbit pe potecă, la vale, cu dârlogii petrecuți pe după brațul drept; încovoiat subt ploaia, care i bătea, drept, în față și îi închideau cărarea, parcă, cu gratiile ei dese. Și 'n urmă, calul coborà cu anevoe, pipăind, cu picioarele de dinainte; pășind, cu luare aminte, cu tuspatru picioarele apropiate, cu capul întins, cu urechile ciulite îndărăt, cu coada și coama leoarcă de apă, prăvălit pe picioarele de dinapoi, arătându-și albul ochilor.

Inginerul Ciornei, crezuse, că, pe poteca asta întortochiată, va ajunge îndată la un canton din vale; dar socoteala nu-i era bună: mergeà de mai bine de-un ceas, și, nici pomeneală de șosea și canton. Acù nu mai știà unde se află. Povârnișul se făceà din ce în ce mai rău, mai repede, mai alunecos. De oparte și de alta, se 'nalța zid mohorât de stânci și mergeau ca prin fundul unei prăpăstii; erau ca 'n adâncul unei despicături de munte.

Șivoaele porniseră: ferbeau, clocoteau, vâjâeau, vueau, bubueau, pe jgheaburile munților, — albe ca niște șuvițe de lapte. Și pe poteca îngustă, la fiecare pas, începură a eși, ca niște dihănii ale iadului, solomâzdrele: greoae, negre, urâte, lipicioase, pătate cu galben.

Cu chiu cu vai, ud până la piele, cu hainele lipite de trup, cu pălăria pleoștită ca un clopot; ajunse, pe 'noptate, într'o vale plină de butuci, pe malul Bistriței, care venea, cu apele umflate de ploae, tulburi și cărunte de spumă.

www.digibuc.ro

P n șuetul apelor, i se părù că aude lătrând, undeva departe, în susul Bistriței. Și 'ncălecând, o luă într'acolo, prin prundul bolovănos, pe subt strașina pădurii, care coborà până 'n malul Bistriței.

Calul, mort de osteală, abia mergeà. Zădarnic îl loveà cu călcaie 'n deșert: făceà câțiva pași, la trap moale, țăcănind din potcoavele slăbite, scăpărând într'o cremene, și prindeà, apoi, iar, a merge la pas, cu capul plecat.

Inoptase de-al binelea acù, și 'ncotro se uità, nu licăreà nici o zare de lumină. Își aținteà urechea, ascultà cu încordare: pretutindeni răsunà numai șuetul mânios al apelor. Dar i se părù, deodată, c'aude iar un lătrat depărtat. Strânse dârlogii; oprì scurt calul. Se rezemă în podul palmii, de șoldul fierbinte și ud al calului, și ascultă, ținându-și răsuflarea. Dar iarăși n'auzì nimic: numai vuetul adânc al Bistriței. Pornì iar. Merse așa, preț de-o jumătate de ceas, prin întunericul orb, care îl împresurà ca un zid, — pe lângă licăririle întunecate ale apei, care curgeà, în noapte, ca un râu de păcură. Și, deodată, auzì lămurit, aproape, un sunet limpede de talangă, și, întorcându-se, zarì, printre trunchiurile negre ale brazilor, o luminiță. Se îndreptă în șea, înviorat ca de-o înghițitură calde de rachiu, și strigă:

«Ei, oameni buni; eșiți, mă rog, încoace careva...»

Un zăvod se repezì din întuneric, hămăind răgușit. Se deschise o ușă; și, un glas tânăr de femee, răcnì:

«Țâbă șarlă, mâncate-au *lupchi* !».

www.digibuc.ro

Cânele fugì, ca lovit c'o dispicătură ; și femeia întrebă cu glas potolit :

«Care-i acolo ?

— Ia un drumeț, care-a rătăcit drumul.

Araca 'n...

li fi bună, să mă primești oleacă, să mă 'ncălzesc ; că-s ud până la piele.

— Da' cum nu ; poftim, vaide mine ; că doar îi casă de creștin».

Inginerul Ciornei, descălică, și, punând mâna streșină, cercetă întunericul și zări albind, printre trunchiurile brazilor, pereții unei bojdeuci, cu ferestrele cât pumnul. O femee înnaltă, cu catrința sumeasă 'n brâu, lipăì, cu picioarele goale, prin glod, și-i des hise poarta.

Inginerul își luă calul de căpițeală, și intră în ogradă :

«Sara bună, oftă rupt de oboseală și 'nghețat pân'la oase.

— *Mulțămim dumnealor-voastră*... răspunse femeia, c'o tresărire de lumină 'n glas, alăturându-se de poartă, ca să-l lese să treacă.

— Ce sat i-aista, mă rog ? întrebă inginerul Ciornei, zărind, acum, clipind, câteva lumini, în vale, peste apa Bistriței.

— Borca, grăì nevasta, închizând poarta.

— Phiii, da bun drum am făcut...» murmură inginerul.

Femeia întrebă :

«Veniți de departe tare ?

— Tocmai din vârful Stânișoarii, m'a apucat ploaia prin pădure și m'am rătăcit : în loc să mă 'ntorc acasă, am nimerit în Borca.

www.digibuc.ro

— Apoi, că n'aţi nimerit rău, nu... (şi ochii şi dinţii, îi scânteiară în întuneric). Araca 'n de mine; da, *ci* cioarele, mă uit eu ca o proastă, şi n'aduc un căpeţel de lumânare?»

Şi, dând fuga în casă, eşi îndată, c'o lumânărică de ceară aprinsă; ţinând-o între degete şi apărând, cu palma cealaltă, văpaea, să nu se stângă.

Ochii inginerului licăriră în lumină şi se uitară, oarecum miraţi, la nevastă.

«Avem aici o ţâră de grăjdiuţ, zise femeia, înălţând lumina deasupra capului; dă, ştiţi, ca la o vadană, fără putere».

Privirea inginerului Ciornei se îndreptă iar spre nevastă, care apucase înainte, să-i lumineze calea; şi se oprise la uşa grajdiului, cu lumânarea ridicată deasupra capului, cu ochii râzitori, cu mânile şi faţa trandafirie în luminiţa tremurătoare; sta dreaptă, rumenă, înaltă şi subţire ca o rujă.

Copitele calului bocăniră în podelele grajdiului. Nevasta zise, luminând din prag, întunericul din 'năuntru:

«Nu-ţi bănui, mă rog, că n'am nici o ţâră de fân... Da' îndata mare 'oiu cosi un braţ de iarbă, din poeană... Om face cum o *ci* mai *ghine*, — d'apoi cum... Dumneavoastră îţi poftì în casă şi v'iţi încălzì, că sânteţi *chic* de apă; şi eu 'oiu da fuga ş'oiu răsturnà o brazdă de iarbă...»

Şi femeia se repezì subt colniţă, şi eşì, cu coasa; şi, suflând în lumânare, o vârî în sâu, şi sărì, sprintenă, peste gardul de răzlogi, cu coasa pe umăr. Iar inginerul, după ce descătărămă şeaua şi-o aşeză pe prispă, păşì în întunericul tinzii;

www.digibuc.ro

bâjbâi o clipă; și, deschizând ușa, intră într'o încapere joasă, luminată de-o opăiță depe prichiciul hornului în care mirosea a cojoace. Se apropie de vatră, să se încălzească la focul de vreascuri, care-și jucà voios flăcările împrejurul ceaunului de mămăligă.

Lumina tulbure a gazorniței, de pe prichiciul hornului, abià lumină încăperea scundă. Patul din fund, cu culmea cu straele, mijà din umbră. Subt culme, luceau, tresăreau, în văpaia focului de pe vatră, oțelele unei puști și alămurile unui corn de praf. Pe marginea cuptorului, o mâță neagră ca un drac, își spălà liniștit o labă, cu limbușoara ei fină și trandafirie; și ochii îi licăreau ca două mărgele de chilimbariu; iar mustețile îi luceau, ca niște fire de aur, în lumina flăcărilor.

Prin vuetul apei, răzbătu, ca un glas de fluer, cântecul femeii, și pașii îi dupăiră, grăbiți, pe subt păreții casei. Ușa se deschise ca de furtună, și femeia intră cu fața înbujorată, cu cămașa udă, lipită pe sânii tineri, cu ochii negri, vii, lucind în lumina focului, clipind mărunt din genele dese, poleite de flăcările de pe vatră. Zise:

«Ara, da' la sărăcia asta de foc, nu te 'ncălzești nici până mâne...»

Și dădù fuga pe ușă, și se 'ntoarse, cât ai bate 'n palme, cu brațul plin de lemne, răsuflând, cu nările lărgite; și, cinchindu-se la vatră, făcù, cât ai clipì, un foc năstrușnic, de parcă aveà să frigă un miel:

«Așà, da; la sărăcia asta de foc, nu te 'ncălzești nici până mâne...»

Inginerul Ciornei, se îngrămădì mai tare lângă

www.digibuc.ro

foc, scuturat de-un fior. Femeia se uità la el, cu mâna la gură:

«Da', oare, dacă v'aşi dà, sàrica, n'ar fi mai bine? Văd că tare vă *'ncioară*.

— Ba, cum nu; îţi mulţumesc».

Şi, înfăşurându-se, clătănind, în sàrica miţoasă, care-i cădeà până la glezne, întrebă, aşezându-se pe scăunaşul cu trei picioare:

«E vre-o crâşmă, pe aici, pe-aproape?

— Cum nu: e colea chiar, peste Bistriţa.

— Tare te-aşi rugà să fii aşà de bună, să-mi aduci nişte vin: da' care lâ-i găsì mai bun; şi jà ş'oleacă de scorţişoară şi de cuişoare, dacâ-i găsì.

— Ara; găsesc, cum nu, la dugheană, la Hasca».

Şi, luând banii din palma inginerului, se îmbrăcă repede c'o bondiţă, pe dos; luă, dintr'un cotlon, un şip, şi eşì, într'un sufiet, trăgându-şi tulpanul portocaliu pe frunte.

Inginerul se culcă lângă cuptor, cu genunchii la gură, învălindu-se, până subt ochi, în sarică.

Afară, Bistriţa, ferbeà, vueà, umpleà noaptea de freamăt şi de şuet.

Cu 'ncetul, inginerul Ciornei, se mai încălzì. Innăuntru erà bine şi cald; încăperea scundă râdeà cu voe bună, în mângâierile, în jocul palelor rumene de lumină, zvârlite de focul tatărăsc de pe vatră. Apa din ceaun, cântà cătinel. Lada verde, braşovinească, de pe pat; laiţa, blidarul cu câteva străchini înflorite; puşca, cornul de praf, toate tresăreau în fâlfâirile luminii; jucau, parcă, înveselite de căldura din casă.

Uşa se deschise, ca de o răbufneală de vânt; şi nevasta intră, cu cojocul leoarcă de apă, cu ca-

www.digibuc.ro

trința și cămașa sumese deasupra genunchilor, cu picioarele albe lucii de ploaie:

«Cred. că v'ați mai încălzit o țârucă» zise, suflând greu. zvârlindu-și cojocelul pe laiță; și, luând o ulcică din blidar, puse degrabă vinul la fiert. Eși, apoi, ca vântul, pe ușă; și se auzi, îndată, un cârâit de găină și o izbitură de secure.

Aburii vinului umplură iute odaia, cu mirosul lor de scorțișoară și cu mireazma de garoafe a cuișoarelor. Și 'n căldura, molcomă, a sàricii, îl cuprinse, cu 'ncetul, o aromeală dulce; și, ca printr'o ceață de vis, o vedeà acum pe nevastă, cinchită la vatră, cu fața aurită de jar; și 'n curând, i' gâdilì nările un miros dulce de pui fript, și, ca de departe, îi răsună glasul tânăr al femeii, c'o tremurătură de cântec:

«Iți poftì și-ți ospătà olecuțică».

Și-i zărì ochii, lucìnd, în răsfrângerea jarului,— ca de aur, ca de jaratec. Și, repede. pe masă, pe-un ștergar curat lângă azema balae, aburiră, în lumina gazorniții, puiul rumenit și vinul.

Adouazi. când deschise, inginerul Ciornei, ochii, și se uità la ceas, se mirà cum de-a putut dormì atâta. In casă, erà curat. Pe jos, lutul galben, nou, erà stropit și măturat. Se uità pe geam: ploua mereu. Ii mirosì a sulfină ș'a busuioc. Innălță ochii: grinzile erau încărcate cu mănunchiuri de flori galbene, proaspete, jilave încă de ploae. Căută busuiocul, care-i răcoreà nările, și văzu pe masă, într'o ulcică un mănunchiu, zimbì, și, rupând o frunză, o strivì între degete, ș'o duse la

www.digibuc.ro

nas. Ușa se deschise, binișor, și femeia își arătă fața rumenă;

«Poftim-poftim, o îmbie dânsul zâmbind.

— Buna dimineața, făcù nevasta intrând; și zâmbì și ea, plecându-și, o clipă, genele dese și lungi, care-i tiveau, cu un chenar negru ochii, făcându-i să pară cu mult mai mari.

— Buna dimineață, — cam pe la amează, glumì inginerul Ciornei.

— Apoi ați fost și tare ostenit, grăì dânsa, dregându-și tulpanul portocaliu, pe la urechi. Da' nu-ți *ci* dormit, poate, *ghine*, pe patu' ista țărănesc?

— Ba am dormit de minune,» murmură, inginerul Ciornei, și, uitându-i-se în ochi, zâmbì iar ș'o prinse de mână.

Obrajii rumeni ai nevestii se îmbujorară mai tare, și bărbia i se propți în piept.

«Cum ai spus că te cheamă? o întrebă, ținând-o strâns de mâna aspră.

— Rarinca.

— Frumos nume, — ca și tine», murmură încet.

I se părù, că s'a mai ascuțit mireazma de sulfină și de busuiou; și răsuflă adânc, cu nările largi, ca 'n mijlocul unei poene, după ploae. Privì cu drag la nevasta tânără, printre gene. Se primenise și se gătise ca într'o zi de sărbătoare. Cămașa, cu altițe, erà ca helgea pe ea; la gât își pusese hurmuz și zgărdiță de mărgele mărunțele; pe la tâmple, părul negru îi izvorà creț și cu ape albastre de oțel călit, de subt tulpanul portocaliu, legat deasupra urechilor ca de mărgean, și trupul șui, se simțeà mlădios, rotund și vânjos, subt catrința roșie, și, cămașa, rotunzită la

www.digibuc.ro

piept, de sânii cari zbucneaù pietroşi, împungând pânza albă cu gurguile. Şi, privind-o astfel, i se păru, dintr'odată, că, din trupul ei tânăr, izvorau mirezmele, cari îi lărgeau nările; şi, întinzând celalt braţ, o cuprinse de mijlocul subţire, încins strâns în bârniţe, — o cuprinse ca-într'un cleşte, cu braţul lui de criţă, ş'o frânse peste piept. Dânsa se zbătù, o clipă, îngânând:

«Araca'n de mine, da' şezi *ghinişor...*»

Şi se lăsă moale, în braţele lui, închizând ochii.

Când îşi luă rămas bun şi încălică, dânsa îl strânse uşurel de mână, murmurând:

«Mai, poftim, pela noi...»

Când ajunse departe, în vale, între munţii negri, cari fumegau neguri albe, inginerul Ciornei, se răsucì în şea şi se uită în sus, la bojdeuca răzleţită pe deal, subt straşina pădurii, ca o oae prăpădită de turmă; ş'o zări pe Rarinca, stând dreaptă 'n poartă, uitându-se după el, c'o mână, streşină, deasupra ochilor.

* * *

Din ziua aceasta a simţit, că va scăpà din ghiara patimii, care-l mai ţineà rob, supus, femeii pe care-o ura, — rob cărnii ei, pe care de-atâtea ori i-a venit să i-o sfâşie de pe oase. Şi, toată fiinţa lui umilită de robia aceasta, stà gata acum să-şi răcnească, să-şi chiue bucuria.

In aceiaşi săptămână, se coborî de două ori până la vadana din Borca.

Nevastă-sa, cu simţul ascuţit al tuturor feme-

www.digibuc.ro

ilor, bănui repede ceva; și, într'o zi, îl întrebă, privindu-l drept în ochi, înfigându-i privirile până 'n fundul sufletului:

«De-o bucată de vreme, pari foarte vesel... N'aș puteà să știu și eu, mă rog, de ce?»

Dânsul îi înfruntă privirea, și, ochii albaștri, îi scânteeară de bucurie și de ură. Ii veneà să i hohotească în nas, să-i strige, în față, adevărul; dar se stăpâni și răspunse, privind-o drept în ochi, fără să clipească:

«Da, draga mea, ai dreptate... Nici nu-ți poți închipuì ce vesel sânt.»

Și răsucindu-se, scurt, pe călcâe, eși șuerând; se svârlì în șea, și plecă, în goana mare, mistuindu-se repede, printre brazii și molifții din preajma cantonului.

Aflase un alt drum mai deadreptul, pe poteci, cari-l duceau, numa în două ceasuri, până la casa, stinghere, de pe malul Bistriței. Își bicuià, își suflà, din răsputeri, în patima aceasta nouă, numai ca să-și ucidă patima veche.

«Ești foarte vesel, îi spuneà mereu dânsa, c'un glas de gheață; privindu-l cu ochii micșorați, tremurându și genele.

— O, da, îs foarte vesel, răspundeà dânsul privind-o drept în ochi, c'o lumină de batjocură și de dispreț; și începeà a cântà, călare pe un scaun ori tolonindu-se pe un pat, cu mânile încrucișate subt cap. Ea încercà atunci să-l îmbuneze, să-l îmblânzească. Își îndulceà glasul, se apropià de el, zâmbindu-i blajină, supusă, umilită; și, înălțând mânile, mânicile largi ale capotului, îi alunecau până pe umeri, și brațele, rotunde și albe,

www.digibuc.ro

se întindeau ispititoare spre grumazul lui; îl cuprindeau catifelate și reci; iar trupul ei, de șopârlă, se lipeà, înfiorat, de trupul lui, și, gura ei, roșie ca o rană, se întindeà lacomă de sărutări, spre gura lui, ca să-i strecoare, iar, în sânge, otrava patimii; dar dânsul îi desfăceà brațele de după gât, și-o îndepărtà încet, rugând-o, c'o încrețitură de silă pe față:

«Lasă mă, te rog, în pace: atâta-ți cer.. Nu vezi; n'a fost nici o ceartă între noi de-atâta timp... Nu ți mai amintesc nimic, nu-ți mai cer nimic,— ce mai vrai?»

Și, luîndu-și pălăria, eșià. Iar dânsa, cu sufletul înghețat, ca de-o suflare de vifor, de liniștea cu care îi spuneà lucrurile acestea; își îngropà fața în perini, și plângeà, tremurând din tot trupul, de parc'ar fi zăcut afară în zăpadă; gemeà mușcându-și perina, ca să nu-și urle durerea ca o jâvină rânită.

Inginerul Ciornei, își luase acuma alt cal, buestraș, negru-corb, care-și arătà, întotdeauna, albul ochilor mânios, — cu pieptul lat și gâtul scurt, acoperit, de-o parte și de alta, de o coamă veșnic sbârlită, ca vânzolită de un vifor. Și de când venise iarna, se duceà mai des. Plecà dimineața și spuneà că n'are să poată venì la prânz, fiindcă are să se ducă mai departe, pe șantier; și se duceà, întins la Borca, printre munții albi, prin zăpada tare, care scârțià, scârșneà, subt copitele buestrașului, și scânteià în soare ca o pulbere de nestimate. Pe la locurile bune, îi dà drumul calului

www.digibuc.ro

la umblet lin; şi vântul îi şuerà atunci răguşit pe la urechi, cu înmlădieri de cântec.

Ii plăceà, mai cu seamă, în zilele de viforniţă, când răzbăteà, cu greu, nămeţii prin roiurile de zăpadă. Pieptul lui de uriaş, creşteà, fericit, subt cojocelul de miel, sorbind aerul îngheţat, care-i frigeà nările şi-a căreia arsură o simţià până'n fundul plămânilor.

Doamna Aspazia Ciornei, în timpul acesta, depănà fel de fel de bănueli, cari, însă, totdeauna erau departe de adevăr. Nici nu-i puteà trece prin gând, că bărbatul ei, trăià c'o ţărancă. Dispreţuià atât de mult pe fiinţele acestea desculţe, îmbrăcate cu cămaşă aspră de cânepă ori de in, cari îşi strângeau mijlocul cu bârneţe, nu cu corset,— că nici nu visà, că bărbatul ei, bărbatul unei femei, care se îmbracă'n dantele şi mătăsuri ca la Paris, — s'ar puteà uità la o ţărancă. Bănuelile ei băteau alte drumuri: mai întâiu, bănuì pe nevasta cantinierului, care erà, oricum, femee de oraş şi era mai tânără ca ea. Işi aduceà aminte de o privire, pe care o aruncase odată, dânsul nevestii cantinierului; şi, amintirea aceasta, o luminase deodată, ca o clipire de fulger, şi, din ziua aceia, să pusese la pândă. Aşteptà până când se depărtà, inginerul Ciornei, bine de canton; şi eşià, repede, încotoşmată într'un şal, şi se strecurà pe uşa de din dos, ca să n'o vadă vr'o una din soţiile celorlalţi ingineri. Mergeà, mai întâiu, pe drum, îmbrobodită până subt ochi, şi, dupa ce intrà în pădure şi n'o mai puteà vedeà nimeni, o luà, deadreptul, prin zăpada, până la genunchi, să iasă mai degrabă la marginea priporului, de

www.digibuc.ro

unde se vedeà, ca'n palmă, în vale, cantina. Acolo s'ascundea după un brad, și stà neclintită, tremurând în șal, pătrunsă, până la oase, de ger, în șuerul crivățului, cu picioarele îngropate, în omăt până la genunchi, înghețate ca două sloiuri. Și-l urmăreà pe inginer, cu ochii mici, plini de ură și de suferință; cum coborà, legănandu-se în pasul calului, pe drumul alb, care șerpuià printre măguri. Și, când s'apropià de cantină, ochii i se măreau; răsuflarea îi creșteà, lărgindu i nările, degetele i se vârau în șal și bătăile inimii îi zvâcneau în urechi.

Uneori, inginerul Ciornei, își opreà calul; dar nu se coborà niciodată. Eșià cantinierul ori nevastă-sa, îi întindeà un pachet de tutun; stăteà numai de'și răsuceà o țigară, o aprindeà și plecà. Când eșià nevasta cantinierului, doamna Ciornei, își oprià răsuflarea, puneà o mână deasupra ochilor și priveà, cașicum ar fi vrut să prindă o uitătură, un zâmbet; de acolo, de sus, de unde fețele se vedeau numai ca niște pete, — s'aplecà, de parcă ar fi vrut să prindă o vorbă, de unde numai răcnetele s'ar fi putut auzi.

Și plecà, numai după ce-l perdeà din ochi, departe prin văi, unde se mai vedeà, o clipă, ca un punct negru pe zăpada albă.

După vr'o săptămână de pândă, se încredință, că bănuelile ei au greșit drumul. Se frământă, nu dormì câteva nopți. Și, dintr'odată, îi încolți în minte altă bănueală: la vr'un ceas de Stânișoara, mai erau câteva bordee de-ale Italienilor; nu s'o fi ducând, oare, la vr'o Italiancă de pe-acolo? Bărbații îs toată ziua la lucru: pleacă dimineața

www.digibuc.ro

şi vin seara. Ce să facă? Ce să facă? Şi-i scăpără un gând, care făcù să-i tresară în fundul ochilor, două luminiţi. Dânsul erà gata să plece. Il întrebă foarte liniştită:

«Vii la dejun, dragă?

Nu; n'o să pot să viu, răspunse dânsul; azi o să ma duc mai departe, la nişte poduri; nu mă aşteptà cu masa».

Să frământă, ca pe jăratec, până când îl văzu plecat. Se îmbrăca, repede, cu rochia de amazoană, pe care n'o mai îmbrăcase de astavară; îşi puse pe cap o căciuliţă brumărie, se îmbracă, apoi, c'un paltonaş scurt, blănit; şi se duse în grajd, de-şi puse singură şeaua pe celalt cal, pe care nu-l mai călărià inginerul, decând îşi cumpărase buestraşul. Spuse slujnicii, că se ducè să se primble; şi, încalecând, porni în trap spre cantină. Dar ajungând la marginea prăpăstii, îl zări, pe bărbatu său, în vale, vorbind cu nişte lucrători. Intoarse, scurt, calul, şi lovindu-l, din răsputeri, cu cravaşa, porni îndărăt, în goana mare, — croindu-l, cu sprâncenile negre încruntate: peste gât, peste cap, cu înverşunare; descărcându-şi ura, care-i clocotia în suflet, care-i încleştà inima ca o ghiară. Trecu, ca un vârtej, pe lânga casă, goni astfel, preţ de un sfert de ceas; şi se întoarse îndărăt, în pasul calului asudat, temandu-se, să nu dea iar cu ochii de el. Dar de astă dată, plecase: drumul alb, se întindeà pustiu, în lumină. Doamna Aspazia Ciornei, coborî priporul spre cantina de piatră, şi, când ajunse în vale, o luă, la trap moale, cu ochii ţintiţi în zarea drumului

Când zări cele câtevà bordee, cu glugile de

www.digibuc.ro

zăpadă trase, parcă, peste ochi, oprì calul, cu o tresărire, și, ferì din drum, după o stâncă dela marginea șoselei. Stătù ascunsă, o bucată de vreme, cu calul îngropat în zăpadă până'n pântece, iscodind, scormonind cu ochii rotunziți, printre bordeele, pitite, la marginea drumului ; căutând calul bărbatu-su, așteptând să se deschidă o ușă, și să-l vadă eșind pe îndrăgostit din cuibul dragostei. Dar nu se zărià țipenie de om împrejur, nu s'auzià nici un glas, nici un plâns de copil, nici o ușă — nimic : numai câtevà șuviți subțiri de fum, se înălțau, drepte, în văzduhul limpede.

Nevasta înginerului perdù răbdarea, și, eșind din ascunzătoare, o luă spre bordee. Când s'apropiè, săriră, hămăind răgușit, doi câni, numai pielea și oasele, ca niște zăvozi de șatră ; dar, din bordee, nu eșì nimeni : parcă înghețase toate ființele dinăuntru. Doamna Ciornei, intrâ, cu calul între bordee, și bătù, cu mânerul cravașei, într'o ușă. Se auzì înăuntru un grohăit somnoros ; și ușa se deschise, și-și lungì gâtul, deșirat, o bătrână încovoiată, frântă de șele, și, după ea, își arătă rîtul un purcel ogârjit.

Doamna Ciornei, o întrebă :

«N'ai văzut pe domnul inginer ?»

Bătrâna clătină din cap :

«Non l'ho veduto...» și-și strânse la piept o zdreanță de șal.

De prin celelalte bordee, se iviră câtevà femei ; eșiră câțiva copii murdari și goi, ca niște danci. Ș'o Italiancă spuse, că l-a văzut, pe inginer, trecând de vr'un ceas, și arătă cu mâna, în zarea drumului. Doamna Ciornei, clipì mărunt din genele

www.digibuc.ro

albite de promoroacă, stând nehotărâtă un răstimp, învăluită de aburii, cari fumegau de pe trupul asudat al calului. Mai scormonì, odată, cu ochii, printre bordeele muruite, printre cari ciuguleau câtevà găini zbârlite ca de frig, şi, tăind dintr'odată, aerul, cu cravaşa, c'o şuerătură scurtă, îl arse, cu înverşunare, calul peste gât; şi pornì îndărăt, în vârtejul de zăpadă stârnit de copite.

Pe drum aflâ, însă, dela o caravană de munteni, care urcà, în pasul legănat al cailor, legaţi, în şir, unul de altul, — că inginerul intrase în Borca.

In mai multe rânduri, apoi îi spuse, ba unul, ba altul, că l-a zărit prin Borca. Acù ştià vrasăzică, unde se duceà; nu ştià, însă, la cin Erau în Borca două învăţătoare, şi... bănueala ei se învârteà, când în jurul uneia, când în jurul celeilalte, ca o viespe bezmetecă.

Inginerul erà liniştit; se închisese, în nepăsarea lui, ca într'o chilie de piară. Şi, doamnei Ciornei, îi veneà să-i răcnească în faţă, când îl vedeà întorcându-se, c'o lumină de fericire în ochi, — c'o lumină de tinereţă biruitoare:

«Vii dela amantă...» şi vrea să-l prindă, cu amândouă mânile, de gâtul de taur; şi să ţipe pân'or năvăli vecinii, până s'o umpleà casa de lucrători:

«Spune, nemernicule, cu cine mă înşeli, cu cine mă înşeli, — cu cine mă înşeli?»

Dar izbutià să se stăpânească, împinsă de frica tulbure, că astfel îl va pierde. Şi-l primià, cu'n zâmbet bun, eşindu-i înainte, umilită şi supusă; spunându-i, parcă, cu toată fiinţa ei:

«Haide, bate-mă, calcă-mă 'n picioare, striveş-

www.digibuc.ro

te-mă — eu tot am să te iubesc... Vezi, nu te 'ntreb nimic, nu te supăr cu nimic; spune-mi numai o vorbă bună, — trece-ți mâna prin părul meu, așà cum îți mângâi câinii, când te 'ntorci acasă... Nu-ți cer mai mult, — și tot sufletul meu te va binecuvântà, pentru firimiturile de dragoste, pe cari te vei îndură să mi le arunci...»

Nădajdu à, că pe calea aceasta, va birui în urmă; îl va în arce iar cătra ființa ei, flămândă de îmbrățișer' e lui. Cu mai multă grijă ca întotdeauna, se îmbrăcà acum în capoate, cari lăsau să i se vadă gâtul a b și pieptul până subt aluniță, care erà altada cu bu săru ărilor lui; îi eșià, învăluită în spum ușoară, tremurătoare, străvezie, a horbotelor, care stà gata parcă, să se risipească, să zboare, sa i se scuture la picioare, ca o floare a trupulu' ei trandafiriu. Și ochii ei, pătimași, îi șopteau p rcă:

«Nu- așà, că-mi stă bine astfel? Pentru tine, mă fac frumoasă, pentru tine m'am peptănat așà, cum îți plăceà ție, pentru tine mi-am lăsat gâtul gol, pieptul și brațele goale, — pentru tine, am lăsat să mi să ghicească tot trupul...»

Sara, când se culcà, lăsà, — ca din întâmplare, — ușà deschisă între odaia ei și odaia în care dormeà dânsul acum.

El, înainte de a se culcà, își citeà gazetele și revistele, pe canapeà. Și dânsa își împletià, mai întâiu, părul, în două cozi groase, pe cari le legà cunună, în jurul capului. Și începeà, apoi, a se desbrăcà încet, mlădiindu-se alene, înfiorându-și dulce genele, în fața oglinzii, în care-și tremurà para o lumânare, țesând painjinișuri de lumină,

www.digibuc.ro

ca un paianjen de foc. Răsăreà, încet, un braţ gol, rotund, ca dăltuit în marmoră ; apoi celalt. Şi, capotul şi cămaşa, îi alunecau, lin, până la mijloc,— mângâindu-i trupul, — şi se opreau înjurul şoldurilor, ca o volbură de spumă ; iar braţele amândouă i se întindeau în lături, ca pentru o îmbrăţişare. Apoi, se coborau ; şi, spuma de horbote, curgeà de alungul şoldurilor, a coapselor, a pulpelor, — şi rămâneà goală, în faţa oglinzii, cu trupul tânăr, mângâiat de umbre şi lumini moi, cu sânii tari ca două gutâi ; luminaţi, mai puternic, de para tremurătoare a lumânării, cu două linioare lucii de lumină, până la sfârcurile trandafirii, ca două fructe pârguite.

De pe canapeaua, pe care cetià dânsul, se vedeà, drept în faţă, oglinda din odaia de alăturea ; dar se făceà că n'o vedeà ; îi vedeà, însă, foarte bine trupul, cu luciri de fildeş. O vedeà, întinzând braţele rotunde, luând de pe mesuţa din faţa oglinzii, o sticluţă fină de parfum şi stropindu-şi pieptul ; simţea mirezma de liliac, amestecată cu mirezma trupului ei, umplându-i pieptul, tulburându-l, — şi, sărind, cu un gemăt în picioare, trântià uşa, de se detunau pereţii, şi punea scrâşnind zăvorul. Iar dânsa îşi ascundea faţa în perine, şi plângeà până târziu, umilită, bicìuită, strivită, de dispreţul lui îndărătnic, muşcându-şi pumnii, ca să nu ţipe : simţind, că, în clipele acelea, dacă ar fi fost faţă 'n faţă cu aceea, care-i furase bărbatul ; i-ar fi sfâşiat cu unghiile carnea, pe care i-o striveà dânsul în braţele dragostii lui.

Şi, totuşi, adouazi, îşi începeà, din nou, lupta, cu

www.digibuc.ro

aceiași înverșunare, cu aceiași răbdare; făcând un laț din fiecare vorbă, din fiecare zâmbet, din fiecare privire, din fiecare tremurat de gene; crezând, încă, în puterile ei, cari-l făcuse zece ani de zile robul ei. Dar dacă ar fi știut adevărul, dacă ar fi putut ceti, o clipă, în gândurile lui, în inima lui, — s'ar fi dat desigur, pe dată, seamă, că-i o nebunie, să mai creadă, că-l va mai puteà, vr'odată, întoarce, pe omul acesta, către ea; c'a se încăpățînà, mai departe, în lupta aceasta, ar fi, ca și cum ar întinde cinevà lațuri șubrede de păr, pentru prins păsările mărunte, — în calea lupilor și a ursilor.

Dar, ea, nici nu bănuia, că, de femeia pe care n'o știà încă, îl legà viața șubredă, care înmugurise din înbrățișerile lor, — viața plăpândă, care se urzia, încă, la întuneric.

Se poate spune, cu cuvinte, ce-a simțit, omul acesta, când i-a spus Rarinca vestea mare?

Mai întâiu, a îmbrățișat-o, încet, cu frică; ca și cum, s'ar fi temut, să nu zugrume, viața, care se înfiripa în întunericul ființii ei. Și a ținut-o așa, mult, lipită de pieptul lui, cu ochii plini de lacrimi; și, deodată, a îngenunchiat și i-a luat mânile amândouă. — mânile ei, aspre și bătătorite de muncă, mânile țărănești, — și le-a sărutat, udându-le cu lacrimi și murmurând lucruri neînțelese.

In primăvară, când a născut Rarinca, — n'a dat trei zile pe acasă.

Când se ducea acuma la Borca, o țineà o goană, până la bajdeuca din marginea pădurii; și, din două sărituri, erà în casă; și-și luà copilul în

www.digibuc.ro

brațe, — îl zmulgeà, ca din niște mâni, cari nu voiau să î-l deà, — și când, strângeà la piept trupul plăpând și cald al copilului: îl întipărea în inimă parcă.

Copilul, după ce se făcù mărișor, când îl vedeà intrând în casă, îi râdeà cu gingiile lui trandafirii; și prindeà a da, repede-repede, din mânușițile grăsulii, cari începuseră a face gropiți pe la încheeturi. Și, inginerul Ciornei, îngenunchia lângă covata copilului; și se uità acolo, jucându-se cu picioarele și mâinile lui trandafirii; făcându-se că-i mușcă degețelele, făcându-l pe copil să râdă, în glas. Stătea, ceasuri, de se jucà, astfel, cu gângania asta dolofană și rumenă. Dacă-i adormia flăcăul, călcà în vârful degetelor, ca printre ouă, și da, c'un ștergar, mustele afară; apoi închidea încet, ferestrele, lăsà perdelele de stambă albastră; și se ghemuia, binișor, lângă copil, și stà, neclintit, stăpânindu-și răsuflarea, să nu-l trezească. Inchidea, din când în când, ochii, în lumina albastră, care se cerneà prin perdele, în mirosul de calapăr, de lemnul Domnului și de busuioc, de cari erau încărcate grinzele; și, din vreme în vreme, îi deschideà, se ridicà într'o mână, cu băgare de seamă, și-și priveà odrasla, zâmbind fericit, cu fiecare încrețitură a feței lui, mari și păroase, cu tot sufletul în ochi.

De gândit mai departe, încă nu se gândise. Era prea fericit, ca să mai fie în sufletul lui loc pentru gânduri supărătoare: ce va face cu copilul? Il va luà? Il va lăsà, să crească ca toți copiii ceilalți ai satului, s'ajungă să muncească și el, din zori și până 'ntr'amurg, muncă grea și

www.digibuc.ro

amară? Ce va face? Nu se gândea încă. Poate că și fugeà de gândurile acestea... Acum sorbeà lacom, pe nerăsuflate, din izvorul limpede, care țâșnea, pe neașteptate, în viața lui, ca dintr'o stâncă; n'avea vreme, să descurce ghemul încurcat, pe care îl simțea ascuns, undeva, într'un ungher, al sufletului său.

Doamna Aspazia Ciornei, nu aflase încă. Dânsul se mirà, cum de nu ajunsese încă la urechile ei. Când intră în casă, se uità, iscoditor, în ochii ei; dar dânsa îl priveà cu același zâmbet, îi vorbia cu același glas molcom, îl privià tristă și supusă. Și, de multe ori, simțeà, urcându-i-se în piept, o undă de milă; și-i venià să se apropie de ea, să-i ia o mână și să i-o strângă ușurel și s'o sărute pe frunte, ca pe-o soră. Intr'o seară, însă, când deschise ușa, rămase neclintit în prag: «Știe!» își zise.

In casă erau toate lucrurile răscolite, ca și dimineața, când plecase. Lăicerele rămăseseră, grămadă, în mijlocul casei; pe masa, plină de fărimituri și de bucăți de pâne, păharele, în cari băuseră cafeaua cu lapte, nu erau strânse: un scaun zăceà răsturnat.

«Știe!», își zise iar; cercetând odăile răscolite, din prag. c'o mână pe clanța ușei. Și, deodată, o zări, zăcând pe canapea, ca o zdreanță zvârlită, numai c'o fustă pe ea, cu brațele goale, — ca un copil, de mică, parcă, acolo, între perine.

Dar, deodată, simți, c'a intrat cineva,—simți privirea ochilor lui; și, ca biciuită, sări drept în pi-

www.digibuc.ro

cioare, arătându-şi faţa înroşită de plâns, cu trăsăturile moi, îmbătrânite:

«A, ai venit, în sfârşit, dela amantă?»

Şi-l pironì cu ochii, străfulgeraţi, parcă, de văpaia nebuniei; cu părul, ca suflat de vântul umed, care năvălea pe uşa deschisă.

Dânsul închise uşa; dar nu păşì spre ea. Ea făcù câţiva paşi spre el, ca ameţită, cu puterile istovite; întinse, ca o oarbă, o mână 'n lături, pipăind aerul, se răzămă, moale, de o masă; şi, întinzând gâtul alb, înecându-se, înăbuşindu-se, zise de, parcă, ş'ar fi dat sufletul, odată, cu vorbele:

«In sfârşit, ţ'ai îndeplinit visul: ai un copil...»

Şi răsuflând adânc:

«L'ai făcut c'o ţărancă... Ştiu... Ştie tot satul... Urlă satul... Râde lumea în urma ta şi te-arată cu degetul... [Şi cu faţa încreţită, schimonosită de dezgust:] Cum nu ţi-e scârbă, să trăeşti c'o *ţărancă*, c'o femee, cu mânile bătătorite şi picioarele crăpate. Nu te trăsneşte de-o poştă duhoarea ei de sudoare? Nu-ţi *pute* părul ei a său de oae ori a unt rânced?»

Şi, privindu-l ţintă, pregătindu-şi săgeata, înveninată, în arcul încordat al urei, — o lăsă, după o clipă de tăcere, să-i zboare drept în inimă:

«Ş'apoi, eşti sigur, că beatul e al tău?»

Şi cu un hohot tăios:

«Eşti aşa de prost, oare?»

Atunci, dânsul, se năpusti, c'un muget, asupra ei; şi, încleştându-şi, mânile lui mari, în umerii ei goi, îi urlă răguşit în faţă:

«Minţi — minţi *scorpie*, mi-i-inţi... Copilul e al meu... I-al meu — i-al meu... După ce ţi-ai ucis

www.digibuc.ro

copiii, acuma vrai să mă ucizi și pe mine; vrai să-mi strecori, în suflet, tot veninul sufletului tău, vipero, *ucigașo*».

In casă erà aproape întuneric acum. Tăcù, și prinse a se plimbla, cu pași mari, prin casă. Intr'un târziu, s'așează pe-un scaun; și, rezemându-și capul ferbinte în palme, rămase așa, neclintit, cu coatele sprijinite pe masă.

Dânsa, plângea încet, răzămată de părete; și-i simțea bine: toate gândurile, tot sufletul, în altă parte.

Prăpastia se deschisese pentru vecie.

Prin odaea, care părea pustie, trecù o suflare de gheață.

www.digibuc.ro

NUNTA DE AUR

Cuconul Iorgu, s'a sculat tot așà de dimineață, ca și cocoana Zenobia — astăzi se împlinesc cincizeci de ani, de când au pus cununiile pe cap, cincizeci de ani, o viață de om.

Cuconu Iorgu, se duce, în târg, să facă cumpărături pentru o zi mare ca asta, pe care n'o ajung mulți.

Cucoana Zenobia, se țese, dela cuhne în casă și din casă în cuhne, zăpăcind, cu poruncile dumisale pripite, sluga, care umbla tehue, cu ochii cârpiți de somn, bodogănind și nepricepând, ce-a dat peste cocoana Zenobia, de-a sculat-o odată cu găinile:

«Araca'n de mine, da 'știu că n'au dat Turcii, 'coană; dondănește dânsa, cu păru 'n ochi și cu barizul căzut pe ceafă.

— Tacă-ți leoapa, că te-întâlnești cu. hați, de chică; să răstește, cucoana Zenobia; dă fuga și

www.digibuc.ro

prinde cocoşul cel bătrân şi găina cea porumbacă ; şi eşi în uliţă şi, roagă pe cinevà, să ţi le tae.

— Şi cocoşu' şi găina ! se minunează slujnica, holbând ochii.

— Ei, da, şi cocoşul şi găina ; ce te boldeşti la mine ca la Necuratul ?

— Àvem musafiri ? întrebă Savastiţa.

— Avem, n'avem ; nu-i treaba ta ; pleacă mai repede, de prinde găina şi cocoşul».

Fata ese, dupăind, cu picioarele desculţe, de se cutremură lucrurile din casă ; şi, afară, răsună cârâitul găinilor şi măcăitul raţelor, de parc' a da uliul în ele.

Cucoana Zenobia, s'a legat la cap cu grimea şi-a pus o pestelcă albă ca ghiocul ; şi, se învăluie cu treburile îmbujorată, ca în tinereţe.

«Mai pune, fată-hăi, lemne pe foc ; n'auzi ?

— Arac'n de mine 'coană ; da' doar ştiu, că n'am să frig o ialoviţă !

— Nu fii obrasnică, că te *lipăsc* ; face, cucoana Zenobia ; ştergându-şi sudorile depe frunte, depe obrajii înflăcăraţi şi depe cele două rânduri de bărbii, şi mereu o tot crăiniceşte pe fată :

«Umblă mai repegior, Savastiţo ; umblă mai repegior, că doar, ştiu, că n'ai ouă în poala»...

Da' Savastiţa nici ea nu se lasă, cu una cu două ; că nu-i dusă la biserică :

«Ara. 'coana, da' ştiu că nu's cal de olac, s'o ţâu, mûsai, tot într'o fugă ; lasă-mă şi, dumneata, să mai rasuflu oleacă. că mi-a ajuns sufletul la gură... Nu ştiu ce ai azi, că tot în sfârcul biciului, mă ţii, de când a rasărit luceafărul de ziuă».

— Savastiţo, mai mică gura, Sevastiţo ; dă fuga

www.digibuc.ro

'n poiată, şi cată, în cuibar, câtevà ouă proaspete, c'auzi ce cotcodăceală mai e».

Savastiţa, dupăe, de i se cutremură obrajii şi sânii. Focul dudue de dârdâe plita:

«Saaastiţo !...

— Aud 'coană.

— Adă, din cămară, coşteiul cu făină de grâu, c'am să fac nişte plăcinte, cu poalele în brâu, şi nişte strudele, cu mere şi cu nuci. Dac'aşi şti că găsim smântână bună, aşi face şi nişte alivinci.

— D'apoi când, Doamne iartă mă; ai să le mai faci pe toate până la amează?

— Nu te mai amestecà, Savastiţo, unde nu-ţi fierbe oala; înţelege odată româneşte: bucatele astea, le fac pentru masa de disară; nu pentru ce-a de-amează».

Şi se cutremură cuhnea, din grinzi până'n temelie. Cucoana Zenobia, bate gălbenuşurile, într'un castron; şi-i curg sudorile ca 'ntr'un feredeu turcesc. Savastiţa pisează zahărul, de-i tremură obrajii roşii-gotcă:

«După ce-i pisà zahărul, să pisezi scorţişoară, Savastiţo, auzitu-mai?

— Auzit, coană — auzit, că doar, ştiu, că nu's surdă.

— Savastiţo, micà gura, Savastiţo, că te pocnesc cu polonicu, ista !»

Pe aproape de nămezi, s'aude glasul lui cuconu' Iorgu:

«Savastiţo Savastiţo, ia dă fuga şi ia târguelile din brişcă».

Şi, Savastiţa, ese, într'un suflet, plină de făină până'n urechi; şi cărăbăneşte buclucurile dela chi-

www.digibuc.ro

bitcă; pe când, cucoana Zenobia, o crăiniceşte din fundul bucătăriei:

«Cască ochii bine, pe unde calci, Savastiţo; să nu strici cevà, că-i vai de steaua ta... Du-le toate, în sufragerie, pe masă... — şi ce-ai adus, Iorgule, hai?»

Cuconu' Iorgu, se arată în pragul cuhnei; cu'n buchet mare de trandafiri, cât un snop, — florile favorite ale cucoanei Zenobia, — şi i le întinde, cu amândouă mânile. sărutând-o pe frunte; iar, Savastiţa, se uită dela spate, ca o proastă, cu mâna peste gură, şi se cruceşte, de parc'ar fi văzut cine ştii ce năzbâtie.

«Ţi-am cumpărat vin negru, grecesc, de care ştiu că-ţi plăceà ţie în tinereţe; cuvântează cuconu' Iorgu; ţi-am adus icre de Taigan, învelite în ceară, ţi-am adus alvà de Adrianopol; ţi-am adus portocale, de cele cu mezul roşu, şi struguri de Malaga, şi ţi-am cumpărat şi un cumaş de rochie de mătase conobie; ştii, cum aveai tu, când erai fetiţă de şaptesprezece ani, şi te-am văzut la boer' Calistrat Budurcă, — şi te-am visat toată nopticica...»

Cucoana Zenobia, i-a cumpărat o tabachere de argint rusesc, pentru tabac; dar zâmbeşte mehanche, şi tace chitic: nu-i spune nimic, până diseară, când s'or aşezà la masă.

Seara, după ce-a rânduit masa, cu mânile ei, cu degetele încărcate cu inele grele de aur; şi-a aşezat, la mijloc, între cele două sfesnice de argint, buchetul de trandafiri, adus de cuconul Iorgu.

După asta, cucoana Zenobia, s'a închis în iatac,

www.digibuc.ro

să se îmbrace. A scos, din lada de lemn, mirositor, de chiparos, rochia de mătase liliachie, cu flori mărunte, galbene și cu dantelă neagră; și, când a așezat-o pe divan, s'a umplut odaia de miros de canforă. A pus, apoi, două sfeșnice, în fața oglinzii, și și-a pieptănat, pe tâmple, părul de culoarea fildeșului, și și l a ondulat cu drotul înferbîntat la mașina de spirt; și s'a uns, pe urmă, pe față cu alifie de strugure și s'a pudrat, cu pudră, cu miros de eleotrop. Dupa asta, și-a făcut, cu băgare de seamă, sprincenele, cu migdală arsă; și, punându-și fusta albă, crohmolită, care-i stateà rotată ca un malacov; s'a îmbrăcat cu rochia, pe care n'o mai pusese de douăzeci de ani,—dela nunta «duduei», Elencu, fata dumisale, care se măritase într'un târg din fundul Munteniei, cu'n căp tan de pompieri, cari, când sunà goarna de foc la po rnicie, aveà obiceiul să se îmbate criță ca să a ba curaj. «Duduia» Elencu, începuse și ea, acù a îmbatrâni și a aveà fată de măr tat; dar bătrânii îi ziceau tot «dudue», ca și când erà mitică cât o ulcică. După ce se îmbrăcă, se mai uită odată, peste umăr, în oglinda, gătită cu ștergar de burangic, să-l spargi cu limba, și cu fiori de lămâiță și beteală de mireasă, de-acuma cincizeci de ani, — o viață de om, care vra să zică. Și, luând din bisacteaua, înflorită cu sidef, tabacherea de argint, deschise ușa.

Cuconu' Iorgu se plimbà, tacticos, cu mânile la spate, împrejurul mesei din sufragerie; și, din când în când, se duceà la o oglindă și-își netezeà părul și-și răsuceà musteața și dà o sfârlă unui fir de colb depe redingotă. Și, iar, începeà a se primblà,

www.digibuc.ro

legănându-se, ca o gotcă, c'o șuerătură de cimpoi, în gât; și-își aștepta, nerăbdător, mireasa, să se așeze la masă.

Când o văzù apropiindu-se, în rochia învoltă de matase, cu tabacherea între degetele, cari scânteau de focul petrelor de pe inele, — îi eșì înainte, cu pași tinerești — de-ai fi zis c'a scăzut, cu cel puțin, cincizeci de chilograme—, cu amândouă brațele deschise; și, o sărută, pe amândoi obrajii, cu băgare mare de seamă, să nu-i strice, cumva, peptă ătura și să nu-i șteargă, mai ales, pudra de pe obraji.

Cuconu' Iorgu, își peptenase pletele albe, lins, și le adusese într'o parte, peste frunte, pe la coada sprincenei, cum erà moda, în tinerețile sale, pe vremea «bonjurиștilor». Se îmbrăcase cu redengota de zile mari, încheiată până sus, și își înfășurase, tot gulerul, într'o cravată, mare, de mătase neagră; iar, în piept, își pusese un trandafir roșu, ca un tinerel cu caș la gură.

Amândoi răspândeau, împrejur, un miros înțepător de canforă și de paciuli, și păreau coborâți din două cadre vechi.

Se așezară la masă și ceocniră, mai întâi, două păhărele de vișinată, firitisându-se unul pe altul.

N'aveau pe nimeni la masă: copii le erau, departe, în alte orașe; oamenii vechi din târgul lor, muriseră, unul câte unul; și, de lumea, care se ridicase împrejurul lor ca o pădure tânără, trăiau departe. S'așteptau la câteva vorbe dela copii; dar se făcuseră ceasurile opt și nu primiseră încà niciun cuvânt, dela, unul, măcar, din cei cinci copii.

Nu știeà nimeni, în tot târgul, că cuconu' Iorgu,

www.digibuc.ro

fost căpitan în oştirea lui Cuza, şi cu cucoana Zenobia; îşi sărbătoresc, în astă sară, nunta de aur. Nici, măcar, Savastiţa, nu ştià; şi nu pricepeà, ce-a dat peste boerii ei; de s'au îmbrăcat aşà, ca două păpuşi de ceară, pe cari le-a văzut ea, odată, la panoramă dela iarmarocul Sf-lui Ilie, — se bàteà cu mâna peste gură, vorbind singură în cuhne:

«Ce-o mai fi şi asta, Doamne iartă-mă; se vede c'au intrat în anul morţii, boerii mei»...

După fiecare fel de bucate, cuconu' Iorgu, întrebà, cu urechile şi cu ceafa aprinsă, ştergându-şi buzele lucii de grăsimea nodolencilor, cari abià se legănau, de pline de untura ce-o aveau în măruntaie.

«Acù, Zenobio, ce bunătăţi mai ai mata?»

Şi, cocoana Zenobia, nu vroeà să-i spue:

«Ei, nu-ţi spun: gâceşte, dă, şi dumneata, dacă eşti năzdrăvan.

— Mâncărică cu măsline?

— Nu ştiu, făceà cucoana Zenobia, sugându-şi buzele şi lunecându-şi sprincenele şi ochii în lături; zâmbind poznaşă, ca să-l năcăjească olecuţică pe dumnealui, cum aveà obiceiul, în tinereţele înflorite cu florile aprinse ale dragostei.

— Pilaf de găină? ziceà iar conu' Iorgu.

— Nu ştiu».

Dădeà, cucoana Zenobia, din cap, c'un zâmbet în colţul gurei.

— Ostropel?

— Nu ştiu», făceà, cucoana Zenobia; râzând cu haz, că, pace, n'o nimereşte coconu' Iorgu!

Şi, de, câteori, răsăreà Savastiţa, c'un nou fel de bucate; cuconu' Iorgu se înveseleà şi parcă-l gusta

www.digibuc.ro

cu ochii de departe, nerăbdător, să simtă, îmbucătura gustoasă, lunecându-i, cogâlţ, până'n fundul pânteculûi de arhimandrit.

După masă, se puseră să joace malanca, un joc de cărţi de pe vremea Muscalelor.

Bucatele şi vinul negru grecesc, le îmbujoraseră feţele şi le painjiniseră oleacă ochii.

Simţeau, în tot trupul, o undă fierbinte şi-o moleşală molcomă; şi gândurile nu le cutreerau trecutul depărtat; nu sburau spre livada înflorită a tinereţii, — se simţeau, bătrânii, mulţumiţi de clipa de azi.

Sorbeau, cu înghiţituri mici, cafeaua cu rom, şi jucau, spionându-se unul pe altul, *malanca*...

Iar, cuconu' Iorgu, când îi veneà bine, îi şterpeleà, cucoanei Zenobiei, câte-o carte de subt nas; şi atunci, par'că, se îngrăşeà de bucurie.

Şi, când veni Savastiţa, să vadă: ce mai vorsc boerii ei, îi găsì, pe amândoi, adormiţi, cu coatele pe masă, cu nasurile în cărţi, cu malanca nesfârşită.

Savasta, se apucă cu mânile de nas, se înroşì, gotcă, până'n albul ochilor, cu obrajii umflaţi de râs; şi pufni, odată, cumplit, de parc'ar fi plesnit în ea un burduf; şi-o rupse de fugă, să nu se întâlnească cu Haţ de chică!» a cucoanei Zenobiei.

www.digibuc.ro

PĂSĂRI CĂLĂTOARE

Achil Boldescu, eșise din iarnă plin de datorii, căci n'avusese nici un angajament; alergase, zadarnic, pe la toate teatrele, pe la toți directorii de trupe; și, de pretutindeni, plecase cu același răspuns:

«Deocamdată, n'avem nevoie, treburile merg prost, lumea nu vine la teatru; mai târziu, poate... D-ta, lasă-ne adresa; dacă se ivește vr'un rol potrivit cu genul d-tale, te vestim».

Stà toată ziua la cafenea, în tovărășia altor învinși ca și dânsul, jucând, de dimineață până'n seară, tablele; pândind pe câte un cunoscut, ca să împrumute câțiva lei.

Aveà o față îmbătrânită înainte de vreme, cu cele două cute dela colțurile gurei, săpate adânc, ca dăltuite într'un lemn vechiu; aveà un nas mare și coroiat și niște ochi triști, în niște pleoape bolnave, fără gene; și'un păr rar, sărac și subțire ca un puf, care începuse a cărunți pe la tâmple, deasupra urechelor galbene ca de ceară. Erà îmbrăcat,

www.digibuc.ro

întotdeauna, cu acelaş surtuc ros, prea larg pentru trupul lui, numai oase şi piele, şi, cu aceiaşi pantaloni scurţi şi cu genunchile eşite, cari-i dădeau o înfăţişare de cal nenorocit, de camion.

Se ziceà, că avusese, în vremea lui de strălucire, de demult, un succes răsunător la un teatru din Bucureşti, într'o comedie rusească. Lumea, îl sărbătorise, ca pe un actor mare; unele gazete spuseră, că, jocul lui Achil Boldescu, aminteşte pe marele Novelli; unii spuneau, că, chiar, seamănă cu Novelli; mai cu seamă, la ochi, cari îi erau, tot aşa de maşcaţi, de negri şi de strălucitori.

Un ministru, îl luase, după o reprezentaţie, la «Capşa»; şi ridicase un pahar de şampanie în sănătatea sărbătoritului din fiecare seară. Toţi tovarăşii lui dela cafenea îi spuneau:

«De-acù, tu, ai scăpat, măi Achile: ai suferit; dar ai ajuns. Mâne-poimâne, ai să vezi, că are să te cheme directorul «Teatrului Naţional», şi are să te angajeze. Dar, îmi dai voie, să-ţi dau un sfat prietenesc: să nu primeşti în orişice condiţii, ca oricare începător, — gagist cu nici un preţ, — numai societar; tu eşti consacrat acù!»

Şi, Achil Boldescu, mulţumeà, zâmbind fericit, ameţit şi stingherit de-atâtea laude; şi aşteptà, din zi în zi, să-l cheme directorul «Teatrului Naţional». Dar, vremea treceà; şi, directorul, nu-l chema.

«Ei, te a angajat, maestre,—că de acù eşti maestru, fir-ai al dracului, — îl întrebau mereu prietenii.

— Nu, monşer, răspundeà, Achil Boldescu; eu, să cerşesc, nu mă duc; dacă voeşte să mă an-

www.digibuc.ro

gajeze, să, binevoiască, să mă cheme : eu am demnitate, dragă ; nu mă duc, nici mort, nechemat.

— Foarte bine faci, îi spuneau prietenii ; da, ce dracu, tu nu mai eşti, acum, un debutant, eşti un actor consacrat».

Anii trecură, succesul, dela «Comedia», se uită. La «Teatrul Naţional» nu-l chemă. Şi, Achil Boldescu, jucă, acum, prin trupele rătăcitoare, cu tovarăşii lui de table dela cafenea ; şi rămânea, de multeori, luni dearândul, fără nici un angajament. Ba, încă, se mai însurase, cu o actriţă dintr'o trupă ambulantă, şi, aveà acuma o fetiţă de opt ani, Anicuţa ; pe care n'o dăduse la şcoală, fiindcă trebuia s'o poarte, cu ei, din târg în târg, din otel în otel; până când, stolul rătăcitor, se risipeà, iar, prin cafenelele murdare şi pline de fum.

«A avut talent, spuneau acum tovarăşii ; dar a fost prea încrezut ; a fost o vreme, când ar fi putut să fie angajat la «Teatrul Naţional , dacă s'ar fi dus să ceară ; dar, să l fi picat cu lumânarea, n'ar fi făcut o : se credeà, cel puţin, un Novelli, şi aşteptà să-l cheme ; să vie directorul, cu căciula'n mână, la el şi să-l roage : «Maestre, vino, la Teatrul Naţional ; cu d-ta fac, ce n'am făcut cu nimeni ; te angajez, dintr'o dată, c'o mie de lei pe lună». Acuma, nu mai e nimic de capul lui, s'a prăpădit ; a fost când a fost ! Acuma, dragul meu, joacă sforăitor, exagerează, se scălămbăează, ca mai toţi actorii de provincie ; rar actor, care să nu se strice, dragă, după câţiva ani de joc pe scenele din provincie ! Ba a început acù şi să bea,— şi, mâne-poimâne, are s'ajungă să nu mai găsească angajamente, nici în trupele astea nenorocite».

www.digibuc.ro

Viața aceasta, amară, îl înăcrise, îl înrăutățise și pe el, și-l făcuse la fel cu ceilalți tovarăși.

Când se întâlnea cu vr'un cunoscut vechi, care-l știa din zilele lui de strălucire, și-i spunea, la o masă de cafenea:

«Mult mă mir eu, dragă Achile, cum de nu te-a angajat pe tine la «Teatrul Național». Tu meritai altă soartă. Păcat de talentul tău, să rătăcești cu trupele de provincie... De câteori îți văd numele prin gazete, la vr'o corespondență, trimisă de cine știi de prin ce târgușor din fundul țării; zic: Păcat de bietul Achil!»

— Ce să fac? Eu nu mă pot umili. Un actor ca mine, nu-și poate călcà pe demnitate: mai bine piere.. Ș'apoi, acù, nici nu mai țin să mai joc la «Teatrul Național»... Acolo, numai cabotinii au mai rămas; cu Manolescu, cu Iulian, cu Hasnaș, s'au dus actorii de talent; acuma, ți i și scârbă, să calci în «Teatrul Național», — eu, unul, nici nu mai calc de mult: ăștia nu sânt actori, ăștia sânt paeațe! Acuma, să știi dela mine: actori de talent, numai în trupele de provincie îi mai găsești».

Visul lui Achil Boldescu erà acuma, să-și înjghebe o trupă mică, de 5—6 actori, la început. Nu merită el mai mult ca ceilalți, să fie director? O trupă condusă de dânsul, nu poate să nu fie primită bine pretutindeni... Numai așa va scăpà de sărăcie; ce, nu vede el, că, cu toate că toți directorii se căinează; afacerile le merg strună; dovadă că le merg, e că nu se lasă de ele.

Intr'o zi, Achil Boldoscu, venì vesel acasă. O strigă din antret pe nevastă-sa:

www.digibuc.ro

«Veturio, Veturio ; unde eşti, maică ?
— Unde să fiu, în bucătărie ; ce este ?
— Vino, repede-încoace : o veste bună !»

Nevastă-sa venì, nepieptănată, cu mânile unsuroase, c'o pestelcă murdară ; în picioare, cu nişte ghete scâlciate, rupte şi descheiate, cu călcâiele strâmbe, — venì, aducând un miros iute de ceapă şi de untură :

«Ce este, dragă ?

— Mi-am înjghebat trupa ! In Aprilie pornim ! L'am angajat pe Aricescu, — pentru rolurile de caracter, e bun, — pe Bobulescu, — nu e rău în rolurile de prim-amorez, — pe Moroianu, foarte bun pentru comedia de salon, — pe Miţa Ionescu, care e bunicică ; în rolurile de bătrână mai cu seamă ; pentru rolurile de ingenuă, te am pe tine. Deocamdată, mi-ajung atâţia ; dacă mergem bine, ne mărim trupa. Şi am o idee strașnică : Anicuţa are să spue versuri ! De mâne, încep a mă ocupà de ea : nu se poate să n'aibă talent ; e fata noastră doară : ce ese din pisică, şoarece prinde...

Incepem cu Ploeştii. Pentru întâile cheltuieli : afişe, bilete, arvună la sală, am făcut rost. De mâne am să-ţi dau rolurile să le înveţi ; am şi făcut distribuţia. Acum trebue să caut ceva pentru Anicuţa : ceva din Cojbuc, cred ; trebue să trec pe la un anticar, să cumpăr «Fire de tort». Acù am să pun capul, niţel, pe pernă, să mă odihnesc puţin, că-s ostenit grozav ; astă-noapte n'am putut închide ochii din pricina planurilor acestora...»

Achil Boldescu, rămâne singur în odaea, cu pereţii umezi până la ferestre. Astupă geamurile, cu'n

www.digibuc.ro

cearşeaf rupt, îşi scoate gulerul, ghetele şi surtucul, şi se lungeşte-în pat.

Imprejur, lucruri vechi, desperecheate, cari trebuie să fi slujit în multe case încă, — se privesc, parcă, triste şi mirate. Colo, un fotoliu «empire», cu mătasa pătată, destrămată şi eşită de soare; dincolo, un scaun gotic, de sofragerie, cu floarea, dela spate, ruptă şi cu paiul spart; în fund, o canapea, cu medalioane, cu catifeaua lustruită şi înnegrită, — în unele locari, ai zice, că'i cârpită cu petece de piele; şi, prin îmbrăcămintea ruptă, îi ese smocuri de câlţi şi-un tel ruginit, ca nişte măruntae. Pe canapeaua aceasta, doarme Anicuţa. In mijlocul odăii, o masă, acoperită c'o reţea cu flori de lână roşie, îmbâcsite de pulbere, pătate de cafea, pline de scrum de ţigară; o lampă cotlită, de bronz, cu sticla neagră de funingene; câteva cărţi prăfuite şi un caet, în care, Achil Boldescu, a lipit tot ce s'a spus despre el, când a jucat la Teatrul «Comedia». Intr'un ungher, e ţintuit un afiş mare, prăfuit şi eşit de soare, în care, Achil Boldescu, e scris cu slove roşii, de-o schioapă, deasupra celorlalte nume; e-un afiş, de pe vremea succeselor lui răsunătoare. Pe părete de lângă patul, cu aşternutul neschimbat de luni de zile, câteva fotografii îngălbenite şi pătate de muşte, în cari e dânsul, în felurite scene din rolul pe care l-a făcut, pe vremuri, să simtă fiorul gloriei; din toate, Achil Boldescu, de altă dată, îl priveşte, trist, pe cel de astăzi, care doarme, cu faţa brăzdată şi nerasă, cu obrajii moi, cu gura, căscată, cu dinţii înegriţi şi rupţi; şi se visează la Ploeşti,

www.digibuc.ro

jucând în faţa unei săli pline stup, — o sală, cum nu s'a mai văzut, în Ploeşti, dela Novelli.

Chiar, de-a doua zi, vecinii îl auziră, pe Achil Boldescu, învăţând-o, pe Anicuţa, să spue poezii. Intâi, se auzeà glasul, răguşit şi adânc, al actorului; apoi, glasul subţirel al Anicuţei, tremurând a plâns. Din când în când, isbucneau răcnete cumplite:

«Nu aşà, idioato, nu aşà: spune, cum spun eu; întonează ca mine, că-ţi crăp capul!

— Da mai las-o, pentru Dumnezeu, c'ai zăpăcit-o; se ridicà, molcom, glasul nevestii actorului.

— Să fie, cu luare-aminte, la ce-i spun eu; şi să vâre, bine, în căpăţână, răcneà Achil Boldescu; să nu mă facă să-mi sparg pieptul de pomană.—Haide, încăodată, dela început. Ştergeţi ochii, şi nu te mai bocì; suflă-ţi nasul, suflă-ţi nasul, că vorbeşti fornăit, ca un ţârcovnic, — tot aşà ai să vorbeşti şi pe scenă! Haide, bagă bine de seamă, cum spun eu...»

Şi, asta, în fiecare dimineaţă. După masă, erà linişte; se auzeà, numai horăitul lui Achil Boldescu. Dar, pe la 4, iar porneau ţipetele răguşite ale actorului. Acum îşi învaţă dânsul rolurile; şi vocea lui, adâncă, urcà şi coborà, ca într'o prăpastie; gemeà ca un tunet depărtat; bubuià, deodată, ca şi cum ar fi trăznit undeva aproape; se domoleà, un răstimp, ca un orcan ostenit, îngenuchià, parcă, şi se târà la picioarele unei femei, cu rugăminţi fierbinţi; apoi, iar, ameninţà, gemeà, scrâşneà, bubuià, isbucneà în hohote amare. Asta ţineà până la cinci-şase, când plecà la cafenea. Atunci, porneà glasul nevesti-sa. Glasul ei erà tânăr, limpede, ca un glas de copil; murmurà, dulce, vorbe de dragoste; se alintà, se luminà, ca de scăpărări de soare.

www.digibuc.ro

Achil Boldescu, se întorceà, întotdeauna, după miezul nopții, acasă. Anicuța, adormeà, cu cartea în mână, murmurându-și poeziile, ca pe niște rugăciuni; iar, maică-sa, prefăceà rochiile, așteptându-l; coseà până târziu, în lumina fumurie a lămpii; stà aplecată asupra rochii vechi; și, omoplatele ascuțite, i se cunoșteau prin capotul murdar.

Intr'un târziu, Achil Boldescu, se întorcea, clătinându-se și vorbind singur; hocănea prin sală, cu picioarele moi, strigând, răguşit, cu limba grea:

«Veturio, o s'avem o frupă minunată. Veturio, scoală, ș'aprinde lampa.

— Mai încet, că trezești copilul; îl rugà nevastă-sa, pipăind pe masă, prin întuneric, după chibrituri.

— Așà. Mai multă lumină! cum a spus Göthe, făceà, Achil Boldescu, ridicând un deget până la vârful nasului mare; mai multă lumină! (Și s'așezà, moale, pe fotoliul «empire»). Da, știi, că mie mi-i foame, nevastă. Dă mi ceva să mănânc.

— Da, da, îți dau îndată; da vorbește mai încet, pentru numele lui Dumnezeu».

Și, luându-și capotul pe ea; eșeà și aduceà mâncarea din bucătărie, si-o încălzea la mașina cu spirt.

«Știi, o să avem un succes la Ploești, turbat; m'am întâlnit c'un deputat, de acolo, pe care-l cunosc de mult — mi-a fost coleg la conservator; vroea, mă rog, și el, să facă artă, da' n'aveà talent, știi, nici atâtica, (și, plesnește, cu unghia degetului cel mare, în dinți). Ei, și l'am rugat să ne deà concursul; și mi-a făgăduit, că are să vorbească cu prefectul. Care va să zică, la Ploești, succes ga-

www.digibuc.ro

rantat! Dacă nu m'am gândit eu, mai de mult, să'mi înjgheb o *trupă*; he-hei, unde eram, noi, acuma, Veturio dragă. Cu talentul meu, eram departe; jucam, acum, cu trupa mea la București, la *Comedia*, ori la *Modern*, ori la *Liric*.

Pune mâna pe caetul de pe masă; îl deschide, și începe a ceti, pe nas, rezemându-se de spătar.

«Eri seară, la teatrul *Comedia*, o sală întreagă, plină până la ultimul loc, l'a sărbătorit pe domnul Achil Boldescu; un tânăr de un viguros talent, care, în rolul principal, a isbutit să facă o creație, ce va rămâne la locul de cinste, în galeria creațiilor românești».

Își drege glasul, cu un zâmbet de mulțumire, și citește iar:

«Cu domnul Achil Boldescu, răsare, în teatrul nostru, un talent de o vigoare și de o mlădiere neobișnuită. Interpretarea, cu totul modernă, a d-lui Achil Boldescu, ne face să ne gândim la marele Novelli».

Așează caetul pe masă, bate un răstimp dărăbana în masă, cu bărbia în piept, cu ochii mari, în gol, apoi oftează:

«Ei, da, nici acuma, încă, nu-i prea târziu; tot mai am vreme. Din potrivă, chiar acuma, la patruzeci de ani, mă simt mai în putere, mai stăpân pe mine. Acum a venit vremea, să le arăt eu ce pot. Am să joc rolurile lui Novelli. Am să joc, Veturio dragă, *Otello* și *Papa Lebonard*. Haaa, credeau că m'au îngropat; ei, bine, nu, nu m'au îngropat; n'a murit încă Achil Boldescu!»

— Mai încet, dragă, te rog, că trezești fata; îl roagă, blajină, nevastă-sa.

www.digibuc.ro

— Trezesc fata? Tocmai asta voesc şi eu, s'o trezesc. Ei, Anicuţo, Anicuţo, scoală, tată, să mai învăţăm poeziile.

— Da, pentru numele lui Dumnezeu; ai inimă, fie-ţi, omule, milă de ea.

— Lasă-mă, nu mă supărà, Veturio: în artă, fără muncă, nu se face nimic; nu-i destul talentul: trebue muncă crâncenă, — muncă, muncă şi iar muncă... Anicuţo, Anicuţo, scoală, tată, să mai repetăm».

Copilul, deschide, speriat, ochii; şi se uită, împrejur, buimac, printre şuviţele încâlcite; şi, parcă, n'ar recunoaşte, unde e; parcă, nu şi-ar cunoaşte părinţii.

«Dormi, mamă... îi spune maică-sa; rugându-l, din ochi, pe bărbatu-său; dormi.

— Da, lasă-mă, odată, Veturio; nu mă supărà, strigă, Achil Boldescu, izbind cu pumnul în masă. Haide, desmeticeşti-te, odată, Anicuţo, şi vino şi-mi spune poeziile. In artă trebue muncă, muncă şi iar muncă!»

Fetiţa se coborî de pe canapea; şi, se apropie, scâncind, privind, speriată, cu ochii ei negri şi lungi, aşezaţi ca ochii japonezilor, cu capul creţ, zbârlit, cu pletele negre ca pana corbului, cu gura, largă şi cărnoasă, chinuită de plâns, cu gâtul subţire, pe care i se scriu, în linii albastre, toate vinele.

«Haide, începe-odată, se răsteşte, Achil Boldescu; da, ia seama, să spui, aşà, cum te-am învăţat eu; cu toate intonaţiile mele, că mă supăr...»

Şi copilul începe, cu glas tremurător, cu ochii plini de somn şi de spaimă.

www.digibuc.ro

«Așà, foarte bine; vezi așà, face actorul, bătând tactul cu'n deget. Numai mai tare; ca și cum ai fi pe scenă. Și mai răspicată vorba; s'ajungă până'n fundul teatrului... Așà, vezi... Așà-i, că are talent, Anicuța noastră; are mare talent, îți spun eu; ai să vezi, ce succes are să aibă la Ploești,— nici nu se poate altfel; e fata lui tată-său, doar... Tu, actriță, ai să te faci; nu-i așà? Ce-i mai frumos decât asta, fetițo? Peste, mult, șeapte-opt ani, ai să joci și tu în trupa mea... Așà, acuma, du-te și te culcă...»

Afară se aud cocoșii, cântând răgușit; și, Achil Boldescu, nici nu se gândește la culcare; ia, iar, caetul de pe masă, și începe a citì cu glas tare:

«Cu, domnul Achil Boldescu, răsare, în teatrul nostru, un talent, de o vigoare și de o mlădiere neobișnuită...»

Fă-mi plăcerea și ascultă, te rog, Veturio.

— Ascult dragă, murmură nevastă-sa; de abià ținându-și ochi deschiși de somn; ascult.

— Interpretarea, cu totul modernă, a d-lui Achil Boldescu, ne face să ne gândim (aici își umflă glasul) la marele Novelli... — (Bate cu pumnii în masă). Am să joc rolurile lui Novelli... Am să joc pe Ottelo și pe Papa Lebonard... Hai, ce? Credeau, d-lor, că m'au îngropat; ei bine, nu m'au îngropat: n'a murit încă Achil Boldescu!»

* * *

Azi, la 3, se întâlniră cu toții la gara de Nord, ca să plece, cu trenul, de 3 jum., la Ploești. S'au strâns, la o masă, din fundul restaurantului. Di-

www.digibuc.ro

rectorul, face cinste, cu bere, şi e vesel, cum n'a mai fost de mult:

«O s'avem o lume, cevà straşnic..., spune dânsul; v'am spus, c'am vorbit c'un deputat, care mi-a făgăduit tot concursul...»

Achil Boldescu, părea întinerit cu zece ani. Erà îmbrăcat în nişte haine aşà de curate, că păreau noi; la gât aveà o lavalieră neagră, stropită cu picăţele albe; erà ras, proaspăt, şi cu pălăria cenuşie, largă în bouri, pe ceafă; c'o şuviţă adusă pe frunte, până pe o sprânceană, c'o înfăţişare ştrengărească. Toţi, din prejur, îi ziceau «maestre» ori «domnule director». Nevastă-sa, întinerită şi ea; îl priveà, c'o lumină vie în ochi; şi-i ziceà şi ea la fel; se îmbrăcase c'o rochie, prefăcută de ea, care i veneà turnată.

«Şi nu eşti de loc, emoţionată? d-ră Anicuţă; o întrebau Aricescu, Bobulescu şi cu Moroianu.

— Nu, de loc, răspundeà, râzând, Anicuţa; fluturându şi pletele creţe.

— A, asta e extraordinar, făceau actorii într'un glas.

— Imi seamănă mie, monşer, ziceà directorul; eu n'am ştiut, niciodată, ce-i tracul...—Ei, da haideţi, să mergem, copii; mai avem numai cinci minute... Chelner, repede, plata aici...»

Şi, directorul, zvârlì pe masă, cu o mişcare largă a braţului, cinci lei. Abia, se suiră într'un compartiment de clasa a doua, şi trenul plecă. Tot drumul, până la Ploeşti, vorbă şi râs. La Ploeşti, se suiră, repede, în două trăsuri, în care, abià, încăpură cu bagajele; şi se duseră la «Otel Europa».

Achil Boldescu, îi lasă pe toţi la otel; şi, el, se

www.digibuc.ro

svârlì într'o birjă, şi se duse la Teatru, să vadă, cum merge vânzarea; sări din trăsură, şi să răpezì, într'un suflet:

«Salutare, domnule casier; merge-merge, nu-i aşà?

— Ba prost de tot,» răspunse casierul, plouat.

Achil Boldescu, simţi, că ameţeşte, ca de o lovitură de măciucă.

— Cum, prost? Cât s'a făcut până acuma?

— O sută şiazeci şi cinci de lei, din cari o sută vă reţinem pentru sală».

Casierului, i se părù, că, directorul, n'a înţeles, şi-l lămurì:

«Sala vă costă o sută cincizeci de lei, nu-i aşà?

— Ba dà.

— Aţi dat cincizeci de franci arvună; a mai rămas, încă, să ne daţi: o sută de lei pentru sală, douăzeci pentru luminat şi cincisprezece pentru afişaj; ceeace face, o sută treizeci şi cinci de lei. Din o sută şaizeci şi çinci, de lei, eu am, vrasăzică, a vă dà dv., treizeci şi cinci de lei.

— Da, aşa-i, abià îngăimă, cu ochii aiuriţi directorul; câte ceasuri sânt?

— Şase jumătate.

— Mai am încă trei ceasuri; prefectul o fi în Ploeşti?

— Da, aşà cred; acuma îl puteţi găsì la prefectură».

Achil Boldescu, dădù drumul trăsurii; şi plecă, cu un vâjiit, ca de moară, în urechi. Ajunse, gâfâind şi asudat, la Prefectură; şi urcâ scările, abià trăgându-şi sufletul:

«Domnul prefect, e aici? întrebă pe un uşier.

www.digibuc.ro

— Nu, domnul prefect a plecat la Bucureşti.»

Actorul duse o mână la frunte, apoi la creştet; i se părù, că se învârtesc duşumelele, cu el; şi se rezemă de-un părete, să nu cadă, grămadă, pe podele:

«Da, domnul Director, e aici?

— Domnul Director, a plecat acasă».

Eşì, ţinându-se c'o mână de parmaclâcul scărei; scoborând, treptele, ca un om bolnav.

In stradă, întrebă pe un gardist, unde stă deputatul; şi porni spre casa vechiului coleg de conservator. Urcâ treptele de piatră ale unei case mari.

Sunâ, şi eşì o servitoare, cu şorţ alb şi cu bonetă:

«Domnul deputat, i-acasă?»

Servitoarea, îl măsură, o clipă, şi zise:

«Nu ştiu, să'ntreb. Cum vă numiţi?

— Achil Boldescu».

Uşa, grea, cu geamuri colorate, se închise; şi, actorul, rămase afară, cu aceiaşi ameţeală în cap, cu acelaş vâjiit în urechi, cu aceiaşi ochi aiuriţi şi arzători, în pleoapele roşii, fără de gene.

Uşa se deschise-îndată, şi slujnica zise:

«Domnul, vă rog, nu-i acasă; a plecat la moşie».

Achil Boldescu, eşì pe poartă, abià târându-şi picioarele; de, parcă, erà încălţat cu nişte ghete de plumb.

Când ajunse la otel, erau ceasurile opt.

Cu toţi se îmbrăcaseră, se grimaseră, după ce gustaseră câte cevà; şi-l aşteptau acum, glumind, la dânsul în odaie. Anicuţa, aşteptà, gătită cu rochiţă albă, c'o funtă mare albastră la spate, cu pantofiori albi, cu pletele negre, în şuviţi creţe, albastre de negre ce erau. Îl primiră cu urale:

www.digibuc.ro

«Ura, să trăiască, băeţi, directorul nostru».

Dar, le îngheţară râsul, când îi văzură, în lumină, faţa şi ochii:

«Dà ce s'a întâmplat?» îl întrebară, cu toţii, speriaţi. Directorul nu răspunse; se lăsă moale pe un scaun, cu pălăria pe cap, cu fruntea între pumnii strânşi.

Plecară, tăcuţi, la teatru, cu capetele plecate; Achil Boldescu, se oprì la casă, şi întrebă, cu gâtul uscat:

«S'a mai vândut cevà?

— De cincispreze franci numai» răspunse, casierul, ridicând din umere.

Urcară o scară, întortochiată, murdară şi plină de miros greu; şi eşiră, pe scena, cu culisele sure de colb şi pline de pânze de paianjeni. Se uitară, pe rând, pe gura din cortină, în sala întunecoasă, în care, lojile goale, căscau somnoroase. Ca într'o negură, se zăreau, ici colo; câtevà femei, câţivà bărbaţi, cari aşteptau, plictisiţi, gata, parcă, să se s oale şi să plece.

Afară începuse a plouà; şi ropotul răsună, pe scenà, ca într'un pod; şi, de undevà, pe-o fereastră d schisă, răbufneà, printre culise, o suflare rece şi umedă, încărcată de mirosul greu de pe scară, i-o făceà pe fetiţă să se înfioare de frig, în rochiţa ei subţire, în braţele maică-sa, care zăceà pe-un scaun, după culise, cu ochii deschişi mari, neclintiţi.

«Noua jumătate, să'ncepem, zise, întunecat, Achil Boldescu. Intâi ese Anicuţa; pe urmă piesa. — Cortina!»

Macaralele scârţâiră, ţipară, ca nişte păsări, acolo

www.digibuc.ro

sus, în întuneric; și cortina se ridică încet, scuturându-și colbul, țesând un paianjeniș, o ceață bolnavă, între sală și scenă. Și Anicuța eșì tremurând de frică și de frig, împinsă dela spate de tătâni-su; dar, când se văzù în fața gurei de prăpastie a sălii, simți c'o înăbușe bătăile inimii, simți o sudoare rece pe frunte pe gât, pe tot trupul, își simți gâtul și gura uscate ca de friguri; îl auzì pe tătâni-su, strigând, cu glas înăbușit și răguşit dintre culise:

«Incepe-odată, pentru Dumnezeu, începe... Zi după mine... zi după mine...»

Dar simți, că nu poate deslegà gura; și, ducând, dintr'odată, amândouă mânile la ochi, fugì de pe scenă plângând, cu sughițuri, înecându-se de plâns, și căzù în brațele maică-sa. Achil Boldescu, ridicâ pumnii și izbindu-se peste fruntea cu vinele umflate, se prăbuși asupra Anicuței. Dar îl înconjurară, la vreme, toți actorii. Iar cortina căzù, încet, se închise ca pleoapa unui ochi ostenit. Dar, după un restimp, se deschise îndată; și piesa începù, într'o lumină sarbădă, care pluteà pe scenă ca o ceață tristă, adâncind, parcă, într'o depărtare de vis, și glasuri de actori.

După teatru, trupa se strânse în fundul unei berării, ca să se sfătuiască, ce e de făcut.

La otel nu se puteau duce, căci n'aveau cu ce plăti. Dacă plăteau otelul n'aveau cu ce plăti trenul. Se înțeleseră, să-și lese geamantanele la otel, și să plece cu trenul, care treceà la 3 noaptea pe la Ploești. Zăceau pe scaune în fumul berăriei,

www.digibuc.ro

ca bolnavi; istoviţi, flămânzi, cu hainele ude pe ei, cu ochii în gol.

Afară ploaia nu mai conteneà, bătea în geamuri cu picuri mari şi grei. Anicuţa dormeà în braţele maică-sa; şi, din când în când, suspinà prin somn.

Stătură aşà, până când se goli berăria şi veni vremea să se închidă. Subt bagdadia afumată mai ardeà numai un bec stingher, lăsând ungherele în întuneric.

Eşiră în ploaea, care cerneà acum domoală ca o burniţă de toamnă; şi o luară pe jos, spre gară, prin bălţile de noroi. Păşeau încovoiaţi şi tăcuţi, tremurând în hainele pătrunse de ploae, în urma directorului, care-şi duceà copilul adormit în braţe, învălit în pardesiul unui tovarăş.

www.digibuc.ro

SPIONUL DELA MĂCIN

Doream de mult, să văd Dobrogea, şi mă dusesem sà-mi petrec vacanţia la Măcin, pe malul Dunării, în preajma munţilor întunecaţi de granit, a pădurilor de sălcii şi de stuh şi a ghiolurilor. Când m'am coborât din vaporaş, la capătul podului pontonului, mi-a tăiat calea poliţaiul şi privindu-mă scrutător în albul ochilor:

«Domnul?»

Eu, neînţelegând ce pofteşte, îl privii nedumerit:

«Numele dumneavoastră, vă rog?» şi mă luă repede d. poliţai, privindu-mă bănuitor. Ii spusei numele. Şi d. poliţai i-l spuse, răspicat, gardistului, care aşteptà, smirna, la doi paşi, cu un petec de hârtie şi cu o bucăţică de plumb. Sergentul vârî repede creionul în gură, să-l înghită parcă; şi prinse a face nişte semne ciudate, pe bucăţica murdară de hârtie, de pe podul palmei. Când isprăvì, poliţaiul se întoarse iar către mine şi mă luă iar la cercetaţ, privindu-mă drept în ochi;

www.digibuc.ro

parcă ar fi vrut să spue: «Nu mă păcălești, tu, pe mine, îs vulpe bătrână, mă». Intrebările mi le puneà scurte, una după alta, pe nerăsuflate, neslăbindu-mă din ochi, gata să mă înhațe, să mă lege cobză și să mă ià pe sus:

— Profesia dv.?

Ii spun. Face: «Hm!» Parcă ar fi spus: «Spune-mi mie braşoave: ți-ai găsit omul!» Și repede:

— Dar, cu ce ocazie pe acì, vă rog?

— Am venit să mă primblu; să văd locurile.

— Hm, da-da, face d. poliţai, dând din din cap, cu gura strânsă pungă; și cât o să staţi acì la noi?

— Vre-o trei săptămâni, dacă mi-o plăceà.

Pe faţa d-lui poliţai, trecù o tresărire de spaimă și holbă la mine niște ochi cât două ruble:

— Aveţi, vă rog, ceva acte?

Scosei și-i arătai carnetul de drum de fer, îl luă, îl sucì pe o parte și pe alta, cetì numele tremurându-și buzele, — și dându-mi-l îndărăt:

— Alte acte aveţi?

— Ce acte mai voiţi, domnule poliţai? Nu e destulă dovadă carnetul, care vi l'am arătat?

— Nu, — făcù scurt, scuturând cu hotărâre din cap — aveţi bilet de indentitate?

— Carnetul de drum de fier, n'arată cine sânt? Nu-i carnet de indentitate?

— Bine, o fi, domnule, carnet de indentitate; da nu-i bilet de indentitate

— Poftim, am niște scrisori de recomandaţie, către domnul Alimănescu, către domnul Stegărescu.

— Fiţi bun și mi le daţi?

— Poftim».

Domnul poliţai vrù să le citeascà:

www.digibuc.ro

«Vă rog, sunteţi indiscret» şi-i iau scrisorile din mână. Mi se pare foarte ciudat, ce faceţi dv. Aveţi, mă rog, vreo bănuială asupra mea? Declaraţi-mă arestat».

— A, ba nu, vă rog, nu vă supăraţi; scuzaţi-mă; dar aşa e obiceiul la noi; la noi, vine felde fel de lume... Şi-avem ordine severe... Noi ne facem datoria.

— Mă rog, cred că v'aţi făcut'o cu prisosinţă cu mine... Imi daţi voe acù, după interogatorul care mi l'aţi luat, să mă duc să mănânc cevà... Dealminteri, dacă tot mai aveţi îndoeli asupra mea: aşi puteà să-i telegrafiez prefectului, ca să vă deà el toate lămuririle.

— A, mă rog, n'am nici o bănuială, scuzaţi-mă, mi-am făcut datoria; poftim, vă rog.

In Măcin e o singură trăsură: dobrogeanca lui Moş-Omer; şi Moş Omer plecase. Chemai doi turculeţi, să-mi ducă cufărul.

Puii de turc se opintiră, din greu, să-mi ridice lada, făcură câţiva paşi şi o aşezară jos:

«De ce-i aşà de grea? mă întreabă domnu' poliţai dela spate».

— O fi ceva bombe de dinamită, domnule poliţai — şi-l privii cu coada ochiului — dar văd că mă urmăriţi...

— A, nu; vai de mine, se poate... Unde trageţi?

— La un otel.

— N'avem decât două oteluri aici... Vă recomandăm «Otel Plevna»; e cel mai curat şi găsiţi şi mîncare.

Inoptase, şi se zăreau câteva lumini numai, ca nişte licurici. Trecurăm pe lângă o geamie, care

www.digibuc.ro

își înalță gâtul alb în noapte, ca o pasăre speriată ; și ne oprirăm în fața unei case, turtite, subt greutatea acoperișului de olane.

Aici e «Otel Plevna».

Târziu, după ce mă culcai, auzii o sabie în odaia de alături.

A doua zi, coborându-mă, cu un prieten, spre debarcader, printre cafenelele pline de turci, cari stăteau nemișcați, cu ochii adormiți în gol; văzurăm deodată câțiva soldați alergând cu un plutonier, în frunte; și aflarăm, că venise ordin să plece, pe dată, amândouă batalioanele de pontonieri și pionerii.

Tot târgușorul ferbeà de soldați și de ofițeri, cari alergau; își cărau, într'o înfrigurare cumplită, lucrurile pe malul Dunării. Un colonel trecù, în goana calului, tremurându-și cărnurile. Toată lumea vorbeà de mobilizare; se spuneà, că pontonierii și pionerii, pleacă la Giurgiuveni, în fața Silistrei. Dar nu se știà nimic, hotărât, în târgușorul acesta turcesc, răsnit de lume, care dormità pe malul Dunării, cu cele două geamii albe, ce păreau două păsări uriașe de baltă, cari cloceau în cuiburile lor de verdeață.

Ne coborâsem în port, și ne îndreptarăm către soldații, cari legau pontoanele cătrănite, unele de altele, cu odgoane:

‹ Ce se aude, mă flăcăi» ? făcui eu.

— A venit, cică, ordin să plecăm la Giurgiuveni, glăsuì liniștit, un băețandru slăbuț, cu niște ochi de catifea.

«Cam miroase a război», zice prietenul meu.

— Da' de-ar începe odată, domnule, grăì alt sol-

www.digibuc.ro

dat; decât viaţa, care o ducem noi aici, mai bine război.

— D'apoi cum, murmură băeţandrul cel firav; mai bine să se isprăvească cu noi într'un fel.

— Aici e viaţă de câne, nu de om, zise un soldat îndesat şi roşcovan; ne canoneşte mai rău ca pe Hristos. Toată ziulica ne rupem, cărând grinzile şi făcând podul şi desfăcându-l.

— Umerii noştri îs o rană, gemù altul.

— Ia, uitaţi-vă, câne le cela, ne canoneşte, glăsui un soldat, cu ochii de veveriţă, arătându-ne un ofiţer, care stà, pieptos, cu mânile în şolduri, în furnicarul taberei, şi răcneà, ca un eşit din minţi, la soldaţii cari alergau zăpăciţi în toate părţile, încovoiaţi subt snopi de puşti, subt lăzi cu cartuşe, subt grinzi uriaşe.

«Nu e zi lăsată de'a Dumnezeu, în care să nu umple de sânge vre-un soldat;» cuvântă iar tot cel cu ochii de veveriţă. Zece băeţi au dezertat din pricina hoţului istuia... Aici, l-a zărit pe unul că fumează, şi l'a pus să-şi înghită ţigara aprinsă».

«De-ar începe odată, incaltea, războiul», gemù altul, cu ochii peste apele Dunării.

Trecurăm mai departe, spre nişte caice şi nişte ceamururi: câţiva Turci descărcau nişte scânduri. Ne suirăm pe un ceamur, încărcat cu granit. Lângă proră, piroteà căpitanul pe nişte saci. Lângă dânsul, un pui de turc, se jucà de-a soldaţii c'o puşcă de lemn. Când ne văzù, căpitanul, se sculă şi ne întâmpină cu un zâmbet prietenesc:

«Se pregăteşte de războiu», îi spusei arătându-i turculeţul cu puşca.

— A da, făcù căpitanul: *nepot a me*: el *auzit*

www.digibuc.ro

ca i mobilizare, şi-a luat şi el puşca, să plece la Silistra». Apoi, schimbându-şi glasul: «Ni se pare, că acuma nu este glumă; văd că se pregătesc de plecare» şi ne arată furnicarul de soldaţi. «Mergem, bem càfe la Sofia, efendi... Sânt om bătrân. am trecut de şaizeci de ani; da, pe *suflet a me*, dacă nu mergem şi noi la războiu... *Lasam* caicul şi ceamurile, să le păzească un moş bătrân; şi mergem la război, — pe *suflet a me*, efendi», închee căpitanul, înnălţând ochii spre Allah, şi ducând dreapta la inimă.

Strânsei cu dragoste mâna aspră, mare şi geea, a turcului; şi, o luarăm, agale, la deal, şi ne aşezarăm la masa unei cafenele. Cerurăm două gingirlii, ne aprinserăm ţigările din căţuia de pe masă, şi intrarăm în vorbă cu stăpânul cafenelei:

«Mobilizăm, efendi Murat».

— Aşa am auzit, răspunse turcul, aşezând feligenele pe masă; *mergem* şi eu, aşa bătrân, şi-şi trecù lin mâna osoasă peste barba albă.

— Câţi ani ai efendi Murat?

— Avem optzeci şi doi, efendi; optzeci şi doi.

Cum stam astfel de taină cu moş-Murat, deodată, două fluerături ascuţite, sfâşiară pologul de linişte a după amiezi: şi-un sergent-major de gardişti, trecù în fugă la deal. Nu trecù un minut, şi s'arată şi, domnul poliţai, speriat, gâfâind; şi se făcù nevăzut pe-o hudiţă turcească, îngustă, ca o potecă. Şi, iarăşi, străpunseră, liniştea somnoroasă, două fluerături ascuţite. Şi, printre mesele cafenelelor, trecù, tremurându-şi, cărnurile, colonelul, ştergându-şi sudorile, legănându-se ca o raţă le-

www.digibuc.ro

şească, cu sprâncenele stufoase înălţate, cu ochii rotunzi.

Se făcù repede nevăzut, după ceilalţi; apoi răsărì comisarul, se uită, cu coada ochilor, spre noi, şi trecù înainte. După comisar, se ivì, iar, domnul poliţai; călcând, acum agale, cu mânile la spate; şi aruncând priviri piezişe până 'n fundul cafenelelor întunecoase, pline de turci. Când ajunse în dreptul cafenelei, în care eram noi, ne fură cu coada ochiului, pe subt cozorocul chipiului; vrù să intre şi se răsgândì, — şi trecù înainte. După poliţai, se arătă colonelul mirosind, adulmecând, în spre noi. Prin fereastră, îi văzui pe toţi, vorbind cevà, în dreptul geamiei, care părea că-şi înalţă mai tare gâtul, dintre salcâmi; îl văzui, apoi, pe colonel, că se aşează subt umbrarul unei cafenele, cu un căpitan. Comisarul se aşeză la o altă cafenea; îşi trase chipiul pe ochi, şi se rezemă în coate, cu capul 'n pumni. Un gardist se ivì dela deal, altul dela vale. Iar domnul poliţai părù că ià o hotărâre mare: îşi trase o musteaţă, şi-o trase pe cealaltă, îşi trecù degetele peste nasturi, îşi aşeză chipiul mai pe-o sprânceană, şi pornì încet la deal. Când ajunse în dreptul cafenelei, în care eram noi; se oprì, trase cu coada ochiului în spre masa noastră, se uită în susul drumului, se uită în jos, şi intră în cafenea. Se aşeză la o masă din fund, şi strigă încruntat:

«Mă, moş-Murat; o cafea».

Se uită pe subt cozoroc, la noi, subţiindu-şi buzele; îşi trase, iar, o mustaţă, şi-o trase pe cealaltă, se răsturnă pe spătarul scaunului, cu'n picior la asfinţit şi cu celălalt la răsărit, vârându-şi

www.digibuc.ro

adânc pumnii în buzunarele pantalonilor. Moş-Murat, îi aşează feligianul pe masă. Şi, domnul poliţai, îl sorbì dintr'o înghiţitură; şi s'aşează cu coatele pe masă, cu obrajii în pumnii strânşi, îşi dădù chipiul pe ceafă, şi prinse a bate cu degetele barabanciul în masă. Pufnì, oftă şi-şi muşcă degetul cel mare al mâinei stângi; şi aşezându-şi pumnii, unul pe altul, îşi răzemă bărbia — şi rămase aşà, un răstimp lung, cu coada ochilor la noi. După asta îi făcù tovarăşului meu un semn tainic din sprânceană; şi, luându-l de braţ, îl duse într'un ungher al cafenelei, şi acolo s'aşezără la o masă, îşi alăturară feţele, preţ de-un sfert de ceas. Din când în când, prietenul meu, însă, zâmbià pe furiş. Domnul poliţai îşi întorceà, uneori, ochii încruntaţi în spre mine. Insfârşit se ridică şi eşì. Iar, prietenul meu, venì, s'aşeză la masă, şi, după ce se depărtă poliţaiul, se răsturnă pe spătarul scaunului şi izbucnì într'un râs cu lacrimi:

«Ştii de ce e toată fierberea asta în Măcin; de ce această formidabilă desfăşurare de forţe publice, de ce aleargă toţi, zăpăciţi, în toate părţile: colonelul, poliţaiul, epistatul, şi cu cei opt gardişti ai Măcinului, — ştii de ce? Nici nu visezi... Eşti bănuit, c'ai fi un spion rus şi c'ai venit aici să spionezi prin tabără; şi, poate, chiar s'arunci, în aer, baratca pontonierilor şi pionerilor şi lăzile cu cartuşe şi pontoanele.

Ascultă, te rog, conversaţia dintre mine şi poliţai.

— De unde-l cunoşti pe domnul ăsta?

— Am făcut cunoştinţă pe-aici.

www.digibuc.ro

— Cum ți se pare dumitale? Nu-ți dă nimic de bănuit?

— De, ce să zic: îmi cam dă; mi se pare că îi dată limba cam pe muscăleşte.

— Aşa-i... Hm, tot nu mă 'nşală pe mine mirosul, domnule... Cum l'am văzut aseară, coborându-se din vapor, am bănuit că-i rus. Mi-a arătat nişte mofturi de hărtii; da, de unde ştiu eu, că nu's falşe, domnule; de unde ştiu că nu-s furate, — ha?

— Fireşte; aşa-i, fac eu... Mă rog, şi mie mi-a dat de bănuit, cum l'am văzut... Să vezi, când am făcut cunoştinţă acum un ceas, erà pe ponton: se uità în tabără cu binoclul.

— Nu mai spune... Să ştii, că e spion... Eu îl umflu, domnule... Il umflu.

— Stai să vezi, zic. Pe urmă l'am văzut scotând un catastif şi însemnând ceva. L'am văzut cum te văd şi mă vezi...

Eu îl umflu, domnule, eu îl umflu, gemeà, rotind nişte ochi de taur.

— Stai să vezi, stai să vezi, că n'am isprăvit, zic. După ce şi-a însemnat în catastif, s'a întors spre mine şi m'a întrebat: Mă rog, câtă armată e aici? Zic: două batalioane, un batalion de pontonieri şi unul de pioneri.

— Ei poftim, ei poftim; spune ce-aveà să întrebe? Domnule, eu îl *diclar* arestat... eu îl *di...*

— Stai, te rog, ai puţintică răbdare, că n'am isprăvit... Pe urmă s'a coborât pe mal, a mers la pontoane şi a prins a ispiti pe soldaţi.

— Nu mai spune...

— Da. A prins a'i descoase, fel şi chip; că «Ei,

www.digibuc.ro

mă băeți ce s'aude? Vă duceți la războiu, hai?— Apoi, cică, ne ducem. — Ei, și vă duceți din toată inima, bre, la moarte?»

— Auzi? Auzi? Spion, domnule, spion rusesc... La ce aveà el, altfel, să întrebe, dacă se duc soldații, din toată inima, la războiu? Nu vezi, dumneata, că astea's fitiluri muscăleşti.

— Da, firește zic, așà dau și eu cu gândul... De ce crezi că stau, eu, cu dânsul, la taifas de două ceasuri? Așa deafrunzele mărului, crezi? Vreau să vedem. nu l'oi puteà eu așà, cu plan subțire, să-l fac să scape vr'o vorbuliță... Aveam de gând, să-l iau pe ruseşte; că mă știi, că vorbesc ruseşte ca un rus pravoslavnic.

— Fiii, minunată idee domnule... Te pomeneşti, că punem mâna pe firul unui complot.

— Da' firește... Eu bănuesc, că trebue să fie mai mulți...

— Ce spui, domnule? Vai de păcatele mele... Și de ce crezi una ca asta?

— Așa miros eu... Să-mi spui dumneata, ce-a căutat eri la Măcin, individul cu șapcă albă și cu ochelari negri, — ce-a căutat? că doar a sosit cu vaporul de dimineață...

— Și-a plecat cu cel de seară, gemu polițaiul.

— Ei?

— Așa-i.

— Și ai dumneata la știință, domnule polițai, c'aveà ș'acela ochiană ca și ăsta; și, și-acela ca și ăsta, s'a uitat cu ochiana în tabără.

— Nu mai spune, nene? gemù polițaiul, și se săltă de-o șchioapă de pe scaun, ca înțepat de o vespe.

www.digibuc.ro

— Daaa, şi-a scos şi aista un catastif, ş'a prins a însemna.

La vorbele acestea poliţiaiul, trânti, cu pumnul în mijlocul mesei, de sări feligianul cine ştie unde, şi gemù:

— Eu, domnule, s'a mântuit, îl arestez şi-i fac percheziţie corporală şi percheziţie la sandâc.

— Fă-i, să-înţelege, că trebuie să-i faci... Iacătă-l, vine să te aresteze.

— Ia ascultă, mă, cât a fost glumă a fost; da' acù nu mai e glumă.

— N'ai nici o grijă... Stai, să vezi, ce frumos are să fie... Uite-l vine.

Domnul poliţai, venea cu paşi nehotărâţi. Işi pusese mănuşile, îşi cănise din proaspăt musăţile, şi le răsucise semeţe, cu vârfurile spre cozorocul chipiului. In urmă, la un pas, venea comisarul, şi, după comisar, călcau apăsat doi gardişti.

Când fù la doi paşi, prietenul meu îi strigă:

— Parc'ai dat cu bobii, domnule poliţai... Tocmai voiam să te întâlnesc: domnul, mă întreabă dacă domnul prefect e în Tulcea.

— Da e'n Tulcea; dar, de ce voiţi să ştiţi?

— Vreau să-i dau o telegramă, făcui eu.

— Domnul, zise tovarăşul meu, e nepotul domnului prefect... Domnul poliţai Cojocaru – domnul Ghiţescu.

— Sluga d-voastră, făcù, domnul poliţai, îngălbenindu-se — şi, îndoindu-se, grăbit, de şale, îmi luă mâna, cu amândouă mânile, vrând parcă să mi o sărute: Da-da, domnul prefect, este în Tulcea, da, cum nu-cum nu... Vă rog, să mă iertaţi dacă

www.digibuc.ro

v'am supărat eri... Dar așă, vă rog, sânt ordinele: severe, foarte severe.

— A nu face nimic, dumneata ți-ai făcut datoria...

— Datoria, da, datoria; ce să facem? Sluga dumneavoastră... sluga dumneavoastră.

Și, ducând mâna la chipiu, ca un soldat în fața unui general, se întoarse scurt pe călcâie și plecă cu comisarul și cu vardiștii după el. Iar prietenul meu, mereu îi strigă, din urmă, înăbușindu-se de râs:

«Ei, moșule, da' cum rămâne cu sandâcul?»

Pe când, bietul polițai, se ducea împușcat.

www.digibuc.ro

CĂPITANUL

Doamna, Adelaida Ciocoiu, iar s'a supărat:

«Eu, să ştii, nu pot trăi ca o cucuvae; mie îmi trebue distracţii, mie îmi trebue lume, că altfel înebunesc, îmi iau lumea-în cap; — şi — când m'oi duce, să ştii, că's bună dusă: nu mai mă vezi în trai şi-în viaţă... Eu îs tânără, nu's ca dumneata de pe vremea Nemţilor cu coadă; nu mi's picioarele înţepenite de reomatizme ca la dumneata...»

Căpitanul tace şi o ascultă; stă înfundat în jeţul lui lustruit şi ros, cu cârjile lângă el. E alb colilie; pe cap i-a mai rămas numai oleacă de puf rar; obrajii îi spânzură moi şi zbârciţi; gâtul îi ese din gulerul larg şi murdar, subţire, osos, tăbăcit, cu vinele mosorâte. A rămas neom de pe vremea războiului; nevasta dintâi i-a murit şi s'a însurat a doua oară.

Cucoana Adelaida, e încă femee tânără: e înaltă, e pieptoasă ca o lebădă, şi clocoteşte de viaţă. Când se supără mai rău, strigă cât se poate.

www.digibuc.ro

«Așà vreau, așà fac; dacă-ți place; dacă nu atâta pagubă; călătorie sprâncenată, — voea dela mine, ca dela banul Ghica»!

— Da' nu te supără, dragă, zicea moale căpitanul; eu am spus numai așà o vorbă; mi-am dat și eu părerea, da' nu ți-am spus, că cuvântul meu e buche de evanghelie... Nu știi, mamă, că mata faci ce vrei; că găina cântă la noi în casă, nu cucoșul... Vrei să te duci diseară la teatru? Du-te, mamă, du-te și te distrează; roag o pe madam Idieru, și pe locotenentul Frunzescu, — spune-i, că-l rog și eu, — și du-te, mamă, du-te. Eu am să pun să-mi facă un ceai, am să mă așez în pat, și am să-mi citesc gazetele până-i veni tu».

Seara, cocoana Adelaida, s'așează la oglindă și se gătește de teatru; se spală pe piept și pe subțiori, cu colonie, se îmbracă cu o cămășuță numai dantele, de se străvede toată, rotundă și trandafirie, în para lumânărilor.

Căpitanul stă îngropat în jilțul lui, cu droturile rupte, cu cârjile lângă el; și citește o gazetă; și, din când în când, privește peste jurnal, pe deasupra ochelarilor.

Cucoana Adelaida și-a încârlionțat cu fierul părul negru, câte un cârlionț pe tâmplă, iar unul, la oparte, pe frunte; și își pune acù corsetul.

Bătrânul își așează gazeta pe genunchii umflați și înțepeniți de reumatisme, își scoate ochelarii de după urechi, și rămâne, cu ochii țintă la nevastă-sa. Se gândește:

«E așà de tânără și de frumoasă, — și dânsul așà de bătrân și de urât! Și c'o jumătate de trup

www.digibuc.ro

mort, înainte de a se duce-acolo, unde nu mai este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit!»

Ajunge până la el mireazma de toporași, amestecată cu mireazma trupului ei; și, privirile trudite ale căpitanului, o mângâie, dela ghetele mici de piele de castor și până la pieptenii de băgă înfipți în părul cu răsfrângeri albastre. Tot ce-i pe ea mai de preț: ciorapii negri de mătase, cu șuviți de dantelă, prin cari se zărește carnea de fildeș trandafiriu; cămașa, toată o rețea de horbotă, inelele cu safire și rubine, cerceii, cari îi scapără, ca două picușuri de rouă în sfârcul urechilor ei mici — toate nimicurile gingașe de pe măsuța ei de toaletă, toate-s cumpărate de el; căci știe dânsul, că femeile se bucură ca niște copii, de toate nimicurile acestea scumpe.

Afară se oprește o trăsură. S'aud pași sprinteni, pe scară, un zângănit de sabie și un zuruit de pinteni, ca un râs mărunțel: e locotenentul Frunzescu și d-na Idieru. Intră amândoi, c'o undă de râs și de frig; aducând mirosul zăpezii proaspete:

— E târziu, e opt jumătate, strigă d-na Idieru.

— Da, am întârziat, spune locotenentul Frunzescu, zuruindu-și pintenii și sărutând, respectos, mâna d-nei Adelaida Ciocoiu; am onoare a vă salută, domnule căpitan, e o ninsoare minunată-afară... Dacă o ninge tot așă, ne întoarcem cu sania dela Teatru.

— I-o idee, zice veselă, d na Adelaida Ciocoiu.

O idee strașnică! spune d-na Idieru.

Iar căpitanul îi privește pe toți, cercetător, din

www.digibuc.ro

fundul jilțului. In toată ființa lui uscată ca și cârjele de lângă el, numai ochii par vii.

Își oprește, o clipă, privirile, iscoditoare, asupra locotenentului strâns în dolmanul cu branderburguri, cu gulerul de astrahan brumariu, care-l face și mai îmbujorat; cu pantalonii umflați ca de vânt, cu cismele de lac, rumenite de resfrângerea jarului din soba de tuci din antret; apoi se uită, la nevastă-sa care pare mai tânără; așà gătită de teatru cum e, cu gulerul și cu manșonul de scong.

«Să ne grăbim, vă rog, că pierdem tot actul întâi» zice locotenentul Frunzescu; și ies cu toții grăbiți.

Căpitanul rămâne în jeltul lui, cu cârșjile lângă el: singurii tovarăși, cari nu-l părăsesc nici odată.

Vântul zgâlție ferestrele; de departe vine un sunet dulce de zurgalăi.

Panoplia cu carabine și hangere turcești, lucește în răsfrângerile sobii; și cearcă, parcă, să-i aducă aminte de tinerețea lui tare ca oțelul, rămasă îngropată acolo, peste Dunăre, pe dealurile din fața Plevnei.

I-i frig la picioare, întinde-o mână și sună: să vie servitoarea, să mai puie cărbuni în sobă și să-i facă un ceai, — și-i tremură tot brațul. Așteaptă, mai sună odată; nu vine: a plecat și ea. Își ia cârjile de-alături, își încordează brațele uscate, se opintește, de țipă telurile ruginite ale jeltului; și se ridică. Pornește încet, spre odaea lui de culcare, legându-se între cârji cu picioarele țapene, ca de lemn, cu capul vârât adânc între umere. Cârjele cu degetare de gumă, bocănesc

www.digibuc.ro

înfundat, în duşumelele acoperite cu lăicere; şi, umbra trupului i se leagănă, ca un clopot pe pereţi, — trece aşà, din odae în odae, până la odaea lui din fundul unui antret întunecos, umed şi murdar, care dă în bucătărie. Intră, bocănind cu cârjile. Focul din soba de fier, s'a stâns de mult. Pe masa de lângă patul lui hrenteit, cu plapuma lucie de slim, arde-o lampă cu sticla afumată, neştearsă de săptăpâni.

Lucrurile cele mai vechi şi mai stricate din casă, bune de zvârlit într'un colţ de pod, sunt aici în odaea căpitanului: câtevà jilţuri din cari ies telurile ruginite, un sicrin coşcovit; toate zac în umbre, bolnave parcă, schiloade ca şi trupul lui pe jumătate mort. Se desbracă, cu greu, cu mâni tremurătoare, şi se vâră subt plapoma rece.

Târziu tare o aude întorcându-se; aude râsul ei limpede, aude râsul stăpânit al locotenentului, râsul mărunţel al pintenilor; dar n'aude glasul d-nei Idieru, maioreasa văduvă, la care stă în gazdă locotenentul Frunzescu: îs numai singuri amândoui.

* * *

E primăvară.

Pe ferestrele deschise năvăleşte mirosul liliacului înflorit. Căpitanul stă îngropat în jilţul lui; şi el se bucură de mireazma primăverii. Cucoana Adelaida, însă, e nervoasă:

«Ce am? Înebunesc de urât... Nu vezi, că nu ne mai calcă nimeni în casă; şi asta, numai din pri-

www.digibuc.ro

cina d-tale: goneşti lumea, cu mutra asta de îngropăciune; parcă e vinovată lumea, că eşti aşà cum eşti, — ori, oi fi vinovată eu, poate?

— Dar cine zice, mamă dragă, că eşti vinovată tu; de ce te superi degeaba?

Da' şi eu, ce sânt vinovat, dacă nu pot fi vesel; în halul în care sânt, mai voeşti să distrez lumea?

— Apoi tocmai de-asta: stai în odaia dumitale; numai eşì când vezi că vine cinevà; ori, mai bine, du-te şi stai în grădina Icoanei, că-i primăvară: să nu-ţi mai audă lumea tusa şi bocănitul cârjilor.

— Bine, mamă dragă, de acù aşà am să fac.

— Uite, nu mai departe, locotenentul Frunzescu... Desigur, că numai dă de-atâta vreme pe la noi, fiindcă, de câte ori veneà, în loc să stai în odaia dumitale, veneai şi te aşezai între noi, şi nu te mai urneai până nu-l vedeai plecat.

— Bine, Adelaidă dragă, vin şi eu, ca să mai văd lume, ca să mai aud o vorbă, mi-se urăşte şi mie; dà, uite, îţi făgăduesc, că, de-acum, n'am să mai vin.

Se uită la ea; stă mult, aşà cu ochii ţintă la cucoana Adelaida. Subt capotul subţire i se simt mlădierele trupului tânăr; şi-o milă nemărginită, o milă părintească, izvorăşte în ochii căpitanului; zice încet:

— Haide, nu mai stà, dragă Adelaidă, supărată... Frunzescu mi-i prieten bun... Mă duc eu la el să-l poftesc la noi; la vremea asta, îl găsesc acasă... Spune-i servitoarei, să-mi aduc'o trăsură.

Işi lunecă mânile osoase pe rezemătorile jilţu-

www.digibuc.ro

lui, — par'că le ar pipăi ca un orb, — îşi ia cârjele, şi se ridică cu'un gemăt. Se duce în odaia lui de se-îmbracă; şi coboară scările de piatră, sprijinit de servitoare; şi se urcă în trăsură, agăţându-se cu-amândouă mânile, şi, încordându-şi braţele, din cari i-au fugit, parcă, toate puterile trupului.

Peste un ceas, locotenentul Frunzescu, urcă scările în râsul argintiu al duriţilor.

Căpitanul stă pe-o bancă din grădina Icoanei, cu capul gol, cu braţele încrucişate pe piept, cu ochii închişi; din când în când, oftează adânc, — un oftat ca un geamăt.

Liliacul încărcat de floare, ameţeşte, parcă, tot văzduhul pân' la stele.

Perechi tinere trec prin noapte, pe lângă banca căpitanului.

Intr'un târziu se scoală, bocăneşte cu cârjile pe uliţa pustie, s'apropie de casă: e lumină. Deschide ca un tâlhar portiţa; s'apropie cu băgare de seamă de-o fereastră, făcând paşi mici cu cârjile; ascultă: aude glasul vesel al locotenentului şi râsul tânăr al cucoanei Adelaida; şi ese iar şi cu mai mare băgare de seamă; şi intră, din nou, în grădina Icoanei. S'aşează pe-aceiaşi bancă, îşi încrucişează braţele pe piept; şi închide ochii, strâns, cu acelaş gemăt de om bolnav.

www.digibuc.ro

HARAP

Cuconu' Ioachim Vangheli, e para focului de mânios; își tot întinde favoriţele albe şi bombăneşte singur, primblându-se prin casă:

«Auzi, domnule, parcă eu aşi fi milionar, să-mi lase mie javra pe cap; dulăului istuia trebue să-i dai un chilogram de carne pe zi; aista îmi mănâncă şi comândul... Ia te uită, ţi-i câtu-i viţelul, javra naibei...»

Şi cuconu' Ioachim Vangheli se opreşte la fereastră şi se uită în ogradă, la cânele «terre-neuve» negru-corb, cu părul creţ şi luciu ca astrahanul, care stă supărat la umbră şi clămpăneà, din când în când, la câte-o muscă, cu gura lui mare şi roşie cu dinţii ca de lup.

Feciorul lui cuconu' Vangheli, care eşise de câţiva ani doctor, se dusese şi dânsul să se plimbe prin străinătăţi; şi-l, lăsase pe Harap în grija bătrânului; şi, cuconul Ioachim Vangheli, care nu se îndurà nici pentru dânsul, să cumpere un sfert

www.digibuc.ro

de chilogram de carne pe zi, erà Dunăre de mânios:

«Auzi, mă rog, domnul doctor! Dumnealui, pleacă să bată ceamburul prin străinătăți (că-i mână spartă ca și răposata, Dumnezeu s'o ierte; câțiva gologani, cari-i sclipuise și el, cu vai-nevoe; îi spărgeau buzunarele, mă rog) și-mi lăsă plocon hămnisita asta de javră, care are să-mi mănânce și urechile!»

Și lung și deșirat și uscat, cu pielea încrețită și tăbăcită, cu favoriții rare; și îmbrăcat în niște haine lustruite și înverzite de vechi, strâmte pe el și scurte ca de căpătat, — măsura casa, în lungiș și-în curmeziș; și, dondăneà și pufneà pe nări, plin de năduf.

Chichineața prin care se frământà cuconu' Ioachim Vangheli, erà singura dumisale încăpere; toate celelalte le închiriase:

«Eu îs om nevoiaș, zicea dumnealui; nu pot să mă întind, că o pomană țigănească, în toată casa... Că am oleacă de pensioară, — am; da, Dumnezeu știe, cu câtă muncă-am câștigat-o, — ș'acuma s'o bat la tălpi? Hm, ce am mâncat ciumafaie, am mâncat mătrăgună, am mâncat ceapa-ceoarei?»

Incăperea joasă și umedă, a lui cuconu' Ioachim Vangheli, păreà odaia unui negustor de vechituri: o canapea cu medalioane; din care eșeau telurile și câlțul; un pat de tablă, deșalat și cu piceoarele strâmbe; un dulap și un scrin, jupuite, și câteva scaune șchioape. După ușă, un cuer lung, cu tot felul de haine vechi și cu pălării de toate neamurile: tari, moi, largi în bouuri ori mici; și,

www.digibuc.ro

subt cuer, clae peste grămadă, un morman de ghete sfărogite şi mucigăiate, de galoşi şi de şoşoni ferfenitiţi, ca adunaţi de prin gunoae; iar într'un ungher, zeci de cortele eşite de soare şi colbăite, — unele cu beţele rupte, altele cu spetezele.

Cuconu' Vangheli singur îşi dereteca prin casă. La birt nu mâncà,—ziceà că nu vreà să se otrăvească, — îşi ferbea un ou, îşi făceà un ceai, ciugulea două trei măsline şi zicea:

«Mai trăeşte omul şi cu cuvântul Domnului, nu numai cu mâncarea: se mai gândeşte şi la suflet, nu numai la hoit!»

Singur îşi cârpea hainele, singur ghetele:

«Dacă m'aşi potrivì, aşi stà tot cu mâna 'n buzunar şi aşi face scurtă dând bani... Da ce, mă rog, dac'oi pune-un petec, are să-mi cadă steaua? Aşa mai mă iau şi eu, îmi mai omor cel urât!»

Singur îşi spăla cele două-trei cămăşi:

«Ba le-oi da la spălătoreasă, ca să mi le rupă şi să-mi cheltuească un chilogram de sopon de fiecare buleandră: c'a mâncat mătrăgună Vangheli!»

Harap slăbise într'o lună, de-i numărai coastele.

Cuconu' Ioachim Vangheli, desnădăjduit, cercase, în mai multe rânduri, să-l prăpădească; plecase cu el, prin măhălăli departe; ş'apoi se mistuise pe uliţi cotigite şi venise într'un suflet, acasă. Treceau o zi, două, trei, în care vreme, cuconu Vangheli stà pe jăratec; şi tot, acuş-acuş, se uità pe ferestră,—şi-i săreà inima friptă: când trecea pe lângă poartă vr'un zăvod, care semănà de departe cu Harap. Noaptea se trezeà şi i se

www.digibuc.ro

părea, c'a auzit zgrepţăind la uşă ori scheunând. Şi când răsuflă, zicându-şi: «Dacă n'a venit până-acuma, numai vine câtâ-i hăul... Uf, bine c'am scăpat de cotarlă!» — atunci, numai ce-l vedeà, intrând pe poartă deşirat ca o arătare, plin de scai şi de glod Şi, cum veneà, se duceà întins de mirosea şi scheunà şi zgreptenà la uşa stăpânului; apoi se culcà în prag, cu botul pe labele mari, cu ochii trişti, ca nişte ochi omeneşti.

Cuconu'. Ioachim Vangheli, se frământă câteva zile, se primblă de dimineaţă până'n seară, în lungul şi-în latul odăii, pufnind şi bombănind; şi, într'o după amează, se linişti deodată; îi trecù pe faţa uscată, un zâmbet de mulţumire, s'aşează pe un scaun cu o licărire ascuţită 'n ochi, şi-şi făcù, la maşina de spirt, o cafea neagră. După ce-şi băù cafeaua, se duse la cuerul de după uşă, în care atârnau vechiturile, ca nişte spânzuraţi; le răscolì, stârnind colbul şi mirosul de sudoare; şi scoase o redengotă verzue, roasă'n coate, îngurzită pe la poale şi roşcată pe la umeri şi pe la guler, ca şi cum ar fi prins rugină pe ea. Işi prinse ochelarii pe după urechi, şi o cercetă la fereastră, cu deamănuntul, apropiindu-şi aşa de tare nasul de ea, de parc'ar fi avut un ochiu în vârful lui. Luă o perie şi stârnì un nor de pulbere, luă un ac şi o ţârâì într'un loc, trase un saltar şi cusù un nasture. Apoi se îmbrăcă cu ea, îşi puse un guler larg şi înalt, care-i ajungea până la urechile galbene ca de ceară şi păroase. Işi înodă o cravată, destrămată şi fără culoare; şi punându-şi în cap o pălărie tare, cenuşie, de moda veche, — un fel de jumătate de joben, cu bourii

www.digibuc.ro

drepți și largi, care-i intra peste urechi, — își luă bastonul, gros, de vișin, cu cârjă și cu țăpușă, și eși. Răsucì cheia de două ori și zgâlțâì zdravăn ușa; mai trântí ș'o lacată mare, ruginită, și, punând cheele în buzunar, le pipăì cu degetele uscate. Apoi, își chemă cânele, îl mângâè pentru întâia oară, și eșì cu el pe poartă, — amândoì, deșirați și roși de molii par'că.

Coborî în port, prin zăpușeala grea a după-amezii, și o luă de-alungul cheiului spre hala de pește. Cânele pășea trist după el; și, la fiecare pas, oasele îi împungeau pielea plină de glod.

Dunărea fierbea în soare, ca de argint topit; clocoteà, jucà, ardeà, scăpărà mii de văpăi.

In văzduhul aprins se înălța huruitul nesfârșit al căruțelor ferecate, — al nemțoaicelor, — încărcate cu saci cu porumb. Hamalii leoarcă de sudoare, cu fețele negre și prăfuite, umbrite de basmale popești ori de bucăți de cituri de toate culorile, se înșirau grăbiți pe punțile, cari legau șlepurile cătrănite cu cheiul ferbinte ca un cuptor; se țeseau cu gâturile încordate ca niște grumazuri de taur, cu vinele mosorâte, subt povoara sacilor. Și porumbul curgeà în pântecele pline de întunerec, lacome ale namilelor negre, toropite, parcă, de càldură; curgeà, fără hodină, pe jgheaburile late, ca pe niște scocuri de moară, cu un freamăt aspru de ape, ca niște cascade de aur topit.

Cuconu' Ioachim Vangheli trece înainte, bocănind cu țăpușa cârjii în lespezile cheiului; întorcându-se, uneori, și chemându-și cânele, cu o lucire de bucurie în ochii mărunți și iscoditorí. Trece fără să se uite, pe lângă movilele de po-

www.digibuc.ro

rumb, cari ard în soare. Sute de vânturători, vântură boabele de aur; şi vuetul lopeţilor late şi încovoiate, aduce cu hârşcâitul şuerător al unor gealăe.

Porumbul, zvârlit în soare, se preface, parcă, în boabe de foc; şi cade într'un ritm domol, gata să contenească în zăduful greu. Şi-în nourii de pleavă, deavalma cu bărbaţii, vântură şi femeile, însemnând pete albastre, roşii, liliachii, pe portocaliul grămezitor de pupuşoiu; şi, unde şi unde, se zăreşte şi câte-un Rus bărbos, cu cămaşa roşie, peste pantaloni.

Cuconu, Ioachim Vangheli ajunse subt şopronul halei pescăriilor, subt care pluteà miros sărat de peşte; ciupeşte, de-ici-de-colo, şi gustă din carnea plină de saramură. Apoi o ia înainte, pe malul pustiu acuma. Din când în când iscodeşte de jurîmprejur, cu priviri iuţi, strecurate pe subt sprincenele zbârlite; şi se uită la câne cu două văpăiţi de bucurie în ochii vii ca de guzgan, între zbârciturile uscate, ca scrijelate-în lemn.

Se apropie de apă şi cercetează adâncul. Prin zaua undelor, o broască ţistoasă se străvedeà plutind ca o ploscă.

In largul Dunării, trece o şalupă trăgând după ea o luntre, ca pe-un pui.

Bătrânul caută, ceva pe jos; se pleacă, ridică-o piatră, s'aşează pe mal; şi scoate dintr'un buzunar, o şfară şi chiamă cânele:

«Na, Harap... Vină-aici Harap... Vai, săracu', Harap...»

Cânele se apropie încet, fluturând din coadă blând. Cuconu' Ioachim Vangheli cetlueşte piatra cruciş,

www.digibuc.ro

îşi trece uşor o mână peste capul cânelui, mângâindu-l, şi-i leagă uşurel piatra de zgardă, schimonosindu-şi gura largă şi ştirbă, într'un rânjit mut. Şi, deodată, c'o tresărire aprigă, îşi încleştează ca nişte ghiare, mânile osoase, în zgarda cânelui; şi-l târăşte spre marginea malului, ce cobora în locul acela ca un părete, spre apele, cari clipoceau jos, verzi. pline de taină; aşteptându-şi, pândindu-şi, parcă, prada. Dar când se văzù deasupra apelor, cânele se zvârcolì, se zmucì, cu desnădejde; şi, bătrânul alunecă, se rostogolì pe povârnişul repede, şi căzù, cu câne cu tot, în Dunărea. Se pomenì, plutind între pălărie, cârjă şi Harap, cu ochii holbaţi de groază, ţinut deasupra apei de pulpanele redingotei. Şi, deodată, zărì prin negura spaimei, capul mare al cânelui, apropiindu-se cu gura căscată, cu limba ca o flacără între dinţii de lup. Se simţì prins, de-o pulpană, ca de-o aripă, apoi târât pe malul ferbinte; şi-l zărì pe Harap scuturându-se de apă; şi culcându-se cuminte, la soare, pe nisipul ferbinte.

www.digibuc.ro

AVENTURA MAESTRULUI

Doamna Olimpia Dospinescu... e mare iubitoare de literatură; și cum are stare bunicică și e singură pe lume, — că e văduvă și n'are nici un copil, — își umple, de ani de zile, golul zilelor, și, de multe ori și al nopților, cu cetitul.

Cetise multă literatură franțuzească; și nu disprețuià nici scrisul românesc, pe care-l cunoșteà tot așà de bine.

Erà plăcut să stai de vorbă cu d-na Olimpia Dospinescu; mai ales, că nu erà deloc urâtă, — ba, dimpotrivă, chiar frumușică de tot și cu o lecuțică de piper pe buza de sus și c'o aluniță ca o musculiță în colțul gurii. Când îi vedeai alunița și gurița roșie ca un boboc de trandafir, te gândeai:

«Doamne, dulce trebue să mai sărute femeiușca asta afurisită!»

Erà mărunțică, mlădioasă ca o șopârlă, vioae ca un spiriduș, vorbăriță ca o gaiță; și cu niște ochi jucăuși și negri, tiviți cu gene lungi, ca de

www.digibuc.ro

păpușă, și cu'n păr, cu ape albastre, care, de bună seamă, că-i ajungeà până 'n călcâie, când și-l despleteà seara la oglindă; și aveà un năsuc mititel, în vânt, care-ți spuneà par'că:

«Știi, ia seama cu mine, că cu mine nu te joci; eu nu's dusă de multe ori la biserică; haide, cată'ți de drum!»

Dar ochii împelițați și gurița roșie ca fraga, îți spuneau:

«Nu te teme, că nu mănânc oamenii; hai îndrăznește — îndrăznește!»

Așà că te pomeneai în mare încurcătură, în fața femeiuștii aceștia, cu mișcări agere de veveriță: nu știai ce să faci; să asculți ce-ți spune năsucul ei sumes și roz; ori ochii drăcoși și gura c'olecuțică de pufușor pe botișor. Și te frământai între două semne de întrebare: să-ți cauți de drum ori să-ți cauți semință de vorbă?

Cum aveà obiceiul să se ducă la toate premierele, nu lipsì nici dela întâia reprezentație a piesei românești: «Inimă de femee».

Piesa i-a plăcut mult și l'a aplaudat, din toată inima, pe autor, când a eșit pe scenă și și-a plecat, cu smerenie, capu' alb, dar frumos în cununa de păr creț și răsvrătit ca 'ntr'un șuer de vifor... Infățișarea de leu a scriitorului, îi plăcù doamnei Olimpia Dospinescu și delicatețа ei de figurină de Sèvres, simțì puterea omului acelui, cu umerii mari, căruia, lumina rampii de sus îi puneà pe vârful pletelor un nimb de glorie. Când căzù cortina peste cel din urmă act, d-na Dospinescu, scoțându-și mănușile, se ridică în picioare, bătù

www.digibuc.ro

din palme, cu fața împurpurată în culoarea coraliului.

Când eși în stradă, din îmbulzeala teatrului, ningeà frumos, cu fulgi mari; erau întâii fluturi de zăpadă; și lumea păreà înviorată, cuprinsă de-o veselie copilărească; iar glasurile și râsetele aveau un farmec ciudat în aerul rece, în care roiau, se îngrămădeau, jucau florile de omăt, cuprinse, par'că, și ele de aceeași voe bună.

Doamna Olimpia Dospinescu, vrù, mai întâiu, să se sue în una din trăsurile, cari așteptau pe piața teatrului, la spatele automobilelor; dar se răzgândì, și-o luă pe jos, prin ninsoarea ce-i gâdilà fața 'mbujorată și năsușorul roșu, prin voalul, care-i puneà o aluniță de catifea pe obrazul drept. Pășeà sprintenă, înviorată de aerul înghețat, cu mânușițile vârâte adânc în manșonul mare de scong, cu urechiușile cizelate fin. trandafirii ca de mărgean, — sclipindu și cerceii de briliante ca două picușuri înghețate. Supt clopotul fustei crețe și scurte, piciorușele, încălțate cu ghete de piele de castor, înalte ca niște cizmulițe, băteau voinicește, puful de zăpadă. Și ninsoarea se îndeseà, roià tot mai viu în jurul doamnei Olimpia Dospinescu; și-i zburà în cale, se țineà după ea, o închideà în hora ei, — își pusese parcă în gând să glumească cu dânsa, s'o tachineze ca un curtezan. Și doamna Olimpia Dospinescu pășeà tot mai înviorată și tot mai ageră, cuprinsă de-o voe bună copilărească, ca pe vremea când se bătеà la pension, la madam Humpel, cu bulgări de zăpadă. Și, cum mergeà astfel, în dreptul «Ateneului», se pomenì ajunsă, din urmă, de niște pași bărbătești:

www.digibuc.ro

«Singurică, puico?» o întrebă un glas cam răguşit; şi, când se întoarse, dădu cu ochii de autorul piesei «Inimă de femee»; şi se simţi atunci cuprinsă de-o veselie fără seamăn, şi răspunse repede:

«Singurică, precum vezi, *maestre*... Vin dela piesa dumitale... Vă felicitez din toată inima, pentru frumosul şi meritatul succes ce l-aţi avut în astă seară; am aplaudat din tot sufletul: mă dor palmele.»

Zamfir Dumbravă se simţi şi măgulit şi încurcat; şi se grăbi să-i ceară mii de ertăciuni:

«Dar vă spun foarte sincer, că nu m'am supărat *de loc*... Pe-o astfel de vreme dumnezeească, să mă primbu în tovărăşia unui om ca dumneata, e un noroc nevisat. Sânt nemărginit de fericită, că am prilejul să vă cunosc, şi mă felicitez pentru gustul care mi-a venit, să pornesc, aşà pe jos; în loc să mă urc într'o trăsură. Dar prea erà frumoasă ninsoarea, ca să nu mă las biruită de ispita de-a face câţi-va paşi prin zăpada asta proaspătă. Ş'apoi, nu prea am obiceiul să mă împiedic de prejudecăţi; nu sânt, din fericire, roaba lor: prejudecata e sinonim cu prostia. Sânt liberă să trăesc după capul meu: cui îi place, — bine; cui nu, — atâta pagubă! Şi sânt foarte recunoscătoare ninsorii aceştia, că m'a făcut să merg pe jos; altfel n'aveam fericirea să cunosc pe cel mai favorit scriitor al meu şi să-i mărturisesc admiraţia mea.

— Totuşi, doamnă, înc'odată, vă rog, să-mi iertaţi îndrăzneala ce-am avut-o.

— Dar, dimpotrivă, domnule Dumbravă, sânt

www.digibuc.ro

foarte recunoscătoare. Abordarea dv. o consider ca un omagiu.

— Totuşi, doamnă, vă mărturisesc, că sânt peste măsură de încurcat; şi eram, de o mie de ori mai fericit, să vă fi făcut în altfel de chip cunoştinţa.

Ba mie, drept să vă spun, că găsesc nemărginit mai plăcut felul cum am făcut noi cunoştinţă, — aşà, pe neaşteptate, în mijlocul ninsorii aceştia, care umple, ca de farmecul unei ferii, noaptea.

Sânteţi poetă... doamnă.

— Câte-o dată, poate.. Dar, vă spun drept, e mult mai frumos aşà: decât banala recomandaţie dintr'un salon. Sânt o cititoare pătimaşe...

Pătimaşă?

— Da, pătimaşă... Am obiceiul să fiu sinceră... Ipocrizia îmi displace...

— Şi ce-ai cetit mata de mine?

— V'am cetit tot ce aţi scris: n'a rămas o pagină, un rând de al dv., pe care să nu-l fi cetit... (după o pauză, cu glas mai scăzut, în care se simţeà o urmă de taină tulburătoare). Nici nu vă închipuiţi: câte ceasuri de visare şi de melancolie, vă datoresc, şi cât sânt de mişcată şi de fericită, că vă cunosc, — de *mândră* chiar, să merg aşà, singurică, cu dv., la ceasul acesta târziu, în care nu ştiu ce nelinişte ciudată simt în suflet... Ce îmi pasă, ce va zice lumea, care ne va vedeà; nu mă interesează nici odată... Je m'en moque!

Şi după o clipă de tăcere:

E un vis, par'că, şi ninsoarea asta şi paşii dv., alăturea de paşii mei».

www.digibuc.ro

Bietul Zamfir Dumbravă, care era un om timid, gata să bâlbâe în faţa unei femei, care i s'ar uita îndrăzneţ în ochi; era aşà de încurcat, aşà de zăpăcit de potopul acesta de laude, căzute din gura unei femei aşà de tinere şi aşà de nostime, că nu mai ştia pe ce lume e. Se trudeà să-i răspundă cu câtevà vorbe meşteşugite, frumoase; şi nu găseà un cuvânt, — se simţeà jalnic de prost, lângă femeiuşca asta cochetă şi vioae, care-i vor beà aşà de firesc şi găseà cu atâta uşurinţă, vorbele, cari păreau fragede ca nişte flori proaspete.

Nici nu aveà cum să nu-l zăpăcească asemenea întâmplare, căzută ca din cer, odată cu fulgii de omăt, cari le învăluea sufletele cu un văl diafan de poezie.

De mult «maestrul» nu mai erà tânăr; de mult coama lui de leu, altădată neagră ca pana corbului, — erà albă-colilie. Astfel de întâlnire cântăreà mai mult în cântarul inimii lui, ca toate biruinţele sale literare, şi-l răsplăteà pentru toate suferinţele pe cari le îndurase; pentru toate rănile care-i însângeraseră inima, în viaţa lui pustie de bohem. Şi-aduce aminte, cum când se întorcea acasă, în odăiţa lui săracă, cu malduri de cărţi pe duşamele şi pe masa lui de lucru, cu o lampă afumată şi cu un abajur făcut dintr'un petec de gazetă, — cum cădeà de trist, pe gânduri, cu capul strâns între pumni, cu coatele pe masa răscolită.

Cu-încetul, îndrăznì s'o ia la braţ, ca pe-o prietenă; şi ea se rezemă dulce, cu o alintare de mâţă, mândră, de cinstea care i-o făceà un scrii-

www.digibuc.ro

tor cunoscut, prețuit, sărbătorit, chiar în seara asta, de-o sală plină până la cel din urmă loc.

Când ajunseră la capul podului Mogoșoaii, se întoarseră iar spre «Ateneu», strângându-se încet de braț, înfiorați ca de-o sărutare lacomă, gură 'n gură — și se pomeniră, deodată, în dreptul unui restaurant de noapte, plin de lume, de zarvă, de clinchete de pahară fine de cristal; de țăcănituri ca de argint, — părea c'aleargă, peste vuetul lumii, un râs maruntel, care scria arabescuri de lumină pe fondul întunecat al bâzâitului de bondar al mesenilor.

«Dacă am întrà, să gustăm cevà? zise d. Zamfir Dumbravă, cu jumătate de gură.

— Să intrăm, să ne încălzim puțin, răspunse d-na Olimpia Dospinescu, veselă; îs sloiu».

Și intrară la braț: el îndreptându-și cu mândrie mijlocul, ca un militar la pensie; ea rezemându-se, fără șovăire, la brațul lui, fericită c'o vede atâta lume alăturea de scriitorul sărbătorit.

Intrară într'un «Chambre seéparée», ca să fie singuri-singurei:

Chelnerul, cu plastronul bombat din fracul slimos și înverzit, stà smirna, cu șervetul subțioară, întinzând, în vârful degetelor, lista de bucate.

Pept de curcan, murmură d-l Dumbravă, aruncându-și ochii pe pomelnicul bucatelor și vinurilor scumpe.

A, mâncarea mea favorită, (zise cu o tresărire de bucurie d-na Dospinescu și-și frecă mânile înmănușate, ca de o înfiorare de frig). O bucățică mică mică-mică de piept de curcan.

www.digibuc.ro

— Şi-o sticlă de şampanie «Very-Dry», zise «maestru».

Chelnerul se răsucì, scurt, pe călcâie şi se făcù nevăzut pe uşă. Şi, într'o clipită, se întoarse grăbit, ca gonit de cinevà din urmă, c'o tavă, pe care luceà farfuria cu două bucăţi de piepturi de curcan, rumenite frumos şi bătând în auriu, în lumina crudă a becului electric; şi cu sticla de şampanie la ghiaţă. Aşează, cu mâni uşoare, tava pe masă şi, după o clipă, pac! pocnì scurt, dopul dela garafa cu şampanie, ca dintr'o puşcă de soc. Şi paharele de cristal, cu picior, înfloriră de spuma, care părea două «boules de neigeuri». Chelnerul rămăsese drept ca o lumânare, cu faţa încremenită.

«Maestrul» îi făcù semn să plece. Chelnerul se răsucì ca în şurub şi dispărù pe uşă, ca repezit de spate, fâlfâindu-şi şervetul, în urmă, ca pe o coadă.

D-na Olimpia Dospinescu, îşi scoase mănuşile de piele de Suedia, negre şi lungi până subţiori; şi braţele rotunde răsăriră ca doi şărpi albi.

Paharele de şampanie sunau ca nişte clopoţei de argint; garafa se golì repede, şi venì a doua. Un zâmbet de fericire înflorià pe gura roşie a d-nei Dospinescu, şi părea de o mie de ori mai frumoasă, după al treilea pahar de şampanie; iar ochii ei minunaţi în chenarele negre ale genelor, căutau languroşi, ca nişte ochi de pisică, spre maestru. Zamfir Dumbravă zâmbeà melancolic pe subt musteaţa albă. Şampania le dădeà un neastâmpăr plăcut; sângele le-alergà mai iute prin vine. Simţeau în toată fiinţa lor, tinereţa, voea

www.digibuc.ro

bună pe care o simți în întâile zile de primăvară, când sufletul stă par'că, să-ți înflorească, odată cu zarzării, cu persicii și cu liliecii.

Bătrânul scriitor Zamfir Dumbravă, erà în clipele acestea, omul cel mai fericit din lume. Devenise mai îndrăzneț, luă binișor una din mânușițele de fildeș ale doamnei Olimpia Dospinescu, cu unghiile trandafirii, ca niște petale mărunte de trandafiri, — și, ducând-o la gură; i-o sărută cu patimă, închizând din ochi. O privì apoi adânc, umilit. Și ochii de drac ai doamnei Dospinescu, îi spuseră, într'o scânteere vie și șireată: «Nu-nu, m'am supărat de loc; poți să mă săruți și pe obraji, dacă-ți place... Ma parole d'honeur!»

Și Zamfir Dumbravă, îi cuprinse mijlocul și o sărută lung pe gâtul alb și catifelat, acolo unde erà pitită o alunică.

Vorbele, glumele, îi roeau acù în minte, cum roeau, în potirile de cristal, punctele de lumină ale șampaniei; și beà pahar după pahar, la a treia sticlă acum, părându-i-se că, cu fiecare cupă, beà din apa tinereții fără bătrânețe.

Larma lumii din odaea cea mare a restaurantului; orchestra cu gemetele contrabasului și ou înfloriturile flautului, hohotele de râs, și clinchetele paharelor și tacâmurilor, sunau în urechile «maestrului» tot mai departe, ca dintr'o negură. Glasul începù a-i sunà ostenit, ca venit de departe; și genele a i se lăsà grele peste ochii sterși ca două flori veștejite:

«Asta-i cea mai frumoasă sară a mea...

— Glumești?

— Nu-nu glumesc... Pe onoarea mea că nu

www.digibuc.ro

glumesc... Cea mai... frumoasă... cea... mai... frumoas...»

Dar capu'i scapătă, deodată'n piept; și «maestrul» începù a moțăi, apoi a horcăi fericit, lângă frumoasa și romantica d-na Olimpia Dospinescu, care-l priveà întristată, dintr'odată, cu o cută de amărăciune în colțul gurei.

www.digibuc.ro

CORBUL

Câţivà prieteni, ne plimbam, într'o Duminică minunată de primăvară, pe aleele şoselei Kiseleff, în furnicarul pestriţ al lumei. Soarele se revărsà din cerul limpede, ca lacrima, ca un uriaş hohot de bucurie, care înveselea teii şi castanii, ca pe nişte făpturi vii.

Hohotele noastre se ridicau deasupra zvonului lumei; şi, din inimile noastre, îmbătate de soare, ca de un vin bătrân, glumele ţâşneau ca nişte rândunele săgetătoare şi gurişe.

O luarăm, pe o alee mărginaşă, ca să eşim din vermătul aleii celei mari; şi, deodată, unul din noi, strigâ:

«Corbii, băeţi!».

In capu aleii de castani şi de tei bătrâni, răsăriră trei popi catolici, ca trei corbi sătui. Când trecură pe lângă noi, cu pântecele rotunde de lene şi de huzur, plecară în pământ ochii plini de ipocrizie, ca nişte mironosiţe neprihănite.

www.digibuc.ro

Prietenul care strigase : «Corbii !» — un mehenchiu şi jumătate, cu doi ochi focoşi ca de schivnic, — zise, c'un zâmbet subţire pe buza rasă : «Corbii ăştia, mi-au adus aminte de-o întâmplare de demult.

Eram, măi băeţi, într'o vară, într'un sat din munţii Transilvaniei. Casele erau rare, aninate de stânci, ca nişte cuiburi de vulturi. Pădurile uriaşe de brad, erau pline de întuneric ; parcă se ascunsese în ele bezna adâncă a iadului. Rădăcinile încâlcite păreau şărpi încăeraţi. Stâncele mohorâte şi acoperite de muşchiu, zăceau rostogolite, ca dintr'un munte de piatră, sfărâmat de mânia unei puteri zăvorite în măruntaele lui. Lângă un lac, negru ca păcura, ascuns, ca o taină, în inima pădurii, stâncile aveau chipuri hâde de dihănii prefăcute în stânci de blăstămul unei guri sfinte. Şi pe stâncile, blănite cu muşchiu ruginit, creşteau crengi roşii, ca hrănite cu sânge, şi spini groşi, cu ramurile răsucite ca braţele unor nebuni, cari se svârcolesc, în furiile lor, ca pe jăratec. Prin mărăcinii aceştia, ciudaţi şi înfiorători, dormeau colac, şărpi umezi, încondeiaţi cu migăliri negre şi galbene, ca de un pictor, care-şi perduse minţile. Sălămâzdre urâte, cu trupurile negre, stropite cu galben, îşi tremurau guşile în raze sărace de soare. Broaşte pline de bube, ţupăeau, cu ochii căscaţi mari, cercuiţi în aur.

Ni se părea, că sântem pe un petec din moşiile lui Scaraoschi ; şi, oricât ai fi fost de tare de înger, simţeai în inimă o aburire de vânt rece.

In satul acesta, perdut în coclaurile munţilor şi codrilor, erau două biserici : una românească

www.digibuc.ro

şi cealaltă ungurească. Biserica românească, cu zidurile ei înegrite şi mucegăite şi peticite de muşchi de veacuri, păreà o stâncă, în mijlocul stejarilor scorboroşi, în care un sfânt monah dăltuise, cu răbdare, o bisericuţă, pentru ertarea păcatelor lui.

Biserica ungurească erà de lemn boit într'un roş ţipător, ca o baratcă de iarmaroc. Se ridicase pentru cele două-trei familii de unguri pripăşiţi în sat. Şi, de câte ori treceam pe acolo, auzeam gemetele adânci ale orgii; de-ai fi zis, că s'a aşezat la orgă o stafie a bisericii şi cântă să-i treacă de urât.

Popa catolic erà un om tânăr; dar îmbătrânit înainte de vreme, ca de-o otravă, care-l rodeà de mult. Erà sfărogit şi negru, ca ars în focul Gheenii, şi ciuruit de vărsat, ca de-o descărcătură de halice. In ochii, ca bortiliţi cu sfredelul, subt fruntea îngustă de un deget, ardeà un foc de patimă tăinuită. Nasul îi erà ascuţit şi cârjoiat şi osos, ca un clobanţ de pasăre de pradă; şi în vârful bărbiei îi stà răsucită o ţăcălie drăcească; iar urechile i se ciuleau ascuţite, ca nişte urechi de faun. Braţele, lungi şi ciolănoase, se sfârşeau cu nişte mâni străvezii, cu degetele ca nişte cîrcei de viţă, din cari eşeau unghiile ca nişte gheare. Părea Mefisto, ascuns într'un antereu de popă. Pe faţa lui mumifiată, stà scris dispreţul şi ura lui neagră împotriva Românilor.

Oamenii în sat, vorbeau sara, în taină, de «papistaş»: spuneau, că-i trimis aici, să-i spioneze. Babele şopteau, că, popa ăsta, cu faţa schimonosită, de bună samă, că trebue să aibă legături cu

www.digibuc.ro

Necuratul. Unele spuneau, că seamană, leit, cu Ucicăgă-l-Crucea, — dar n'o fi chiar el în piele de popă. Când trecea pe lângă gospodari, nici odată nu-i privea în faţă, ca omul, cu inima curată; totdeauna se uită pieziş, arătându-şi un colţ, ca un câne care vrà să muşte.

O babà spuneà, că l'a văzut noaptea umblând zănatic, prin pădure. Umblau vorbe, prin sat, că popa îşi petrece vremea, mai mult, lângă lacul negru ca păcura, din măruntaele pădurii; între stanele cu chipuri de dihănii, din Apocalips, şi între spinii, cari întindeau braţe sgârcite, ca de' spazmurile morţii.

Copiii, auzindu-şi părinţii vorbind fel şi chipuri pe seama popei, când îl zăreau de departe, o înpungeau la fugă şi umpleau buruienele, ca nişte pui de găină, de spaima uliului.

Mamele, când li se prea întreceau ţâncii, cu obrăzniciile, îi ameninţà cu popa:

«Da mai mântuiţi odată, *dimoni* împeliţaţi, c'o să vă dau pe mâna «papistaşului».

Erau mai multe familii din Bucureşti, venite la aer de brad, în cătunul acesta, cu câteva case, răsleţite pe stânci ca nişte capre. Şi, în singurătatea, care mă împresura, mă împrietenii repede cu câţiva băeţi veseli de pe la Universitate şi cu câteva dudui, şi mai vesele, studente şi ele. Şi toată ziua răsunau munţii de cântecele şi râsetele noastre; şi primblările, prin văgăunele şi potecile codrului, ajunsesem de grabă să le facem, perechi-perechi, la braţi, ca nişte amorezaţi romantici. De-acasă, porneam întotdeauna liniştiţi, ca nişte oameni în toate minţile; dar, repede şi

www.digibuc.ro

degrabă. ne pomeneam vorbind cu toții de-odată, ca nebunii dela bolniță. Aerul tare de munte, tămâiat cu mirezmă de rășină, aveà darul să ne îmbete mai dihai, ca un vin vechi. Eu, mi-aduc aminte, că mă cățăram, ca o capră capchie, pe un vârf de stâncă prăpăstioasă, și începeam a chiuì ca o primadonă. «Adio dell passato», făcând triluri în gușă și urcând din cap până la notele cele mai de sus ale divelor dela școala din Milano. Și mă înălțam în vârful picioarelor, apăsându-mi mânile pe inimă și dându-mi ochii peste cap, ca o madonă de Murillo, în ropotele de aplauze, la cari răspundeau năvalnic și clocotitor ganguriile pădurii.

Un alt nebun, mai mare ca mine, cădeà ca un Romeo în genunchi, cu mâna la inimă, la picioarele mărunte ale unei dudui delicate și albe ca o Julietă, în rochița ei de muselină; și urlà ca bolnav de turbăciune, că se împușcă cu browningul, pe care-l scoteà din buzunar, c'o mișcare tetrală; și-l ducea la tâmplă.

Al treilea caraghios, nu departe de noi, zbierà, cu ochii albi, eșiți din cap: «La donna emobile»,

Al patrulea, împușcă 'n lună, cu un glas ca dintr'un poloboc, mugeà, de se înfiorà cetina codrului: «Candeamus igitur».

Al cincilea, ca scăpat dintr'o chilie dela Șuțu, cu părul vâlvoiu, se învinețeà, răcnind, cu vinele gâtului umflate, să plesnească:

Dormi, iubito; dormi în pace,
N'am venit să-ți tulbur somnul, —
Nici să plâng, la ce-aș mai plânge
Pe-adormitul întru Domnul».

www.digibuc.ro

Intr'amurgul, însă, când din văzduh, cobori ca o taină peste codrii întunecaţi de brad; şi când munţii se zugrăveau, în zare, — atunci, pe nesimţite, ne cuminţam. Larma conteneà; cuvintele veneau tot mai rare; şi ne trezeam, strângând braţul aceleia care mergeà tăcută alăturea, cu ochii ferbinţi în gol. O melancolie dulce ne învălueà inimile, ca o ceaţă diafană luminată de lună. Şi mergeam atunci mai strânşi la braţ, înfioraţi de apropierea nopţii, care veneà tiptil, îmbrobodită în marama ei sămănată cu stele.

Şi, la ceasul acesta de taină, nu era zi lăsată dela Dumnezeu, în care să nu-l întâlnim pe «Corb», măsurând, cu paşii lui mari şi îndârjiţi, poteca stâncoasă. Şi de câte ori nî se încrucişeau drumurile, şi ne vedeà pe toţi, perechi perechi, strânşi la braţ, — ochii arzători ai popii ne dogoreau ca un duh venit din Iad. In inima lui păreà că poartă un nor de ură aprigă, din care îi ţişneau pe ochi fulgerile. Privirile acestea otrăvite de tot veninul inimii lui, trebueau răsplătite, cu vârf şi îndesat; să ne ţie popa minte cât o trăi.

Şi sus, la banca-Crişii, care păreà mai aproape de stele în fiecare seară, chibzueam şi sfătueam între noi, în şuetul de şărpe al vântului în poalele cetenelor. Fiecare veneà cu câte o părere, la soborul răzbunării:

«Să-l prindem şi să-l legăm fedeleş, de trunchiul unui brad, ziceà unul mai al dracului:

— Să-i tundem, mai bine ţăcălia *mefistofelnică*. strigà al doilea perde-vară.

— Ba nu, ba nu, îşi dădeà cu părerea al treilea ghiduş dela Huş; trebue să ne purtăm ca nişte

www.digibuc.ro

oameni luminaţi; da asta nu 'nsamnă, că să nu-i facem una lată papistaşului. Iată ce bat eu cu gândul, să punem la cale. De câte ori l'am văzut trecând pe lângă svârluga de Rarinca,—slujnica, dată dracului, de la han,—am băgat de seamă, cu ochii mei de mâţă a toate văzători, că popa îşi rânjeşte colţii de lup şi se uită cu ochii necuratului la fată. Să punem noi o trebşoară la cale: S'o dăscălim pe Rarinca, să-i facă ochi dulci, de pisicuţă, popii şi să-i deà o întâlnire, colea sus, la bancă, — şi dacă nu v'o 'plăceà, măi băeţi, să nu-mi ziceţi pe nume!»

Cu toţii începură să strige încântaţi de plan: «Bravo, bravo, bravooo... Sus cu el, sus cu el, sus cu el!», într'un ropot clocotitor de bătăi din palme, cari creşteau tumultoase, prin gangurile codrului, ca pe subt nişte bolţi de piatră. Şi sărind cu toţii ca fripţi de pe bancă, îl abucarăm de picioare, de-asupra capetelor noastre, cântând împreună cu duduile, care, îşi făceau samă râzând:

«Mulţi ani trăească... Mulţi ani trăiască, popa Iască, popa Iască».

Rarinca erà o şărpoaică de fată, ca de vr'o şaptesprezece-optsprezece ani, căreia îi sclipeau ochii în cap ca argintul viu. Şi de câte ori întâlneà pe care-va din noi, îl fulgerà cu ochii ei de deavol împeliţat. Deasupra ochilor acestora jucăuşi, iuţi ca două fulgere, se îmbinau nişte sprincene negre şi încondeiate şi codate, care făceau sute de galbeni. Iar, subt năsucul, cam cârnuţ şi cam sumes, cu nările largi, sorbind cu lăcomie aerul, — guriţa cărnoasă, făcută pentru sărutat, înfloreà roşie ca o garofiţă. Şi erà subţirică şi mlădie ca o şopârlă, şi sânii tari ca piatra şi

www.digibuc.ro

bourei, împungeau cu gurguele, cămaşa albă ca ghiocul.

Erà îmbrăcată cu iie înflorită cu râuri şi altiţe: înfăşurată, până la glesnele sprintene ca de căprioară, cu catrinţa strânsă, să pocnească pe şolduri; şi încinsă cu bârneţe peste boiul şui. La gât avea zgărdiţă şi pe cap bariz galben, care îi dădeà înfăţişarea unei beldii de floarea-soarelui. De subt broboadă, îi cădeà totdeauna, pe frunte, o şuviţă albastră de neagră, care părea o aripă de corb.

Călărea, pe deşelate, mai amarnic ca un flăcău dedat cu călăria. Dimineaţa şi seara, ea duceà cei doi cai ai hangiului, la gârlă, să-i adape, erà plăcerea ei cea mai mare, să călărească bărbăteşte. Erau doi bidivii roibi şi rotaţi, peptoşi şi cu nişte coame vânzolite ca de vifor. Erau iuţi ca scânteea. Rarinca, îşi încleştà o mână în coama unui roib, şi erà călare pe dată; şi, strângând calul voiniceşte între pulpele goale şi albe ca laptele, — se culcà cu sânii tari pe gâtul bidiviului. şi porneà, ca o săgeată, pe poartă, cu celalt roib, ţinându-l de pana căpăstrului.

A doua seară, — după ce ne înţeleserăm cum să-l pedepsim pe popă, — pe când ne întorceam dela pădure, Rarinca veneà în goana roibilor, dela adăpătoare, mâncând cureaua drumului. Veneà, într'un nour luminos de pulbere, cu capu într'un nimb de aur, ca un sfânt Gheorghe. Şi trecù printre noi, ca o suveică, intrând în bătătura hanului.

Nu-i putusem încă vorbi Rarincii de planul nostru; şi trimesei un ţinc de băiţel, cât o ulcică,

www.digibuc.ro

să mi-o cheme numai decât în cerdac. Rarinca se svârlì sprintenă de pe cal, şi-mi făcù un semn cu mâna, că vine, sclipindu-şi dinţii mărunţi şi albi de-i păreà gura înflorită.

După ce-şi duse caii în grajdiu, venì repegior. zâmbindu-mi de departe, legănându-şi boiul pe şolduri. Suì, din doi paşi, treptele de piatră ale cerdacului, şi zise, privindu-mă şireată cu ochii ei focoşi:

«Iacătă-mă's, boerule, — şi plecă capu în piept şi mă fură pe subt gene.

— Maaare hoaţă-mi eşti, fac eu, Rarinco!

Da, bine, ce ţi-am furat eu, domnişorule, de mă faci hoaţă? şi ochii îi scăpărară pusderie de scântei ca ochii unei mâţe.

— Rarinco, ce bine te-ar mai prinde pe tine o salbă!

— Ei, cred şi eu că m'ar prinde.

— Ar plesnì fierea în fetele dela horă.

Fetelor le plesneşte fierea şi aşa, fără să am salbă...»

Şi îşi tremurà guşuliţa într'un rîs limpede ca un tril de flaut. Apoi, uitându-mi-se drept în ochi zise cu glas alintat:

«Ei, da, nu-i vorbă: o salbă tot n'ar strica s'o am.

— Vra să zică, tot vrai să te capeţi c'o salbă?

— Ei, ba bine că nu: calule vrai ovăs?

Ascultă mă Rarinco; ia spune-mi: ai scos tu mulţi creştini din minţi, cu ochii tăi de drac?

— Dă, ştiu eu? Parcă i-am scris în catastif?

— Ascultă ici la mine, c'a dat norocul peste tine: dacă mi-l scoţi, pe popa cel papistaş, din

www.digibuc.ro

minți, să știi, că te capeți c'o salbă: la soare că te poți uita; da la salbă ba!

— Ei, știu eu, că d-ta știi să încânți; da nici Rarinca nu-i chiar așa de proastă: nu cumpără pielea ursului din pădure... Să văd, mai întâi, salba; și, pe urmă, să stăm de vorbă, — că boerii știu eu că au limba mueată'n miere; și nu-i încălzește soarele de șireți.

— Care vra să zică, tu ești Toma necredinceosul din Biblie?

— Să poate ș'așa; de ce nu? Nu știi d-ta, că tot pățitu 'i priceput?

— Un bob de zăbavă, Rarinco, să-ți arăt salba».

In fundul lăzii mele de drum, se rătăcise, nu știu cum, o salbă de alamă, dela o iie a mamei. Intrai în odaia mea, cu coptorul afumat, cu patul și lăițile acoperite cu lăicere, c'o ladă brașovenească într'un ungher; cu câteva ouă împistrite, pe prichiciul hornului, — și ridicând capacul cufărului, cotrobăii până'n fund și simții, în vârful degetelor, răceala banilor de alamă.

Inhățai salba, și eșii cu ea în ceardac, zuruind-o de departe și făcând-o să sticlească în soare;

«Ei, mă crezi acuma, necredincioaso?

— Parcă 's ochii necuratului.

— Ei, am făcut târgul?

— Făcut».

Și mânca cu ochii salba.

Hai, bate palma colea, să pecetluim târgul. (Batem palma). Norocul cel bătrân să dea Dumnezeu!

Las', pe mine, boerule; dacă nu ți-o plăcea cum ți l-oi *giuca* eu pe popă?!»

www.digibuc.ro

In clipa aceasta chiar, s'auzì glasul hangiţii, strigând-o pe Rarinca; şi ea, scânteindu-şi înc'odată ochii spre salbă, răspunse, cu o frântură de cântec:

«Iaca v-i-i-in»,

Şi învârtindu-se ca o sfârlează, într'un călcâi, se făcù nevăzută.

Trecù preţ de-o săptămână la mijloc; şi într'o dimineaţă, pe când stam în ceardac şi citeam, răsărì, ca din pământ, Rarinca, jos lângă pălimar; poleită de soarele arzător al verei. Ochii îi ardeau ca doi bani de aur, şi toată faţa ei rumenă ca un măr domnesc, îi râdeà plină de voioşie şi de siretenie:

«Ce mai, hala-bala-portocala, Rarincó? Vaste bună ori rea?

— Ba bună; nici că se poate mai bună. Să fii mătăluţă sănătos: i-a mea salba!»

Şi coborând glasul, zise tainic, în şoaptă, cu gura ţugui:

«Diseară, după aprinsul lumânărilor, vine popa sus la banca-Crişii».

Şi-şi înăbuşì râsul în palmele puse cruciş pe gură; şi, într'o clipă, ca o scântee se şterse pe după nucul scorburos ca un ştiubeiu, şi intră în grajdi, la Roibi, cari, când o văzură, nechezară uşurel de bucurie, parcă, c'o văd.

Şi repede se arătă călare, şi-şi repezì calul în goană nebună, spre biserica papistaşă, în care începuse să geamă adânc orga.

Banca dăltuită cu înfloriturì mesteşugite, într'o stâncă; din belşug cum erà îmbrăcată cu muşchiu, stăteai pe ea, ca pe-o saltea moale de puf. Bă-

www.digibuc.ro

trânii satului, spuneau că stânca asta prefăcută în laiță, erà locul de întâlnire al unei Domnițe, pe care o chemà Crișa, cu'n crai venit din stepele muscălești, c'o roată de ostași, îmbrăcați în piei de lup, călări pe cai iuți ca vântul.

Dela bancă, ziua, când erà vreme limpede, se vedeà tot Ardealul, ca în palmă. Erà locul, cel mai frumos, cel mai aproape de liniștea solemnă a cerului.

Ne ascunsesem, cu toții din vreme, în desișurile de smeuriș, încărcate de rodul lor de mărgean, care sfințeà cuprinsul cu miresma lui fină, — și așteptam, neclintiți cu ochii la pândă.

Erà o lună ca ziua, și pârâile ardeau, prin cetinile negre, ca niște șuvițe despletite de argint. Prin feregele svelte, licăreau, ca niște lampioane mărunte, licuricii, și se auzeau țiriiturile greerilor și ale cosașilor, ca o muzică fină, cântată pe strune subțirele.

«Vine Corbul» șopti un glas; dar vremea treceà și Corbul nu se mai arătà... Și în sufletele noastre, simțeam o neliniște: ne gândeam la urșii, cari vineau, noaptea, la smeură; dar nu ne mărturiseam fiorul, care ne treceà, din când în când prin inimă, ca o suflare din necunoscut.

Ca într'un lac de liniște, tresări un fâșâit; și, ca din stâncă, răsări pe țancul din fața noastră, o căprioară ageră, cu picioarele subțirele, și-și încununà capul cu luna, care răsărise deasupra muntelui:

«Asta-i Domnița-Crișa, prefăcută în căprioară», murmură vocea unei dudui.

Dar, un zgomot de pas, sperie căprioara, care

www.digibuc.ro

se ridică în două picioare; făcù o copcă elegantă, şi pierì după stânci. Şi în lumina poenii se arătă Corbu, şi rezemându se de trunchiul unui brad, rămase, ca zugrăvit pe pânza întunericului, cu faţa albă ca de cretă, în bătaea lunii. Nu trecură două clipe, şi, fără nici un fâşiit, răsărì în marginea poenii, trupul sprinten al Rarincăi; şi ochii îi sclipiră, în umbra cetinilor, ca doi ochi de sălbătăciune.

Corbul, deschise braţele în lumină, ca două aripi; şi, într'o clipită, cele două umbre, făcură un singur trup.

Atunci, de pretutindeni, izbucniră hohotele noastre nebune, cari clocotiră, până departe de poteci; însutite, înmiite, de ecourile pădurei. Iar deasupra râsetelor noastre, ţâşnì, ca o şuviţă de apă limpede, râsul subţirel al Rarincăi, care se înnăbuşeà, cu lacrimi de lumină pe obraji.

Şi popa se prăbuşì pe potecă, la vale, pe priporul prăpăstios, în care stanele, îi aţineau calea, ca nişte monştri ai văgăunilor, — şi sfinţia-sa fugeà de prăpădeà pământul, gonit ca de un harapnic de foc, de hotele noastre uriaşe, ca nişte rostogoliri de stânci.

www.digibuc.ro

IARBA LUI NICHIFERCEA

La un schit de călugări, prăpădit într'o tiharae sălbatecă de codri, la care erà stareț Sfântul Vasile, se oploșise un proclet de drac. Venise la schit într'o seară, subt înfățișarea unui țînc rebegit și ugilit, ca un cotei fără stăpân, și se rugase de stareț, să-l primească și pe el în schit: să argățească pe mâncare și pe îmbrăcăminte.

Băetul erà harnic, de nu se mai află; și isteț și meșter la cuvânt, și mehenchi lucru mare, de se cruceau sfinții monachi. La coasă nu se vedeà din iarbă de mare ce erà; și le luà înainte la toți călugării; la cântări și la tipic, se luà la întrecere cu tot schitul, și învățase a ceti, de rămâneau călugării cu gurile căscate, când începeà Pălie să zică din Sfânta evanghelie.

Mă Pălie, tu trebue să fii Nichipercea, că prea le știi bine rostul la toate, îi spuneau monahii

— Oi fi fiind, de ce să nu fiu? zicea Pălie.

— Măi, tu ai s'ajungi stareț, mă Pălie.

www.digibuc.ro

— Da' de ce să n'ajung; nu's, poate, vrednic; nu știu rânduiala Sfintei slujbe; nu știu toate glasurile și toate cântările ?»

La un an îl făcù Sfântu Vasile frate: fratele Naftanail. Erà frumos ca un heruvim, în rasa de mohair și cu pletele plăviţe și creţe, care-i curgeau până pe umeri, de subt comanac. Aveà o guriţă roșie, și niște ochi negri, și o faţă albă, de-ai fi zis, că i-o fetiţă, când pășeà cu smerenie, printre călugări și s'așezà în strană, cu genele plecate.

La trei ani, îl făcù călugăr; și ajunse mâna dreaptă a stareţului. Și Sfântu Vasile bătrân și slab cum erà, îi lăsă părintelui Naftanail mai toată cârmuirea schitului, gândindu-se cu adâncă mulţumire sufletească: «De acù pot zice: «Doamne, slobozește pe robul tău !»

Toţi călugării îl iubeau pe părintele Naftanail; și, între ei, erà bine hotărât, că, atunci când Dumnezeu îl va chemà pe Sfântu Vasile în locașurile veșnice, stareţ le va fi monahul Naftanail, cel vrednic la toate și dulce la cuvânt. De când călcase dânsul pragul locașului acestuia al Domnului, schitul erà îndestulat cu de toate: oile mănăstirești fătau câte doi miei; vacile deabia îșî purtau, seara, ulgerile; pomii din livada mănăstirească legau rod în fiecare an, de stăteau crengile să se rupă de atâta povară; stupii roiau de câte trei și patru ori pe an, și miere și ceară frumoasă ca la schit, nu mai erà nicăeri; cămările erau pline de bunătăţi și beciurile de vinuri — belșugul curgeà ca un râu de lapte și de miere, și monahii se îngrășaseră de nu-șî mai încăpeau în piele; chiar Sfântul Vasile, care erà uscat ca niște moaște,

www.digibuc.ro

începuse a se rotunzì, de nu-l mai încăpea cingătoarea. Se dusese vestea de schitul acesta blagoslovit; şi, an cu an, creştea numărul călugărilor. In câţiva ani, dintr'un schit de douăzeci de călugări, cum erà când venise Naftanail, ajunsese cea mai mare mănăstire de pe meleagurile acestea. Se duraseră, de jurîmprejur, chilii multe şi se ridicaseră ziduri ca de cetate, cu porţi grele de stejar, ferecate, să nu le poată sparge nici cu săcăluşurile. Şi, în locul clopotului mărunt, care abeà răzbăteà cu glasul lui sărac sihlele dese, părintele Naftanail adusese un clopot de o mie de ocale, din ţara moschicească, pe care abìa îl trăgeau cincizeci de călugări voinici şi s'auzeà la o mie de poşte împrejur.

Duminicile şi sărbătorile, veneà lumea de pe lume, ca la praznic; de nu mai încăpeau în biserică. Şi toţi schilozii, şi ologii, şi orbii, şi femeile sterpe; veneau să le citească părintele Naftanail; şi schilozii plecau buni-teferi, şi ologii îşi zvârleau cârjile, şi orbii dobândeau vederile, şi femeile sterpe purcedeau grele. Şi căruţele cu cai şi carele cu boi, numai încăpeau în curtea mănăstirii; şi se îngrămădeau până departe, dejurîmprejurul zidurilor mănăstireşti. Şi de nechezatul cailor, şi de mugetul boilor, şi de strigătul negustorilor, şi de glasul trăgănat al cerşetorilor, cari cereau de pomană, cântând, — clocoteà văzduhul ca într'o zi de iarmaroc.

Când îl chemà undeva, să citească, părintele Naftanail se sueà în caleaşca mănăstirii, la care erau înhămaţi doi telegari negri ca păcura, prinşi din herghelia mănăstirească. Cât erau aproape de

www.digibuc.ro

mănăstire, caii mergeau ca toţi caii; când, însă, rămâneà mănăstirea hăt în urmă, la o vorbă a părintelui Naftanail, deschideau aripi de liliac şi se înălţau în văzduh. Aveà mănăstirea o herghelie de o sută de cai la fel; toţi negri ca nişte corbi, şi cu ochii aprinşi, de parcă aveau ţintuite în cap câte două stele, — şi toată herghelia asta, erà purtată de un băiţaş de pripas.

In preajma mănăstirii, se aciuase o lae de căldărari şi durase un sat de bordee, cari se zăreau, de sus, dela mănăstire, ca nişte muşuroae; şi şărpoaice de fete frumoase şi cu lipici ca în satul acesta ţigănesc, nu mai erau nicăeri; şi toate semăneau între ele ca nişte surori şi toate erau cu gâturile şi cozile pline de rubiele.

Intr'o noapte, Sfântul Vasile se trezì în nişte cântece, cari veneau dintr'o chilie din fundul mănăstirii: se coborî din pat, îşi luă nişte târlici în picioare, o cataveică pe umeri şi cârja de după uşă, şi eşì să vadă ce-i.

Când zări lumină la chilia părintelui Naftanail, îi dădù un cuţit prin inimă; ascultă: cântecele veneau dintr'acolo; mai luă aminte, cu urechile lui bătrâne, şi pricepù că erau glasuri femeeşti. O luă atunci prin cerdacul, care încingeà chiliile de jurîmprejur, şi se oprì la una din ferestrele luminate; se aplecă, şi când se uità pe subt perdea, i se părù că-i cade cerul pe creştet.

In jurul unei mese, încărcate de clondire şi de mâncăruri, chefuià, cu nişte Ţigance din satul din vale, cei mai iubiţi monahi ai săi, în frunte cu părintele Naftanail, care stà, în capul mesei, cu cea mai frumoasă Ţigancă din lume, goală, ca o

www.digibuc.ro

șărpoaică și cu trupul plin de salbe de aur. Iar, în sunetul daeralelor, jucau douăsprezece Țigănci, în clinchetul salbelor, cu sânii pietroși ca niște gutuie; își mlădiau trupurile, de par'că erau trupuri de șărpi; își cutremurau sânii, își alintau șoldurile, închizând dîn ochii de văpae; își săltau pântecele rotunde.

Dar, deodată, trecù prin noapte, un meunat răgușit, care-i sfredelì urechile starețului ca un burghiu de foc; și, Sf. Vasile zărì, sărind pe umărul părintelui Naftanail, un motan negru, mare cât un zăvod, c'o coadă ca de veveriță și cu două cornițe subt urechi, — și lumina se stinse, cu'n pocnet, și părintele stareț căzù, cu fața-în sus, pe dușumelele cerdacului.

Când se trezì, se pomenì în capul mesei, lângă părintele Naftanail. Erà îmbrăcat ca și Sf-sa, cu antereu de cutnie, încins cu șal de Țarigrad, și, peste șal, strâns cu o curea bătută toată-în ținte de aur și cu paftale de mărgean. In mâna stângă, aveà niște mătănii de mărgăritare negre, mari cât alunele; și, sorbeà, înferbântat, din borșul de știucă, fiartă 'n zeamă de varză cu hrean.

Masa porneà atunci, căci, în mijlocul mesei, aburea un castron cu borș, cât o cristelniță.

Sf. Vasile se trezì, de-a dreapta, c'o Țigancă goală, care semănà leită cu Țiganca de lângă părintele Naftanail; și începù și cuviosia-sa a golì păhărușele de veșinată. și de vutcă cu izmă și de ananas și de mastică.

Masa erà încărcată de bunătăți. Între sfeșnicile grele de argint și de tumbuc, se îngrămădeau clondirile cu toate neamurile de vutcă; șipurile

www.digibuc.ro

cu vinuri dulci, chipriotice şi cu tămâios şi her meziu şi cu ravac; farfuriile încărcate cu marinată de stacoji, cu icre de morun şi de chefal, cu li curmi jupoiaţi, cari înotau în undelemn chilimbariu şi în zeamă de lămâi de Messina.

Fraţii, cu pletele creţe pe umeri, se ţeseau împrejurul mesei, purtând farfuriile mari cu chebapcuri, cu mâncare de claponi îngrăşaţi cu migdale de Ţarigrad, gătiţi cu coconari şi strafide abia duceau tăvile grele de aramă, cu miei întregi, fripţi haiduceşte. Umblau forfota, cu pletele-în vânt, slujind pe sfinţii monahi, turnând vin prin pocale; tăind mucurile dela lumânări cu mucarniţele de alamă; afumând, în jurul mesei, cu căţui de argint, în cari zvârleau chilimbari şi odogaci.

De jurîmprejur, erau divanuri turceşti, acoperite cu macaturi de lână de Brusa, cu ciucuri de Veneţia; erau jeţuri scumpe, înflorite cu sidef şi cu fildeş; şi, pe sofale, câteva mesuţe rotunde de abanos, cu picioarele scunde, pe cari erau împrăştiate cărţi de joc.

Pe chilimurile de Ţarigrad, îşi legănau şoldurile rotunde Ţigăncele, în zuruitul daeralelor şi'n clinchetul salbelor. Şi Sf. Vasile, privea, răzemat într'un colţ, cu un zâmbet fericit pe buzele lucii de untdelemn; şi, din când în când, îi făceà cu ochiul părintelui Naftanail. Şi, într'un târziu, se trezì şi sf. monah, cântând pe nas, cu trăgăneli bisericeşti:

«Căprioară, sorioară,
Dor de lume mă omoară, —
Roade poala codrului
Să-mi văd faţa dorului...»

www.digibuc.ro

* * *

Adouazi, Sf. Vasile se trezì c'o durere ascuţită, în creştet, — de par'că iar fi bătut deavolul acolo un piron de foc, — şi şi simţì cerul gurei amar, de par'c'ar fi mestecat frunză de pelin; dar de păţania de peste noapte nu-şi aduse-aminte nimic. Intrâ în biserică şi, îngenunchind, stătù aşa până la sfârşitul slujbei şi se rugă ferbinte, cu ochii închişi, făcând cruci mari şi bătând lespedea cu fruntea, caşicum i-ar fi şoptit un glas tainic, c'a păcătuit şi nu mai e vrednic să vadă faţa Domnului. Când eşì, ochii părintelui Naftanail îl pironiră până'n fundul sufletului şi sclipiră ca doi solzi de foc, subt streşenile sprincenelor negre. Sf. Vasile intrâ în chilia lui săracă, de schivnic, cu acelaş piron de foc bătut în creştet.

Sara, pe când se pregăteà să-şi facă rugăciunea, auzì, deodată, în liniştea ce-l împresura, o podea trosnind ca de-un pas omenesc; şi stareţul înlemnì, cu dreapta ridicată cum erà, gata să-nceapă semnul crucii: în faţa lui stà neclintită, ca zugrăvită pe păretele chiliei, şi-l priveà cu ochi de mâţă, o femee goală, cu trupul înfăşurat în salbe de aur; îl priveà pe subt gene lungi, zâmbindu-i, cu gura roşie ca un miez de rodie; şi deodată făcù un pas spre el şi întinse spre dânsul şărpii albi ai braţelor. Sf. Vasile se trase îndărăt, ca muşcat de inimă, strigând din răsputeri:

«Piei, sătană!»

Şi când făcù semnul crucii, se auzì în chilie un behăit de ied, care semănà cu un râs de copil; şi femeea goală se şterse de pe păretele chiliei;

www.digibuc.ro

iar Sf. Vasile, căzù în genunchi şi se rugă fierbinte şi bătù mătănii toată noaptea.

Adouazi, îşi luă toiagul şi se afundă în inima codrului. Stătù în codru patruzeci de zile, trăind numai cu apă şi cu rădăcini. Când se întoarse la mănăstire, se simţeà curat ca un prunc nounăscut. Venì de-acolo c'o bănuială şi se puse la pândă. Băgă de seamă din întâia zi, că părintele Naftanail piere din biserică întocmai când soseşte sorocul, să se cânte cheruvicul. Luă aminte adouazi: la fel; atreíazi: tot aşa.

Seara, intră pe neaşteptate, în chilia părintelui Naftanail. Dela uşă, i se părù c'aude înăuntru râs şi vorbă; dar, când puse mâna pe clanţă, se făcù tăcere şi când deschise uşa: părintele Naftanail singur-cuc; erà cu capul gol, şi Sf. Vasile, care nu-l mai văzuse niciodată aşa, zise:

«Da' frumos păr mai ai părinte Naftanail!»

Părintele Naftanail, luă atunci, ca fript, comanacul de pe masă şi-l îndesă peste urechi. Sf. Vasile avusese, însă, vreme să-i vadă iţindu-se, dintre pletele creţe, două corniţe ca de miel.

Băură, ca de obiceiu, câte un feligean de cafea, sfătuind de treburile mănăstirei, şi părintele stareţ plecă, apoi, la culcare.

Târziu, după ce se isprăvì slujba de noapte, Sf. Vasile se duse la părintele clisearc: Ceocănì tainic în uşă şi murmură după obiceiu:

«Miluieşte-ne pre noi.

— Amin, s'auzì dinăuntru, glasul gros al părintelui clisearc, care trase zăvorul şi deschise uşa:

«Blagosloveşte părinte.

— Domnul. Sf-ta părinte stareţe?

www.digibuc.ro

— Eu, părinte Ilarion.

— Da ce s'a întâmplat părinte stareţe? întrebă speriat părintele clisearc.

— Taci molcom, îmbracă-te repede, ia cheile bisericei şi hai cu mine...»

Când eşiră, cele două ferestre dela chilia părintelui Naftanail, ardeau, în noapte, roşii ca două geamuri ale iadului. Intrară în biserică, aprinseră un capăt de lumânare; şi umbrele fluturară, prin unghere, ca nişte aripi de lilieci.

«Jură pe Sfânta cruce, că n'ai să spui nimănui nimic, grăi cu taină mare Sf. Vasile.

— În numele Tatului, al Fiului şi al Sfântului Duh; jur pe Sfânta cruce, că n'am să spun nimărui nimic. Aşa să-mi ajute Dumnezeu, făcù părintele Ilarion.

— Amin. Acù ia aminte bine la ce-ţi spun eu, zise Sf. Vasile, cu acelaş glas plin de taină. Pecetlueşte cu semnul crucii toate ferestrele.. Să iei apoi scara, şi să pecetlueşti cu semnul sfânt şi ferestrele din turn. Şi mâne, în timpul slujbei, când ţi oi face eu semn, să te duci repede şi să pecetlueşti şi uşa, — ai înţeles?

— Am înţeles, părinte stariţe; dar rogu-te, ce s'a întâmplat? întrebă înspăimântat, părintele Ilarion.

— Mâne, părinte Ilarioane, mâne-îţi vedeà cu toţii; acuma, fă ce ţi-am spus eu, şi nu mă cerceta, rostì Sf. Vasile mohorât.

Adouazi, biserica erà plină-stup de monahi. Părintele stareţ trase cu coada ochiului, şi l văzù pe părintele Naftanail la locul lui, ascultând, cucernic, sfânta slujbă; făcù un semn tainic părin-

www.digibuc.ro

telui Ilarion, care se strecură, nebăgat în seamă, printre călugări, și pecetlui ușa cu semnul sfânt.

Când s'apropie vremea să înceapă cheruvicul, părintele Naftanail vrù, ca de obiceiu, să iasă pe ușă-afară; dar văzând ușa pecetluită cu semnul crucii, ca stropit cu agheazmă, dădù fuga la o fereastră; alergă dela geam la geam, ca un liliac năstrușnic, speriat de lumina făcliilor,—dar toate erau pecetluite. Atunci, dintr'o săritură, se svârlì în turn; dar, dând și aici peste peceți, se prăbușì, cu un bubuit de tunet, în mijlocul bisericei, prefăcându-se în dohot; și, umplând casa Domnului de fum și de miros de pucioasă. Și, în aceeaș clipă, periră toate chiliile durate de Aghiuță; periră și călugării cari veniseră în urmă; periră turmele și herghelia mănăstirească; pierì și satul de Țigani din vale; se prăbușì și clopotul cel mare de o mie de ocale, și, acolo, unde căzù, se făcù un ezer adânc de păcură; și, în locul mănăstirii bogate și pline de călugări, — rămase schitul sărac de odinioară, cu cei câțiva monahi bătrâni și uscați ca niște moaște.

Iar Sfântul Vasile porunci călugărilor, să scoată în grabă piatra plină de dohot, pe care căzuse diavolul; și s'o arunce pre ea într'o prăpastie dela marginea schitului. Și din dohotul acesta a răsărit o buruiană grasă: adică tutunul sau iarba lui Nichipercea.

www.digibuc.ro

IMPACAREA

Domnul Ghiță Ambrozie se-întoarce dela slujbă: pic de apă; pe dânsul, gros și sângeros, căldura asta de cuptor îl omoară,—dacă ar puteà, când ar intrà-în casă, și-ar zvârlì și pielea pe-un scaun.

Pufnește:

«Uf, bine c'am ajuns!» Intră în casă și se duce întins la lavoar, să se spele, să se mai răcorească puțin; și se gândește, c'o mulțumire deosebită, că, după masă, are să tragă un pui de somn, jos, în mijlocul odăii, — că pe pat nu-i de chip să 'nchidă ochi de ochi; se-învârtește de căldură ca un pui în frigare.

«Pfuuu, iar nu-i apă în casă; iar nu-i prosopul la locul lui!»

Și domnul Ghiță Ambrozie își trece, cu disperare, mâna prin părul asudat. Strigă cât se poate:

«Lucreție!

— Ce-i? s'aude din subsol, dela bucătărie, glasul cucoanei Lucreției.

www.digibuc.ro

— Ce-nseamnă bătaia asta de joc, Lucreţio? De-o mie de ori ţi-am spus: să găsesc, când vin acasă, apă 'n cana de spălat şi prosopul la locul lui!

— Da mai deranjează-te şi mătăluţă, mă rog; şi-ţi adă apă dela cişmea, şi-ţi caută prosopul, că nu ţi-o cădea steaua!

— Lucreţio, te poftesc, mie să nu-mi vorbeşti aşà! răcneşte domnul Ghiţă Ambrozie, arătându-şi albul de sidef al ochilor.

— Ei, ia ascultă, şi eu te poftesc, mă rog, să nu-mi vorbeşti ca unei servitoare, că nu's servitoarea dumitale!...

— Lucreţio, încep a vedeà stele verzi, Lucreţio...

— Da' n'ai decât să vezi, dragă, şi luceferi...

— Lucreţio, sfărm tot din casă, Lucreţio, urlă şi gâfâe domnul Ambrozie.

— Ia nu te mai lăudà, mă rog, cu sfărâmatul...» ţipă, ca o pichere, cucoana Lucreţia, scoasă din fire.

Dar nu sfârşì bine, şi răsună sus o bubuitură, care făcù să se cutremure casa: domnul Ghiţă Ambrozie, pusese mâna pe cana de porţelan, o rotise pe deasupra capului, ş'o făcuse ţăndări de podele:

«Ei, poftim... na... îţi place acù... haide..., mai spune că mă laud... şi sfărm tot...

— Ce, omule, ai înebunit; vin'ţi în fire, răcneşte, cucoana Lucreţia, din aburul oalelor.

— Da, am 'nebunit; mai înebunit dumneata: ai făcut din mine, din om, neom. O dau dracului de casă; uite, na, mă duc la otel să stau; da de data asta; să ştii, *că mă ţin de cuvânt*, ca să nu mai zici că *mă laud*».

www.digibuc.ro

Şi domnul Ghiţă Ambrozie, îşi trânti pălăria pe cap, izbi uşa, de eră să facă ţănduri geamurile; şi se făcù nezăzut pe portiţă, hotărât, de data asta, să nu se mai întoarcă.

Intrâ într'un birt mărunt de pe strada Câmpineanu, gol la ceasul acela târziu; şi, când se aşează pe scaun şi luă lista de bucate-în mână, băgă de seamă, cu necaz, că i s'a topit mânia. Parcă nu i se întâmplase nimic, c'un ceas înainte; atâta linişte simţea în suflet; ş'aproape nu-şi mai aduceà aminte cum a putut s'ajungă, să facă ceoburi, de podele, cana. Ba da: vorbele din urmă l'au scos din sărite: «Ia nu te mai lăudà, mă rog, cu sfârmatul...» Ele l'au făcut să turbeze; de celelalte vorbe nu-şi mai aduce bine aminte: dacă l'ar întrebà cinevà cum a fost, — mai n'ar şti ce să-i spue. Simte un nor pe suflet: îi pare rău acù de ce-a făcut, şi-i vine să se-ntoarc'acasă. Chelnerul i-aduce supa c'o muscă'n ea; şi domnul Ghiţă Ambrozie o dă la oparte, cu greaţă, şi cere o friptură. Faţa de masă e stropită toată de sosuri; nu e schimbată, parcă, de săptămâni: i-i scârbă să mănânce din felia de pâne pe care-a pus-o lângă tacâmuri, şi ia altă bucată din farfurie. Când ia păharul să bea vin, bagă de seamă, că, pe marginea lui, se cunosc urmele de grăsime ale buzelor altui muştiriu; şi-l dă, cu scârbă, la oparte. Se scoală, plăteşte şi pleacă; dar unde să se ducă, cum să-şi omoare vremea, că după masă, n'are slujbă.

Il înăbuşă zăpuşala grea. Asfaltul şi zidurile dogoresc ca nişte cuptoare. Aerul îi frige nările; şi, fără să vrea, îşi aduce-aminte de răcoarea de-a-

www.digibuc.ro

casă. Dar își alungă repede gândul acesta, ca pe-o muscă supărătoare.

Intră într'o cafeneà, cere-o cafeà, ia o gazetă; dar, degeaba: nu poate prinde înțelesul nici unui cuvânt, — și-o lasă. Incepe a bate dărăbana'n masă, privind plictisit împrejur: nu cunoaște pe nimeni. I se opresc, o clipă, ochii la bilele, cari aleargă zăpăcite pe postavul verde al biliardului; dar nu pricepe nimic din jocul acesta și 'ntoarce capul și se uită pe fereastră.

O tulumbă trece, în pasul leneș al cailor mari și încălțați, cu niște copite cât niște clopete; și apă țâșnește pe astfalt, în snopi de cleștar, cu spicele de diamante. Domnul Ghiță Ambrozie își aduce aminte, că la ceasul acesta, își stropește și el, în fiecare zi, grădina, cu furtunul, care se îmlădie ca un șărpe negru cu capul de aur. Simte în nări mirosul de pământ jilav și mireasma trandafirilor, cari ard ca niște flori de văpae în verdeața întunecată a grădinei. Se gândește la trandafirii lui noi, puși primăvara asta: «Etoile de France», roșii ca crescuți din sânge «Natalie Böttner» ca dălțuiți în fildeș; îl împresoară râveneala dulce a grădinei...

Cheamă chelnerul, plătește și pleacă. O ia pe străzi, așà de calea mărului; și se trezește c'a apucat drumul casei. Dar își calcă pe inimă și se întoarce îndărăt. Acuma, să știe c'o pierì, se ține de cuvânt; da' ce-au ajuns vorbele lui: zdrențe de zvârlit la gunoi?

«Hm, las-o, să-l aștepte, și *să nu vie!*» Și simte gâdilindu-i inima o bucurie rea.

* * *

www.digibuc.ro

S'a înserat. E vremea mesei. Ghiţă Ambrozie trece pe lângă birturi pline de lume; dar lui nu-i foame. Umblă aşà, fără rost, pe uliţi, de-a frunza frăsinelui; şi nu ştie ce să facă, unde să intre. Să-şi caute mai bine otelul. Trece pe lângă un otel, se uită, — trece mai departe. Perindă aşà mai toate otelurile din Bucureşti: şi nu intră nicăeri. Incă e de vreme; nu se poate-închide de pe-acuma într'o odae de otel; simte, înainte de a intrà, că-l apasă păreţii şi că-l goneşte mirosul acela greu şi nehotărât de aer închis, de tutun şi de sudoare. N'are de ce se grăbi, de-abia a înoptat. Şi iar se trezeşte, călcând pe drumul casei. De data asta, însă, nu se mai întoarce îndărăt; are să treacă chiar pe dinaintea porţei, ca să-l zărească, şi să vadă cum i s'a împetrit inima, — are să treacă; şi, după asta, are să se întoarcă să se culce într'un otel... Are să se ţie de cuvânt de data asta, măcar să ştie c'o plesni! Incă nu l'a cunoscut ea până-acuma; acù are să-l cunoască!

Ajunge în dreptul casei; de-abia se zăreşte albind, în noapte, din pomătul grădinei. Trece înainte, se opreşte, stă în cumpănă, se-întoarce: *să-l vadă, să-l vadă!* Ajunge iar la poartă, pune mâna pe clanţă; intră numai să-şi sărute copilul şi pleacă! cu ea nu schimbă o vorbă... Intră în răcoarea jilavă a grădinei: a stropit-o dânsa. Urcă scările. Ea îi ese în prag, cu ochii şi nasul roşii de plâns.

Ghiţă Ambrozie trece, cu gura încleştată, şi se apropie de patul copilului, care dormea desvelit, dolofan şi trandafiriu, în lumina micşorată a lămpei. Se pleacă şi-l sărută, — şi simte o gâdilitură la rădăcina nasului şun fior ferbinte subt ploape;

www.digibuc.ro

dar se stăpânește. Cucoana Lucreția se apropie tiptil, îl cuprinde cu amândouă brațele de grumaz și îl sărută apăsat:

«Câne, ce ești!

— Lasă-mă, lasă-mă, face domnul Ghiță Ambrozie, cercând să se desprindă din îmbrățișarea nevestei; dar îi zărește ochii plini de lacrămi; și deschide brațele, o strânge la piept, și o ține un răstimp lung așa, sărutând-o pe gâtul gol, cu miros de toporași:

«Haide, la masă, câne rău ce ești, murmură cucoana Lucreția.

— Nu mi-i foame; mi-i cald.

— Nici mie nu mi-i foame, — atunci haidem să ne facem baea.

— Haidem, *răutate* ce ești!...»

Se desbrăcară într'o clipită, până la piele, râzând, — înviorați înainte de-a simți apa rece, — și se coboară în grădină.

Gardurile îs înalte și acoperite cu ederă; nu-i poate zări nimeni; ș'apoi cine să-i zărească la vremea asta? Domnul Ghiță Ambrozie ia dintr'un cui furtunul făcut colac, îl desface și prinde mutelca de alamă în ghiventul canelei dela cișmea. Apa pufnește, pârâe și răbufnește vâjiind, rece ca ghiața, în spatele cucoanei Lucreției, care râde încetișor, se frământă, se vânzolește, cu țipete ușurele. Apoi îi vine rândul domnului Ghiță Ambrozie, care sare, pufnește, se zvârcolește ca un drac stropit cu agheazmă, — pe când, de după gard, un vecin, un domn burlac, cu musteața cosmeticită și cu țăpușile spre ochi, se uită, cu un ochiu, ca în fiecare seară.

www.digibuc.ro

INTR'O NOAPTE DE IARNĂ

Ningeà şi viscoleà de-o săptămână, de nu se mai vedeà nici în cer, nici în pământ.

La o casă răzleţită de satul bucovinean Gheorghiţeni, la o margine de codru, în preajma apei Bistriţei, licăreà o rază de lumină. Erà casa pădurarului Gavril Odochianu, plecat în războiu în Galiţia. Acasă rămăsese numai femeea singură, cu doi copii mărunţi. Erà în dricul nopţii; şi Garofina lui Gavril Odochianu, nu se culcase încă.

Copiii dormeau pe cuptor, înveliţi c'o pocladă miţoasă ca o sàrică; şi femeea cârpeà o rochiţă, în lumina opaiţului de pe prichiciul hornului.

Câteodată, viforul zguduià casa, s'o smulgă şi s'o zvârlă în Bistriţa, ca pe un fulg de omăt. De departe, din inima pădurei, răzbăteau împuşcături, când rare, când mai dese, ca nişte pârâituri de vreascuri.

Femeea lăsà, uneori, rochiţa pe genunchi şi ascultà cu încordare, c'o mână la gură, cu chipul

www.digibuc.ro

veştejit. Auzise, azi în sat, că Ruşii au ajuns aproape de Dorna; şi ascultă, cu inima îngheţată, împuşcăturile îndepărtate. aduse de vifor. Când vrù să se culce, i se părù c'aude nişte paşi; ascultă, înăbuşindu-se de zvârcolirile inimei: s'auzeau nişte paşi grei, ca de cizme, scrâşnind pe omătul îngheţat din pădure. Sărì, cu tâmplele asudate, şi luând coſa de după uşă, o golì peste focul de pe vatră, suflând în opait. Intunericul căzù ca din pod, de parcă s'ar fi desfăşurat dintr'un sul dintre grinzi. Numai luminiţa candelei de subt icoană, ardeà mărunţă ca un sâmbure de vişină, înviind ochii Maicii Domnului şi ai Pruncului sfânt,

Femeèa îngenunche, şi, prinse a se rugà, plângând încetişor; şi, în tresăririle luminiţei din candelă, ochii din icoană, se plecară, parcă, cu milă, spre Garofina lui Gavril Odochianu.

Paşii răsunară în spatele casei; scrâşniră pe subt straşină, dupăiră pe prispă, şi, se opriră în dreptul unei ferestre; o mână mare ciocănì de trei ori şi se şterse de la geam, ca o pasăre ce şi-ar fi luat sborul în noapte.

Femeea se repezì, îşi luă în braţe copii adormiţi şi eşì în tindă, cu gând să se urce în pod, şi, deacolo, să se coboare, pe subt straşină, prin spatele casei; şi să fugă 'n sat. Ţincii se treziră şi'nce pură a plânge. Bătăile prinseră a răsunà în uşa tinzii; întâi mai domoale, apoi, din ce în ce, mai întărâtate, mai mânioase; gata să zvârlă din ţâţâni uşa şubredă de brad.

Femeea atunci trage zăvorul, şi se pomenì în faţa unei namele, c'o cuşmă cât o căldare. In lumina candelei, zărì o faţă bărboasă şi o lucire

www.digibuc.ro

de puşcă; şi înţelese, că-i un oştean Rus. Omul îi arătă, ducând mânile la gură, că-i mort de foame; şi femeea întră în casă şi aprinse opaiţul.

Oşteanul se scutură de omăt, îşi scoase căciula şi-o bătù de genunchi; şi, încovoindu-se ca la uşa unui bordeiu, păşì pragul cu cizmele lui mari.

Erà un Cazac, cu barba şi mustăţile încărcate de chiciură, cu faţa vânătă de ger, cu nasul turtit şi cu doi ochi albaştri ca două mărgele. Cizmele rupte, îi erau legate cu şferi; mantaua sură îi erà plină de petici; de păreà un cerşetor îmbrăcat soldăţeşte, şi nu un ostăş.

Garofina lui Gavril Odochianu, încremenise cu copii în braţe, în mijlocul casei. Copii plângeau răguşit, îngrămădindu-şi capetele speriate în pieptul ei; vrând, parcă, să le vâre, pe gura cămeşei, în sânul femeii.

Cazacul îşi luă carabina din spate şi-o rezemă într'un ungher, cu un oftat; îşi scoase de după gât sabia încovoiată, şi şi-o aşeză lângă puşcă; pe urmă cartuşierele, cari i se încrucişau pe piept şi sacul de merinde; şi şi le puse pe laiţă, lângă puşcă şi sabie; şi, desbrăcându-se de mantaua ruptă şi plină de gold, rămase într'un cojocel scurt cu cămaşa roşie peste pantaloni. Aşa ar fi părut un pescar Lipovan, dacă nu i s'ar fi zărit lucirea pintenilor.

Cazacul se apropie de femee; şi şi trecù o mână prin părul bălan al copiilor. Pe buzele, fără de sânge, ale nevestei, înflori un zâmbet şters; şi oşteanul, coborându şi palma dreaptă spre pământ, răşchirà în lumină, patru degete de la mâna stângă,

www.digibuc.ro

şi, Garofina lui Gavril Odochianu; pricepù, că are şi dânsul, departe în ţara lui, patru prunci.

După ce se pogorâră copiii, femeea îi aşeză pe pat, lângă cuptor, dându-le în mână câte o bucăţică de zahăr; şi, cinchindu-se la vatră, aţâţă repede, focul, puse pe pirostrii ceaunul de mămăligă, şi dădù fuga afară. S'auzì un cârâit; şi intră c'o găină boghetă, şi i-o întinse oşteanului. Cazacul zâmbì, c'o gură mare până la urechi; şi scoţându-şi din carâmbul cizmei un cuţit vârât într'o teacă de lemn, îl cercă cu buricul degetului celui mare, luă găina subsuoară şi eşì pe prispă.

Când se întoarse, se aşeză pe laiţă, lângă foc, cu coatele pe genunchi, cu capul în palmele mari, cu ochii trişti la copii. Avea o faţă osoasă şi brăzdată adânc, şi o privire de câne rătăcitor; şi, din când în când, i se cutremurà tot trupul, ca de un fior de friguri, şi se apropia mai tare de foc.

Femeea se cinchi lângă vatră; şi prinse a învârtì încet, pe ţigla de lemn, găina grasă. Şi oşteanul sta acuma cu ochii ţintiţi la găină, adulmecând, cu un tremur în toată fiinţa.

Garofina aşternù pe masă un ştergar alb cum e ghiocul, aşează pe el o strachină cu scrob, puse alături un boţ de brânză de oi, răsturnă, pe un fund curat, mămăliga, care aburea până'n grindină, aduse pe o farfurie, încondeată cu flori roşii, găina friptă, şi aşeză alături un clondir c'oleacă de rachiu de ismă ş'un păhărel gros de sticlă verzue; şi zise apoi, cu cuviinţă, dregându-şi tulpanul pe după urechi:

«Poftesc frumos, şi-ţi ospătà o ţârâ».

Cazacul se sculă şi făcù trei cruci mari, până

www.digibuc.ro

la paftaua de alamă a cingătorii, şi se aşează la masă, c'o înfăţişeare plină de cucernicie.

Dar, la ceadintâi îmbucătură, i se şterse de pe faţă toată evlavia.

Mâncà, încovoiat asupra străchinei, cărăbănindu-şi mâncarea cu mânile mari şi păroase, cu unghiile crescute ca nişte ghiare negre.

Rupeà cu furie din friptura ferbinte, cu ochii aprinşi subt părul vâlvoiu; şi dinţii îi luceaù în lumină, ca nişte dinţi de lup.

Când nu mai rămase un fir de mămăligă, se ridică, cu chipul dintr'o dată liniştit, şi; făcù iar trei cruci mari, cu faţa spre icoană.

Şi aşezându-se, după asta, pe marginea patului, îi luă pe copii pe genunchi, şi, sărutându-i în creştet, începù a-i jucà şi a le cântà, în limba lui, cu glas gros de bas şi răguşit.

Copiii se uitau cu teamă la barba cazacului, înălţându-şi năsuşoarele cârne.

Focul de pe vatră luceà pe capetele lor creţe şi pe barba bălaiă a oşteanului; şi femeea priveà, din umbră, cu braţele supuse; şi plângeà încet; gândindu-se la omul ei de. pe câmpiile Galiţiei.

Intr'un târziu oşteanul se culcă pe laiţe. Viforul zguduia uşa şi ferestrele, vrând, parcă, să deà năvală în casă, la căldură; spulbera nămeţii, ca pe nişte pumni de pleavă, — şi feluritele lui glasuri. păreau nişte urlete de lupi, când mai apropiate, când mai depărtate.

Femeea stà ghemuită pe cuptor, lângă copiii adormiţi; şi n'o puteà fură somnul. Se uità ţintă la oştanul străin, care dormea greu, gemând prin somn.

www.digibuc.ro

Focul de pe vatră, îi luceà pe paftaua de alamă şi pe duriţile pintenilor; licărea pe oţelele puştii; şi dezvălea, din când în când, din întuneric, faţa bărboasă şi degerată a Cazacului, mai ostenită, prin somn, mai brăzdată şi mai îmbătrânită.

Şi Garofina lui Gavril Odochianu, se dădù încet jos de pe cuptor, păşì în vârful picioarelor, luă de pe laiţă, mantaua ruptă şi plină de peteci a oşteanului; şi, luând dintr'un păretar un ac cu aţă, s'aşează pe marginea patului, şi începù s'o cârpească, gânditoare, la lumina focului de pe vatră.

www.digibuc.ro

UN INTERIOR

O răbufneală de vânt se izbește în fereastra înghețată, plină de garoafe crețe, și bunicul, pântecos, cu fesul pe ochi și cu canaful de mătase peste fața îmbujorată, tresare, din fundul patului.

«Ia să vedem, ce mai e cu *politicalele*...»

Intinde mâna și mărește para lămpei de pe mesuța de lângă divan. Ia ochelarii, c'o sticlă plesnită și prinsă împrejur cu ceară roșie; și, întinzând gâtul, și-i așează, cu amândouă mânile, pe vârful nasului. După asta, ia «Universul», gazeta d-sale favorită, pe care-o cetește din tinerețe, și prinde a slovenì rar, adulmecând, parcă, rândurile.

Bunica, ghemuită alături, învelită până în bărbia cârjoiată, în șalul ei turcesc, oftează cu glas cântător:

«Ei, ia să dau și eu un pasianț... Pasianțul lui Napoleon!»

Și, aplecându-se, ia de pe măsuță, niște cărți

www.digibuc.ro

de joc unsuroase, le amestecă în mânile uscate şi galbene ca de ceară, şi le meneşte; şi, lăsându-se, apoi, într'un cot, lângă bătrân, începe a le înşirà îngândurată, pe macatul albastru, cu'n deget peste gură.

Nepoţica de lângă ea, creaţă ca un miel şi bălae ca un spic de grâu, ia în braţe paiaţul fără nas şi fără o mână, şi prinde ai cânta încetinel, cu guriţa roşie, făcută botişor de mărgean şi glăsuciorul subţirel răsună ca un fluerat de piculină.

«Haide *liuliu* cu mama, că mama l'o legăna!»

Lampa împrăştie împrejur o lumină moale şi mângâietoare, de amurgit. In soba mare, bătrânească, cu firizi boltite, arde un foc tătărăsc. Din podul cu grinzile încărcate cu gutâi şi mere domneşti, se cern mirezme adormitoare. Pe măsuţa de lângă divan, luceşte un chiup de sticlă, astupat c'un colţ de gazetă găurită; şi înlăuntru, în apă, se lămuresc: o scăricică de draniţă şi un brotăcel mărunt şi verde ca o frunză de plop. Barometrul bunicului. Lângă chiup, hodineşte ciubucul de cireş, cu imamul de chilimbar, ochelarii cu sârme ai bunicăi, şi un ciorap roşu neisprăvit, cu andrelele în el.

Nepoţica îşi aşează paiaţul încet, pe pat, în umbră, şi-l învăleşte, binişor, până subt bărbie, să nu răcească. Apoi, vârându-şi căpuşorul încârlionţat, între gazetă şi barba albă a bunicului, ciripeşte ca o vrabie, clipind din ochişori:

— Bunicuţule, bunicuţule...

Cum îi povestea *nepurcic-o?*

Haide, mă rog matale să ne *zucăm* de-a *acunţu.*

www.digibuc.ro

— Haide, draga bunicului, să ne jucăm de-a *ațcuntu.*»

Bunicul își așează «Universul» de-o parte, își scoate ochelarii și și-i pune, la locul lor, lângă barometrul cu buratecul; și săltându-se pe palme se pogorî greoi din fundul divanului, și începù a umblà tiptil în papuci, pe lăicerile vrâstate, cu fața roșie-gotcă, cu barba de sfânt luminată de un zâmbet de fericire.

«Gata? întreabă fetița, ascunzându-și fața în perină.

— Nu, nu, — stai, încă nu e gata.»

Și ajungând la dulapul bătrân de nuc, își vârâ, gâfâind, pântecul între el și sobă, și; trăgând, repede, în față un jilț, se pitì jos ca o broască și strigă, cu taină mare:

«Cu-cuuu!»

Nepoțica se coborî de pe divan, alergă cu pași mărunței până'n mijlocul casei; și, oprindu-se, ascultă cu ochișorii albaștri deschiși mari, cu mânuțile grăsulii întinsă în lături, — și zărind vârful fesului, după jilț, se repezì, bătând din palme și strigând:

«Ha-haaa, te văd, te văd...»

Și bunicul eșì la lumină, într'un papuc ș'un colțun, gâfâind și râzând gros, ca din fundul unei poloboc:

«Ho-ho ho!»

Iar nepoțica râdea subțirel, făcând gropițe în obrajii trandafirii și bătea, repegior din pălmuțe, cu căpușorul creț răsturnat pe spate:

«Acù să încalici, mă rog mætale, bunicuțule, pe Balanu...» se rugă, culcându-și, capul pe un umăr.

www.digibuc.ro

Balanul erà un cortel popesc, de doc, care hodinea într'un ungher.

Bunicul îl luă, încălică pe el, şi prinse-a sări prin odaie ş'a sforăi ca fiorosul Ducipal al lui Machedon. Nepoţica sălta în urmă ca un mânz. Bătrânul îşi flutură canaful fesului şi se rotea nechezând şi sforăind prin casă. Iăr bătrâna ţipà disperată din fundul divanului:

— Da' astâmpără-te omul lui Dumnezeu, c'ai să dârâmi casa !»

Şi bătându-se cu palma peste gură, prinde a-şi face cruce.

După ce dădù, astfel, câteva târcoale, bunicul căzù pe-o canapea, gâfâind, şi ştergându-şi faţa asudată cu basmaua. Nepoţica se ghemuì lângă bunic:

«Bunicuţule-bunicuţule, cum cântă, mă *log* matale, *cucosul ?*»

Bunicul înghite, lungeşte gâtul şi trâmbiţează odată prelung:

«Cu-cu-riguuu !

— Da' găina cu ou *fase* ?

— Cot-cot-cot-co-daaac ! izbucneşte bunicul ascuţit ca o găină speriată.

— Valeu, mă asurzeşti, omule, prinde-a se văità bătrâna, astupându-şi, cu amândouă palmele urechile.

— Da' curcanul cum face?» întreabă iar nepoţica.

Bunicul îşi trece, zâmbind, degetele răşchirate prin barbă, se scoală de pe canapea, păşeşte legănându-se, până'n mijlocul odăii; şi vârându-şi mânile în buzunarile caţaveicei, o răsfrânge la

www.digibuc.ro

spate ca pe-o coadă de curcan, şi gheboşindu-se, începe a se roti şi a pufni fudul, cu ochii bulbucaţi, cu ciucurile albastre al fesului, atârnându-i peste nas. Şi, deodată, prinde-a ţipà întocmai cum ţipă carcanii :

«Iu-iu-iu-iu... Codru-codru-codru-codru !» scuturându-şi năprasnic canaful.

Nepoţica râde cu lacrimi; iar bunica îşi face cruci mari, ca înaintea icoanelor. Şi bunicul, după ce isprăveşte, se sue liniştit în fundul divanului, şi şterge, c'o basma cât o pelnică sudorile care-i curgeau gârlă. Işi ia ciubucul de-un cot de pe masă, şi-l îndoapă cu tutun din chisea; şi, aprinzându-şi-l, începe a pufăi adânc, cu faţa plină de-o voie bună nemai pomenită, care izvorà ca o lumină din colţurile gurei şi se împrăştià până în cele mai mărunţi creţi ai ochilor şi ai frunţii.

In odăiţa, îmbrăcată în scorţuri, se aşternù, din nou linişte. Rotocoalele leneşe de fum, se înălţau spre grinzile încărcate de gutui şi mere domneşti. Nepoţica se culcă între bunicul şi bunica, îşi luă iar paiaţul cârn, şi începù a-l legănà, cu ochii departe, în gol, ca o mamă. Ornicul vechiu de nuc înflorit, de deasupra patului, îşi plimba încet umbra limbei, pe scoarţa albastră, pe care gonea un călăreţ pe-o zare de cer.

Bunica, potolită, se coborî, ca o umbră, şi prinse, a pregătì, de ceaiu, cu mişcări line. Puse samovarul de alamă în mijlocul mesei, pe-o tavă de argint rămasă din vremurile bune; aşeză, încetişor, cu mânele ei uscate şi zbârcite, trei ceşti zugrăvite cu chineji, cari se băteau cu palosile, luă din dulap o gărăfioară de cristal, înroşită până

www.digibuc.ro

la jumătate de roşu, în care înegreà o cruce, o scăriţă, o suliţă şi nişte cleşte, — toate meşterite în lemn. Şi, din blănurile şi hainele vechi, îngrămădite în întunericul dulapului, izvorîrà, dulci ca nişte amintiri dedemult, mireazma fină de sulcină. Puse sticla pe tavă, şi se suì, pe urmă, iar pe pat, între pernele brodate de mânile uscate, cari pe vremuri erau fragede şi albe ca două minunate flori; — şi rămase neclintită, ca un portret.

Lumina de amurgit a lămpii luceà molcomă pe lucrurile bătrâneşti de nuc, pe gutâile şi pe merele din grinzi, pe samovarul şi pe gărăfioara de cleştar, în care se lămureau sculele, cu cari a fost chinuit Mântuitorul.

Samovarul prinse a cântà încet, ca un bătrân, care ar murmurà, pe nas, un psalm; şi nepoţica, îl ascultà, cu ochişorii închişi, cu umbrele fine şi albastre, ale genelor pe umerii obrajilor delicaţi şi trandafirii, în lumină, ca izvoditi din nişte petale de trandafiri. Il ascultà, înfiorată de plăcere până'n adâncurile trupuşorului ei, şi se părea că-l ascultă pe bunicul.

Deodată, afară, în noapte, la fereastra înghetată, sună sfios un clopoţel, de parcă s'ar fi apropiat de fereastră un meluţ, — şi geamul se rumenì şi lucì, cu crinii lui de ghiaţă, cari semănau cu nişte flori de diamant şi glasuri subţirele, porniră să cânte: naşterea Pruncului Sfânt în staulul dela Betleem, subt cerurile deschise, de unde se pogorau, din cămările lui Dumnezeu, îngerii cu aripile de omăt.

Fetiţa tresărì ageră şi se ridică într'o mână:

www.digibuc.ro

«Ia, ce-i asta, bunicule? şi rămase cu'n degeţel în aer.

— Stelarii, drăguţă, stelarii!

— *Vau* să-i văd şi eu stelarii, bunicuţule, *vau* să-i văd şi eu.

— Stai, că-i chemă bunicu'-în casă».

Şi, bătrânul, puse ciubucul pe marginea măsuţii, cu capul şi barba, parcă, mai albe, ca de-o lumină sfântă; se coborî din pat; rezemându-se în palme, şi bătù în geam:

«Veniţi, veniţi, băeţi, în casă»...

Cântarea conteni pe dată. Se auziră tropoituri de ciubote afară; şi uşea se deschise, mare, de părete, şi trei ţânci, de-o şchioapă, intrară cu steaua de hârtie, care păreà o uriaşă floarea-soarelui de lumină. Tustrei erau albi de omăt şi cu nasurile roşii ca nişte ardei.

Clopoţelul din vârful stelei sună limpede ca un clopoţel de argint. Băeţii îşi scoaseră cuşmele mari, se întoarseră cuminţi, cu feţele serioase, spre icoane; şi, ridicând ochii, începură a cântà cu glasuri subţiri, ca nişte îngeri:

„Trei crai dela răsărit,
Cu steaua călătorind"...

Bunicii şi nepoţica, aşcultau neclintiţi, ca zugrăviţi. Iar Maica-Domnului, cu pruncul la sân, păreà şi ea, că ascultă adânc, în rumeneala de zori a candelei.

www.digibuc.ro

NOROCUL

Costache al Lupului mai numără odată polul, luat pe carul de lemne. Apoi săltându-şi cuşma roşcată, dintr'o smucitură a capului, pe ceafă, înjugă, zise nevesti-sai să se sue în car, şi dând câte-un biciu în boi, strigă:

«Noroc bun, să dea Dumnezeu!»

Şi eşi pe poartă.

Când ajunse la Obor, eră noapte bine. Oprì carul dinaintea unei crâşmi, ca să beà o drojdie şi să-şi ia un pachet de tutun; şi se întoarse către nevastă-sa, cu gând s'o îmbie:

«Hai şi tu, fa, Lixandro».

Dar dânsa adormise pe maldărul de ogrinji, şi Costache al Lupului se gândì, că-i mai bine s'o lese să doarmă; şi intrâ singur în lumina gălbue din lăuntru, cu biciul pe umăr:

«Seara bună... O drojdie mare şi un pachet de tutun...»

In crâşma întunecoasă şi joasă, la o masă din

www.digibuc.ro

fund, un ţigan, cu pălăria pe ochi, amesteca, o clipă, trei cărţi; şi arătând o carte, între degete, zise către ţiganul, care stă în faţa lui, în picioare, cu mânile în buzunar, cu picioarele răşchirate şi cu bărbia în piept:

«Uite, popa!»

Apoi puind, dintr'odată, tustrele cărţile pe masă, una lângă alta, pe dos, — întrebă, ridicând nişte ochi, cari licăreau ca argintul viu:

«Care-i popa?»

Costache al Lupului îşi beà drojdia şi se uità, de lângă tijgheà. Se aşează apoi, la o masă, şi-şi desface pachetul de tutun; dar cu ochii tot la masa din fund:

«Care-i popa?» întrebă, din nou, ţiganul.

— Hsta-i popa» face celalt, punând degetul pe cartea din mijloc. Ţiganul, cu pălăria pe ochi, întoarce cărţile; iar celalt se apleacă, trage c'o mână banii şi-i pune în buzunar.

Românul îşi răsuceşte o ţigară pe genuchiu, scoate scăpărătorile; şi rămâne nemişcat, cu ele în mână, cu ochii aţintiţi la cei cu cărţile:

«Pe cât? întreabă cel cu «Uite popa, nu e popa».

— Tot pe' un leu» răspunde celalt. Şi iar:

«Uite popa. Care-i popa?

— Tot pă-l din mijloc».

Şi iar ia banii.

Omul scapără, îşi aprinde ţigara şi îşi vâră scăpărătoarea în chimir.

In clipa în care şi-a aprins Costache al Lupului ţigara, cei doi Ţigani, — răpede ca fulgerul, — au făcut un semn de înţelegere către alţi doi faraoni, cari stăteau la masa din mijlocul cârşmei, în

www.digibuc.ro

faţa unor pahare cu vin, şi l'au arătat cu coada ochiului pe Român.

«Mai jucăm, nene? — întrebă cu glas tare cel care câştigase.

— Jucăm; de ce să nu jucăm?

— Tot pe un leu?

— Cum vrei.

— Hai pe doi: ori-ori!

— Hai! cum o da târgul şi norocul!

Unul dintre Ţiganii, cari cinsteau vin, îşi trage de mânecă tovarăşul, şi-i zice încet, arătând c'un deget:

«Măi, frate-meu, da prost al ciorilor mai e ăla.. Uite-te, nenişorule, că se văd cărţile când le pune. Uite-te, na, a pus popa dinspre noi...»

Omul aude şi se uită cu luare aminte:

«Aşa-i, da, se vede... Mă, al dracului treabă!»

«Care-i popa?» se aude a treia oară.

Celalt mai chibzueşte o clipă, cu bărbia proptită în piept, uitându-se la cărţi; apoi strigă cu hotărâre, punând un deget pe cartea din dreapta:

«*Hasta-i* popa!»

Cel cu «Uite popa, care i popa?» dă cărţile pe faţă.

Costache al Lupului murmură:

«Aşa-i, ăla-i popa, frate! Măi, al dracului treabă!» se gândeşte Românul, şi se uită, cum curăţă Ţiganul banii de pe masă.

«Ia hai să jucăm şi noi, măi nene..., şopteşte unul din Ţigani, cari beau vin; dându-i un ghiont tovarăşului. Şi se scoală amândoi şi se apropie de cel cu cărţile. In aceiaşi clipă, cel care jucă, se trage mai la o parte.

www.digibuc.ro

«Ia să fac, nene, o ţigară».

Omul mai cere o drojdie, mai răsuceşte o ţigară; dar cu ochii tot la masa din fund.

«Imi dai voie să-mi cerc şi eu norocul? zice Ţiganul cel mai nalt, răsucindu-şi pămătuful de păr, cari îi creşteà dintr'un neg cât o bobiţă de poamă coarnă.

— Cum nu? Poftim! Pe cât?

— Eu, nene, nu mă încurc cu nimica toată: ori joc ori nu joc de loc... Hai, pe-o rublă; ori mă pricopsesc ori rămân sărac pământului...

Fie, nenişorule, şi pe o rublă».

Românul a rămas cu ţigara în aer, la jumătatea drumului.

«Uite popa! Care-i popa?»

Lui Costache al Lupului îi vine să strige:

«Uite-l, nene, ăl dela mijloc!

«Ăl dela mijloc!» face Ţiganul.

«Aşa-i nene, o nemerişi, se gândeşte Costache al Lupului; ce, muma draculuı? Să ai orbu' găinilor, să n'o vezi...»

Şi strigă învestit:

«Ei, băiatule, ia mai fă-te încoa c'o drojdie...»

O dă de duşcă, îşi şterge, cu dosul palmei, mustăţile roşcate; şi-şi aţinteşte iar ochii la cei ce joacă.

«Mă, da' prost e ăla! Ce-ar fi, adică dac'aşi jucà şi eu?»

Işi pipăe banii din chimir şi se uită:

«Uite-o, mă, dacă se vede, fir'ar al dracului, să vede... Mă, mult mă mir eu cum Naiba, de-i aşà de prost creştinu ăsta?» Şi iar se gândeşte; «Ei, comedie ca asta; adică dacă aşi jucà şi eu, ce ar fi?»

www.digibuc.ro

Şi săltându-şi cuşma pe ceafă, cum făceà, în totdeauna, când luà o hotărâre, se ridică şi se apropie de masa din fund, cu degetul cel mare, al mânei drepte în chimir.

Stă şi se uită şi se uită şi se chibzueşte:

«Să joace, — să nu joce? Dacă o fi la mijloc vre-o şurubărie? Ei, dar dacă şi-o încercà şi el norocul c'un leu de parale, ce-are să fie? Numai un leu. Dacă n'o câştigà, s'a isprăvit, nu mai joacă: «Rămâneţi sănătoşi» şi pe-aici i-i drumul: «Hai acasă, mă Costache, că-ţi prăpădeşti banii şi mâne vine cânele de *priceptor* şi-ţi vinde vitişoarele.

D'apoi cum? Ese frumuşel, ca un om cuminte, şi s'a isprăvit!»

«Uite popa. Care-i popa? Care mai joacă, domnilor?

— Iaca, na, pun şi eu un leu de parale...» zice Costache al Lupului. Şi îşi scoate basmaua popească din chimir, o desnodă cu dinţii şi ia, din pol, un franc şi-l pune pe masă:

«Poftim!»

Ţiganii îşi fac cu ochiul:

«Uite popa. Care-i popa?

— Ăl din mijloc e popa,» spune, cu hotărâre, Românul.

Ţiganul întoarce cărţile pe faţă:

«*Haşa-i!* Hai dreptate! O nimerişi şi d-ta. Poftim paralele... aici e negustorie cinstită, *hare* balta peşte...»

«Mă, bată-l crucea, să-l bată, da' mare prost e balauru' ăsta!» se gândeşte omul iar. Şi frângân-

www.digibuc.ro

du-se de șale, își trage banii cu palma dreaptă în cea stângă.

Pune încă de două ori câte un franc și câștigă. Când să pue a treia oară, îi șoptește cineva dela spate:

«Pune, nene, măcar o piesă. Ce tot te încurci d-ta cu francu; te văd că ești gospodar».

«Așa-i, are dreptate românu ăsta,» se gândește Costache al Lupului, «ce tot stau eu și mă încurc cu'n franc de parale...»

Și zice hotărât.

— «Uite, na, pun și eu o piesă...

— Uite popa. Care i popa?

— Ăsta-i popa! face românul, din toată inima; și pune două degete noduroase pe o carte soioasă.

— Dar bine mai nimerești și d-ta ..» cuvântează cel cu cărțile, scărpinându-se a pagubă și împingând banii către om.

Mai joacă de trei ori pe câte cinci lei, și câștigă tot Costache al Lupului.

«Pune, măi creștine, odată și bine; ce tot stai și te 'ncurci? îi șoptește acelaș glas dela spate.

«Așa-i... are dreptate, se gândește omul; ce tot stau eu și mă 'ncurc! Pun odată și bine; și-mi iau, frumușel, banii; și hai Costache-acasă, că până la Domnești e cale de-o poștă; și te-apucă ziua pe drum».

Se uită în palmă, se uită în basma; care va să zică are doi poli și trei lei de parale:

«Brava! ție, mă Costache, da' știi, că ești om bogat? Și zice tare:

«Știi ce? Jucăm pe doi poli? Că uitete, ne apucă ziua...

www.digibuc.ro

— Haide şi pe doi poli; ce-o fi să fie! Ori mă fac bancher, ori dau faliment...»

«Mă, al dracului, da' prost e bată-l trăsnetul!» să gândeşte iar Românul.

Pun amândoi banii pe masă.

Ţiganul arată cartea, cu popa între două degete, cu o sclipire ascuţită 'n ochii albi:

«Uite popa!»

Şi trântind cele trei cărţi pe masă, întrebă, uitându-se ţintă în ochii suri ai omului:

«Care-i popa?»

Costache al Lupului a văzut bine, că l'a pus la mijloc», şi zice repede, fără să steà la gânduri:

— «A dela mijloc».

— A dela mijloc ai spus?

— Dà; a dela mijloc».

Ţiganul întoarce cartea dela mijloc, — şi Costache al Lupului deschide ochii mari, plini de spaimă, şi se face ca varul la faţă.

«Ei, acuşica n'o nimerişi: e dama de pică...» făcù Ţiganul, punând mâna pe cartea murdară, şi trăgând în palmă banii de pe masă, îi puse liniştit în buzunar.

Românul priveşte aiurit.

«Ei, dă, ce să faci? Aşa-i roata norocului...» face cineva dela spate.

Omul se uită prostit, când la unul, când la altul... Simte că se învârte cârciuma cu el. Ş'un gând îi sfredeleşte mintea ca un burghiu de foc: «Cum plăteşte el mâne biru?»

«Ai plătit drojdiile şi pachetul de tutun? face crâşmarul dela tejghea, frecându-se cu amândoi pumnii la ochi şi căscând.

www.digibuc.ro

— N'a plătit, strigă un țânc de băet; iţiindu-şi capul tuns chilug pe-o uşă din fundul crâşmei.

— Auzi, că n'ai plătit, grăeste crâşmarul; ce te uiţi aşà la mine, omule? Plăteşte drojdiile şi pachetul de tutun... Câte drojdii, băete?

— Trei drojdii mari».

Costache al Lupului se apropie bezmetec, de tejghea, şi pune un franc.

Ia restul din mâna crâşmarului şi se uită nedumerit.

«Cusurul, omule, cusurul, strigă crâşmarul, ca unui om care n'aude bine.

— Aşà, dà, cusurul...» îngăimează Costache al Lupului. Şi căută cu ochii rătăciţi de jurîmprejur. In crâşmă nu mai e nimeni, în lumina pustie.

Şi Costache al Lupului, odată, se pleznì cu palma peste frunte şi, scrâşnind, se prăbuşì, c'o înjurătură, în noaptea oarbă de afară. Se uită în susul drumului, în jos, şi prinse a alergà către oraş.

Vântul îi vâjieà pe la urechi, îi izbià în faţă, îi fluturà cămaşa, parc'ar fi vrut să-l oprească, să-i taie calea. Şi când ajunse la răspântie, se oprì gâfâind, se uită năuc înainte, în urmă, la dreapta, la stânga; şi ridicând deodată pumnii, şi-i repezì în cap, cape două ilăe. Apoi se întoarse înapoi, la car şi prinse a bate cu desnădejde 'n boi.

«Da ce ai, omule, de baţi boii de pomană? Se vede treaba că iar te-ai îmbătat?« strigâ femeea, sărind din somn.

Atunci Costache al Lupului începù a trage şi'n nevastă: un biciu în boi, — unul în nevastă; un biciu în boi, — unul în nevastă; alergând pe lângă car, cu gura încleştată, cu părul vâlvoiu.

---

www.digibuc.ro

DECANUL-COPIŞTILOR

Printre slujbaşii registraturii Primăriei, veştejiţi înainte de vreme, ca nişte plante ţinute la întuneric; îşi trăeşte viaţa cea mai amărâtă, de rob, moş-Ciulei, — cum îi zic toţi slujbaşii, — copist în Primărie de treizeci de ani bob-numărat. Intr'o viaţă de om de muncă de rob, pentru moş-Ciulei, — care n'aveà nici o rudă la Erusalim, — nu s'a putut găsì nici un loc mai săltat, pe scara slujbelor şi mai mari şi mai mărunte. Alţii, meşteri în «trasul la fit», fiindcă aveau proptele între simandicoasele feţe politice din târg, săreau ca nişte lăcuste, câte două sau trei trepte deodată; şi moş-Ciulei, omul datoriei, omul-ceasornic, — cum îi ziceau prietenii, — a înălbit, alb-colilie, în biata slujbă umilită de copist; muncind muncă crâncină, muncă amară, muncă istovitoare, muncă ucigătoare, de ocnă.

Moş-Ciulei, erà un omuleţ mărunt, adus de spate de munca de ceasuri, încovoiat peste hârţoagele

www.digibuc.ro

depe biurou. Se uscase în munca aceasta, care însemnà robia sufletului; şi părea niste moaşte. Faţa i se îngălbenise ca fildeşul, ochii i se cufundaseră în fundul văgăunilor; albise, de nu-i mai rămăsese un fir de păr negru. Şi vara şi iarna, umblà veşnic cu aceiaşi haină, îngurzită şi cârpită, de şiac; roasă, lustruită pe la coate şi pe la genuchi, cu slimul de-un deget pela guler şi pătate de cerneală. Hainele acestea pe cari le purtà de ani de zile, ca pe o adoua piele, luase cevà din înfăţişarea lui zbârcită şi scofâlcită.

Toţi slujbaşii îi ziceau «decanul copiştilor»; şi, când veneà cineva prin biurourile Registraturii, adus de nevoi, aşà îl recomandau totdeauna, pe moş-Ciulei, cu'n zâmbet subt musteaţă:

«Imi daţi voe, mă rog, să vă recomand pe moş-Ciulei: decanul copiştilor» şi pufnituri de râs izbucneau, pe-înfundate, prin unghere. Da' moş-Ciulei, în înţelepciunea lui creştinească, nu se supărà niciodată, — inima lui bună, firea lui blajină, nu ştieau ce-i mânia, — zâmbià numai, trist, cu gura lui veştejită ca o frunză de toamnă; şi îşi plecà iar nasul lung, cu'n neg ca o muscă pe vârf, în vrafurile de hârtii. Erà aşà de miop, c'ai fi zis, că are un ochiu în vârful nasului, aşà şi-l vârà de tare în maldurile de jalbe, cari nu se mai înputinau niciodată. Fiindcă avea cea mai frumoasă şi mai citeaţă slovă, toţi şefii şi toţi subşefii de biurou îi dădeau de scris lui moş-Ciulei.

La slujbă veneà cel dintâiu şi pleca cel din urmă. Când veneà şi când plecà, nu mai erà nimeni prin birouri; erà pustiu prin toate hardughiile umede şi întunecoase. Numai moş-Panfil

www.digibuc.ro

umblà, ca o umbră, prin odăile cu miros de mucegai. Și când da cu ochii de moș-Ciulei se cruceà:

«Doamne, cucoane-Ciulei, om harnic și vrednic ca dumneata n'am mai văzut de când sânt, — zău n'am mai văzut».

Biuroul lui moș-Ciulei, în care lucrau încă doi slujbași, erà o cămară umedă și întunecoasă ca un mormânt. Fereastra aveà gratii groase și da spre un zid mohorît și înverzit de muschi; așà că, în chilia asta înghețată, nu intrà niciodată soarele.

Paianjenii și șoarecii huzureau aici, nesupărați de nimeni. Corturile paianjenilor căptușiră tot podul afumat, și, subt dușumelele putrede, chiscuiau șoarecii prin toate cotloanele.

Cei doi tovarăși ai lui moș-Ciulei erau tot așà de amărâți și de îmbătrâniți ca și decanul copiștilor. Rar stăteau de vorbă; și-în liniștea adâncă ce-i învălueà, s'auzeà numai scârțiitul peniților, stând, parcă, la sfat cu chițcăitul șoarecilor.

In odaia aceasta fără lumină, pluteà, întotdeauna, ca o ceață tristă de toamnă; și, după amezile, erà așà de întuneric, că trebuià, numaidecât, aprinsă lampa, ca într'o pivniță. In mutenia adâncă, ce pluteà ca un nour, paianjenii se lăsau în jos, pe firele lucii ca de mătasă, și se ridicau ca niște acrobați de circ. Șoarecii rodeau, în liniște, nesupărați de nimeni, dosarele mucigăiate și îmbibate de colbul anilor.

Câteodată, un șoaric răsăreà pe un dosar și-și tremurà mustețile și-și sticleà ochii negri ca două gămălii de bolduri; câte unul, stà, așà neclintit, multă vreme, învăluit, parcă, într'o ceață de me-

www.digibuc.ro

lancolie; visător ca un îndrăgostit. Câte un şoarec mai îndrăzneţ, se apropia încet, — aşà de încet, — c'aproape nu se cunoştea că se mişcă — lunecà până la pânea de pe masa lui moş-Ciulei, şi începeà a ronţăi din ea, oprindu-se, din când în când, şi uitându-se ţintă la decanul-copiştilor, care abar n'aveà de muşteriul dela pâne.

Singura vietate, care înveseleà puţin tristeţea şi întunericul chiliei de pusnic, erà un scatiu, pe care îl adusese moş-Ciulei, în buzunar, într'o primăvară; şi-l aşezase în geam. Scatiul, cu pieptul şi cu pântecele aurii c'ale unui canar, luminà, parcă, cămara mohorâtă ca un suflet amărât, cu trilurile lui mărunte ca nişte şiraguri de pierle. In scurtă vreme, îmblânzindu-se, a început să sfârâie din aripi pe subt tavanul chiliii; să zboare pe maldurile de dosare, să puie puncte pe unele titluri ale hârţoagelor; să ţupăească voios, scânteindu-şi ochii, pe biuroul lui moş-Ciulei, până când a ajuns să i sară pe umăr şi să-i ciupească din palmă semânţa de cânepă, ronţăind ca un şoaric.

Moş-Ciulei veneà acuma mai cu plăcere la cancelarie. Aveà un prieten care-l aşteptà şi-l întâmpinà, când deschideà, dimineaţa şi după amiază, uşa, zburându-i pe umăr şi pe chelie, făcându-l să se însenineze o clipă şi să vorbească cu el. Il botezase, — fiindcă erà galben ca gălbenuşul de ou, — «Gălbenuş»:

«Ce mai faci Kir-Gălbenuş»?

Şi Gălbenuş îi ţupueà de pe umăr pe creştet şi de pe creştet pe umăr şi ciripeà voios; parcă iar fi spus în limba lui:

www.digibuc.ro

«Mulțumesc frumos, tare bine, moș-Ciulei: sănătos și voios».

Moș-Ciulei, zâmbeà pe subt mustață:

«Măi, Gălbenuș, măi, cântă-i tatei, un cântec».

Și scatiul, sclipindu-și ochii șireți, începeà a-și tremurà gușulița în triluri, lungi și înflorite, de canar.

«La ce meșter ai învățat, tu, să cânți?

Și Gălbenuș, își svârleà trilurile și mai vioi; pricepând, parcă, cuvintele lui moș-Ciulei.

Și când se așezà decanul-copiștilor, tacticos, la lucru, scatiul s'astâmpărà, pe dată; și-i stăteà cuminte pe umăr, uitându-se, când cu'n ochi, când cu celalt, ce încondează pe coala de hârtie, moș-Ciulei, cu pliscul ascuțit al peniței; și, încetul cu încetul, începeà a picotì de somn, până când adormea deabinele, cu capul vârât subt aripă, ca un ghemuleț de pene aurii.

Al doilea prieten al lui moș-Ciulei, erà odagiul Primăriei, moș-Panfil; când se întâlneau, totdeuna căutau semință de vorbă amândoi:

«Noroc bun, cucoane Ciulei, nu te-am văzut de-un car de vreme.

— Mă-învălui și eu, toată ziulica, cu vrafurile de hârtii; mai întâi de toate, datoria!

— Apoi, mai om a datoriei ca d-ta, mai rar. D-ta duci în cârcă toată Primăria. Mă gândesc, totdeauna, când te văd, — că, noi amândoi sântem cele mai vechi edecuri din Primărie; dar ce folos, dacă am rămas amândoi la fel, cu aceiași leafă de acum treizeci de ani împliniți: eu cu cinzeci de lei; dumneata cu o sută. Și deatuncea câți mucoși și câți *nișăi* nu s'au perindat; n'au *agiuns*

www.digibuc.ro

intendenți ori șefi de biurou? Așà merge politica la noi: cel leneș la masă; cel harnic, subt masă.

— Ce să facem moș-Pamfil: fiecare cu norocul și cu partea lui pe lume.

— Da, asta-i așà: cum socotește Cel de sus.

— Impotriva voii lui Dumnezeu, nu se cade să ne ridicăm...

Mă mângâi și eu, moș Pamfil, cu gândul ista, că mai am cinci ani de dat la spate și ies și eu la pensie.

— Taman, ca și mine, cucoane-Ciulei.

— Și dacă mi-o ajută Dumnezeu și-oi eși la pensie, cu căpitălașul pe care l'am strâns, cu crâșcanie mare și răbdări multe, mâncând numai odată pe zi, într'un birtuleț din piața Sf. Spiridon; în care erà mai multe muște decât muștirii, — și sara, mulțumindu-mă cu'n ceai acasă, făcut de mine, și, purtând ani de zile acelaș rând de straie ori de ghete, pe cari le cârpeam eu sara la lumina lămpii, singur cuc, în tovărășia numai a umbrei mele de pe părete... Dacă mi-ajută Dumnezeu să ies la pensie, atuncea mă duc să trăesc liniștit la țară. Imi fac acolo o gospodărie, cum visez eu sările, și-mi trăesc și eu partea mea de fericire, pe care am câștigat-o în sudorile frunții...

— Tot așà mă gândesc și eu, cucoane-Ciulei; am sclipuit și eu cevà zimți, și tot așà mă bate gândul și pe mine să fac. Uite, domnule, ce potrivealà! Bem o cafeluță cu romușor, cucoane-Ciulei?

— Bem, moș-Pamfil, la ce să nu bem? Atâta tabet am și eu. Fără mâncare o mai pot duce; dar fără cafeluța de dimineață și de la amează,

www.digibuc.ro

și, mai ales, fără cafeluța pe care o beau sara, pe-îndelete, când mă învălue gândurile, — nu pot.

— Și eu tot așà, cucoane-Ciulei, cu acelaș tabet; parc'am fi dintr'o bucată făcuți. Când rămân singur, ca un huhurez, în toate hardaghiile astea; ași nebuni de urât, dacă nu mi-aș face o cafea. Cafeaua mi-i e ca un prieten vechiu, cu care stau de vorbă, sările, până târziu, în odăița mea, hrentuită de burlac.

Și vorbind așà, tacticos și cam pe nas, scotea, dintr'un dulapaș, tacâmul de cafea: mașina, sticla cu spirt, sticluța cu rom și două ceșcuți încondeate și știrbe. Tot tacâmul acesta îl păstrà în cancelarie, pentrucă avea la Primărie, pe lângă slujba de odăiaș, și pe cea de cafegiu: făceà cafele cu căimac: d-lui primar, d-lui ajutor de primar, d-lui arhivar, d-lui șef-contabil, d lui șef al grajdurilor, d-lui inspector al birjarilor, d-lui șef de biurou și chiar și subșefilor de biurou și celor mai mărunți, că tabetul e tabet, s'a mântuit: nu se uità în pungă; plătește birul și cel cu punga plină și cel cu punga deșeartă, — și în felul acesta, îi mai picà odagiului câțiva-gologani pe fiecare zi. Yorba ceia: dacă nu curge, pică.

Pe biuroul, plin de catastife și de «Monitoare Oficiale», mașina de spirt ardeà c'o flacără albastră ca un iris. Și floarea aceasta de pară împrăștià, în odaea pustie, nu știu ce farmec de prietenie și de poezie; și cei doui moșnegi, — cele două edecuri vechi ale Primăriei, — stăteau, tacticoși, la taclale și făceau planuri de viață viitoare, înțeleaptă, în cântecul țiuit și pustiu al mașinei:

«Mult a fost, puțin mai este; am robit treizeci

www.digibuc.ro

de ani; oi mai robì încă cinci. N'oi murì pânăatunci, dacă n'am murit pânacu. Răbdare, că răbdarea e înţelepciune dela Dumnezeu»!

Moş Panfil luà, c'o linguriţă, caimacul şi turnà cafeaua în ceşti. Apoi picurà câteva picături de rom, — agheazmă, spuneà moş-Panfil — şi mireazma romului umpleà încăperea: părea că, mirodenia aceasta picantă, o răspândeşte o floare din ţările calde. Şi moşnegii, pofticioşi, îşi tremurau nările şi închideau galeşi din ochi, ca doi motani somnoroşi. Gustau, cu vârful buzelor, din cafeaua aromată, plescăind din vârful limbei şi clipind fericiţi din ochi; cuprinşi de o lene caldă, care le curgeà, încet, prin vine; care le izvorà ca dintr'o băutură bătrână, îmbibată de o mireazmă îmbătătoare:

«Minunată cafea, aferim cafea, murmurà moş-Ciulei, închizând leneş din ochi.

— Bunişoară-bunişoară, răspundeà, cu modestie moş-Panfil.

— Parc'ai fi un başcafengiu dela Constantinopol; aşà cafea plină de mirodenie n'am băut de când sânt».

După ce beau cafeaua, îşi lingeau, cu poftă, buzele, clipind din ochii somnoroşi; şi moş-Ciulei, ridicându-se de pe scaun, îi mulţumea odăeaşului pentru bunătate de cafea; îşi luà rămas bun, strângându-i, prieteneşte, mâna; îşi luà cârja de corn ori cortelul de doc, dacă erà vreme de ploae; şi, îndesându-şi, peste urechi, pălăria înverzită şi roasă de molii, eşeà, sprijinindu-se în cârjă.

* * *

www.digibuc.ro

Nimeni nu știà, subt coarja făpturii sale umile și timide, ce caldă inimă bătea, în pieptul lui moș-Ciulei, scorogit înăuntru, din pricina muncii istovitoare dela biurou, care îl gheboșà mereu spre hârțoagele colbăite; cine bănuià, ce primăvară își înălțà mirezmele în sufletul său zăvorât.

Mergeà, bocănind cu cârja cu bold; și, în fiecare sară, înainte de-a luà drumul casei, spre dealurile verzi ale Tătărașului, treceà prin grădina Primăriei, cu straturi pline de flori felurite, cari îl adormeau cu mirezmele tari, în umezeala sării; și, după ce rupeà, pe furiș, o floare, uitându-se, speriat, în toate părțile, vârà floarea în buzunar și eșeà, tiptil, din grădină; și-o luà întins spre casă, spre chilia lui de pusnic, din mahalaua plină de livezi, a Ciurchilor. Mergeà grăbit, pipăind floarea din buzunar, cu degetele tremurătoare; și ducând-o, din când în când, la nas, ascunsă în palmă, și sorbindu-i mirosul cu lăcomie.

Când intrà în odăița sa, cu pereții coșcoviți, cu chenare albastre pela ferești și pe la ușă, încondeiate de mâna sa meșteră, în dorul casei cu acoperișul de pae din satul care a copilărit și a hóinărit cu oile, — umpleà un pahar cu apă rece dela fântână, și își puneà floarea în paharul aburit de promoroacă și-l așezà, întotdeauna, în același colț de masă, așternut cu'n ștergar alb ca floarea de cireș, lângă căpătâiul patului, ca să simtă mirezma florii când s'o culcà. In floarea asta erà tot visul și dorul său de viața dela țară. In ea își vedeà livada de pomi roditori, pe care va cumpăra-o din măruntele economii ale lui, când or eși la pensie. Își zărea, printre gene, casa albă cu

www.digibuc.ro

flori în fereşti. Şi în inima lui, ameţită de nădejdi, răsăreà în clipele acelea, o taină scumpă, pe care n'o mărturisea nimărui; o ţineà ascunsă, în adâncul sufletului său, ca pe-un juvaer de preţ. Taina îi erà, o frumuşică mărunţică şi sprintenă ca o veveriţă, care, când îl vedeà, trecând pelângă portiţa ei, umbrită de-un tei bătrân, alergà, bătând din palme şi prăpădindu se de râs, cu glasul limpede ca un clopoţel de argint. Alergà ca o căprioară, sărea cele trei trepte dela scara de piatră; şi, dând busna în casă, în fâlfâirile fustelor uşoare, răsăreà la geamul cu oale cu crini subţiratici ca nişte domniţe ale florilor. Şi, acolo, deasupra cupelor de crini, îşi scânteià ocii negri, tăiaţi în catifea, în chip de migdale, ca doi ochi de cadână; şi îşi arătà mărgăritarele dinţilor.

Moş-Ciulei, nepricepând înţelesul cascadelor de râs, — înăbuşindu-se de bătăile inimii, — pe chipul său uscat şi galben ca dăltuit în fildeş, să răspândeà o roşaţă uşoară şi-un zâmbet sfios, care însemnà singura clipă de fericire, într'o zi întreagă de suferinţi şi de umilinţi, — atunci ridicà cu stângăcie, pălăria, şi, cu ea, parcă-îşi ridicà sufletul, chinuit, până la cer.

Intrà în odaia sa săracă, aproape fugind de privirile obraznice ale oamenilor, cari-l spionau şi rânjeau, făcându-şi semn din ochi. Inchizând uşa cu zăvorul, întorcând şi chiea, plecà o clipă, urechea şi ascultà. Apoi, tiptil, în vârful picioarelor, cu răsuflarea stăpânită, simţindu-şi în urechi svâcnirile inimii; se apropià de pat, îngenuchià, îşi lipeà urechea de podele, vârà un braţ subt pat, scoteà o cutie de tinichea ruginită. S'apropia, din

www.digibuc.ro

nou, de fereastră, se cinchea pe vine și se uità, cu'n ochi, afară; și tremurà, din tot trupul, ca scuturat de friguri, strângând în brațe cutia, cu degetele dela amândouă mânile răşchirate. S'așezà, pe urmă, pe un scaun, ascuns între sobă și dulap, — ca să nu-l vadă dela fereastră cineva, — puneà cutia pe genuchi; și, deschizând-o, începeà a numărà, cu ochii plini de spaimă, banii de argint și hârtiile noi-nouțe, — aveà strâns, cu strădanie, răbdând de foame, umblând cu strae peticite, dormind iarna în frig; bănetul adunat, în treizeci de ani, de canon și umilință, în slujba de copist.

In banii aceştia, însă, e visul inimii lui; e raza de lumină, care la legat de viață; e toată tăria sufletului său; e hotărîrea, neclintită, să se ducă să ceară părinților, în ziua când va eși la pensie, mâna de crin.

Erà singurul lui ceas, în fiecare zi amară, ce-l răsplăteà de-o viață întreagă de suferință, în care sufletul său, simțitor și liric, stăteà zăvorit de dimineață până'n sară, ca într'o celulă mucegăiată de ocnă. In ceasul acesta unic, sufletul său chinuit, se deschideà ca o floare veștejită, scoasă, din hruba plină de întuneric a unei pivnițí, — și pusă, în fiecare zi, de o mână milostivă, pe polița unui cerdac, afară, la soarele primăverii.

www.digibuc.ro

GARDA CIVICĂ DELA MĂCIN

Erà pe vremea răscoalelor. Zadarnic ceruse domnul Cezar Măntăluță, subprefectul din Măcin, armată; guvernul nu trimesese nici un soldat în târgușorul răslețit pe malul Dunărei, în preajma gheolurilor; și Măcinul, cu casele lui turcești, turtite subt acoperișurile înnegrite, de olane, rămase numai în paza celor opt gardiști fără revolvere. Atunci domnul suprefect Cezar Măntăluță, avù o idee măreață: să înființeze o gardă civică. La acest gând mare domnul subprefect se bătù cu palma peste frunte, își frecă fericit mânele; și, sărind de pe scaun, intră, ca o vijelie, la domnul ajutor de subprefect:

«Dragă Niculae, am găsit soluția... Avem și noi armată; înființăm, mă, gardă civică...

— Bravo, cucoane Cezare; o idee, cum se zice, genială.

— Să-mi faci, mai întâiu, până diseară, un tablou de toți oamenii cari au puști; și mâne or-

www.digibuc.ro

ganizăm garda civică, dragule... Stai, să vedem, cine-ar puteà să fie în garda civică: eu, unul, tu, Nicule-dragule, al doilea, șeful ocolului minier, al treilea, șeful domenial, al patrulea, polițaiul, al cincilea, directorul societății «Măcin», al șaselea, primarele, al șaptelea, doctorul, al optelea, spițerul, al noulea... Mai umflăm încă din Turci: pe Hagi-Hasan, pe Meemiș, pe Mustafa, pe Suliman-Kerimpe, Bairam Hagi-Mamut; și întruchipăm o gardă zdravănă de vre-o cincizeci-șaizeci de oameni, pe puțin; să se ducă vestea, dragule...

— Minunat, cocoane Cezare, minunat... Așà o să ne putem și noi hodinì... Știi dumuneata, că de când a început răscoala, eu nu mai am somn acătărea?

— Mie îmi spui: eu ziua mai dorm ce mai dorm; noaptea: somn epuresc; la fiecare mișcare, îs treaz și-mi pipăi, prin întuneric, revolverul de subt căpătâi și pușca dela cap... Așà, domnule, facem cu rândul... să zic că o să fim optzeci: patruzeci facem de gardă dela ceausurile opt seara și până la miezul nopții; ceilalți, dela miezul nopții până la 5 dimineața, să zic.

— Firește, cucoane, Cezare; și așà știi, că te hodinești câtevà ceasuri fără grijă».

Până'n seară a aflat tot târgul de hotărîrea domnului subprefect și toți au răsuflat:

«In sfârșit, o să fie și târgul nostru păzit... Halal. subrefect; un om și jumătate...»

Prin cafenele toată lumea vorbeà numai de garda civică a domnului subprefect Cezar Mănțăluță; și cu toți călcau acuma mai apăsat, cu fruntea mai sus; și fiecare simțeà, parcă, la coapsă

www.digibuc.ro

o sabie. Numai Turcii își sorbeau, prin cafenelele murdare, liniștiți, cafelele și țigările; în veșnica lor nepăsare, cu ochii adormiți, țintiți în gol; numai dânșii și berzele păreau că trăiesc pe altă lume și că n'au aflat nimic de înființarea gărzei civice, care era mândria Măcinului. Berzele stăteau cucuete pe vârfurile caselor, tot așà de nepăsătoare ca și înainte, ori treceau în sbor leneș, peste acoperișurile de olane; abià clipind din aripi, ca și cum nu s'ar fi schimbat nimic în lenea veșnică a Măcinului.

* * *

Adouazi, pe la ceasurile 9, începură, deodată, a răsări, pe ulițele înguste, turcești, ale Măcinului, — unul câte unul, — soldații gărzii civice, înarmați până'n dinți. Dăduse poruncă domnul subprefect Măntăluță, ca la ceasurile 10 să se strângă toată garda înarmată, în mijlocul târgului, în fața birtului lui Stoianof, ca să primească ordinele cuvenite. Unii aveau puști de vânătoare și erau încinși cu cartușierile; alții aveau numai niște revolvere ruginite. Câțivà își pusese la pălării pene de cocoș ori de curcan; vr'o doi erau cu niște chipiuri vechi, găsite cine știe prin ce poduri. Unii erau încălțați cu cizme de piele rusească, cu carâmburile până la jumătatea coapselor, cari le dădeà o înfățișare de mușchetari; alții erau încălțați cu ghete italienești; unii aveau jambiere; câțiva găsiseră, Dumnezeu știe pe unde, câte-o rugină de sabie; unii încinseseră iartagane turcești; alții se încinseseră cu o curea și se căptușise, de jur împrejur, cu pistoale, cu revolvere,

www.digibuc.ro

cu junghere de vânătoare, de păreau niște panoplii, cari au luat-o razna pe uliți. Cu toții călcau încruntați, cu mutre fioroase, speriind copiii, făcând să năvălească lumea pe la porți, pe la ferestre, în uliți; numai cadânele spionau, de după perdele și de după zăplazurile înalte; și nu se arătau. Însuși giamiile albe își înălțau gâturile minaretelor, ca niște uriașe păsări mirate. Până și Turcii își lăsară cafelele și eșiră buluc de prin cafenelele scunde și afumate; și deodată, când toată garda civică fu în păr, în mijlocul târgului; se arătă la un colț de hudiță însuși făuritorul oștirii aceștia ciudate; domnul subprefect Cezar Mântăluță. Imprumutase un chipiu și-un mondir dela politai și le dăduse nevestei să le coasă galoane de căpitan; iar la coapsă îi atârnă un iartagan împrumutat dela Bairam-Hagi-Mamut, căpitanul caicului; în picioare aveà niște cizme năstrușnice pentru vânătoarea de baltă, cu carâmbii ridicați până sus, la șolduri, și prinse de urechi, ca să stea astfel; cu niște curăluțe cusute de o cingătoare.

Domnul Cezar Mântăluță se apropià astfel, călcând voinicește, de sus, cu pumnul drept în șold, cu chipiul pe sprinceană, cu mustățile lungi, cănite din proaspăt, și răsucite întocmai ca niște coarne de berbec. Toată garda civică izbucni într'un ura cumplit, — care făcù să sboare câtevà berze speriate, — și fluturându-și pălăriile cu pene, chipiile străvechi și fesurile, strigară din adâncul inimei:

«Trăiască comandantul nostru»...

Iar domnul Cezar Mântăluță, cu inima crescută

www.digibuc.ro

de fericire, duse, zâmbind, un deget la chipiu şi făcù cu demnitate:

«Să trăiţi şi voi, băeţi !»

In ziua aceea garda civică îşi sărbătorì înfiinţarea la domnul Stoianof, cu vin de Sarica; şi însuşi birtaşul, care, de obiceiu priveà posomorît la lumea dinprejur, se înseninà şi-şi privì, cu faţa deschisă, muşteriii. Oratorii Măcinului ridicară tuasturi după tuasturi; sărbătorind pe inimosul comandant şi făuritor al gărzii civice. Un orator îl asemuì cu *Cezar*, altul cu *Napoleon*; şi paharele se goliră şi se umplură până'n seară, când venì vremea ca jumătate din gardă să-şi înceapă patrularea; iar cealaltă să se ducă să se culce.

Din ziua aceasta. Măcinul îşi schimbă înfăţişarea.

Dimineaţa, la ceasurile 9, garda plecà în sunetul unei goarne şi zbârnâitul unei tobe, pe şoseaua Ghecetului, la tir. In fruntea gărzei, călcà milităreşte, domnul subprefect Cezar Mănţăluţă, cu chipiul pe ceafă, cu dreapta în şold şi stânga proptită pe mânerul iartaganului. Toţi veneau aşezaţi, nu după înălţime, ci după însemnătatea slujbei ce aveà; iar, la urmă de tot, veneau: Bairam-Hagi-Mamut, Bairam-Hagi-Oglu-Mamut,— adică: feciorul lui Mamut, Suliman-Kerim, Mustafa-Kadâr; Hagi-Hasan; şi, în urma gărzii, călcau cu pas milităresc, puzderie de pui de turci, cu fesuri, şi de turcoaice mititele cu şalvari şi cu patru codiţie pe spate. Apoi, după ce se întorceau dela tir, toată ziua se vedeau, pela cafenele, soldaţi şi grade de-ale gărzii civice, înarmaţi până'n dinţi. Iar târziu după ce s'auzeà tânguitul prelung

www.digibuc.ro

și trist al Hogei, în minaret; și târgușorul se liniștea, din când în când, se auzea, în tăcerea adâncă a nopții, un glas hotărît strigând amenințător:

«Cine-i ? Cine-i ?»

Ori prelung:

«Cine-e-e-ei ?...»

Lucrurile mergeau de minune. Măcinenii dormeau acum liniștiți, știindu-se păziți așà de bine. Dar, într'o noapte cu lună ca ziua, pe când garda, după ce făcuse ocolul târgului, poposise ca de obiceiu, la birtul lui Stoianof; se auzì, deodată, din spre Karcalise, un trăznet prelung de pușcă, care se revărsă, până departe, peste gheolurile, ce se vedeau arzând, ca niște oglinzi, în noaptea cu lună.

«Vin răsculații, băieți...». strigă domnul Cezar Mântăluță, îngălbenindu-se. Și toată garda civică încremenì. Iar când bubuiră alte trei împușcături, aproape ca la zece pași, domnul subprefect se năpustì cu iartaganul scos pe gura neagră a pivniței; și, după el se mistuì, cât ai clipì, toată garda; iar domnul Stoianof, închise repede obloanele și ușa grea de stejar; și se prăbuși și dânsul după mușterii.

Numai Mustafa-Kadir și cu Bairam-Hagi-Mamut, rămaseră neclintiți, pe dealul *Cetății*, de unde se zăreau, în lumina lunei, ca ziua, toate gheolurile din preajma Măcinului, cu privalurile, grindurile și cherhanalele lor.

Dânșii văzuseră, că trecuseră, către seară, cu lotcele, câțivà vânători, de meserie, din Luncavița.

www.digibuc.ro

LA COFETARIA LUI PASSINI

«Curgeau, d-le trenurile dela Ungheni, de dimineaţă până'n seară; pline cu oştire muscălească, cât frunză şi iarbă. Şi gemea Iaşul de polcovnici, de porucici, praporucici, iuncări şi uriadvici; de Cazaci de Don, de Cazaci de Kuban, de Cercheji bărboşi şi de Caucazeni şi de Vladicaucazeni. Şi toată noaptea vueau crâşmele şi uliţile de cântece ruseşti, de nu mai puteau oamenii închide ochii de răul lor. Ajunsese, mă rog, bată-i trăsnetul, de jucau cazaciocul prin mijlocul uliţilor... Dela *Petrea Bacalul* şi până la cofetăria lui *Tufli*; săltau pe uliţa Lăpuşneanu, tot roate-roate, la lumina ceaunelor cu păcură. Şi urlau şi chiueau, de ţi se ridica părul măciucă şi te apucau sudorile morţii...»

Maiorul Macovei, — bădiţa Macovei, cum îi ziceam noi, băeţii, — mai sorbi un gât din vinul profir; şi-şi depănă, mai departe, povestea de pe vremea Muscalilor:

«...Acù, eu, pe vremea războiului, eram încă în

www.digibuc.ro

şcoala militară; — măcar că's alb acuma ca helgea, — să vede treaba, că m'au înălbit blăstămăţiile; că uşă de biserică n'am prea fost în tinereţele mele, — nici acù, nu-i vorbă, nu's mai de treabă... Da, — să nu-mi uit vorba, — care vra să zică, pe vremea Muscalilor, eram învăţăcel în şcoala militară; da, eram băeat mare, în anul din urmă, — gata-gata, să pun galonul, — începusem a-mi răsucì tiuleele de subt nas şi a umbla cu ochii după nevestele oamenilor... — Mă rog, ziua bună se cunoşte de dimineaţă: să vedeà de pe atunci, ce sculă de preţ am să fiu! — Buuun... Acù, în fie care zi, ce făceam? (Că nici pomeneală de şcoală nu erà; şcoala se închisese...) Făceam şi noi ce făceà toată lumea: ne duceam la gară, să vedem oştirea muscălească. Pe peron nu-ţi puteai trage sufletul de lume; n'aveai unde da un ac, — de cucoane mai ales... Şi un tren pleca, şi altul îl ajungeà din urmă. Şi ofiţerii Ruşi săreau din vagoane cu şepcile pe ceafă. Şi, la care te uitai; cleiu, că, pe subt canapelele din vagoane, abia mai încăpeau sticlele cu vin, aşezate în baterii. Cum ne zăreau pe noi, băeţii, dădeau năvală, cu braţele deschise, împiedicându-se în săbiile încovoiate; şi, nici una, nici două, ne luau de gât şi — ţoc-ţoc, — ne sărutau pe-amândoi obrajii; de parcă ne cunoşteau de când lumea şi pământul. Şi din: *bratuşca*, nu ne mai scoteau; şi, repede şi de grabă, ne întrebau, prin semne, unde e rost de băutură, — şi hai, cu ei la vutcă şi la cotnariu. Acù, într'o Duminică, mă iau eu şi cu vr'o câţiva prieteni, şi mă duc iar la gară... Mi-aduc aminte că ningeà, — ia aşà ca acù, — şi

www.digibuc.ro

ninsoarea îmbrăcà repede pe toată lumea, ca 'n niște șube de blăniți albe de miel. (Ascultați, că asta curat c'a pus vârf la stog). Nu eșim bine pe peron, și mă și pomenesc că mă înhață de gât un porucic șui la trup; și prinde a mă pupa; și dă-i cu bratușca și, haidi, mă, și întrebă dacă nu-i rost de ceva vutcă. Se întoarce, fluieră, strigă de câte-va ori: «Milca, Milca...» Și, printre picioarele lumii, țâșnește, ca o suveică, un ogar deșirat, de să treacă printre ostrețele de colo; și se urcă cu picioarele pe umerii paruciucului; iar el odată își prinde ogarul de gât și-l pupă drept în botul lung și ascuțit ca de vulpe, cum mă pupase și pe mine... Ptiui... Și, încă cu vr'o patru muscali, ne suim în două sănii; și strig scapețului, care-și arată fața sbârcită peste umăr, și zâmbeà, cu gura până la urechi, ploconindu-se cu capul gol: «La cofetăria lui Passini, *gaspodin.*» Și am pornit, ca din pușcă; și, cât te-ai șterge la un ochiu, ne-am oprit în fața cofetăriei Italianului din Strada Lăpușneanu. Doar am sărit din sanie, și Signior Passini ne-a și eșit înainte, frângându-se până la pământ. Ne-a dus, printr'un gang, într'o odăiță mai din fund; și a rămas smirna, frânt o leacă înainte de șale, cu șervetul subțioară, privind țintă, cu ochii lui mărunți și negri ca niște ochi de șoarec. In toată făptura lui mărunțică; în felul grăbit cum eșeà, fără de zgomot, aveà chiar cevà de șoarec.

«Șampanie, — strigă cu un glas de bas cumplit, căpitanul Novicoff; un căpitan de Cazaci (o namilă de om, ia așà cât soba ceia, c'o barbă neagră și răsfirată, de-i acoperea tot pieptul). Să nu intre

www.digibuc.ro

nimeni acì», — porunci în franţuzeşte Novicoff; şi glasu-i izvorî, parcă, dintr'o prăpastie; dorim să fim singuri». Adăugă, încruntându-şi sprâncenele zbârlite.

Signior Passini se frânse grăbit de mijloc; şi se făcù nevăzut, cu paşii lui mărunţi de şoarec, — şi, cât ai bate din palme, se şi înfăţişă cu o tavă mare de argint, cu cinci sticle de şampanie şi cu pahare cu picior, fine cu nişte florì de cristal. Când aşează tava pe masă, paharele sunară dulce, scânteind, cântând subţirel ca nişte clopoţei de argint. Cu mişcări iuţi, îndămânatece, rotunde; luă, cu gingăşie, pahar după pahar, cu două degete, de piciorul subţirel ca o tulpină de floare, şi umplându-l, cu o răsucire scurtă, sigură a mânei, îl aşezà, cu un zâmbet dulce, pe masă. Şi nu trecù preţ de jumătate de ceas; şi trebuì să se înfăţişeze cu alte cinci gărăfi. Vorba ceia: cică erau odată doi oameni, carì nu duceau la ureche; şi unuia nu-i plăcea să vadă paharul plin, — şi-l golea mereu, şi celalt nu puteà suferì paharul gol, — şi mereu îl umpleà.

Când au ajuns la sticla a şaptea, căpitanul Novicoff a înălţat pumnul mare şi păros de-asupra capului; şi când l'a repezit odată în masă, ca pe un baros, s'au făcut ţânduri de podele paharele; iar garafa cu şampanie s'a vărsat toată peste picioarele mele:

«Fraţilor, tună căpitanul Novicoff; n'avem, dame, fraţilor...

— Să ni se aducă aici dame...

— Dame.

— Dame.

www.digibuc.ro

— Dame», strigară ceilalţi într'un glas. Signior Passini se repezì, — cu capu' înainte pe uşă, fluturându-şi şervetul. Îl văzui, prin geamul uşei, scriind repede cevà în odaia de alăturea, udând cu limba şi lipind câteva plicuri. Îl zării prăbuşindu-se în gang, eşind în stradă, oprind o cupea, şi dându-i Muscalului scrisorile ; spunându-i într'o răsuflare cevà. Rusul zâmbì, croì caii cu biciul ; şi se făcù nevăzut prin ninsoarea mare, îmfoiată.

Peste o jumătate de ceas, careta se oprì în faţa gangului ; şi sărì, întâiu, un domn gras, cu cilindru, cu blană şi cu cioc, şi se întoarse şi întinse mâna unei mănuşiţi fine. Şi din caretă săltă sprintenă, albă şi uşoară ca un fulg, o cuconiţă cu capu' învăluit într'o dantelă. Oblonul cupeului bubuì înăbuşit, caii băturà neastâmpăraţi omătul cu copitele, înălţând capetele, — şi cupeaua pierì învăluită într'o volburà de ninsoare.

Abia avui vreme să dau Ruşilor nedumeriţi câteva lămuriri, zâmbind, clipind, — făcându-i însfârşit să înţeleagă — şi uşa se deschise mare, Passini se lipì de păretele gangului, cu un zâmbet abia zărit ; şi madam Gavrilaş intrà voioasă, strălucitoare, cu obrajii rumeniţi de ger, cu ochii scânteetori, într'un freamăt vesel de mătăsuri, cu mânile într'un manşon mare, alb ; iar bărbată său se ivì la spatele ei, — vrând, parcă, să se mistuie undeva ca un câne străin.

Ruşii săriră de pe scaune, în zuruitul pintenilor şi zângănitul săbiilor încovoiate ; şi se recomandară singuri, sunându-şi duriţile :

«Novicoff.

— Skridloff.

www.digibuc.ro

— Kusmici».

Doamna Gavrilaş îşi murmură, cu gingăşie, numele, arătându-şi dinţii mărunţi, scânteetori între buzele roşii, — şi întindea mâna mănuşată; întindeà braţul în toată lungimea, lăsându-se puţintel pe spate şi tremurându-şi cu un zâmbet tainic genele lungi şi lucii. Novicoff şi Skridloff, îi ajutară, grăbiţi, să-şi desbrace blana uşoară, să-şi desfacă marama de dantelă. Şi trupul subţirel al doamnei Gavrilaş, răsări mlădios, într'o rochie de catifea neagră, cu pieptul involt. cu'n trandafir roşu-închis, ca o floare crescută pe sânul ei gol, hrănită cu sângele ei tânăr; cu trupul de şopârlă, stând, gata parcă, să zvâcnească din temniţa rochiei prin deschizătura largă a piepţilor:

«A, aveţi şampanie?» zise veselă, în franţuzeşte, rotindu-se uşoară pe călcâiile înalte ale pantofilor albi de atlas,—şi se aşează voioasă şi sprintenă între Novicoff şi Skidloff.

La început, şi Novicoff şi Skridlofff şi Kusmici şi toţi ceilalţi erau stânjeniţi: Gavrilaş, care stà ca un ţap logodit în capul mesei, le strica cheful. Dar şampania şi, mai ales, privirile şi zâmbetele d-nei Gavrilaş şi mutra nepăsătoare a lui Gavrilaş, care privea cu ochi şterşi, departe, în gol; şi părea că nu aude şi nu vede nimic, — avură repede darul să topiască ghiaţa.

Passine stà smirna la spatele căpitanului Novicoff, cu faţa încremenită, cum stau chelnerii, — stà cu sticla gata; şi cum se golea vr'un pahar, se răpezea, cu o tresărire, şi într'o clipă 'l umpleà. Dintr'o sticlă turnà numai în două-trei pahare, ş'o da la oparte, şi destupà alta.

www.digibuc.ro

Gavrilaş dădeà peste cap pahar după pahar, şi Signior Passini se repezeà şi-l umpleà ochiu. Madam Gavrilaş se răsturnà pe spătarul scaunului, cu râsete ascuţite; şi-şi făceà mereu vânt cu evantaiul de pene de struţ; dar de-odată îl scăpă jos şi suspină:

«Ah, nu mai pot; mă doare mâna—îngroziţor...»

Şi Novicoff şi Skridloff, se prăvăliră în genunchi, şi, — după o luptă scurtă, în întunericul de subt masă, — Skridloff se ridică triumfător cu evantaiul în mână, îşi aşeză în ochiul drept monoclul si începù ai face vânt, cu gingăşie, doamnei Gavrilaş. Novicoff se răsucì pe scaun în dreapta şi în stânga, mormăind, ca un urs mânios, căutând ceva cu ochii. Şi signior Pasini tresărì, se făcù nevăzut pe uşă, fluturându-şi şervetul; şi se întoarse, cât ai clipì, cu un evantaiu japonez, şi-l întinse, numai cu două degete, căpitanului Novicoff. Dânsul îşi umflă mulţumit pieptul; şi barba lui uriaşă cu răsfrângeri albastre de oţel călit, fù gata parcă, să şi-o desfăşoare de fericire, ca o coadă fudulă de curcan. Şi începu şi dânsul a-şi flutură evantaiul deasupra sânului înfierbântat al d-nei Gavrilaş. Ceilalţi Ruşi izbucniră în hohote mari, răsturnându-se pe spate; şi evantaile prinseră a tremurà ca doi fluturi deasupra pieptului alb, ca în preajma unei flori uriaşe, pe care nu îndrăzneau să se aşeze. Iar Gavrilaş răsturnà capul peste spătarul scaunului, închideà ochii morţi şi sorbeà cu sete, — şi rămânea apoi, cu bărbia în piept, cu privirile în gol, cu fruntea îngustă, încreţită.

Lămpile se aprinsesără de mult Pe masa udă de şampanie, zăceaù amestecate, unele peste altele,

www.digibuc.ro

bomboane, prăjituri, pișcoturi, sandvișuri, struguri, corji de portocale, felii albe de piept de curcan bucăți de franzelă.

Și Gavrilaș, cum stătea neclintit, cu ochii sterși în gol, cu trăsăturile căzute mai în jos, lenește, somnorase, cu gura întredeschisă, — scăpă, deodată, paharul din mână, se îndoi moale într'o parte; și se rostogolì, mototol, subt masă. Rușii săriră, în zornăitul pintenilor și zângănitul săbiilor, și s'aplecară speriați. Îl ridicară pe Gavrilaș de picioare și de subțiori; și, când îl așezară pe canapeaua din odaia de alături, omul începù a horăì, cu gura căscată.

Căpitanul Novicoff, care găsise, într'un ungher, o chitară, tresărì ca fript; și, începù a cântà, cu glasul lui cumplit de bas năstrușnic, un cazacioc furtunos, ținându-și hangul din chitară și legănându-și capul bărbos la dreapta și la stânga; și, odată cu el, porniră cu toții, c'o chiuitură sălbatecă, ca slobozită în mijlocul unei stepe.

Skridloff, cântà cu glas plin, larg, de bariton, cu vinele gâtului umflate, tremurându-și beregata și capul, când urcà. Kuzmici, subțirel și mlădios ca o domnișoară, în mondirul lui albastru, căzăcesc, plin de brandemburguri, — cântà cu glas minunat de tenor, rotunzindu-și gușa și tremurându-și genele, cu o lumină de fericire, nemărginită pe fața tânără, pe care de-abia-i înfera mustăcioara balaie. Iar, deasupra tuturor glasurilor, se ridicà limpede; tremurà subțirel ca un glas de piculină, vocea gingașă a doamnei Gavrilaș.

Și, odată, începură toți Muscalii a săltà în tact, pe scaune, și a se înmlădià cu ochii aprinși. Și

www.digibuc.ro

melodia sălbatecă se însufleţeà din ce în ce mai mult; întinerea, înebunia par'că; se rostogolia, din ce în ce mai nestăpânită, mai ameţitoare, — ca un şi voi prăbuşit dintrun vârf de munte. Glasul de bas al lui Novicoff, bubuia ca un tunet depărtat, de zbârnâiau geamurile şi jucau, să se stângă, văpăile lámpilor. Şi faţa căpitanului păreà plină de sânge, în lumină; iar vinele frunţii i se umflaseră cât degetul, gata să plesnească parcă. Şi, deodată, slobozând un chiot, un muget înfiorător, sărì de pe scaun, ca muşcat de şărpe; şi zvârlind ghitara pe-o canapea, începù a săltà uşor ca o pană, cât erà de uriaş şi de încălat. Şi, într'o clipă, săriră cu toţii; îşi zvârliră săbiile, îngrămădiră, cu mişcări înfrigurate, mesele şi scaunele prin unghere; şi ca luaţi de-un vârtej, de o volbură de uragan, începură a frământà cazaciocul lor ferbinte, chiuind şi urlând cântecul cazacilor:

„Prihali căpitani,
Rucianiki puhopani,
Ceas moĭ rucianiki
Nascuraĭ sili"

Şi, cu un nou muget, mai cumplit, Novicoff îşi zvârlì şi el sabia încovoiată; şi prinzând-o, cu mânile lui mari, pe madame Gavrilaş de talie, începù a săltà cu ea. O purtà mai mult pe sus; o înălţà deasupra capului, chiuind clocotitor ca 'ntr'o stepă; se cinchea jos şi jucà pe vine, învârtindu se ca o sfarlează într'un călcâiu; fluturându-şi barba când pe un umăr, când pe celalt; învârtind-o pe d-na Gavrilaş prin aer, de-i sburaù fustele şi i se vedeau, până la genuchi, picioarele, în colţuni roşii, din spuma, din floarea

www.digibuc.ro

horbotelor. Şi, cum jucà astfel, de se cutremurà casa, — în preajma biliardului din mijlocul odăii, — Novicoff o înălţă, deodată, pe madam Gavrilaş de mijloc şi o aşeză pe biliard; şi dânsa începu a săltà uşoară pe postavul verde în freamătul dulce al mătăsurilor. Jucà danţul sălbatec al stepelor, chiuind din cap, înălţând braţele goale în lumina lămpilor; mângâià uşurel, cu vârful pantofilor albi de atlas, postavul verde ca o pajişte; închizându-şi ochii, tremurându şi genele de mătase. Şi, dintr'odată, dschideà ochii mari, aprinşi, şi chiuià tăios; arătându-şi dinţii scânteetori între buzele roşii. Părul negru ca păcura, se desfăcuse şi i se revărsase peste braţele şi pe pieptul gol. Un pantof îi sărì din picior, şi Novicoff se repezì, îl umplù cu şampanie şi-l sorbì dintr'o înghiţitură. Madam Gavrilaş îşi zvârlì şi celalt pantof, fulgerându-l pe subt gene pe Skirdloff, care îl prinse, ca pe un porumbel alb, din sbor, — şi doamna Gavrilaş oprindu-se, cu răsuflarea tăiată, cerù un pahar de şampanie, Signior Passini, se repezì cu paharul întins, plin ochiu, cu băutura galbenă, în care roiau mii de puncte de lumină. Doamna Gavrilaş luă paharul, — zvârlindu-şi într'o parte părul, — şi ducându-l la gură, închise ochii; şi-l sorbì dintr'o înghiţitură. Italianul înălţă sticla cu faţa încremenită, ca dultuită în piatră, şi umplù paharul fiin de cleştar dintr'odată, fără să toarne o picătură mai mult sau mai puţin. Madame Gavrilaş îl golì şi pe acesta dintr'o înghiţitură; şi întinse iar paharul, privind, cu ochii măriţi în gol, cu o lumină de nebunie în ei, şi porunci scurt:

www.digibuc.ro

«Încă unul!»

Băù astfel încă trei pahare, unul după altul; şi când îl întinse a şasea oară, — paharul se făcù ţăndări de podele; şi d-na Gavrilaş rămase, cu mâna întinsă, dreaptă, nemişcată; cu ochii deschişi mari. Şi, dintr'odată, răsturnă capul pe spate şi izbucnì într'un râs ascuţit, tăios, care sfredelì larma dimprejur ca un burghiu; şi începù a se desbrăcà cu mişcări iuţi, grăbite, înfrigurate. Trăgea, cu smucituri scurte, scrâşneà rupând copcile, nasturii, dantelele, — aruncând tot depe ea: rochie, fustă, corset, cămaşă, ciorapi, — *tot*. Şi rămase dreaptă, în mijlocul biliardulni, neclintită, cu mânile în şolduri,—ca o anforă ùriaşă de fildeş.

www.digibuc.ro

CARAULA

Deşi se desprimăvărase, şi, împrejurul Iaşului, înverzise, ca buraticul, dealurile, cu frunţile încununate de vii, — de trei zile ningeà, ca în dricul iernii; şi şuerà ca şărpele, din spre ţara Cazacului, un vânt subţirel ca limba de briciu.

Oamenii încotoşmaţi, ca în inima iernii, cu căciulele îndesate peste urechi, mergeau grăbiţi, rupând troenii, spre case ori spre treburile lor, cu obrajii învineţiţi de plesnele viforului şi cu nasurile roşii.

Birjile ovreieşti, cu caii jerpeliţi, ca bolnavi de râie, — numai ciolanele şi pielea de ei, — treceau ca nişte fantome albe, prin puzderia de omăt, cu birjarii, gârboviţi de ger, pe capre, cu nasurile şi feţele albastre de duhul arzător al crivăţului. Pe pocliturile peticite ale chibiţçilor, omătul stăteà ca nişte chilote ovreeşti. Pe stâlpii gardurilor şi pe felinarele strâmbe, zăpada stà ca nişte cuşme

www.digibuc.ro

căzăceşti. Omătul şi promoroaca, zidiau un oraş fantastic, de marmură.

In vânzoleala de omăt, în care se sbuciumau par'că, toate penele şi tot puful de gâscă din perinele gospodarilor ieşeni, — în mijlocul uliţii Păcurarilor, pe linia pustie a tramvaiului, o namilă de maşină de trier, stà de trei zile într'o râlă, fără o roată. I se rupsese osia.

Au venit meşteri, s'au învârtit, tacticoşi, împrejurul arătării de oţel, de fier şi de schijă, trăgând dintr'un muc de ţigară; au ciocănit-o ici, au ciocănit-o dincoace, ca nişte doctori pe un animal bolnav, încruntând din sprâncene. Au scuipat, printre dinţi, — şi au plecat; şi buni plecaţi au rămas: nu s'au mai întors.

Un biet miliţian, cu faţa brăzdată de om năcăjit; uscat ca nişte sfinte moaşte; cu cuşma roasă, mâncată de molii, îndesată peste urechi; îngheţat bocnă, cu gulerul mântălii numai petici, ridicat până la vârful nasului negru de frig, — stà, de trei zile şi trei nopţi, şi străjuià cu credinţă, namila, care zăceà în omăt, ca un bivol cu piciorul rupt, cu spinarea bălţată de zăpadă; şi nimeni nu venià să schimbe caraula îngheţată sloi; nici să-i aducă de mâncare. Trăeşte de trei zile, din pânea uscată cremene şi îngheţată ca un bulgăre de omăt, cu care a plecat dela cazarmă. Câte-un trecător, căruia i se zăresc numai ochii de subt căciulă şi din guler, — ca şi miliţianului, — îl întreabă:

«Da'acui e maşina asta, camarade?

— Poi, cică a domnului *menester*, glăsueşte caraula, cu glas răguşit, din fundul căciulii.

www.digibuc.ro

Doarme de trei nopți, lângă mașină, în zăpada murdară a străzii, lângă un foc sărac de găteje, învelit cu mantaua ferfeniță. Și când îl întreabă cineva:

«Da' unde dormi, mă omule, că te văd de trei zile aici?

— Poi unde, să dorm? Dorm în omăt; dorm pe saltea de puf, se chiamă.

— Da' cu ce te înveleşti, că văd că mantaua ți-i subțire ca frunza?

— Poi cu ce să mă învelesc? Când dorm pe spate, mă învelesc cu burta; când dorm pe pântece, — mă învelesc cu spatele. Ce să facem și noi: la războiu ca la războiu!»

De sus, din cerul posomorât și încruntat ca un obraz mânios, ninsoarea, ca'n crucea iernii, numai conteneşte: zi și noapte roesc fulgii albi ca florile de cireș, de par'că ar avea de gând să înceapă iarna din nou. Milițianul tropăește din bocancii, cari abia i se țin în picioare; joacă, par'că, o bătută și murmură, printre buzele înghețate, un cântec. Așa-i românul: face haz de năcaz, când i-i viața mai amară. Din când în când își bate mânile înghețate de coaste, zvârlind brațele cruciș și îșı zice în sinea sa, ca să glumiască cu dânsùl, dacă n'are cu cine sta de polojenii, — să mai uite de cel ger și cea viforniță; de foame și de urât, bată-l pustia:

«Măi-măi-măi, se vede treaba că iarna asta năstrușnică a adus-o, de peste Nistru, polcu ista nou de Cazaci, în glugile lor de-o stamboală. Așa chitesc eu în mintea mea cea proastă, țărănească».

Trece zi după zi și doamnu' «menester» pace,

www.digibuc.ro

nu mai trimite meşterii, să meremetisească roata maşinei; şi miliţianul, cu musteaţa cât vrabia, albită de chiciură, aşteaptă cu răbdare de mucenic. A dat cinci franci de parale, — cei din urmă gologani, cari îi mai avea în punga lui pustie, — şi şi-a cumpărat dela un ovreiu cu iarmucă, o pâne neagră ca pământul şi tare ca un bolovan; şi roade din ea ca un câne hămnisit, de două ori pe zi: la amiază şi seară.

E o săptămână acuma încheiată, de când face de strajă, în mijlocul drumului, la maşina de trier. Gerul s'a înteţit; şi par'că i-a crescut colţi de lup. Omătul cerne, din sita cerului, potop. Miliţianul, tot n'a pierdut răbdarea — i-i inima tare ca de criţă. — tot îi mai trece prin sufletul amărât, ca un zbor săgetat de rândunică, câte-un gând poznaş. Se uită printre genele rare, la ninsoarea care nu se mai mântue; şi îşi zice în gândul său, cu'n zâmbet mucalit, subt musteaţa grea de promoroacă:

«Hm, să mai zicem că nu ne poartă Dumnezeu de grijă... Da' ce avem orbul găinilor: nu vedem cum cerne de sus din cer, *făriná* de grâu, să ne facem pâne, să ne-ajungă.

Azi gerul s'a mai înăsprit: curat ger să crape ouăle corbului şi pietrele; dar ostaşul, cu chipul liliachiu de frig, nu crâcneşte: aşteaptă, liniştit, să vie meşterii-fauri, să dreagă maşina d-lui «menester», şi să scape de caraulă. Stă lipit de namila beteagă, la adăpost de zeleştea crivăţului, care chiuie prelung în văzduhuri, ca o maşină de tren cu aripi, — stă ghemuit, cu mânile vârâte în mânicile mantalii, cu hleabul de puşcă ruginită,

www.digibuc.ro

cu spanga baionetei, cât o frigare de fript un berbec, strânsă subţioară. Ii clănţănesc dinţii de gerul. care frige ca focul şi simte îngheţându-i creerii în cap; dar rabdă mereu şi aşteaptă cu ochii în zarea drumului.

Câteodată, o cioară, cu ape albastre şi verzi pe aripele şfichiuite; fâlfâe, cârâind, jalnic, deasupra matahalei negre din mijlocul drumului; şi s'aşează, apoi, pe-o sârmă a telegrafului, îmbrăcată ca într'o catifea pufoasă şi argintie, stropită cu pulbere de diamant. Incremeneşte acolo. multă vreme, cumpănindu-se pe sârmă, ca într'un scrânciob, în şuerul amarnic al viforniţii. Se uită din când în când, când cu'n ochiu, când cu cellalt, la caraula ninsă, care stă acolo jos, albă şi neclintită, ca un om de omăt, întruchipat de mânile unor ţânci.

«Nu vine nimeni să *ripare* maşina; au uitat boerii de ea», se gândeşte miliţianul, îngheţat până în măduva oaselor, în ninsoarea care cade, acuma, către seară, domoală şi aducătoare de gânduri triste şi de doruri depărtate, pline de alean.

Dihania de oţel, — aşa cum erà blănită acuma cu zăpadă—păreà o namilă de urs polar, în priveliştea albă ca fulgul de lebădă.

Ciorile se înmulţeau mereu, în cenuşa însărării; veneau ca la un sobor; şi se înşirau, pe sârmele de telegraf, ca nişte note pe un portativ. Cârâiau încetişor, una la alta; parcă şi-ar fi spus cevà în taină, — parcă ar fi plănuit cevà, ferindu-se de momâia de omăt. Il spionau, fără hodină, pe miliţian. cu ochii lor vii, de mărgele negre; de-acolo de sus, de unde erau cucuate.

www.digibuc.ro

Caraula se răzemase de matahala, îmbrăcată în cojoc de omăt; cu puşca în braţe, lipită de piept ca o ibovnică, — şi prinse a cântà molcom, pe nas, un cântec plin de jale, în liniştea pe care o aduceà, ca de sus, din cer, ninsoarea potolită.

A doua zi, în zorii tulburi, în ceaţa, care se târà din vale, spre dealurile Uricanilor şi Miroslavei, — o patrulă, coborà, pe uliţa Păcurarilor, printre troenele cât zaplazurile, în bocănitul bocancilor şi scârţâitul omătului îngheţat.

Când ajunse lângă namila, încărcată cu lostopane de zăpadă, stârnì trei ciori, cu lumini de sidef pe pene, cu clonţurile pline de sânge.

Rupând troenele până la brâu, ostaşii deschiseră pârtie până la maşina de trier; şi-l găsiră pe miliţian, întins în omăt, cu faţa spre cerul posomorât, de cenuşă; dormeà somnul odihnii din urmă, cu puşca strânsă la piept; cu văgăunele ochilor golite de pliscul ciorilor, care se ridicaseră la apropierea patrulei.

Sprincenele, genele, musteţele şi barba ţăpoasă, nerasă de săptămâni,—erau albite de promoroacă. In gropniţile goale ale ochilor, pline de întunericul Morţii, pe musteţile şi pe colţurile gurii viorii, scânteiau ţurţuri subţiri, — lacrimile îngheţate, pe cari le-a plâns, poate, în cele din urmă clipe, inima caraulii.

De-asupra capului, i se rotià o cioară, cu aripile întinse ca o cruce plutitoare, — ca un semn viu al morţii.

www.digibuc.ro

SĂRUTAREA

Subprefectul Alexe Ciprian s'a suit în vaporul gata de plecare şi s'a aşezat pe-o canapea lâng'o fereastră. E sarbăt la faţă şi priveşte departe peste ape, din pricină că şi-a pierdut la Tulcea, leafa la pocher; paliditatea şi privirile ţintite în gol, îi dau însă o înfăţişare distinsă şi visătoare, care nu-i stă rău. Subprefectul Alexe Ciprian, de altfel, nu-i de loc băet urât. Are o frunte înaltă, un păr negru, care izvorăşte de subt pălăria de catifea, în şuviţe creţe; şi-i înrămează o faţă prelungă, cu pielea mată; dar are, mai cu seamă, ochi frumoşi; migdalaţi şi genoşi ca nişte ochi de odaliscă.

Vaporul începe să se cutremure, ca scuturat de friguri; vărsând talazuri de spumă; şi svârle un muget năprasnic, de parc'ar aveà închis în pântece un taur. Porneşte încet, în freamătul valurilor, cari bat înhorbotate cheiul.

Alexe Ciprian bagă de seamă, că în fundul «sa-

www.digibuc.ro

lonului» s'a așezat, în jurul unei mese, o familie, care nu pare din părțile locului. O guvernantă bătrână, stă înfoiată ca o cloșcă, între două fete; și cetește încruntată o carte. Una din fete, ca de vre-o 17 ani, e bălae — cealaltă, ca de vre-o 19, oacheșe și cu niște ochi verzi, stropiți cu puncte de aur. Guvernanta, din când în când, ridică ochii de pe carte; și se uită pe deasupra ochelarilor, severă și iscoditoare ca un polițist.

Fata cea blondă, privește pe fereastră, peste apele revărsate ca o mare până'n munții Dobrogei; cea oacheșe se uită pe furiș, la Alexe Ciprian.

Subprefectul ia aminte, și, așezându-și cravata, își trage pe frunte o șuviță răsucită ca un sfredel; se face că se uită pe geam și, cu coada ochiului o fură pe fată. Vra să vadă dacă s'a înșelat, ori într'adevăr, ochii fetei se îndreptau spre el. Li se întâlnesc privirile și se uită, o clipă, profund unul la altul. Alexe Ciprian, cercetează, uneori, și pe părinți; și înțelege că vorbesc de afaceri și că-s ovrei. E vorba de mărfuri, de fabrici și de comisioane.

Subprefectul a uitat de leafa prăpădită la pocher; duce două degete la gură, cași cum și-ar netezi mustața, se uită pătrunztor în ochii oacheșei, și stă așà, o clipă, cu degetele pe buze. Fata își rezemă ostenită capul pe-o mână, ca de mărgean alb; duce, ca din întâmplare, degetul cel mic la gura roșie, — și soarbe, prelung, tremurându-și genele, un picuș de miere parcă.

Alexe Ciprian se ridică, ese pe punte și se sue pe covertă, simțind limpede, că va veni și ea; o așteptă cu ochii la scară, cașicum și-ar fi dat în-

www.digibuc.ro

tâlnire pe covertă; şi, deodată, o vede răsărind, cu două cărţi legate în piele castanie, ca nişte ceasloave. Se apropie de proră, ca purtată de o undă lină şi se razemă de parmaclâc, privind visătoare peste ape.

Dunărea curge, în soare, ca un râu de argint topit. In painjinişul depărtărilor, lucesc băltile Deltei; se zăresc petele galbene ale pădurilor de stuf, ca nişte lanuri de grâu copt.

Alexi Ciprian se apropie de fată:

«E frumos, domnişoară, — nu-i aşa?

— Foarte frumos, murmură d-ra Eva, cu ochii plini de soare, cu o şuviţă de pe frunte, tremurând, albastră de neagră, în vântul umed.

«Veniţi dela Tulcea?

— Da, dar nu stau la Tulcea, stau la Berlin.

— Da? face mirat Alexe Ciprian; cu toate acestea vorbiţi aşà de bine româneşte.

— A da, sânt doar născută şi crescută la Brăila — la Berlin stau numai de nouă ani.

— Şi n'aţi mai fost de nouă ani în ţară?

— Ba da: venim aproape în fiecare an şi stăm o lună la Brăila; avem o fabrică şi venim pentru afaceri.

Vaporul lunecă-săgeată; şi în coastele lui, se îmlădie două coame de val, lungi şi verzi ca spinările a doi peşti uriaşi, cari aleargă după vapor. Prin cele două guri căscate din pântecele vaporului, apa ţâşneşte spumegând şi înfloreşte în două crizanaefe fantastice de cleştar.

«Ce cărţi aveţi, domnişoară?

— Poeţii mei favoriţi: Eminescu şi Musset: tovarăşii mei nedespărţiţi de călătorie, cu ei mă

www.digibuc.ro

înțeleg mai bine de cât cu ai mei: ai mei toți vorbesc numai de afaceri, — și nu mă pricep și mie nu-mi plac afacerile. Dânșii mă râd, când mă văd cetind poezii, și-mi spun: că cu poezia nu se trăește pe lume. Dv. vă place literatura?

— A, cumnu-cumnu, se grăbește să răspundă Alexe Ciprian.

— Cari sânt scriitorii dv. favoriți?

— Tot... Da tot acei, cari vă plac și dv. îngăimează încurcat subprefectul.

— Da? face d-ra Eva, cuprinsă de o veselie copilărească; eu de-atâtea ori i-am citit, că-i știu aproape pe de rost.».

Din când în când, vaporul se încrucișează c'o lotcă singuratică, care cu vâslele ei fine, pare o libelulă uriașă.

Pe cerul de sineală, doi cocostârci abia sclipesc din aripile lungi, tivite cu negru, — îndoliate parcă, — cu picioarele de mărgean întinse îndărăt; și-și mișcă arar, la dreapta și la stânga, gâturile lungi, ca pe niște cârme.

«O să mai stați mult d ră la Brăila?

— Nu; plecăm mâne la Berlin. (Și după un răstimp, încet) Poate n'o să mai vin nici odată în România. (Apoi, ca, trezită dintr'o aţipire) D-ta, nu-i așă că scrii? Nu știu de ce; dar îs sigură că trebue să scrii versuri.

— A... Câte odată... rar... da d-ră; scriu, face subprefectul.

— A, vedeți, c'am ghicit! De cum v'am văzut, mi-am zis că trebue să fiți poet».

Și se uită adânc în ochii lui de întuneric, a cărora priviri săgetează, parcă, printre gratiile

www.digibuc.ro

zădărniciilor omeneşti, şi plutesc, ca două păsări singuratice, în necunoscut.

«Privirea aceasta, în vag, m'a făcut să ghicesc», se gândeşte d-ra Eva.

Pe covertă sânt numai ei singuri; nimeni nu s'a mai urcat din pricina vântului.

D-ra închide ochii ca într'o învăluire de ameţeală. I se pare că pluteşte peste ocean, că fuge în lume: «Ah, cum a ghicit că e poet!». Da, fuge cu el în lume. Părinţii n'au înţeles-o; cum s'o înţeleagă nişte oameni, cari se gândeau numai la afaceri. A întrebat-o în batjocură: «Evo, câştigă, mă rog, un poet, cu poeziile lui, cât câştigă un negustor de haine vechi?».

Ce era să facă alta de cât să fugă? N'ar fi dat-o nici odată după un poet: poet şi Român!

I se pare că bietul ei suflet, amorţit şi ghemuit ca un vultur într'o colivie prea strâmtă; şi-a deschis acu largi aripele dornice de văzduh.

Alexe Ciprian stă încurcat, şi nu găseşte nici o vorbă cu care să rupă tăcerea, — iar d-ra Eva îşi ţese înainte visul ei romantic.

Subrefectul, negăsind nici un cuvânt potrivit; întinde pe furiş un braţ şi-o cuprinde încet, de mijloc. D-ra Eva se îmlădie ca o luger de crin, gata să se frângă; şi se lipeşte, dulce, de el.

Amândoi simţesc, cu toată fiinţa lor, că sărutarea stă să pice ca un fruct prea copt, — şi ea căzù ca un rod pârguit şi plin de miere.

Coverta era tot pustie. Numai căpitanul vaporului îi văzù, de sus, de la comandă, din chilioara lui de geamuri; şi-şi prinse strâns, cu dreapta,

www.digibuc.ro

nasul mare, caşicum pe-acolo stà să-i izbucnească râsul.

Când deschiseră ochii; pe dealurile verzi zăriră Brăila.

Portul, rumenit de asfinţit, alergà, parcă, întru întimpinarea vaporului, cu îmbulzeala lui pestriţă de vapoare, de corăbii, de caice şi de bărci, ce-şi înălţau catargurile în vântul serii ca pe nişte harfe.

Iar vaporul zbura sprinten, ca o rândunică; înveselit parcă şi el; de ce se petrecuse sus, pe covertă, — ca şi căpitanul.

www.digibuc.ro

CHIRICĂ

Chirică e flăcăul pe care-l are moş-Simion Cujbă din întâia căsătorie; toţi ceilalţi copii pe cari i-a dobândit dela a doua nevastă, îs buniteferi; numai cu Chirică n'a avut moşneagul noroc. De inimă rea are să moară moş-Simeon Cujbă, când o murì, zic oamenii. Ce folos că are oleacă de cheag, are gospodărie întemeiată, are câte-va pogoane de vie împrejurul casei, are câţi-va stupi, — dacă nu i-i inima bună!

Cât îi ziulica, Chirică stă cu gura căscată; par'că tot râde, cu dinţii lui lungi şi rari ca nişte dinţi de greblă, şi priveşte 'n gol cu nişte ochi de păcură, umezi şi tânjitori, ca de juncan bolnav. Altfel e cât un taur, are un piept păros ca de urs, are un grumaz plin de muşchi, făcut, par'că, să tragă 'n jug; şi, pe trupul mare, un cap creţ, cu faţa prelungă, pe care o ascuţeşte o bărbiţă cârlionţată, ce-i dă o înfăţişare de Crist.

Iarna umblă numai în cămaşă şi desculţ, şi cu

www.digibuc.ro

capul gol, — oricât ar fi gerul de cumplit. Până când cade bruma, doarme într'un pătul dintr'un nuc din fundul viei. Muncește ca o vită, de dimineață până 'n seară, fără să crâcnească niciodată; e în stare și la plug, dacă l-o pune, — să tragă. Frații, cu maică-sa cea vitregă l-au și pus în rândul vitelor; numai că, de cal, de vacă, li-i mai milă și au mai multă grijă ca de Chirică; și, dacă n'ar fi moșneagul, nici nu l-ar pune la masă cu ei; ci i-ar aruncă acolo un dărăb de pâne uscată ori un codru de mămăligă mucegăiată, ca unui câne.

Lui, nimeni nu-i spune o vorbă bună; numai moș-Simion îi trece, câteodată, o mână bătătorită prin pletele îmbâcsite de pulbere, — așa cum o trece prin coama calului, — și-l întreabă:

«Ce mai faci tu, măi Chirică»?

Și Chirică ridică dintr'un umăr și râde prosprostește, din gât, arătându-și dinții rari de greblă:

«Hî hî-hî... bogdaproste tătucă, *ghine*».

Odată pe an, moșneagul îl ia la târg, de-i cumpără și lui o pălărie ori o pereche de iminei; și, în ziua aceia, Chirică e'n al nouălea cer: duce mâna tătână-su la frunte și i-o sărută pe amândouă părțile; s'acasă, înainte de a-și strânge în lada lui brașovenească buclucurile, cu care s'a înoit; le pupă, mai întâiu, și le lipește, când de un obraz, când de cellalt, de par'că ar fi vii.

Cu oamenii nu se 'nțelege, nu le pricepe bine graiul; atâta știe, că's răi și-și râd de dânsul, — de aceia fuge de dânșii ca o jivină.

Duminica, se 'mbracă și el cu cămeșoiu curat, se încalță cu imineii, își pune 'n cap pălăria cea

www.digibuc.ro

nouă cu pene de păun. și se duce la biserică. Face cruci mari pe la toate icoanele, îngenunchiază, apoi, în colțul cel mai întunecos din fundul bisericii, unde stau nevestele și fetele; și stă așà, până la sfârșitul slujbei. Nu înțelege ce spune popa, da 'i place să-i asculte glasul; simte ca o mângâiére în fundul ființii lui plîne de întuneric și i-i drag să steà așà, îngenunchiat, între lumânări aprinse și icoane, și să soarbă, pe nârile largi, mirosul de smirnă și tămâie, ce se înalță din candela de argint, și mireazma de fagure, care pogoară din policandrul încărcat de lumânări de ceară de albine. Asta e una din cele mai mari mângâieri și bucurii ale lui; și toată săptămâna așteaptă sfânta Duminică ca pe o zi de izbăvire. Când ese de la biserică, fetele își dau coate și icnesc de râs; și, câte una mai afurisită, strigă: «Uite, fa, bărbată-tu»; iar Chirică râde în neștire, din gât, cu palma peste gură.

Intr'o Duminică, după amează, Chirică eși în țarină, cum aveà el obiceiul, și pornì așà, hai-hui, peste câmpii.

Grânele, de-un stat de om, se prăjeau la soare; și, când se stârneà câte-o boare de vânt, alergau până 'n zare valurile mărunte, și grâul și ovăzul fâșiau dămol, în muțenia nemărginită a câmpiei.

Pe haturi, șopârlele verzi zăceau la soare, perechi-perechi, tremurându și gușulițile albe.

Chirică se tolănì și el la marginea unui lan de grâu, pe pământul fierbinte; îi plăceà să zacă așà, în soare, în mijlocul câmpiilor. Simțeà, în singurătatea și liniștea lor, pătrunzându-i în suflet acelaș duh de mângâere ca și când stăteà înge-

www.digibuc.ro

nunchiat într'un ungher al bisericii. Aici ascultà glasul tăcerii neţărmurite a ţarinilor; şi-şi umpleà pieptul cu tămâia şi smirna, care se urcà spre cer din miile de căţui ale florilor. Zăceà în pulberea fierbinte, ca în cenuşa unei vetre, cu braţele încrucişate subt cap, cu ochii lui frumoşi şi tânjitori de juncan bolnav, închişi pe jumătate.

Cine ştie de unde, din marea de grâu şi de ovăz, răzbăteau bătăile cadenţate ale unui pitpalac, ca nişte lovituri înăbuşite de ciocan pe nicovală. Doui hulubi sălbateci, trecură pe deasupra capului luî Chirică, în şuerul uşurel al aripilor. Doui fluturi albaştrii se jucau, ca două flori de in, într'o undă de vânt. Auzì un sfârâit de aripi, un ciripit pripit, aprins; şi văzù, nu departe, în pulberea drumeagului de ţarină, două vrăbii: vrabia se piteà şi vrăbioiul ţupăeà, peptos, împrejurul ei, cu ciocul căscat, umflându-se în pene şi răşchirându-şi aripile.

Deodată, peste lanuri, ajunse până la el un cântec subţire; şi Chirică ciulì urechile. Se ridică într'o râná; şi privì, roată, peste ogoare, c'o palmă streaşină deasupra ochilor. Pricepù că erà cântecul unei fete, care se scălda în iazul din caldarea văilor; şi sărì, fript, în picioare şi se lăsă la vale pe un hat, printre nişte lanuri de ovăz. Când ajunse aproape de iaz, Chirică se culcă pe pântece şi se târî, ca un şărpe, până 'ndărătul unor sălcii scorburoase; şi rămase acolo, lipit de pământ, cu ochii uimiţi la fata, care se scaldà la câţi-va paşi de ascunzătoarea lui; se uità la ea cu gura căscată într'un râs mut, larg, care-i descopereà toţi dinţii, până la urechi. Şi când o văzù

www.digibuc.ro

eşind pe mal, cu trupul petros, luciu de apă, cu sânii mici, cu gâtul împodobit cu hurmuz, — erà cât pe ce, să râdă-în glas, de uimire şi de bucurie; dar îşi astupă repede gura cu amândouă mânile şi-şi înfundă capul în iarbă.

O cunoscuse de cum o văzuse: erà Chiralina, fata potcovarului din coada iazului. Ţiganca-şi trase repede cămaşa cu altiţe, îşi înfăşură catrinţa scurtă până la genunchi; şi, zugrumându-şi mijlocul cu bârneţele, o tulì cântând, pe cărarea de pe malul iazului, lipăind cu picioarele goale; şi se pierdù, într'o clipită, în alunişul des.

Chirică zăcù acolo, în umbra răchiţilor, cu capu în palme, cu coatele proptite în pământul râven, cu ochii, neclintiţi, la undele care mângâiase trupul de şopârlă al Chiralinei.

Inserarea se strecura, pe furiş, prin desişurile de papură. Din când în când, o ştiucă săreà deasupra apelor, cu o sclipire de fulger. O raţă trecù în zbor grăbit, pe deasupra, ca o ploscă într'aripată.

Când se înoptă de-abinelea numai, se ridică Chirică şi se duse acasă.

Din Duminica asta, se furişeà în fiecare zi deacasă; o luà, deadreptul, pe haturi, şi coborà la iaz.

Moş-Simion Cujbă băgase de seamă, că Chirică, când îl cauţi, nu-i acasă; şi luase aminte, că la masă nu mai înghiţea hulpav mâncarea, cu înghiţituri de câne; şi se întrebà: ce-o fi având şi unde s'o fi ducând mereu de stă uitat?

Chirică se duse aşà, în fiecare zi, zădarnic la iaz, până în cealaltă Duminică; atunci, de sus, de pe deal, auzì glasul Chiralinei, şi-o zărì scăl-

www.digibuc.ro

dându-se. Coborî într'un suflet, se târî, pe pântece, până la locul din care pândise şi Duminica trecută; şi rămase acolo, una cu pământul, cu ochii aprinşi ca nişte ochi de jivină. Nu mai râdeà acuma ca rândul trecut; ci stà cu fălcile încleştate, cu pumnii strânşi, cu toţi muşchii încordaţi, cu nările largi, de sălbătăciune, adulmecându-şi prada ca un lup flămând.

Când o văzù eşind la mal, tresări din tot trupul, înălţând capul; şi ochii şi nările îi crescură în întunericul verde dintre sălcii. Stătù aşà, un răstimp, în încordarea asta de strună, ţinându-şi răsuflarea; apoi, se ridică încet, cu băgare de seamă, pe genunchi şi pe mâni, se trase binişor îndărăt, ca o dihanie care se pregăteşte să cadă, dintr'o săritură, în spinarea vânatului; şi, cât erà de mare, se svârlì ca o mâţă, şi căzù, drept, lângă Chiralina. Ea nici n'avù când să ţipe; şi se rostogolì, goală, pe malul hleios.

Chiralina, deşi mărunţică, erà vânjoasă; şi subţirică cum erà, se strecură, ca o zvârlugă, din cleştele de muşchi a braţelor lui Chirică. La urmă, însă, puterea bărbătească a lui Chirică, o supuse şi lupta contenì.

Când se ridicară, erà noapte.

Chirică o petrecù pe Chiralina până aproape de făurăria din coada iazului; şi se întoarse acasă, ca un hoţ, printre grânele nesfârşite, cari răsuflau fericite în răcoarea nopţii, subt văzduhul plin de furnicarul de jar al stelelor.

Din Duminica asta de biruinţă, Chirică se furişà, în fiecare noapte, de acasă, tâlhăreşte.

In zilele de lucru, făurăria se zăreà, de pe deal,

www.digibuc.ro

ca un cuptor, în care se vânzoleau umbrele de cărbune ale făurarilor, în roate de scântei, ce roiau ca niște țânțari de văpae.

Chirică se culcà pe pântece, pe coama delului; și pândeà, o bucată de vreme, cu capu 'n palme, cu coatele proptite în pământul jilav de rouă, ascultând cântecul ciocanelor de nicovală, care pătrundeà până hăt departe, în noapte.

De sus, de pe deal, porneà o șuerătură de pasăre: erà chemarea lui Chirică. De jos, ca din pădurea de papură, răspundeà o șuerătură tainică: erà răspunsul Chiralinei, care-l așteptà, undeva, într'un desiș plin de curpeni, nerăzbătut de soare, unde numai șărpii și șopârlele pătrundeau.

Atunci Chirică săreà ca mușcat de inimă; și se lăsà la vale, printre lanuri.

Și tot chemându-se așà unul pe altul, cu șuerături tainice, ca două paseri de baltă îndrăgostite, se întâlneau într'un desiș umed și încâlcit de pe malul iazului.

* * *

In toamnă, moș-Simion Cujbă, se pomeni, într'o bună dimineață, că Chirică i-aduce noră 'n casă. Moșneagul roboteà prin ogradă; și numai ce-l văzù intrând pe poartă cu Chiralina de mână:

«Sărut mâna, tătucă.

— Cum îi povestea, mă Chirică?

— Apoi,—și țintì ochii într'o parte, înpământ,— uite, *copchila* asta mi-am ales-o să-mi *cie* nevastă.

— Bine, mă Chirică, să deà Dumnezeu să fie cu noroc», zise moșneagul, cam cu jumătate gură, când văzù că i-a adus feciorul, noră Țigancă.

www.digibuc.ro

Chiralina plecă ochii, tiviţi cu gene lungi; şi se apropie, ruşinoasă, de bătrân şi-i sărută dreapta; iar moş Simion o sărută pe frunte.

«De-acù, să ştii, tătucă, că nu se mai întoarce acasă, c'a fost s'o omoare în bătae tătucu-su; îşi răpezì vorbele din gât, Chirică, gâfâind amarnic.

— Bine, mă Chirică, să nu se mai întoarcă; grăì moşneagul, ca fiert în oală, — şi, trăgându-l mai deoparte, îi zise în taină: da' bine, mă băete, n'ai găsit şi tu o fată de gospodari de-a noştri?

— Las' tătucă, izbucnì Chirică, din gât, ca un guşat: pământul negru face grâul bun.

— O fi ş'aşa, mă băete», cuvântă moşneagul; şi se minună, că dădu-se din fecioru-su asemenea vorbă cu tâlc.

Pe urmă, chibzuì şi moş-Cujbă:

«Da', dă, decât o fată de gospodar nu-l luà cât e hău' pe Chirică al meu. Ş'apoi ca mâne oiu închide şi eu ochii,— că s'a apropiat funia de par,— ş'a rămânea băetu' de izbelişte. Aşa, a aveà şi el oleacă de milă; asta i-a fost, se vede, partea lui pe lume: cu voia lui Dumnezeu nu te poţi pune».

Şi-i dădù moşneagul câteva prăjini de loc în fundu-l viei; şi Chirică cu Chiralina îşi durară bordeiu încăpător şi se mutară în gospodăria lor.

Chirică, parcă, apucase pe Dumnezeu de-un picior de când se gospodărise: nu erà în tot satul om, care să-şi iubească nevasta ca dânsul. Când îl întrebà vr'un Român:

«Ei, bine-i, mă Chirică, însurat?»

Chirică scutura avan din cap şi făceà:

«Hî-hî... d'apoicum!»

Şi râdea ca 'ntr'o oală spartă.

www.digibuc.ro

«Şi, zî, ţi-i dragă tare Chiralina, mă Chirică?
— Hî-hî, d'apoicum, mi-i *dagă*, că-i *mândă*...»
Şi scuturà din cap ca un cal, care se apără de muşte şi râdeà c'o gură ca un crai-nou.

In bordeiu erà curat, că Chiralina erà para focului de harnică; şi nu stà, cum nu stă apa pe piatră. In grinzi şi la icoana împodobită cu salba de rubiele rămasă dela bunică-sa, — Chiralina pusese smocuri de busuioc şi de sulfină, de mirosea în bordeiu de l'adormea pe bărbatu-su. Şi, cum veneà din sat ori dela câmp, Chirică se lungea, cât erà de lung, pe pat, cu capu 'n poala Chiralinei; şi ea prindeà a-i căutà în plete, — şi el, de îndemână ce-i erà, închideà din ochi ca un motan somnoros.

Ar fi stat aşà, cu capu 'n poala Chiralinei, din zori şi până 'n seară, şi din seară până 'n zori, de l-ar fi lăsat. Şi-i creşteà inima, ca pânea 'n cuptor, când se uità la nevastă-sa şi o vedeà aşà de vrednică şi de pricepută la toate trebile.

Bordeiul lui nu erà gol, ca bordeile ţigăneşti: să n'aibă de ce se prinde o mâţă, de-ai fi rotit-o de o coadă. In fund, erà pat gospodăresc, acoperit c'o pocladă de lână bârsană, şi cu clădăriea de perine până 'n grindă. Deasupra, culmea, pe care se hodineau: o caţaveică de vulpe, o bondiţă înflorită cu arnici, un cojoc miţos şi fustele înfoiate ale Chiralinei. Intr'un ungher, o ladă braşovenească. Pe păreţi, păretare; iar din grinda din mijloc, spânzurà, ca un policandru, un hârzob împodobit cu lânuri roşii şi portocalii de mânile harnice ale Chiralinei.

www.digibuc.ro

Imprejurul bordeiului erà larmă de oretenii; că moş-Simion Cujbă, dac'a văzut că are o noră gospodină, l-a tras inima să le deà de toate, să le fie bordeiul îndestulat.

Găinele cotcodăceau dimineaţa, de-ţi luau auzul. Cocoşul, cu creasta ca o gherghină, zburà pe vârful bordeiului; şi pălălăind din aripi, ca din nişte flacări, în soare, trâmbiţa mândru. Iar gâştile veneau şi băteau în geamul cât palma; şi se uitau în bordeiu, când cu 'n ochiu, când cu altul, iscoditoare ca nişte cumetre.

Chirică muncea acù pe la gospodari, la praşilă, la coasă, la secere; şi nimeni nu erà vrednic să se ţie 'n rând cu dânsul, — tot el eşeà în fruntea tuturora şi-i lasă, la câteva obraţe 'n urmă. Şi, sara, veneà puşcă-acasă, cu gologanii înodaţi în cornul basmalei, şi-i da pe toţi, bob numărat, Chiralinei; lui nu-i trebuiau; el n'aveà ce face cu ei: el mahorcă nu trăgeà, el rachiu nu beà, — ce să facă cu banii? Fiindcă mureà după peşte Chiralina, Chirică, în toate Duminicele, se duceà la iaz, şi se scufundà unde erà bulboana mai adâncă; şi întotdeauna, eşeà la mal cu doi-trei crapi cât ţi-i braţul; şi-i aduceà vii Chiralinei şi-i puneà într'o covată, pe vatră, râzând din toată inima, de bucuria ei, cu râsul lui din gât, care răsunà ca 'ntr'un poloboc gol.

Ar fi vrut nici soarele să n'o atingă, nici vântul să n'o ajungă, de dragă ce-i erà; şi când se duceau, câte odată, şi ei, ca toţi gospodarii, la târg, la Folticeni, să mai târguească câteceva, Chirică o purtà mai mult în braţe pe Chiralina lui, — şi la dus şi la întors, — de se cruceau oamenii.

www.digibuc.ro

Cum erà mărunţică şi şue ca o zvârlugă, ca pe-o pană o saltà, de subţiori, pe umăr, de-i zburau, vârtej, fustele creţe şi i se vedeau, până mai sus de genunchi, picioarele arămii.

Şi atunci, câte un Român mai al dracului, când o zăreà pe Chiralina cucueată în cârca lui Chirică, ţudulă şi 'nfoiată 'n pene ca o coţofană, — prindeà a o cârâi de départe ca un croncan; şi, cât ai scăpărà, se stârneà, pe şosea, o cârâială, de-ai fi zis că s'a lăsat din văzduh un stol întreg de ciori, care făceà a vreme rea.

In târg, dacă isprăveà de târguit, Chirică intrà cu Chiralina într'o crâşmă, unde auzià lăutari. Crâşma erà plină de oameni veniţi de prin toate satele dimprejur, cari cinsteau rachiu şi ronţăiau covrigi. Chirică intrà de dragul lăutarilor şi-a jocului, — nu de-a rachiului. Când auzeà scripca şi cobza, îi ardeau ochii în cap de drag. Când cântau Ţiganii de jale, Chirică se răzemà într'un cot, îşi propteà în podul palmei capul creţ, cu ape albastre de oţel călit, şi ascultà neclintit, stăpânindu-şi răsuflarea; şi ochii lui umezi, de junc, se umpleau, parcă, de gânduri ferbinţi, — şi gândurile i se prifăceau, deodată, în boabe de lacrimi cât lintea, şi-i lunecau, încet, în barbă.

Iar, când o schimbau Ţiganii pe-o bătută mărunţă ori pe-o rusască ferbinte, Chirică, ca fript, săreà dela locul lui, ş'o prindeà pe Chiralina de mijloc.

Incepeà, întâiu, domol, alintând numai podelele cu vârful imineilor cu călcâile potcovite cu potcoave de alamă; apoi, din ce în ce mai viforos,

www.digibuc.ro

privind-o, cu ochi de foc pe Chiralina şi săltând-o ca pe-un copil şi învârtind-o, de nu i se ajungeau picioarele de pământ şi i se făceau fustele volbură împrejurul pulpelor. Se lăsà pe vine şi-o săltà până'n grindă, de-o ameţea; o purtà aşà, pe deasupra capului, cu ochii mereu la ea; o aşezà când pe-un umăr, când pe celalt, ţinând-o când c'o mână, când cu cealaltă, şi plesnind din degete, cu capul pletos răsturnat pe spate, cu ochii închişi.

* * *

In sărbătorile Paştilor, venì acasă, într'un concediu mai lung, flăcăul cel mai mic al lui moş-Simion-Cujbă, care făceà armată la Piatra, la vânători.

Când o văzù pe Chiralina, îi luciră ochii; şi Chiralina se înroşì şi plecă genele, ca de un gând vinovat.

Ispas al lui moş-Simion, erà chipeş în uniforma de vânător, cu galoane de caprar la mâneci, şi cu pălăria tare cu pene de cocoş, care îi băteau umărul. Ostaşul se uità la Chiralina şi se minunà: cum de-o şerpoaică de muere cu lipici ca dânsa, s'a uitat la hăbăucu' de frăţâni-su?

La masă, mâncară cu toţii, cu bătrânii; una, că erau sfintele sărbători ale Paştilor; al doilea, le venise moşnegilor feciorul dela oaste şi se căděà să se bucure şi să se veselească oleacă cu toţii la olaltă.

Cât ospătară, flăcului nu-i mai tăcù gura: spuse, de pe la târg şi de pe la oaste, câte 'n lună şi 'n soare; şi, din când în când, o săgetà pe cumna-

www.digibuc.ro

tă-sa, pe subt sprincene; şi-şi răsuceà musteaţa neagră, ridicând sus cotul, să-i vadă parcă, toată lumea galoanele de lână galbenă.

«He-hei, tătucă, meliţia-i grea, nu-i vorbă, la început; da' te deşteaptă... Şi, dacă ţi-a ajutat Dumnezeu să pui şi tu oleacă de galon, — apoi ai saltat deasupra nevoilor!

— Da' bine, mă băete, că te-ai deprins cu ea, că altora tare li-i amară.

— He-hei, tătucă, eu nu 's prost; pe mine nu mă 'ncălzeşte soarele de hoţ, — hoţi sânt ei şi ceilalţi gradaţi, nu-i vorbă; da' eu îi întrec! Eu, tătucă, dacă mi-o ajută Dumnezeu, am să pun, repede şi degrabă, şi galoane de sergent, — ba poate, mai ştii, şi de sergent-major; şi atunci, s'o mântuit, în oştire rămân...»

Şi-şi propteà pumnul stâng în şold; iar, cu dreapta, îşi răsuceà musteaţa, ş'o furà cu coada ochiului pe Chiralina.

Sara, se duseră cu toţii la Inviere şi, pe drum, la întoarcere, ostaşul se alătură de cumnată-sa şi-i prinse-o mână. Mâna mititică a Chiralinei, ca de cocoană, se zbătù oleacă să scape; dar pe urmă rămase în palma aspră a caporalului, molcuţă şi caldă ca o pasere.

«I-a mea păsărghia!» se gândì flăcăul; şi începù a spune de-ale lui. Spuneà, şi nu mai mântuià; şi Chiralina râdeà de-i săltau rubielele de pe piept şi scăpărau, în lumina lumânărilor, — de parc'ar fi rîs şi ele de polojeniile vânătorului.

Când ajunserà acasă, intrară şi Chirică şi Chiralina în casa bătrânilor, să ciocnească ouă roşii,

www.digibuc.ro

să mânâce pască; şi să cinstească cu toţii câte-un pahar de vin, cum îi obiceiul.

Se aşezară cu toţii împrejurul mesei, pe care pusese bătrâna de cu vreme o strachină cu ouă roşii, o strachină cu pască, ş'un ulcior cu vin. Ispas se aşeză în faţa Chiralinei; şi un bocanc al vânătorului începù să lunece încet, prin întunericul de subt masă, tiptil ca un guzgan; alunecà oleacă, — şi se opreà. Ascultà parcă; apoi iar alunecà. Până când atinse botina, cu potcoava de alamă, a Chiralinei. Şi rămaseră aşà, un răstimp, bot în bot, ca două jivine mărunte, cari se miroasă. Pe urmă începură à se vânzolì, acolo în întuneric, a se jucà parcă, a sărì una peste alta; până când bocanca rămâneà o bucată de vreme peste botină, caşicum s'ar fi hodinit aşà, — ş'apoi iar începeà jocul acela mut, de dihănii mărunte.

Şi până s'au ridicat, să meargă la culcare, au tot ciocnit amândoi, când ouă roşii, când paharele.

«Hristoş a înviat, cumnată, făceà ostaşul dela vânători, ridicând nasul ascuţit, pe vârful căruia luceà un punct de lumină dela lumânarea de pe masâ.

— Adevărat a înviat, cumnate!» — şi ochii Chiralinei scăpărau mai tare ca rubielele de pe piept.

Şi ţine-te glume, şi ţine-te cimilituri, şi ţine-te râs.

Cele trei zile ale Paştilor, Ispas în bordeiul lui Chirică ş'a făcut veacul.

«Mă, bărbate, ia du-te de svârle o mână de popuşoiu la gobăile cele, că-s moarte de foame.»

Şi Chirică eşeà cu sprincenile 'ncruntate, ca o dungă de păcură de-asupra ochilor.

www.digibuc.ro

«Mă, bărbate, ia mai dă un braţ de cioate, că mi-au înghețat picioarele sloi».

Şi Chirică eşeà întunecat şi veneà c'un braţ cumplit de lemne, de parcă aveà să frigă o ialoviţă.

«Mă, omule, ia ie clondirul cela de după horn şi adă o ţâră de rachiu; să-l cinstim pe creştinu ista, că i s'o fi uscat gura de când tot îndrungă la polojenii...»

Şi Chirică luà clondirul, şi eşeà pe uşă, galben ca turta de ceară.

Iar seara, când rămâneà singur cu Chiralina, Chirică se culcà cu capu 'n poala ei, şi se strângeà ghem, ca bolnav de lungoare; şi gemeà înăbuşit şi i se uità în ochi ca un câne bolnav:

«Da' ce ai, mă Chirică? îl întrebà nevasta.

— Chiralino, nu mai râde cu frate-meu, Chiralino, c'am să-ţi despic capul cu toporul, gemeà Chirică cu glasul lui de guşat, ca venit din pământ.

— Ai 'nebunit, sărace!» făceà Chiralina.

Şi Chirică gemeà ca înjunghiat în inimă, şi din ochi îi izvorau lacrimi mari şi-i curgeau în barba creaţă.

Iar Chiralina îi cătà în cap şi-l descântà cu glasul ei de vrăjitoare:

«Mă Chirică, da' vină-ţi în fire, mă... Fii om cuminte bre... Ce ţi s'a năzărit mă?... Dac'am râs ş'am grăit cu el; ce, am făcut moarte de om, mă? Cu tine am să uit ş'a grăi, mă Chirică, că-s mai gureşe fiarele din codru ca tine... Vină'ţi în fire, mă omule, că mă *giur* pe ochi, mă giur pe tinereţele mele, mă giur, na, pe sfânta cruce, că n'am păcătuit... Să mă trăsnească, na, Cel de sus, dacă am vr'o *ginǎ*, mă Chirică...»

www.digibuc.ro

Și Chirică gemeà tot mai molcolm; și-i cuprindeà picioarele ferbinți și i le udà cu lacrimi,

* * *

Intr'o Duminică, cum stăteau cu toții, roată, pè iarbă verde, la soare, s'auzi glasul moșneagului, strigând din fundul hambarului:

«Aha-ha, s'a mai prins un proclet de guzgan cât un godac!»

Ispas, care-și răsucise atunci o țigară și erà gata să și-o aprindă; și-o puse după ureche, și, sculându-se de pe iarbă, călcă legănându-se și intră în hambar, c'o mână 'n șold.

Chirică, îl petrecù, cu ochii lui ferbinți, de păcură; și-și arătă dinții ca un lup care vrà să muște.

Ostașul eșì repede cu capcana, voios de parcă erà să facă-un chef cu lăutari:

«Stați, să v'arăt cum facem noi luminație cu guzganii de la cazarmă».

Și așează capcana în mijlocul ogrăzii, și intră în casă.

Guzganul, dădeà târcoale, dejurîmprejur, să iasă, guițând ca un purcel; și ochii, mărunți și negri ca două mărgele, îi luceau plini de istețime.

Ispas venì cu clondirul de gaz:

«Ha-ha, ia acù să vedeți luminație, ce n'ați mai văzut... Luminație ca la 10 Maiu... Degeaba guiți, măi, ca un godac de lapte; nu-i pleașcă, nu... Stai, că vezi tu pe dracu...»

Guzganul se uità drept în ochii ostașului; și guità așà, parcă, s'ar fi rugat de ertare cu botișorul lui trandafiriu. Și Ispas făceà, scuturând

www.digibuc.ro

voios din cap şi sugându-şi buza de jos subt dinţii galbeni :

«Aşi, *nema* pleaşcă, băete, nema pleaşcă... Stai, că vezi tu, puiule, acuş pe Sarsailă... Ilm, nu-nu ; ce vrei tu nu se poate... Şterge-te pe bot camarade.»

Şi cinchindu-se pe vine, goli, dintr'odată, tot clondirul peste guzgan. Murat, acù, cum erà, părea un pui ogârjit ; şi guiţà şi mai ascuţit şi mai jalnic ; zvârcolindu-se ca pe jaratec, să scape din închisoarea de sârmă.

Caporalul Ispas frecă un chibrit de genunchi, şi-i dădù foc, cu un zâmbet plin de fericire, care-i ţâşnì din sfredeliturile ochilor peste toată faţa, până la urechile ascuţite ca de dihanie.

Şi cu toţii se îngrămădiră împrejurul çapcanei, se aplecară să-l vadă, mai deaproape, cum alergà ca la trier ; cum se învârteà. ca pe o roată, de jos în sus, fluturându-şi coama de flăcări, — şi să-l asculte, cum guiţà acuma, din ce în ce mai încet şi mai rar.

Numai Chirică stăteà deoparte, întunecat, cu fălcile strânse, cu ochii ţintă la frăţini-su, care râdeà din toată inima, frângându-se de mijloc şi plesnindu-se cu palmele peste genunchi.

După câteva clipe, guzganul căzù, cu labele în sus, sgârcite ; şi încremenì aşà, sfărog, spre marea părere de rău, — mai cu seamă a lui Ispas şi a Chiralinei, — că s'a isprăvit aşà de repede.

A doua zi, Chirică, venì mai de vreme dela lucru. Se apropiè de bordeiu, călcând uşor, de parcă ar fi avut nişte răni pe tălpi ; şi, când ajunse lângă fereastra la care erau câteva ouă împistrite şi lumânările dela Înviere, se plecă să se uite în-

www.digibuc.ro

năuntru; dar fereastra erà astupată. In aceiaşi clipâ auzì înăuntru murmur înăbuşit de glasuri, şi sărì, ca muşcat de-o viperă, şi se prăbuşì în uşă. Uşa erà zăvorită. Işi muşcă pumnii, şi scuipă sânge. Se rotì ca ameţit; căutând cu ochii toporul în bătătură, la trunchiu. Prinse, cu amândouă mânile, de-o cracă a nucului de lângă bordeiu, şi-l zguduì, de parcă ar fi vrut să-l smulgă din rădăcini; şi slobozì un urlet de lup. Se rotì iar pe loc, cu capul tehui, căutând mereu toporul,— dar nu erà nicăeri. Şi ochii de păcură ai lui Chirică vedeau rotindu-se în văzduh sori mari de sânge. Şi când vrù să se năruе iar în uşa bordeiului, zărì, pe poliţa de subt streşinä, clondirul cu gaz, şi începù a râde smintit, cu sughiţuri. Luă şipul şi-l golì pe steşinile pleoştite ale bordeiului, de jur-împrejur, scoase din chimir scăpărătorile; şi, peste câteva clipe, bordeiul îşi svârli, în noapte coama de flăcări, ca o dihanie din Apocalips.

Când sărirä vecinii şi moş-Simion, Chirică le eşi înainte şi zise, cu râsul lui de hăbăuc, cu vorba lui latä, din gât:

«Hi-hi-hi!... Ţi-am făcut, tătucă hăi, sfărog guzganiii...»

Şi-i duse pe toţi, să le arăte.

www.digibuc.ro

CARBOAVA

După amează, Vasilică Oancea, trebue să plece la Iași, la «Institutele Unite», și bunică-sa îi pusese, dimineața, în palmă, o patacă.

«Na, Vasilică, dragu' bunicăi, o carboavă; să ai și tu un gologan al tău prin străini... Dela mine mai puțintel, că's femee nevoiașă; dela Dumnezeu mai mult».

Și-l sărută pe frunte; iar el se aplecă, cu cuviință; și-i sărută mâna uscată și sbârcită ca de mucenică.

Vasilică erà orfan de tată, iar de mamă, caşi orfan, căci ea se măritase departe, într'un târg din fundul Munteniei, și n'o mai vedeà cu anii. Pe dânsul îl crescuse mai mult bunica, aicì, la țară, în satul revărsat, ca o turmă de oi, pe valea plină de pomăt des ca o pădure. «Bunicuța» lui i-a fost mamă; subt aripa ei de milă, s'a înfiripat, ca un pui ugilit, Vasilicuță.

In casa bătrânească a bunicei se născuse, între

www.digibuc.ro

livezile, cari se îngrămădeau, ca un bunget de codru, din fundul văii, până pe cununa dealurilor.

In casa veche, cu pereții văruiți, albi ca ghiocul, cu grinzile încărcate de vâzdoage, — când se întorceà în vacanție, dela Iași, dela școală, îi creșteà în suflet o lumină caldă și blajină, care păreà că coboară din ochii trudiți ai batrânii.

Ii erà dragă lui Vasilică singurătatea de chinovie dela țară; casa curată, ascunsă în pomăt, și în nalbă, și în soarea-soarelui, și când se uità la bunica uscată ca o sfântă, i se păreà că-i departe de limanurile pământești; și, c'o pajură din poveste, l'a adus în chilia Sfintei-Vineri,

Când stà pe patul scund, moldovenesc, îngropat în salteaua moale de lână țigae, în mireazma de sulfină, ce coborà din corzile înegrite; auzeà ornicul carilor din grinzile ciuruite, din cari, zi și noapte, se cerneà un pospai fin, ca de făină de grâu, și începeà toate lucrurile vechi, depărtându-le ca într'o dulce negură de poveste.

Biserica de lemn erà aproape, și mirosul de smirnă și tămâie ajungeà până în fundul casei, îmbibând lucrurile: lăicerele, hainele și așternuturile, cu mireazma sfântă.

Și când prindeau clopotele a bate, toată casa de grinzi, ciuruită de cari și uscată ca o chitară veche, se pătrundeà de cântecul lor cucernic. Și atunci, i se păreà, lui Vasilicuță, că e în chilia unei mănăstiri; și privind-o pe bătrână, printre gene, cum se purtà prin casă, mărunțică și încovoiată; îmbrăcată în rochie neagră de mohair; i se păreà

www.digibuc.ro

o maică bătrână, cu faţa întuchipată din ceara unor lumânări.

Liniştea adâncă şi singurătatea de sălbătrie din chiliile bunicii, îl făcuse copil sfios şi gânditor, care fugeà de jocurile şi de răcnitile dela şcoală ca un pui de păsărghie crescut în pădure.

De când trecuse în clasa 1 a de liceu, erà bursier la «Institutele Unite» din Iaşi; s'acu în vacanţa de Paşti, venise în raiul înflorit dela bunica, care-l aşteptase, cu dulapul de nuc, plin de cozonaci, de pască, de ouă roşii şi de farfurii, cu scutecele Domnului, presărate cu miez de nucă şi stropite cu apă de flori.

* * *

Azi, după masă, i se mântuise vacanţa: i se încheiase calea în grădinile înflorite,— şi trebuià, numai decât, să plece, cu diligenţa, la Iaşi, la şcoală; şi, înainte de plecare, se duse să deà o raită prin sat.

Călcà cuminte şi aşezat, ca un om bătrân, cu imineii lui grei de piele groasă de iuft, cu tălpile ferecate cu caele, cu călcâele potcovite.

Işi luă,—cu ochii fierbinţi şi umezi de aleanul, care-i învăluià inima, —rămas bun dela toate casele şi dela toate livezile. Se urcă pe dealul Cetăţuii; şi, de-acolo, îmbrăţişă, dintr'o ochire, bungetul de livezi înflorite, de pe creasta dealurilor, până în fundul adânc al văii.

In spre răsărit, peste talazurile de spumă ale grădinilor, se zăreau, perdute într'o ceaţă sinelie, ţarinele negre, abia arate; şi luceà, ca o oglindă, iazul Călugărului, subt dealul Halmului. Şi, drept

www.digibuc.ro

în vale, se vedeà moara dela Şipote, cu acoperişul de draniţă, pleoştit până aproape de pământ, şi cu sălciile, cu trunchiurile boşteră şi ceotăroase, plecate, cu mâhnire, peste apa somnoroasă şi verde de mătreaţă.

De jos, din văgăunile văii, răzbăteà până sus, o trâmbiţare argintie de cocoş, ca auzită prin ceaţa unui vis. Dintr'o ogradă se ridicà cotcodăitul speriat al unei găini. Dintr'o livadă, veni, pe vânt, un muget trist, ca un glas depărtat de bucium.

Vasilicuţă se gândì, că e vremea să plece; şi, după ce şi mai făcù odată roată ochii, peste acoperişurile de şindrilă şi de stuf ale satului, — ca într'un rămas bun, — coborî, deadreptul prin livezi, spre casa albă ca o chinovie a bunicăi; dar când ajunse în dreptul bordeiului lui Chichiuţă, trecù pârleazul şi deschise uşa. Fumul, ce bufneà afară, îl înecă; şi-un purcel ogârjit îi ţâşnì, printre picioare; de erà, cât pe ce, să-l trântească la pământ.

Moşneagul, cu pletele încâlcite, peste chipul ca săpat într'un putregaiu, ceopleà o toporişte de bardă, cu nasul în tăciunii de pe vatră.

Un motan, numai pielea întinsă pe oase, şi plin de cenusă până'n ochi; îşi spălà o labă pe cornul cuptorului. Iar baba lui moş-Chichiuţă, cu ochii ca de huhurez şi cu nasul cârjoiat spre gura, ca despicată cu cuţitul; stà ghemuită pe patul întruchipat din patru ţăruşi bătuţi în pământ şi din trei scânduri goale,—şi disghioca nişte păpuşoiu, cu mânile uscate şi negre ca nişte crengi desfrunzite.

Vasilică, coborî două trepte de pământ, şi intră în bordeiu:

www.digibuc.ro

«Ce mai faci moş-Chichiuţă? Ce mai faci, mătuşă Varvara? Bine v'am găsit sănătoşi.

— Bine-ai venit sănătoşel, grăi moş-Chichiuţă, c'un şuer de cimpoiu în gât, ridicând nasul din tăciuni; da'mă rog, nu-ţi *cie* cu banat, cine eşti dumneata?

— Gâci, cine's?

— Poi, dă, par'că, te-aşi cunoaşte, par'că nu; şi'i ţiuĭ în gât ca un ison.

— Vasilică Oancea.

— A, îi nepotul cucoanei preutesii, zise baba.

— Ce, ai uitat, moş-Chichiuţă, când îmi făceai scripci de draniţă?

— Ei, bată-te cucu, să te bată; da, nu-ţi *cie* de deochi, ai crescut avan. Erai atuncea *mâţâţăl* ca o ulcică. Ii *ci ciind* la învăţătură la târg?

— Da, moşule, învăţ la *Ieş*.

— Aha, la Ieş; apoi tare *ghine*, tare ghine; pe acolo îs şcoli mari, d'apoicum; acolo ai să te faci burduf de carte.

Şi cum priveà la moşneag, la babă şi la bordeiul afumat şi coşcovit, cu fereastra de burduf, prin care intrà, de-afară, o lumină sarbădă şi galbănă, — Vasilică simţì un şipot fierbinte în inimă; şi-şi pipăi carboava, pe care i o dăduse, dímineaţa, bunica; şi, scoţând-o, o puse în palma moşneagului, tăbăcită ca o ceafă de bivol.

* * *

Când eşì din bordeiu, îşi simţì sufletul crescut şi limpezit; de parcă, ar fi purtat în piept văzduhul primăverei; iar inima i se prefăcuse, ca într'o rândunică, şi săgetă, gurişă şi ameţită de

www.digibuc.ro

fericire, peste pădurea de livezi încărcată de floare.

Când ajunse acasă, la «bunicuța», își rândui buclucurile în lădița brașovenească, încondeiată cu fiori și păsări roșii și galbene și așeză cozonacul cât un prunc, și-și puse între schimburi un buchet de sulfină, ca să-și aducă aminte, când o fi la școală, de «bunicuța» și de chiliuțile ei mănăstirești.

Și, înainte de a se sui în diligența cât corabia lui Noe, — pe care abiă o duceau cei trei cai, închirciți ca niște măți bolnave de rapăn, — intră în grajdi, și cuprinse, cu amândouă brațele, gâtul lui Bălan, și-l sărută pe botul cald și catifelat.

Bunica îl petrecù până la deligență, cu lacrimile pe obrajii veștezi, și-l sărută, — cum aveà întotdeauna obiceiul, la despărțire, — pe frunte și pe ochi, zicându-i:

«Să fii cuminte, dragul bunicăi; și să-înveți, că numai în învățătură ți-i nădejdea».

Vasilică, — îmbujorat și cu ochii lui codați, scăldați în lacrimi — se plecă și sărută mâna străvezie, bunicuții lui dragi; și bătrâna simți două mărgele fierbinți picurându-i pe mână; și bărbia începù a-i tremurà mai tare, și-și ascunse fața'n palme, năvălită de un plâns amarnic, care i zguduià umerii ososi.

Diligența erà plină de ovrei, îmbrăcați în anteree slimoase și colbăite și cu iarmuce sbârlite, de blăni de jder mâncate de molii. Pe acoperiș, stăteau, clae peste grămadă, buccele pline de boarfe vechi, și niște cuști cu gâște, cari gâgâiau într'una

www.digibuc.ro

şi fâlfâiau din aripi, împrăştiind, împrejurul haradaicii, un viscol de pene şi de fulgi.

Vizitiul de pe capră, — pistruit şi cu perciunei năclăeaţi de untură de gâscă şi de colb, subt pălăria roasă, ca bolnavă de râie, — roti biciul din care rămăsese numai coada ceotoroasă de corn; şi răcni, din gâtul lung ca un gât de găină golaşe:

«Iiii — iooooo!»

Plesnind cu codiriştea ceolanele gloabelor, cari îşi arcuiră spinările tăioase şi pline de răni; îşi ciuliră urechile pe spate; şi, opintindu-se din răsputeri, urniră, cu chiu cu vai, corabia lui Noe; pornind, pe drumul plin de hârtopuri şi de hopuri, în zăngănitul dogit şi trist, ca o tânguire, a ferăriilor ruginite, şi a căldării, legată de osia roţilor de dinapoi. Se legănà greoaie, în zbârnâitul geamurilor, în clempănitul potcoavelor; gata să se desprindă; şi să rămâie caii desculţi în mijlocul drumului. Soarele ardeà ca în toiul verei, şi norul de colb, care învălueà scheletele cailor, îmbrăcate în piele numai şi diligenţa hodorogită, orbeà ochii bolnavi, în chenarile lor roşii şi puhave de puroi, ale călătorilor, cari zăceau morţi de osteneală, bălăbănindu-se în toate părţile. Cei mai mulţi, erau ovrei bătrâni, cu bărbile albe, înbâcsite de pulberea văroasă a drumurilor. Aveau, cu toţii, o înfăţuşare istovită de zilele şi de nopţile lungi de nesomn.

In braţele unei ovreice bătrâne, cu faţa topită de ostenelele drumului, cu ochii mari, plini de suferinţă, în cearcăne vinete, — zăceà, încotoşmată până'n bărbie, într'un şal cu lip pe la gât, o fetiţă cu capul într'un nimb de păr roşu ca

www.digibuc.ro

aramă; cu faţa suptă de boală, galbenă şi stravezie ca ceara cea mai fină. Ochii verzi, stropiţi cu scântei de aur, — încondeiaţi în chenarele genelor, peste măsură de lungi, şi lucii ca nişte franjuri de mătase, — ardeau deschişi mari, ca într'un ţipet mut de durere. Şi la hurducăturile mai puternice, ovreicuţa izbucneà într'o tusă zguduitoare, cu răsunete de gol, cari-i destramà pieptul şi umpleà cuprinsul dimprejur cu un miros putred. Şi-atunci, de subt şal, eşeà o mână străvezie, — o mână delicată ca o floare; — o floare de lumină, în întunericul diligenţii, cu perdelele lăsate.

Fetiţa aceasta, cu ochii aşà de minunaţi de adânci şi de frumoşi; puneà o umbră tristă, în încăperea colbăită şi murdară, plină de corji de ceapă şi de simburi de masline şi de oase de scrâmbii sărate. Din tusa ei uscată, abureà ca o suflare rece în inimile drumeţilor, şi feţele lor galbene aveau în colţul gurei încremenit un zâmbet amar. Dar cel care părea mai tulburat şi mai trist din toţi călătorii, erà Vasilică. Din ungherul lui, o priveà pe ovreică, c'o milă fierbinte, ca pe-o soră bună. Şi drumul întoarcerii la şcoală, i se părea mai pustiu încă; şi inima i se strângeà, din ce în ce mai goală şi mai plină de-întuneric.

Sara, pe-o vreme mohorâtă, cu cerul încărcat de balauri de păcură, diligenţa ajunse, însfârşit, la Iaşi, la bariera Păcurarilor. Ploua ploae putredă, de zile întregi, fără hodină; şi uliţele erau posomărâte ca nişte hrube.

Vasilică, îşi ridică gulerul spenţerului ros şi cârpit pe la coate, — îşi luă lădiţa subţioară, şi

www.digibuc.ro

începù a urcà prin ploae mâhnită, cu inima înghețată; hudița priporită, care duceà în Sărărie, la Internat.

Cum ajunse, se strecură pe gangurile întunecoase și umede, cari miroseau a mucegaiu, — și se culcă, flămând, în crivatul lui tare. Ca să scape de sâcâelele și de glumele colegilor, cari îi râneau în totdeauna, sufletul lui, delicat ca o floare din ghiveciul «bunicuței»; își trase oghealul peste cap și se făcù că doarme.

Imprejur erà larmă de glasuri și de râsete: își povesteau băeții isprăvile din vacanție.

Cei mai mari, jucau cărți în fundul dormitorului; cei mai mărunți înfulicau lacomi, cozonaci, strudele și prăjituri. Infulicau și vorbeau cu gura plină; unii mânjiți de cremă până'n urechi:

«Mă, fraților, da' știți, că are prăjituri bune guzganul dracului!

— Să mănânci, să-ți lingi degetele» strigă alt glas.

(«Guzganul dracului» erà portarul institutului, care cumpărà prăjituri de la Cofetăria George și făceà negustorie în școală. Băeții îl porecliseră: «Guzganul», fiindcă erà gros în ceafă și aveà ochii mărunți și negri și neastâmpărați ca ai unui guzgan).

Vasilică ciulì urechile, părându-i-se că e vorba de el. Un glas ascuțit, ziceà:

«Ia, uitați-vă, mă băeți, cu ce ladă, de pe vremea lui Pazvante, a venit mocârțanul de Oancea».

Și năvălesc buluc, împrejurul lăzii brașovenești.

Un glas isbucnì ca o trompetă în harmalaea dimprejur:

www.digibuc.ro

«Mă băeţi, ia uitaţi vă, aici sup' pat, altceva şi mai frumos ; ghetele potcovite ale lui Oancea ; parc'ar fi nişte copite de măgar».

Şi o mână se ridică şi flutură, deasupra capetelor, papucii de iuft, mari şi grei, ca nişte bocanci cu tălpile ferecate cu caele şi cu călcâile potcovite. Larma creşteà într'un vârtej de glasuri asurzitoare. Papucii, sfârogiţi şi scofâlciţi, se ridicau, deasupra învălmşelii, ca nişte capete hâde de cămile, şi hazul creşteà ca un val.

«Mă fraţilor, a ţi văzut ce mutră speriată aveà, când a venit, — par'că erà un epuroiu!

— Bine ai nimerit-o, mă Piţurcă».

Şi hohotele porneau iar mai cumplite.

«Măi, da a dracului *sgârceob* mai e, — se înălţă alt glas, cam fârnâit ; n'a cumpărà, bre, şi el o prăjitură de la guzgan, să-l pici cu lumânarea.

— Zi-i mă *ţavan*, făcù cineva din grămadă cu dispreţ.

— Ba *ţopârlan* mai bine!» Zise altul cu mai mare dispreţ ca cel dintâi.

Vasilică se făcuse mititel în pat cu inima cât un purice, cu ochii strânşi, în întunericul de subt ogheal, făcându-se că doarme buştean. Dar, în mijlocul clefăelilor atâtor mâncăi; nu simţeà nici o părere de rău, că nu-şi păstrase «carboava» de la bunica, să cumpere şi el prăjituri de la Guzgan.

Şi târziu, când zarva de havră, din dormitor, se potolì ; şi se stinse lumina lămpii, afumate, spânzurate, în mijlocul tavanului plin de draperii de pânze de păiangeni, — Vasilică ridică capul încetinel, de subt ogheal; şi ascultă, multă vreme,

www.digibuc.ro

ţinându-şi răsuflărea. Şi când se încredinţă, că dorm toţi tun; se coborî din pat, cu băgare mare de seamă. Se chinchi lângă ladă; şi deschizând-o cu grijă, să nu se trezească din somn careva, — scoase câteva flori de sulfină, dintre albituri, şi le strecură subt perină. Inchise încet capacul, întoarse cheia în lăcata ruginită; şi, şupurindu-se supt ogheal, se acoperì iar peste cap. Şi făcându-se ghem, cum aveà obiceiul să doarmă, — îşi vârî nasul, lacom, în florile de sulfină. I se păreà, astfel, că doarme tot în chiliuţa albă a «bunicuţii».

www.digibuc.ro

ROMANȚA

In fiecare Duminică seara, moș-Iordache se întorceà pe două cărări, pe ulicioarele întortochiate ale măhălălii; pășeà aplecat înainte, sprijinindu-se cu greutate, în cârja-i groasă de corn și cântând tărăgănat, pe nas:

„Foiliță și-o lalea,
Când eram în vremea mea,
Scripcă nu-mi mai trebnea;
Scripcă erà gura mea..."

In urma lui se stârneà harmalae mare și prăfărie: cânii se repezeau din toate părțile, hămăind; copiii se luau după el, buluc, țipând și vânturând din mâni. Iar moș-Iordache se întorceà și scuipà mânios, apărându-se cu cârja și mormăind:

«*Moclis sacana... Parostica mișca dracu... Pașol!*»

Și porneà iar, cântând și cumpănindu-se, cu alaiul după el, în nourii luminoși de colb; în zarva asurzitoare și râsetele cumetrilor.

Erà mititel; aveà o pălărie pleoștită ca un clopot;

www.digibuc.ro

niște ochelari legați cu ață pe după urechi; și, între ochelari, o minune de nas, roșu și mare, că mahalaua ziceà, că din pricina lui, pășește moșul așà de rupt de șele, de par'c'ar fi căutat ceva pe jos. Când ajungeà acasă, mătușa Mafta, ca și el de prizărită, îmbrobodită cu bariz portocaliu, cu nasul cârjoiat, ca un plis de uliu, spre bărbia ascuțită și întoarsă în sus, — se repezeà, plină de năduf, la portiță; și prindeà a țipà, cât o țineà gura:

«Ptiu, bată-te Dumnezeu, să te bată de ghiuj nebun; iar te-ai îmbătat cu ún muscal; mâncate-ar holera să te mănânce... Bătu-te ar toți sfinții să te bată... Mânca-te-ar viermii cei neadormiți să te mănânce?»

Moș-Iordache se oprià înaintea babii; se cumpăneà la dreapta, la stânga, înainte, înapoi; sughița, cătà lung la ea, pe deasupra ochelarilor; și gura i se întindeà până la urechi, într'un zâmbet nespus de galeș. Apoi, odată, chiuià, de clocoteà mahalaua:

«Ihaa-huuu!

— Ptiu, bată-te...

— Nu te supără așa, cucoană Maftă. Țineți firea; parostica mișca... Dracu... Incet... Incet... Domol... Cucoană Maftă.

— Mânca-te-ar...

— Alei?

— Trăsnească-te...

— Taci, bre... Ce spui, soro?» cuvântà, foarte liniștit, moș-Iordache, clătinându-se și sughițând.

Prin ogradă, rătăceau găinile boghete ale babei și calul alb, bătrân și numai oasele și pielea tă-

www.digibuc.ro

băcită. Cocoşul negru, cu creasta roşie ca un mac, zburà pe gardurile înecate de cătină şi de bălării; bătea din aripi şi trâmbiţà prelung. Moş-Iordache, intrà pe portiţă, cântându-şi, cu foc, cântecul, în ţipetele groznice ale mătuşii Maftei; se suià cu greutate în pridvor; şi, aşezându-se pe o laiţă, îşi sprijineà coatele pe genunchi, capul în mâni, şi începeà a se tânguì, cu jale mare calului:

«Măi Bălane, măi; vezi cum mă batjucureşte, măi... Numai unul Dumnezeu ştie, ce e în sufletul meu, măi tată!» De subt ochelari, răsăreau două lacrimi şi prindeau a călătorì pe nasul înflăcărat şi lung.

Imprejur, livezile nemărginite, se întindeau triste, în durerea asfinţitului de aur; şi moş-Iordache stà, până târziu, pe laiţă în pridvor şi se jăleà lui Bălan şi clătinà amărât din cap, oftând din baerile inimii:

«Of, măi Bălane, măi, măi tată măi — ai auzit cum a ţipat baba la mine, bre? Tare's amărât, măi...»

Şi, deodată, începeà a plînge în gura mare:

«Buuh-hu, bu-hu, bu-hu... Sărăcuţ de sufletul meu; amărîtu's şi singur pe lume... Fără ma-ma.. fără ta-ta... Buuu-hu, bu-hu, bu-hu...»

Matuşa-Mafta se repezeà, din când în când, cu pliscul la moşneag, ca o cloşcă. Iar calul, uscat ca o pastramă, stà nemişcat, ca o stană; şi-l priveà trist cu ochii mari.

* * *

Inserează.

Mătuşa-Mafta toarce la portiţă, pe banca înver-

www.digibuc.ro

zită de muschiu; și vorbește singură, tremurându-și bărbia :

«Hm, măi-măi-măi, mare còmedie : nu mai vine, bătu-l ar pocnitu' să-l bată ! Iar s'a înfundat la jupân Nuhăm...

Bătu-l-ar sfânta zi de astăzi...»

Barizul portocaliu și rochia, în culoarea cafelei prăjite, pătau gardul mohorât de vreme și de ploi. Fusul se coborà, sfîriind, spre iarba verde ca buraticul. Livezile, înflorite și poleite de cele din urmă lumini ale asfințitului, umpleau ulița de mirezme. Prin curți se aprindeau focuri roșii și, — în lumina rumenă, cumetrele rotofee pregăteau de ale mâncării. Deodată, cine știie unde, în fundul măhălălii, un flaut începù a suspinà o romanță bătrânà. Mătușa-Mafta se oprì din tors și tăcù. Își aduse aminte, că romanța aceasta se cântà pe când erà ea tînără ; și se văzù, ca printr'un fum, îmbrăcată cu scurteică verde și cu fustă vișinie ; și pieptănată cu cârloanți pe frunte, oftând, sara, îngândurată, la zăbrea. Se gândì, apoi, că moșneagul ei, urât și chel ca'n palmă, erà odată frumos și tânăr ; și-l văzù călcând țanțoș în fruntea flăcăilor, cu cizme lungi cu scîrț, cu pălăria pe-o ureche, și cu musteața ca pana corbului ; cântând, cu alean, în luminile scăzute ale amurgurilor.

Bătrâna oftă încet :

«Lume-lume !»

Flautul își suspinà departe, cu melancolie, romanța ; uneori, își pierdeà notele într'un tremur de durere fierbinte.

Mătușa-Mafta, stà nemișcată pe laița veche, cu

www.digibuc.ro

mânile pe genunchi, cu ochii mici, ca două mărgele, în gol.

La colțul uliții, răsări moș-Iordache, cumpănindu-se și glăsuindu-și cu foc, cântecul.

Când ajunse în fața babei, se opri și începù a strigà, clătinându-se :

«Baboo-babo, mă închin cu plecăciune!»

Și își scoate pălăria până la pământ.

«Când eram în vremea mea... — Ce te uiți așà la mine, bre ? Par'că, știi, vrei să mă zugrăvești, soro... He-he-he... Când eram în vremea mea, scripcă nu-mi mai trebueà... Scripcă erà gura mea... Nu-i așa, babooo?

— Așa-i, așa-i...» răspunse mătușa-Mafta, cu glasul dulceag.

Moș-Iordache se minună grozav: căscă ochii, căscă gura, se apropie de babă, se boldi la ea, pe deasupra ochilarilor, și chiuì din răsputeri:

«Ihaaa-huuu!

— Ei, lasă, lasă-acù.

— Ihaaa-huuu!

— Ei lasă, creștinul lui Dumnezeu, și haide, că-i fi flămămând.

— Ei, iaca *mărg*, babo; iaca mărg. Da'nu așà cu forță majoră. Incet, soro, încet, că amețesc...»

Bătrânii intrară în casă. Baba aprinse lampa; și așează, pe patul așternut c'o pocladă vrâstată, o măsuță scundă cu trei picioare; și, după ce-o acoperì cu'n ștergar curat, aduse, într'un nouraș de aburi, o strachină cu găluște.

Lampa, cu țilindrul afumat, bâzâia ca o muscă, în părete; și lămureà, în fund, deasupra divanului, culmea cu straele moșnegilor. Deasupra unei ca-

www.digibuc.ro

țaveici, stà cucuiată o mâță bălțată ca o țarcă și ochii îi luceau, în urbră, ca doi licurici.

Mătușa-Mafta îl îmbià pe moșneag cu glas moale:

«Ei, lasă, omu' lui Dumnezeu, cântecu' și mănâncă!

— Mănânc, babo, mănânc... (și începe-a cântà). Și fiindcă, și pentrucă te-am văzut, dorule, i-ha-ha...

— Da lasă, omule, cântecu', și mănâncă, că se răcesc găluștele!

— ... Cu troc la inimă mi-ai căzut, — dorule i-ha-ha!»

Calul își vârî capul pe ușâ; se uità la moșneag și la babă, cu ochii lui mari și triști, și dădù melancolic dintr'o ureche. Moș-Iordache strigâ voios:

«Aha! Mă închin cu plecăciune, măi Bălane... Stăi să-ți dau, moșule, o bucățică de zahăr».

Și moșneagul vârî mâna, până'n cot, în buzunar; și scoasé o fărâmă de zahăr și o întinse calului:

«Na, măi Bălane, mănâncă... Azi ișânt o persoană fericită... (Și iar prinse a cântà). Și fiindcă și pentrucă te-am văzut, dorule i-ha-ha!»

Bălan își ronțăià liniștit zahărul, în lumina gălbue. Moș-Iordache cântà, molfăeà din fălcile osoase; și vorbeà foarte fericit, cu dragoste mare, și chelia-i luceà ca sticla și ochilarii rotunzi îi străluceau lin în văpaea somnoroasă a lămpii. Iar Mătușa-Mafta stà ghemuită, pe o ladă verde, încondeiată cu flori roșii și galbene, și se uità, înduioșată, la moșneag, și se gândeà la un flăcău, cu mustața ca pana corbului, care cântà, în puterea nopții, pe subt ferestrele unei căsuțe curate dela marginea unei mahalăli:

www.digibuc.ro

„Zori de ziuă se revarsă
Şi eu ochii n'am închis, —
Ah, cum să-i închid, când varsă
Pârae de foc nestins!

Şi se mai gândeà: la o fată subţirică ca o tulpină de nalbă, care eşeà noaptea la portiţă, în lumina tainică a lunei.

www.digibuc.ro

REBECA

Rebeca, — o fetiţă slăbuţă şi delicată, ca de zece ani numai,—o figurină gingaşă de ceară.

E cu părul roşu ca arama şi creţ. Are nasul achilin şi nările fine. Gura i-i roşie ca o boabă de mărgean, pe faţa galbenă şi mată; iar ochii i-s verzi, tăiaţi în chip de migdală şi lungiţi spre tâmplele cu reţele fine de vine viorii; şi genele albastre de negre şi lungi ca nişte franjuri de mătase, cari puneau o umbră tristă în ochii deschişi mari, dându-le o melancolie şi o adâncime de lacuri visătoare, în amurguri.

De când i s'a îmbolnăvit mama, — frumoasă caşi dânsa, cu acelaşi păr creţ de aramă, — şi a căzut la pat, Rebeca vinde gazete, pe uliţile întortochiate ale Bucureştilor, ca s'aducă gologani pentru pânea cea de toate zilele de-acasă. Hotărârea aceasta a luat-o repede, fără să steà mult la gânduri: Raşela lui Bercovici, fetiţă numai de

www.digibuc.ro

șase ani, nu vinde și ea gazete, măcar că-i atâta de mititică?

Jupâneasa Sara, văduvă de ani de zile, trăia viață grea și amară, din cusutul albiturilor. Lucrà până după miezul nopții, la lumina săracă a lămpii, pentru o dugheană din gura-pieții. In fiecare săptămână, duceà malduri grele de cămeși, cu Rebeca de mână, care purtà și ea,—așà de mărunțică cum erà — un vraf întreg de albituri.

Rebeca își aduceà aminte, numai ca prin vis, de tatăl ei Burăh Ițicovici, marchidan de meserie, care rătăceà toată ziua, pe hudițile murdare ale măhălălilor îngropate în gunoae și în glod, cu coropca grea, plină de mărunțușuri, care-i curmà spatele. Parcă-i aude strigătul prelung, trist și trăgănat, în înserările melancolice:

«Marfă-marfăăăă, madipolan, cituri, linouri... Cercei, mărgeleee...»

Erà un om uscat ca un schivnic, cu musteața și cu părul negru-corb; și cu ochii fierbinți și focoși, ca tăeați în cărbuni aprinși. Păreà un ovreiu spaniol.

In fiecare seară, când se întorceà din rătăcirile lui, scoteà, cu mâna sa osoasă, de prin buzunarele chișcă de bunătăți, acadele învălite în hârtie subțire, strafide și smochine, — și, aburcâdn-o pe Rebeca'n brațe, o așezà pe genunchi, și-i umpleà cu vârf, pestelcuța ei cu pichițăi, cu felurimi de bunătăți dulci ca mierea; și o mângâià pe părul creț și mărunt ca lâna de miel, și o sărutà cu foc, pe obrajii molcuți ca de catifea.

Și Sâmbetele, seara, până târziu, stăteau la masa albă, încărcată cu mâncăruri gustoase, făcute

www.digibuc.ro

cu untură de gâscă; în lumina lumânărilor din sfeşnicile de alamă, cu trei braţe, numite tricheluri.

Şi Burăh Iţicovici, făcea planuri, pe gânduri, răzemat într'un cot pe masă, — planuri de negustorie mai mare, de gheşefturi mai norocoase ca cele de azi. Vorbeà trăgănat, cu ochii lui fierbinţi, plini de aleanul şi de nostalgia pribegiilor strămoşeşti, care-i umpleau inima ca o mirezmă veche dintr'o ladă cu strae dela bunici:

«Mă bate gândul, nevastă, să-mi încerc şi eu norocul în America cea bogată şi plină de aur, unde s'a umplut bunicul Zeilic de bănet. O să-i scriu de planurile mele de negustorie şi am să-i cer părerea, că-i înţelept ca un rabin. Dac'o răspunde la răvaş, că pot, de bună-samă, să vin, că'n America e încă treabă bună de făcut, — atunci plecăm cu toţii în ţara norocului, unde atâta negustorime s'a îmbogăţit...»

Şi vorbeà, din ce în ce mai cu aprindere, de minunile drumului, cu vaporul pe ocean, cu maimuţa, care se urcà într'o clipită până'n vârful catargului, schimonosindu-se la lumea îmbulzită pe covertă şi, spânzurându-se cu coada de odgon, se leagănă ca de-asupra unei prăpăstii. Grăià fericit Burăh Iţicovici, de frumuseţile neînchipuite ale pustiului nemărginit de ape, pe cari le-a povestit într'o noapte bunicu Zeilic, când s'a întors în ţară pentru nişte afaceri, cu cari a câştigat o mulţime de bănet: «Care are noroc la gheşeft, nevastă; îl vede Dumnezeu !» Lumina lumânărilor din sfeşnice încununa, cu nimburi tremurătoare, capetele lui Burăh Iţicovici, al Sarei şi al Rebecii; de părea o familie sfântă din Biblie.

www.digibuc.ro

In ceasurile singuratice şi triste, Rebeca îşi aduceà aminte de vremurile acestea binecuvântate şi pline de belşug; şi lacrimile îi picurau încet, depe gene, pe obrajii firavi şi veştezi.

Jupâneasa Sara răcise amarnic în iarna trecută, în care trosneau grinzile în pod de gerul cumplit şi nămeţii se ridicau cât gardurile şi astupau uşile, de trebuiau să iasă oamenii din case, făcând cu lopeţile bolţi în omătul năstruşnic.

Lemnele se mântuiseră demult; şi lumea săracă ardeà zaplazurile şi spinii de prin maidane, ca să nu îngheţe.

Jupâneasa Sara, arsese şi ea din gardul, care mai scăpase din mânile vecinilor; şi, în vipiia ernii, rămăsese fără un băţ de lemn. Luà toporul şi o frânghie şi se duceà, în şuerul vântului şi volburile zăpezii, într'o livadă părăsită, şi tăià uscături, până i se făceau mânile bocnă. Răzbăteà voiniceşte prin nămeţii ca valurile mării, într'un capot subţire de stambă, — singura haină ce-i mai rămăsese, din tot ce vânduse, când a izbit-o întâia oară junghiul din plămâiul stâng. In picioare aveà nişte ciubote grele de iuft, rămase dela bărbat.

Iar când se întorceà acasă, cu sarcina de uscături în spate, cădeà în pat, îngheţată sloiu; şi, strângându-se ghem, cu braţele între genunchi, o apucà un tremur cumplit, în care-i clănţăneau dinţii.

Atunci Rebeca strângeà toată peticăria de strae, de saci şi de ţoale, cari mai rămăseseră în casă, şi le puneà grămadă peste maică-sa; şi, pe urmă, se duceà şi se chinuià să aţâţe focul în sobă, ce erà o dărămătură, din care eşeà mai mult fum decât căldură. Focul niciodată nu iz-

www.digibuc.ro

buteà să-l facă numai cu hârtie şi chibrituri; şi trebuià, la urmă, să ia sticla cu gaz, aninată într'un cui, şi să toarne peste lemne. Atunci focul se aprindeà, cu un vâjâit mânios, şi în odae năvăleà un nour gros de fum.

Viaţa le erà din ce în ce mai amară; măruntele economii ascunse într'un cufăr jupoiat, ca bolnav de râie, erau pe isprăvite. Din zi în zi, mâncarea erà tot mai pe sponci; dela o porţie, — pe care o luau dela o crâşmă murdară, plină întotdeauna de nori de muşte, — ajunseră la jumătate de porţie, pe care o împărţeau amândouă, şi la un dărăb de pâne ca piatra. Seara, singura mâncare era ceaiul c'o fărâmă de zahăr numai. Şi la ceai, uneori, se mai adăugà un colţ de pâne şi două cepe iuţi ca focul.

Intâia oară zăcu o săptămână în pat şi se sculă; decând a răpus-o, însă, a doua oară, nu s'a mai sculat. Şi când au ajuns la cel din urmă gologan, din fundul lăzii, Rebeca a alergat la Raşela Bercovici şi s'a dus cu ea şi-a cerut gazete de vânzare. Când lipseà Rebeca din casă, veneà, din când în când, o vecină de peste drum: o cărturăreasă, cu musteaţa sură şi cu firile ţepoase ca nişte ghimpi de arici, şi cu un neg păros pe-un obraz, ca un bondar. Cât stà pe scaunul de lângă patul jupânesei Sara, fumà ţigară după ţigară, groase cât degetul, şi îşi făceà cafea după cafea, de pe un fund de cutie de tinichea, dintr'un dulap gol, care miroseà a şoarec. Când adormeà bolnava, răpusă de nesomnul din timpul nopţii; cucoana Gherghina Vizireanca ridicà sprincenele negre, ca unse cu tăciune; şi se uità, pe de-asupra

www.digibuc.ro

ochelarilor, prinşi pe după urechi, cu cârligele de sârmă. Se uità lung, cu nişte ochi rotunzi ca de huhurez, şi-şi tremurà vârful nasului ascuţit; şi, pe urmă, sculându-se, prindeà a cotrobăi prin lăzi şi-a pune la o parte câte-o cămaşă mai bună, câte-o păreche de ciorapi; şi, dupăce îşi alegeà aşà ce găseà mai bun, le făceà vălătuc, una'n alta, le vârà subt pestelca portocalie, cu flori albastre; şi se strecura, repegior, pe uşă, boldind odată ochii la jupâneasa-Sara, care, sleità de ostenelile nesomnului şi de zguduirele tusei, dormeà ca moartă subt oghealul din care eşeau bucăţi de vată.

Jupâneasa Sara a ajuns acuma o umbră de femee. E galbenă şi uscată ca o moaşte, şi în obraji boala i-a dăltuit două prăbuşituri de întuneric, ca două peceţi, puse de mâna de oase a Morţii. Gura i s'a subţiat aşa de tare, c'a ajuns să pară o tăetură, despicată cu cuţitul, care nu mai puteà acoperì dinţii mari şi înegriţi. Ochii ei frumoşi, stăteau deschişi larg, ca de spaima Morţii; şi ardeau de văpaia ce-i mistuia clipă cu clipă viaţa, care se ţinea numai ca într'o aţă, în trupul ei numai oase şi piele. Tusa seacă răsună ca din nişte plămâni putrezi şi plini de găuri. Batista din mâna ei diafană erà pătată toată de sânge.

Sânt zile amare, în cari câştigul pe care îl aduce vânzarea gazetelor, abia le-ajunge să mânânce o bucată de pâne, c'o porţie de mâncare sleità şi râncedă.

Rebeca pleacă de dimineaţă dela patru şi vine uneori pe la miezul nopţii; aleargă, strâgând gazetele, pe la toate uşile cafenelelor, cinematografelor şi teatrelor; se brânceşte cu vânzătorii să-şi

www.digibuc.ro

câştige şi ea gologanul pentru-o pâne. Haimanalele de sama ei, cari vând gazete, o chinuesc în toate chipurile, cu cruzimea de fiare pe care o au de obiceiu copiii. In îmbulzeala ce se face, în fiecare zi, în faţa depozitului de gazete, pungaşii, desculţi şi cu pălăriile pleoştite, o trag pe Rebeca de coada arămie, care îi bate gleznele; şi hohotele desmăţate de râs se întind până departe, în vermătul vânzătorilor zdrenţuroşi.

Rebeca se apără cu furie, cu unghiile şi cu dinţii ei ascuţiţi, ca de mâţă. «Golanii» hohoteau împrejurul ei; se brânceau peste ea; urlau răguşiţi:

«Rupeţi-i, mă băeţi, coada de vacă roşie!

— *Ghevalt-ghevalt, urzichi! Oi vei ghevalt urzichi...* strigă un şoltic, cu ochii neastâmpăraţi de veverită.

— Măi băeţi, hai să-i furăm *parăsu...*»

Fluerăturile, fâşcâiturile ascuţite, găuresc larma asurzitoare; dar, deasupra vârtejului de răcnete şi de chiote şi de şuerături, ţâşneşte ţipetul tăios al Rebecăi.

Vraful de gazete se risipeşte în glod; şi vântul le împrăştie şi le zboară peste capetele vermătului de haimanale. Ş'un glas răguşit rage ca din gâtul unui malac.

«Pune-ţi mâna, măăă, fraţilor; puneţi mâna, măăă, pe gazetele ovreicii!...»

Şi şolticii tăbărăsc buluc peste gazete, se îmbulzesc, se brâncesc, se strivesc, cad clae peste grămadă. Şi unii se încaeră dela împărţirea prăzii, ca o harmalae de câni, şi se rostogolesc prin glod, smulgându-şi părul, zgâriindu-se cu unghiile până

www.digibuc.ro

la sânge. Un glas spart se ridică de-asupra lărmei asurzitoare:

«Uite, măi, uite măi, vine stigleţul, măi!»

Un zdrahon de gardist, cu burta de popă, încătărămată în paftalele de alamă ale curelei; s'arată ca din pământ şi ridicând vâna de cauciuc, cu pumnul ciolănos şi păros; începù a croì în plin, sfârticând, printre dinţii ştirbi, înjurături de puşcărie.

Şi grămada de «gazetari», se risipeşte într'un învălmăşag de hohote dogite, de şuerături ţivlite, de huidueli şi de sudălmi.

Şi Rebeca se ridică, plină de glod şi de sânge, cu ochii ei verzi înecaţi în lacrimi; şi începù a-şi strânge cele câteva gazete, cari mai rămăsese.

Rebeca umblà ca o pisicuţă printre nişte câni, printre vânzătorii de gazete şi muşterii de buzunare.

Când începură ploile putrede de toamnă, viaţa Rebecăi prinse a fi şi mai amară. Desculţă, cum erà, în rochiţa ei de stambă, Rebeca clănţăneà, vânătă-albastră de frig, cu pumnii strânşi la gură, simţind cum i se prelinge apa depe spate, pe şira spinării, ca un şărpe de ghiaţă. Atunci, se virà, ca o şopârlă într'un cotlon ori într'un gang pustiu; se cincheà acolo jos, pe asfaltul rece ca ghiaţa; îşi cuprindeà genunchii în braţe şi tremurà acolo şi clănţăneà din dinţi, ceasuri de-arândul.

In zilele acestea posomorâte, în cari turnà, cu nemiluita, apa din cer, — pe deasupra suferinţii ascuţite a frigului şi a ploii, mai erà şi paguba, căci nu vindeà uneori nici de cincizeci de gologani

www.digibuc.ro

gazete; şi se duceà acasă cu mâna goală, cu inima grea.

Sările, până când îşi desfăceà marfa, totdeauna o prindeà miezul nopţii. Atunci de-abia porneà acasă, în mahalaua depărtată, înecată în mlăştini, care se chemà mahalaua Broscăriei, pentru mulţimea broaştelor, ce se prăsăsc în bălţile înverzite, rămase în urma ploilor şi cari umpleau mahalaua cu mirosul lor clocit.

Cu cât se depărtà mai mult Rebeca de calea Victoriei, — luminată încă şi plină de furnicarul lumii, cari se revărsà în stradă, pe uşile cafenelelor, cinematografelor, teatrelor şi berăriiilor, — cu atâta străzile erau tot mai pline de întuneric şi tot mai pustii.

Rebeca mergeà grăbită, lipăind cu picioarele goale; aproape fugeà, cu sufletul la gură, zgriburită în şalul ei ferfeniţit; strângând subţioară cele câteva gazete, care-i mai rămăseseră.

Felinarele erau din ce în ce mai rare şi mai chioare; până când ajungea la cel din urmă felinar dintr'o răspintie. Felinarul singuratic se poticnea, la crucea drumurilor, gata să cadă, ca un beţiv eşit dintr'o crâşmă.

După ce treceà şi de cel din urmă felinar, intrà în întunericul adânc ca o bulboană de păcură, a mahalalelor luminate numai de câte-o zare slabă de lumină, dela geamurile, cât pumnul, ale bojdeucelor turtite subt acoperişurile de oloane ori de draniţă. Casele, cu ferestrele întunecate, păreau oarbe. Ochiurile de bălţi, negre ca dohotul, împrăştiau până departe duhul lor otrăvit. Luna, palidă ca o faţă de mort, lunecà încet, printre

www.digibuc.ro

grămezile sure de nouri. Lumina sarbădă a lunii lămureà o cumpănă singuratică de fântână, ca un gât însetat, întins spre un ochiu de cer, ca spre o bulboană de apă.

Maghernițele se zăreau ca niște năluci, într'un coșmar. Departe, în noapte, un câne lătrà răgușit la lună; urlà prelung, ca un glas pustiu de corn.

Rebeca se strecurà pe ulițele negre, cu'n fior prin spate, și își grăbeà pașii, înghețată până'n măduva oaselcr, în rochița subțirică, strângând subțioară pânea și scrumbia sărată, învălită într'un petic de hârtie unsuroasă; cumpărată în drumul spre casă, dela o crâșmă cu acoperișul de țiglă, tras peste ferestre, ca o pălărie clăpăugită peste niște ochi hoțești.

Când ajungeà la ruina mohorîtă a unei maghernițe, răzemate în proptele, intrà în ograda cu gardurile arse din iarna trecută. Aici stăteau acuma, în cocioaba asta sură, cu acoperișul spart, cu ferestrele cârpite cu petece de gazete, asemănându-se cu niște ochi bolnavi de albeață.

Rebeca deschideà ușa dela tindă, cu băgare de seamă; apoi, mai încet, ușa scorogită dela odae, în care ardeà, cu o lumină afumată, o lampă cu hogeagul negru de funingene. Păreții, burdușiți și coșcoviți, aveau umbre aspre și lumini, ca un obraz scofâlcit.

Bolnava stăteà neclintită, în patul hrentuit, pe spate, cu mânile străvezii pe pieptul scăzut, fără sâni ; cu obrajii veștezi, cu ochii închiși și cu umbra genelor mătăsoase, pe umerii chipului uscat.

www.digibuc.ro

Părea moartă, în încremenirea ei de piatră, în care nu i se auzea nici răsuflarea măcar.

Rebeca se opreà în prag, cu ochii la pat, cu 'n deget la gura întredeschisă, stăpânindu-şi răsuflarea. Păşeà pe urmă pragul şi închideà uşa încet, fără nici un zgomot. Dar suflarea de vânt rece, care năvăleà pe uşă, o trezeà pe jupâneasa Sara, şi-i stârneà o tusă rea, care-i desghiocà pieptúl osos şi supt:

«Tu eşti, Rebeco? — se auzeà, ca o adiere, glasul jupânesei Sara.

— Da, mamă dragă; cum îţi mai este?

— Am tuşit şi azi». răspundeà bolnava, cu glas şi mai istovit de tusa, care o zguduise până'n măruntae. Duceà mâna de ceară la gura albastră şi veştedă; şi iarăşi prindeà a o cutremurà tusa, cu răsunete adânci de goluri. Scoteà de subt ogheal o batistă, — numai garofe de sânge, — şi-o duceà la gură; şi, când o luà, altă garofă, mai proaspătă, înflorise pe basma.

Odaia erà o cămară umedă, întunecoasă, cu tavanul jos şi covăţit, ca un pântec, spre podelele pline de mâzgă şi de borţi. Toată mobila erà: un pat vechiu de tablă ruginită, cu picioarele scunde şi strâmbe, un scaun, cu paiele sparte şi un al doilea scaun, şchiop. Pe scaunul de paie rupte, un lighean de tinicheà şiun ibric cu smalţul sărit.

La singura fereastră, care găureà păretele, lipseau trei ochiuri de geam. Lumina intrà sarbădă ca într'o pivniţă umedă. Lângă patul hrentuit, fără saltea şi fără prostire, — cu mindir numai, din care eşeau paiele sfărâmate, — erà o mesuţă de brad şi pe ea câtevà sticluţe cu doctorii, cu

www.digibuc.ro

etichete roşii, o garafă cu apă, un pahar zoios şi ştirb, în fundul căruia stà, cu picioarele în sus, o muscă moartă.

Aerul erà greu subt tavanul scund, înăbuşitor şi plin de mirosul putred al boalei. Şi de afară, din ograda cu movili de gunoae, pe cari zăceau hoituri de mâţi şi de câni, veneau mirosuri dospite cari, o înecau pe bolnavă; îi zugrumau beregata ca o mână osoasă. Într'un colţ, în soba risipită şi afumată, clipeau, ca nişte ochi de motan, câţivà tăciuni, gata să se stingă. Toate, împrejur, erau mohorîte şi triste. Singurele pete de culoare, în camera aceasta întunecată ca un suflet amărât, erau florile de pe batista jupânesei Sara şi garofa veştejită din fereastră, care stà să moară, caşì umbra de femee din pat. Floarea aceasta erà un simbol al boalei, care rodeà plămânii bolnavei.

În odăiţa tristă şi cenuşie, a crescut, lângă mama bolnavă, Rebeca cu obrajii de ceară, luminată de cea mai suavă lumină, care părea numai un suflet al luminii ce ardeà, ca într'o candelă de fildeş, în fiinţa ei delicată. Fetiţa aceasta firavă, în care părea că tot sângele trupului ei se strânsese numai în gura sa aprinsă, stăteà câteodată, nopţi dearândul, la căpătâiul mamei sale, care erà numai suflet; şi-o vegheà în lumina tristă a lămpii. Profilul ei semit, se desenà curat în lumina pustie; şi faţa şi mânile, parcă'i erau sculptate în ceara cea mai gingaşă. Mică cum erà, o îngrijà pe maică-sa, cu o îndemânare neînchipuită; parc'ar fi fost, de-o viaţă întreagă, soră de caritate, — parcă ar fi trăit

www.digibuc.ro

numai între bolnavi. Ştiă să facă fel-de-fel de ceaiuri şi o îngrijà c'o milă adâncă şi c'o răbdare îngerească, care-i aşterneà, pe faţa delicată de ceară, o lumină, ce veneà parcă din alte lumi mai bune şi mai miloase.

Viaţa le erà din ce în ce mai grea. Doctoriile înghiţeau aproape toţi banii. Duceau, parcă, în spate o stâncă din ce în ce mai grea. Ca să ajungă câţivà franci, pe cari îi câştigà cu atâtea suferinţi şi cu atâta umilinţă; Rebeca se mulţumeà, de multe ori, numai c'o bucată de pâne uscată, ca să poată da bolnavei o mâncare mai bună, o bucăţică de friptură, friptă pe jaraticul din sobă şi-un pahar de vin mai vechiu, care o mai înfiripase puţin pe bolnavă. Asta erà bucuria şi fericirea ei cea mai mare: să i aducă, mamei ei dragi, o mâncare mai aleasă, o bucată de pâne mai albă, un pahar de vin mai bătrân şi mai parfumat, câtevà bomboane ori prăjituri.

Jupâneasa Sara se uità atunci, cu un zâmbet de soare pe gura veştedă; şi-o sorbeà pe Rebeca, în adâncul ochilor ei înfrigurați; şi o mângâià pe părul creţ, cu mâna ei străvezie de sărăcia de sânge, care erà în trupul ei. Mila şi grija fetiţei ei erà ca o răsplată dela Dumnezeu, pentru chinurile boalei care-i sfâşieau plămânii puhavi, ca nişte ghiare de fiară. Şi, în clipele acestea, durerile ascuţite, cari îi fulgereau pieptul, i se alinau, i se topeau, într'o simţire de fericire caldă, care curgeà, ca un sânge nou, în tot trupul ei istovit.

De mult îşi pusese în gând, să strângă gologan cu gologan, înfrânându şi toate poftele, ca să-i ia

www.digibuc.ro

odată, mamei, ceva bun de mâncare şi o garafă cu vin roş, vechiu. Cu multă economie, în două luni de zile, strânse vre-o treizeci de lei; şi, în câteva Duminici, pela uşile cinematografelor, câştigă mai mult, ca de obiceiu. Aveà acuma vre-o cincizeci de lei, şi erà în al noulea cer. Ca nişte aripi de înger o înălţà bucuria la gândul: câte lucruri minunate, va puteà să-i cumpere, mamei bolnave, cu banii aceştia, munciţi de ea, şi stropiţi cu lacrimi.

Azi, zi de sărbătoare, cu străzile pline de îmbulzeala pestriţă a lumii, a avut cel mai mare noroc, de când a început negustoria cu gazetele: a câştigat 12 lei! E o adevărată avere pentru sărăcia ei lucie! Şi îi vine să zburde la soare, ca un căţel. Îi vine să cânte şi să joace; aşà cum a văzut-o, când erà copiliţă de doi-trei ani, danţând pe maică-sa la un bal ovreesc, în sărbătorile Purimului, cari i-au rămas în suflet ca o privelişte feerică, văzută într'un vis al copilăriei sale. Nu-i veneà să-şi creadă ochilor, că-i aşà de bogată; şi, înfrigurată, pipăià mereu buzunarul fustei, cârpite de ea noaptea la lampă, cu peteci în feţele curcubeului. Se îmlădià subţirică ca o nalbă, făceà sărituri ca un ed, i se părea că zboară şi are s'ajungă până la cer; acolo unde pluteşte o horbotă albă, cu care are să se îmbrace şi are să sboare, de sus, drept în odaia lor scumpă, ca să-i facă o bucurie mare. Fericirea din inima ei mititică, cânta ca o ciocârlie beată de soare. Rebeca aleargă, mai intâiu, la o florărie, cu firma «La florile din raiu», pe care o ştie într'o dugheniţă turtită, din «Piaţa Sfântului-Anton». Ajunse, cât ai bate în palme; gâfâind, înăbuşindu-se de bu-

www.digibuc.ro

curia, pe care o simte, că pe un bulgăr de soare — de-i vine să facă tumbe, printre buchetele de flori; cum l'a văzut pe un clovn la circ, la Moşi; şi, cuprinzând dintr'o ochire dugheniţa plină de trandafiri, de bujori, de garofe, de crini, de rozete şi de iasomie, — cumpără un buchet frumos de garofe creţe, cari-o ameţeau cu mireazma lor de cuişoare. Zvârli banii pe taraba negustorului şi o ia la fugă. Dădù busna într'o băcănie, cu geamul plin de toate bunătăţile pământului şi mărilor, c'o firmă, pe care erà zugrăvită o corabie portocalie şi scrià dedesubt, cu slove de-o şchioapă, «La corabia lui Kir-Ianulea Kalabrezul». Rebecăi i se păreà, în vârtejul sângelui, care-i năboia la cap; în zvâcnelile grăbite ale inimii, că-i o corabie întreagă, de mărfuri de băcănie, descărcată de negustor în geamul mare cât o poartă de hambar. Cât te-ai învârti într'uñ călcâiu, Rebeca alergă dela raft la raft, cumpără ca o gospodină: jambon proaspăt, portocale cu miezul roşu, curmale, strafide şi smochine, — dulci toate ca mierea, — şi un clondir cu vin roşu vechiu. Şi plecă, într'un suflet, spre mahalaua Broscăriei, înecată în glod. Îşi vârà mereu nasul în buchetul de garofe maşcate, şi sorbeà lacomă mireazma ameţitoare; şi-i veneà să cânte, să alerge, să zboare pe aripile bucuriei, la mama ei bolnavă, să se aşeze în genunchi, lângă pat; şi să-i deà darurile şi inima ei miloasă, care, din când în când, îşi pierdeà răbdarea şi stà parcă să-i izbucnească din piept şi să-i zboare înainte, ca un sol al bucuriei ei nemărginite. Şi Rebeca o luă sprintenă la fugă, brâncită de nerăbdarea, care-i clocoteà în suflet:

www.digibuc.ro

«Şuncă, şuncă!» şi-i lasă gura apă. Nu mai ţine minte de când n'a mai mâncat, şuncă şi portocale şi smochine şi curmale şi strafide şi n'a mai băut vin roşu: tocmai de când trăia tatăl ei, Burăh Iţicovici, care veneà în fiecare sară, încărcat ca o albină; aducând, într'o gazetă unsuroasă, felurite mezeluri şi în buzunarul surtucului o garafă cu vin negru.

«Ce bine are să-i pară mamei Sara, că i-am adus atâtea bunătăţi scumpe, pe cari nu le pot mânca oamenii săraci ca ei. Cum are s'o mai întremeze şunca! Şi cum are să-i mai răcorească zama portocalei, gâtul uscat, şi cum are să-i înfierbinte sângele vinul!» se gândeà Rebeca gâfâind. «D'apoi garofele — florile ei favorite — ce bucurie or să-i facă! Doctorul i-a spus, că cea mai bună doctorie pe lume pentru piept, e mâncarea bună şi din belşug şi vinul roşu».

Şi-şi grăbeşte iar paşii ei mărunţi, să ajungă mai degrabă acasă.

Vântul, tăios ca o sabie, şueră în plopii goi depe marginile uliţii. Noaptea coboară grăbită, neagră ca un corb. Incep a cădeà, întâiu, halice rare de ploae; apoi ploaia se schimbă într'o răpăială şi într'un vâjâit de cascadă mânioasă. Şi vântul chiue, se boceşte în noapte, ca o femee cu părul despletit.

La un colţ de uliţă, pe păreţii crâşmei — care stă pitită la răspântie, ca un hoţ la drumul mare — fluturară deodată nişte pete de lumină sângerie; şi răsări, după o făclie, care rânea noaptea; o cotiugă hodorogită, trasă de-o cobâlă deşirată, cu picioarele îngenuchiate şi puhave de puroiu. In

www.digibuc.ro

hurducăturile cotiugei, prin rătăcănile drumului, se scuturà şi săreà, ûn sicriu de scânduri de brad negeluite. Gloaba mergea la trap leneş, clămpănind din potcoavele abia înţinate în copite. In urma căruţii, tropăiau, prin glodul cleios, câţiva ovrei bătrâni, cu iarmuce de jder pe cap şi cu caftane ferfeniţe; şi câteva ovreice, încotoşmate în şaluri. Ovreiul, care duceà de dârlogi stafia de cal, înfundat în nişte ciubote scorogite, care-i treceau c'o palmă domnească de genunchi; duceà în mâna, îmbrăcată în păr roşu, făclia care gonea văpăi de lumină şi de umbră.

Rebeca se oprise în mijlocul unei mlăştini; şi se uità, cu inima îngheţată, ca de o presimţire rea; cum se depărtà în noapte cortegiul sărac spre cimitirul depe deal, unde sălciile, plecate peste morminte, păreau nişte femei despletite cari boceau morţii. Iar şirul de plopi înalţi, cari îşi perdeau creştetele în cer, murmurau tainic, în vânt, de parc'ar fi stat de vorbă cu Eternitatea.

Rebeca, dupăce se făcu nevăzută caravana tristă, scrisă cu cărbune în noapte; plecă spre casă, cu sufletul îngheţat, ca de o suflare rece de vânt; venită din cimitirul depe deal. Când coti pe hudiţa strâmtă, în care se ridicà magherniţa, cu acoperişul zbârlit de spini; dădù peste un hoit de cal, trântit de-a curmezişul drumului. Din pântecele, cu măruntaele vărsate; ţişnì, hâd ca o arătare, un câne gheboşat, ca o hienă; şi fugì hârâind şi scânteindu-şi colţii.

Rebeca, cu toată fiinţa ei îngheţată de spaimă, începù a fugì în noapte; simţind c'o fugăreşte cânele hidos şi plin de sânge. Şi cu cât fugeà mai

www.digibuc.ro

tare, cu-atâta i se părea mai limpede, că fuge şi bojdeuca, cu acoperişul buhos, cu fereastra cămării luminate, ca de-o candelă la căpătâiul unui mort. Inima îi zvâcneà în gât şi-o înăbuşà. Trecù în goană printre movilele de gunoae, cari îi pândeau calea ca nişte dihănii, cu spinările gheboşate, gata să-i sară în spate. Dar ajunse la tindă. Smucì uşa şi întră, ca prăbuşită de un pumn în ceafă; şi se opri scurt, la uşa odăi, lac de sudoare. Se gândì:

«Doarme, oare, mama?»

Şi deschise încet, cu băgare de samă, uşa cămării umede şi mucegăite. Se oprì o clipă în prag, ca întotdeaua înainte de-a intrà:

«Doarme», îşi zise Rebeca în sine, cu părere de bine,—pe deoparte, că doarme şi se odihneşte,—cu părere de rău, pe de alta, că nu-i treazà: să-i dea darurile cari i le-a adus.

Jupâneasa-Sara, părea mai topită, mai uscată, — trupul ei sfărogit de suferinţă ca de foc, mumuifiat ca 'ntr'un cuptor menit chinurilor, sămănà c'o scândură subt orghealul cu pete de slim, cari păreau nişte petici de piele.

Rebeca se apropie în vârful degetelor de pat; ţinându-şi răsuflarea, cu buchetul de garofe şi cu pachetele în mâni, ascunse la spate. I se părea, că niciodată n'a văzut-o dormind aşa de adânc. Şi simţì în inimă, ca o înţepătură de ac de ghiaţă. I se părea ciudată lumina aceia de vis, care i se aşterneà pe faţa, mai galbenă şi mai străvezie ca de obiceiu. Işi plecă urechea şi ascultă, cu încordare de strună întinsă să plesnească; şi, deodată, tot sângele-i năboì în inimă; şi Rebeca se făcù

www.digibuc.ro

galbenă ca turta de ceară: nu se auzeà în toată ruina nici cea mai mică suflare. Dădù un ţipăt ascuţit, ca chiotul de spaimă a unei paseri învăluită de furtună:

«Mamăăă!»

Pachetele i se rostogoliră pe duşumele, c'un vuet care o făcù să tremure, ca de-o bubuitură de puşcă. Numai buchetul de garofe — florile dragi ale moartei — îi rămăsese în mâna încleştată de groază. Intinse braţele; şi căzù peste trupul încremenit, scăpând buchetul peste pieptul ei îngheţat. Zguduită de un plâns desnădăjduit, care-i cutremură tot trupul din creştet până în vârful degetelor picioarelor, sărutând-o şi umplându-i de lacrimi mânile de ceară ale moartei, care luminau ca două candeli, — şi înprăştiind, cu mişcări înfrigurate, garofele buchetului pe tot trupul ei prefăcut în sloi în somnul cel din urmă.

Spre ziuă, zdrobită de osteneală şi slăbiciune şi zbucium, Rebeca adormì somn greu ca somnul morţii, pe scaunul dela căpătâiul patului, cu obrajii palizi, ca o lună pierdută în nouri; dormeà cu braţul întins pe masă, cu capul culcat pe mână.

Lumina lămpii scădeà încet. O umbră mare pe părete, păreà umbra misterioasă a Morţii, care aşteptà să vie ceasul plecării la cimitir.

Pe margenea oghealului, dinspre părete coşcovit, de lângă pat, răsărì un şoarec. Se opri, îşi tremură musteţile poleite în lumina sarbădă a lămpii; şi ochii mărunţi, cu două seminţi de lumină în fundul lor, începură a privì ţintă la chipul de ceară al moartei, cu genele lungi, carì îşi scriau cu fineţă umbrele albastre pe umerii obrajilor.

www.digibuc.ro

Tăcerea adâncă, care învăluià moarta, veneà ca dintr'o genune a Necunoscutului.

Şoricelul alunecă pe pieptul moartei. Se oprì apoi o clipă. Se uită ţintă la chipul veşted ca frunza de toamnă. Şi prinse iar a lunecà nesimţit, cu paşii săi mărunţi, pe gâtul cu vine fine viorii, pe bărbie apoi — şi se oprì pe gura ofilită ca o petală de trandafir uscată. Işi tremură iar botul ascuţit, adulmecând gura întredeschisă a moartei; îi mirosì apoi nasul ascuţit, sclipindu-şi ochii în lumina lămpii. Şi în liniştea adâncă, care învăluià cu hobotul ei pe roaba lui Dumnezeu Sara; se auzì un ronţăit tainic: şoarecul flămând, în vremile acestea de foamete ale războiului, îşi începuse ospăţul: rodeà nasul de ceară al moartei, pe vârful căruia, văpaia ostenită a lămpii, punea un punct fin de lumină.

www.digibuc.ro

IN PREAJMA FOCULUI

Baciul își îndeasă un cărbune în pipă, pufăie închizând din ochi; și, scoțând, pe nas, un val mare de fum, clătină din cap:

«Ce știți, voi, măi băeți-cucuiți, mânați roata pe păreți! Habar n'aveți, ce-i pe lumea asta! He-hei, dragii moșului, logofeți,—logofeți cu părul creț; să mă fi văzut, voi, pe mine, când eram numai cât o gălușcă...»

Moșneagul tăcù și pufăi, de câteva ori, cu ochii țintiți la cărbunele din lulea; o limbă mititică țîșnì din cărbune, și să făcù nevăzută.

Baciul clătină din cap:

«Hm, ptiui, bătute-ar crucea, de nepot a lui Scaraoschi! D-tră, țîncilor, nu l'ați văzut pe Nichipercea; cu cornițe și bărbiță și cu picioarele de dinapoi, cu copite ca de țap? Uitați-vă, aici, la mine, în lulea, hălăduește el; îi place spuza, focul și *tiutiunu'*, — tiutiunu, mă băeți, e iarba lui Scaraoschi... Vroiți, să-l mai vedeți? (Pufăește).

www.digibuc.ro

Uite-l; ce corniţe, ce bărbiţă, ce picioare, cu copitele despicate; şi, ce unghii năştruşnice; taman cănci... Ia, uitaţi-vă la el, bre; cât e de mititel; ptiui! Aveţi, voi, la ştiinţă, că pe cât e de mic, pe-atâta'i de voinic: el, dacă vrea, — uite-acuma chiar, — ne ia, cu tot cu munte, şi ne duce unde-a dus mutu iapa... El, ce gândeşte, aceia face; vra să facă din turma noastră, o herghelie de harmăsari,—pe dată, o face; vra s'o prefacă într'o turmă de elefanţi,— pe dată, o face. — Dintr'o picătură de rouă, face-o mare, cu corăbii; dintr'o mărgică de piatră, — un munte de stânci; dintr'un spin, — un copac, cât copacii din codrii Libanului de care glăsueşte Biblia. Da' ce ştiţi, voi, măi băeţi; când n'aveţi minte 'n cap nici cât o furnică. Tainele lumii îs adânci; îs pecetluite de mâna sfântă, de lumină, a lui Dumnezeu».

In mijlocul stânei ardeà un foc uriaş. Intr'o căldare mare, să'ncapă un taur în ea, forfoteà laptele; şi, în roata rumenă de lumină, stăteau tolăniţi, la cislă, ciobanii; iar, mai la o parte, ascultau doi strungaraşi de-o schioapă, cu nişte căciuli cât nişte oboroace.

Un flăcău, zvârlì o buturugă pe foc. Strungaraşii se târâră, pe pântece, mai aproape de baciu. Moşneagul, clipì şiret; şi, trăgându-şi musteţile albe, cuvântă:

«He-hei, când eram eu, măi, ca voi, colindam lumea, în lung şi-n lat, şi, — măcar că eram cât o găluşcă, — numai de unul Dumnezeu îmi erà frică. Vedeţi, că eram năzdrăvan: astai cheia şi lacăta! Par'că mă văd, măi flăcăi, aşà prizărit, cum eram; aveam o cuşmă cât o baniţă şi un

www.digibuc.ro

buzdugan așà de năstrașnic, că nu l'ar fi ridicat zece voinici, aleși, știi, pe sprânceană, da' ce spun eu? Un sat de voinici! Și, eu, îl zvârleam până'n nori; și'l prindeam, ia așa, pe degetul cel mic. Ce știți, voi, măi băeți?

Acù, odată; să vedeți ce mi să întâmplă.

N'aveam ce face; și, flueram a pagubă, mergând pe o miriște arsă; mai dau, eu, căciula pe ceafă, o mai dau pe-o sprânceană; mai fumez de urât, o lulea de *tiutiun*...Zic: ia să zvârl, eu, buzduganul, c'un deget; așa, într'o doară, să vedem unde are să ajungă? Ii fac, eu, o leacă de vânt, alene; și, buzduganul, zboară prin văzduh, vuind ca un vânt greu, și se mistuì în zare, ca o pasere.

Și-am mers. eu, toată ziulica, și-am mers, într'o întinsoare, toată noaptea; și, tocmai a doua zi, pe la toacă, am dat de el în preajma unor curți cumplite: făcuse țănduri, măi tată, niște porți de aramă; și, acù, se hodineà în fața scărilor. Da' împrejur, nu se zăreà țipenie de om. Imi iau eu buzduganul pe umăr; și urc scările. șuierând ca'n satul lui Cremene. Când ajung în fața ușii: ușa se deschide singură. Măi comedie! Intru: ușa se închide. Măi, al dracului minune! Trec, eu, prin tinzi pustii, trec printr'o groază de odăii,—pace: nici o suflare nicăeri... Intru într'o odae mare; și, deodată, ce să vezi d-ta? Unde se face, măi frate, o masă, încărcată cu fel de fel de bunătăți. Eu, dacă am văzut una ca asta: mi-am scos cușma, m'am închinat ca tot creștinul cu frica lui Dumnezeu; mi-am suflecat, frumos, mânicile; și m'am așezat la masă, ca la mine acasă. Și unde am prins a îmbucà, o ialoviță întreagă, friptă haidu-

www.digibuc.ro

ceşte, pe ţiglă, la o căpiţă de jar, de-mi trosneau fălcile; şi-am ospătat, măi fraţilor, cât nouă şi am băut cât nouă-zeci. Credeţi-mă, măi băeţi par'că-mi lasă gura apă, când mă gândesc la toate bunătăţile acelea!»

Moşneagul, clipì, iar, şiret; şi-şi netezì musteaţa dată după oală. Flăcăii, de-abia îşi ţineau râsul; iar, strungăraşii, ascultau cu gura căscată şi cu ochii mari, plini de spaimă, subt cuşmile miţoase. Chimirurile, ţintuite ale voinicilor, scânteiau în lumina roşie a focului tătărăsc. Flăcările, fâlfâiau pânze mari de lumină şi dezvălueau, din umbră, caşurile albe. Afară, în noapte, picurau, la răstimpuri, în liniştea dumnezeiască, ca din văzduhuri, tălăngile dela oi. Baciul, înşirà înainte:

«Ei, mult amar de lume, am colindat eu, şi multe minuni mi-au mai văzut ochii! Acù, odată, urcam eu, flămând şi amărât, ca vai de capul meu, un deal pustiu şi chel... Da, cât vedeai cu ochii, nu se zăreà, batâr un bordeiu; şi, de cătrănit şi amărât ce eram, îmi veneà să-mi fac seama, nu altceva! Când acolo, ce să vezi d-ta; când ajung în creasta dealului şi mă uit în vale: coşcojemite iezăr de lapte acru; alături, un deal de mămăligă galbenă ca aurul; iar în malul iezărului, un polonic cît un căuş! Ce să vă mai spun: am mâncat până când n'am mai putut; ş'apoi, mi-am luat buzduganul, de-a umărul; şi, haida-ha, haida-ha, am purces iar la drum. Ş'am mers, eu, aşa, pe un drum, neted ca o cura, până când am intrat într'un codru de aramă. In codrul acela, subt un gorun cumplit, care ajunge cu vârful până în torţile cerului, ardeà stânjeni de lemne; şi, în roata

www.digibuc.ro

de lumină, şi se întindea împrejur, cale de două poşte; stăteau tolăniţi, măi tată, doi-spre-zece zmei, groznici la chip: botoşi şi păroşi, c'o căpiţă de năpârci pe cap, încinşi cu chimire împletite din şărpi; şi împrejurul lor, felinare, meşterite din hârci de oameni şi cucuete în vârful unor prăjini. Smeii frigeau două-spre-zece ialoviţe; smeul cel mai bătrân şi cel mai hâd' i acela, de bună-samă, care erà bunicul smeilor — stăteà, greceşte, şi fumà încruntat din luleaua cât un căuş.

Când l'am văzut, mi-a venit şi mie poftă să fumez; şi mi-am scos, frumuşel, luleaua din chimir, şi, fiindcă, de foc nu erà chip, să mă apropii, că m'aşi fi sforogit, — am prins a mă urcà spre nasul borchinos al zmeului, cât o sfeclă. Şi-am urcat, eu, şi-am urcat, măi fârtaţi, până la toacă; de-mi curgeau sudorile, gârlă, şi îmi ieşise limba de un cot.—Tot îmi dădeam duhul, gândesc; dacă nu făceam un popas bun, la jumătate de cale, pe un bunb dela ilicul zmeului.—Şi, dacă, am ajuns, am încălicat frumos pe lulea, m'am târât, binişor, prin fum, până la găvanul cu jăratic; după ce am furat un cărbunaş, m'am lăsat, de-a săniuşul, la pământ; şi am purces, iar, la drum, prin codrul cela de aramă, cale lungă să mi-ajungă; pufăind din lulea, — că nu'i prieten mai bun la drum, ca luleaua.

Acù, aşà, pe la aprinsul lumânărilor, ajung, eu într'un târguşor. De-asupra, răsărea farfuria de aramă a lunii, mare cât o roată de car, — de bună samă, că luna e farfuria lui Dumnezeu, pe care o spânzură Sf. Petru ori un arhanghel, nop-

www.digibuc.ro

ţile, într'un cui de stea, ca să se zvânte, la vântul văzduhului.

In târg erà linişte mare. O ieau eu, încet, pe uliţele pustii, căscând gura în toate stihiile, ca un om străin, ce eram, şi veneam de peste şapte ţări şi şapte mări; trecusem prin coclaurile munţilor-cărunţilor; am trecut şi prin împărăţiile furnicilor, albinilor, cerbilor, urşilor, lupilor, florilor, zânilor, piticilor, păsărilor, elefanţilor, cămililor şi maimuţilor.

Mergând, eu, aşà, teleleu-Tănase; numai ce văd, măi fraţilor, o minunăţie, pe care n'am mai văzut-o nicăiri; deşi am înconjurat pământul, cu opinci de oţel, până când mi le-am făcut mii de fărâme.

Mă, oameni buni, să te minunezi şi să te cruceşti, de asemenea minunăţii şi bazaconii: deoparte şi de alta a uliţelor, numai garduri împletite cu cârnaţi şi cu chişte! Măi, minunea lui Dumnezeu; ori minunea dracului? Măi-măi-măi, da' asta ce-o mai fi? Mă uit peste garduri: case zidite cu burdufuri de brânză şi drăniţite cu hartane de slănină. Mă apropiai de-o fântână, să beau o ţâră de apă — că-mi sfârâià gâtul de sete, ca unii cămile din deşerturile de nisipuri, — dau drumul ciuturii la adânc, o scot, mă plec să beau... Măi, abraşă treabă îi şi asta! Ciutura, plină ochi, cu lapte dulce! Măi asta-i ţara lui Păcală!

Mă apropii de o poartă de aramă: ţâşneşte afară, hămăid, un câne, cu colaci în coadă...»

Flăcăii să dădeau de-a tăvalul, prin şperlă, de râs; iar, strungăraşii, ascultau, cu gura căscată; şi, nu ştiau ce să mai creadă din năsdrăvăniile

www.digibuc.ro

baciului ; și ochii, deschiși mari, ca niște carboave, ardeau ca jăraticul, în bătaea flacărilor.

Intr'un târziu, moșneagul tăcu-molcom ; luă, cu mîna păroasă, un cărbune ; și-l puse în pipă, îndesându-l cu dosul unghiei, dela degetul cel mare ; și începù a pufăi, într'o rîlă, zîmbind tainic și poznaș.

Un flăcăuandru, c'o lecuțică de pufușor, pe la gura, fragedă și gurguiată, ca de fată-mare ; trăgând cu coada ochiului la strungăraș, întrebă mehenchi:

«Și zi, ai văzut și zmei, moș-Axinte ?

— Văzut, măi, cum mă vedeți și vă văd, rosti moș-Axinte, liniștit, clipind c'un zîmbet fin, ascuns răpede,—subt genele albe ; dând drumul unui nour de fum, care se depărtà ca un balaur.

Pe-o tohoarcă miţoasă, pe un bucium de cireș, și pe cașurile albe, treceau luminile fugare ale celor din urmă pâlpâiri. O talangă picură, încet, ca din necunoscut.

Iar strungărașii stăteau tăcuți, în rumeneala focului ; și se gândeau cu'un fior de frică, la cei doi-spre-zece zmei-paralei din codrul de aramă.

www.digibuc.ro

TABLA DE MATERII

Pag.

1. Ospățul 5
2. In munții Bistriței 19
3. Nunta de aur 58
4. Păsări călătoare 67
5. Spionul dela Măcin 83
6. Căpitanul 95
7. Harap 102
8. Aventura maestrului 109
9. Corbul 119
10. Iarba lui Nichipercea 132
11. Impăcarea 142
12. Intr'o noapte de iarnă 148
13. Un interior 154
14. Norocul 161
15. Decanul copiștilor 169
16. Garda civică dela Măcin 180
17. La cofetăria lui Passini 187
18. Caraula 197
19. Sărutarea 203
20. Chirică 209
21. Carboava 227
22. Romanță 239
23. Rebeca 245
24. In preajma focului 265

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro